תנ״ך · אחרונים · אלשיך · כתובים

עיני משה על רות

רבי משה אלשיך

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיני משה על רות

רבי משה אלשיך

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיני-משה-על-רות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
פרק א 5
פסוק א 5
פסוק ג 10
פסוק ד 12
פסוק ה 13
פסוק ו 16
פסוק ז 18
פסוק ח 18
פסוק י 23
פסוק יד 26
פסוק טו 28
פסוק טז 28
פסוק יח 32
פסוק כב 34
פרק ב 37
פסוק א 37
פסוק ב 40
פסוק ג 42
פסוק ד 43
פסוק ה 46
פסוק ו 48
פסוק י 55
פסוק יא 56
פסוק יג 59
פסוק יד 61
פסוק טו 67
פסוק יז 69
פסוק יח 69
פסוק יט 70
פסוק כ 73
פסוק כא 74
פסוק כב 76
פסוק כג 77
פרק ג 78
פסוק א 78
פסוק ב 80
פסוק ד 86
פסוק ה 88
פסוק ו 88
פסוק ז 89
פסוק ט 93
פסוק יא 98
פסוק יג 100
פסוק יד 101
פסוק טו 104
פסוק טז 105
פסוק יז 107
פסוק יח 109
פרק ד 110
פסוק א 110
פסוק ו 114
פסוק ז 114
פסוק ט 115
פסוק יא 118
פסוק יג 124
פסוק יד 125
פסוק טז 128
פסוק יח 130

הקדמה

יתקדשו המתקדשים והמטהרים ההרואים את כבוד אמרי נועם המגלה המהוללה וגולה היא העולה המלאה לה דעת ויראת ה' כי ממנה נקח לעבוד את ה' תוכחת מגולה לעם סגולה לעלות במעלות מגדלות מרקחים אורות מאורות הגדולים אשר צפן ליראיו דרך ישר לא יכשל הרבה כושל כי בה יתמיד עולה תמיד עד המלוא העליון ולא יחטיא הלא היא כי ישליך האדם את אלילי כספו והמונו וגאונו ושאונו וכל כבודו אחרי גוו ועליו ישא בכל עבודת עבודה ועבודת משא הוד מלאכת מחשבת לחשוב מחשבות לעשות רצון אביו שבשמים לשם שמים ולא יביט אל המעשה אשר יעשה הייטב בעיני בני אדם אם אין כי הלא כן אנכי עמדי תולעת ולא איש בשיתי שומי שאשית אני לבי ועיני אל דברי הספר הלז בינותי בדברים וראיתי אחרי ראי כי פנת יקרת ויסוד מוסד כל מקראיה תלוי' במאמר הלזה יורו יורו באצבע אלהים מה רב טוב אשר יכוין לבו לשמים כי גם כי יהיה זר מעשהו לכל מראה עיני' אשר עיני בשר לו ה' יראה ללבב ויגדיל ויאדיר אדר יקר תפארת גדולה ועטרת ישועה ככל אשר עשה עם רות המואביה תחת אשר הורתה הבכורה בהיותה במערה מסכה יינה אף ערכה שולחנה ותאכיל את אביה מלחם אביה עצם מעצמיו ובשר מבשרו כי נפש אותה ותעש מפני תיקון העולם לחיות זרע על פני כל הארץ כי כימי נח חשבה לה מהפכת סדום כי איש אין בארץ לעבדה ולשומרה ותשכב את אביה ואת יושר לבה ראה אלהים וישמור לה חסדה ויעל על רצון מקדשו להביא את בת בנה אל המנוחה ואל הנחלה ומבטנה יורשינה אל ממלכת ישראל מראש משך המלך דוד עד כי יבא שילה וירד מים עד ים ואף גם למעלה ראה ויתר את בנות מואב ממסגר איסור בא בקהל ולא גזר אלא על הזכרים ומי ראה כזאת תחת מה עשה ה' ככה על שככה את אביה ולא יפלא כאיש נדהם ויאמר מריה דאברהם הישולם תחת רעה טובה אשר לתתו לה סקילה אך זאת ישית אל לבו כי אין זה כ"א שהאלהים עשה על רעיון לבה כי טוב ולקח אותו אלהים וישלם לה פעלה ותהי משכורתה שלמה כי גדולה עבירה לשמה. ועוד שבתי וראה בהביטי את דברי הכתובים בספר הזה כי כעובדי אמה כך עובדי ברתא כי השמע עם או הנהיה כדבר הזה כי תקום בעוד לילה יפה נערה מאד ותבא בלט ותגל מרגלות איש שר וגדול בישראל לשכב אצלו להיות עמו ולא יכלימוה כי אם אדרבה אלהים חשבה לטובה ויתן שכרה מיד ולדורות כי נתן ה' לה הריון ותלד בן הוא עובד אבי אבי דוד אשר למי כל חמדת ישראל אם לא לדוד ולזרעו עד עולם אך אין זה כ"א שאל זה יביט אלהי הרוחות לכל בשר בלבד לאשר יכוין לבו לשמים וזה כל פרי גודל נועם שיח המגלה הזאת מראש ועד סוף לפאר ולרומם ולהדר הודו הדר

המדה טובה מרובה הזאת ומעין מאמרנו זה דרשו ז"ל ברמז הרומז בפתחי הכתובים שהוא להורות טוב כוונת גרותה כי הם אמרו כי כל ראשי פסוקי המגלה הזאת ויו"ן חוץ משמונה לרמוז שכוונת רות היתה לידבק בברית מילה שבשמיני והוא מעין מאמרנו כי גם ברמז הרומז דבר ויקרא רב טוב הכוונה ואני בעניי מוסיף משלי על דבריהם כי גם לא זאת בלבד היה עם לבבה כי אם גם ברית ותורה כי כן הראשי פסוקים ההם יעלו במספר קטן כ"ג שהוא עם הספר הלז שחוברה לה על מעשה תוקפה כ"ד להורות את בני ישראל כי רות דבקה בתורה אשר כ"ד ספרים כללו יופיה. ואך איש אל ירב לדבר ולומר כי בימיה עדיין לא נעשו כלם ותשבר כד על המבוע כי הלא בחנוכת המזבח דרשו במדרש רבה מספר קרבן נתנאל בן צוער על מספר כ"ד ספרי התורה אשר עדין לא היו אך פשר דבר כי כלם נתנו בהר סיני ואל אלהים ה' אשר לא ימנע טוב לאפליא לעשות לחושבי שמו על טוב לבה בברית ותורה שמר לה הבטחתו אשר הבטיח וקבע לבת לוט שכר לתת לה כסאות לבית דוד וזה שר"ת השמנה פסוקים עולה תכ"ח כמספר בית דוד עם שתי התיבות. קנצי למלין כי השם פניו לבו ועיניו אל דברי הספר הזה ילמד ליראה את השם הנכבד והנורא ויהיו דברי הספר לו לעינים כי בו כל מעשיו יהיו לש"ש וע"כ שמתי לבי מימי חורפי להעלות על ספר אשר חנני ה' במקראי קודש המגלה הזאת והשמעתי לעומדים בבית ה' במועדה מימי ימימה ולהורות את בני ישראל כי לא גבה לבי ולא רמו עיני לחשוב כזאת על עם ה' יצטרכו לתוכחתי ושתהיה המגלה ואשר אני דובר אליה להם לעינים כי אם אני לעצמי אני דורש ולמען אזכור חוטר מחשבה טובה היוצא מגזע מאמריה כי תהיה לי לעינים וזה שמה אשר קראתי לה להצליח בכל אשר אעשה עיני משה:

פרק א

פסוק א

ויהי וכו' הנה מהראוי להבין במקרא. א' אומרו ויהי זה פעמים ולא אמר ויהי בימי שפוט השופטים רעב בארץ. ב' אומרו שפוט השופטים כי אין נראה צורך אל הסיפור ענין שפוט השופטים כ"א ענין הרעב שעליה הלך אלימלך ומהראוי יאמר ויהי רעב בארץ וילך איש וכו' ואלו ימי שפוט השופטים היה זמן מסויים החרשנו באמור כי לכך נא' אך לא כן הוא וטוב טוב הי' יזכיר ראש הדור ויאמר ויהי בימי אבצן או ויהי בימי בעז רעב בארץ וכו'. ג' אומרו וילך איש ולא אמר וילך אלימלך. ד' אומרו לגור והלא הוכיח סופו כי לא ירד לגור כ"א להשתקע. ה' אומרו בשדי מואב ביו"ד ופעמים רבות שמזכיר

אחרי כן שדי מואב נכתב שדה בה"א. ו' אומרו הוא ואשתו כי מלת הוא מיותרת. ז' כי מהראוי יזכור אשתו מאז הזכיר אישה ויאמר וילך איש ואשתו ושני בניו מבית לחם יהודה לגור כו'. ח' אומרו ושם האיש והיה די יאמר ושמו אלימלך. ט' אומרו מבית לחם יהודה כי הרי נאמר וילך איש מבית לחם יהודה. י' אומרו ויהיו שם כי מי לא ידע שאם שם באו ששם היו:

אמנם הנה קיימו וקבלו רז"ל שכ"מ שנא' ויהי הוא ל' צרה והיה ל' שמחה וע"פ דרכנו נשית לב מה נשתנה זה מזה להיות זה צרה וזה שמחה. ואחשבה כי הוא ענין מאמרם ז"ל באיכה רבתי על פסוק היו צריה לראש כי בשרוף הפריצים אוצרות כל בר ולחם ומזון שבירושלם בהיות העיר במצור שמע ריב"ז ואמר וי ובהשמע אליהם דבר ריב"ז חרה אפם ויקהלו עליו להמיתו אז ענה ואמר לא אמרי' וי אלא וה אמרית שהוא ל' שמחה ויתן טעם לשמחתו כי עתה שנשבר מטה לחם ימסרו עצמם להלחם בכל עוז על אויביהם עד כלותם משא"כ בהיות להם לחם לשובע. הנה כי כאשר טבע ל' וי הוא צרה כן ל' וה הוא שמחה וכן במדרש אסתר בפסוק ראשון ארז"ל והמלך דוד וה שמלך דוד שהוא ל' שמחה וימלוך אחאב וי שמלך אחאב ע"כ. הנה מצאנו ראינו טוב טעם היות ויהי צרה והיה שמחה כי אחר שוי הוא צרה ע"כ באמרו ויהי שמתחיל בוי הוא צרה כענין וימלוך אחאב ואחר שוה הוא שמחה ע"כ באומרו והיה שתחלת התיבה היא וה הוא שמחה כענין והמלך דוד כמדובר. והנה על ענין המאמר ראוי לשית לב כי אחרי אומר' כי ויהי הוא צרה שאלו ואמרו ויהי בימי שפוט השופטים מה צרה היתה שם שהיו שופטי' את שופטיהם וכו' והלא כמו זר נחשב מה זו שאלה מה צרה היתה שם כי הלא לא בסתר דבר ויהי רעב בארץ וגם בתשובת' הניח צרה המפורש' וילך לדרוש בדרך רמז לומר שהיו שופטים את שופטיהם. אך הנה המה ראו כן תמהו הוראת שתי צרות תכופות כי הלא נאמר ויהי זה פעמים ויהי בימי כו' ויהי רעב. עכ"א אם הצרה היתה חרפת רעב הרי עליה נאמר ויהי באו' ויהי רעב א"כ איפה הויהי הראשון מה צרה היתה זולת הרעב שעליה נאמר ויהי רעב ע"כ אמר שהיו שופטים את שופטיהם וע"פ דרכם השיבו על קושי אחר והוא ייתור או' שפוט ולא אמר ויהי בימי השופטים אך הענין הכתוב הוא ויהי בימי ומה צרה היתה הלא היא שפוט השופטים שהוא שפוט את שופטיהם ונבוא אל כוונת הכתוב בהזכירו שתי הצרות ע"פ הדברים האלה ונשוב על יתר ההערות האמורות בהזכי' מאמרם ז"ל על פסוק צדק צדק תרדוף למען תחיה וכו' שאמרו כדאי הוא מינוי הדייני' הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם שהוא הא' למען תחיה והב' וירשת ואמר להושיבם ולא אמר להורישם את הארץ כל' הכ' באומרו וירשת

את הארץ הלא הוא כ"א הוא על הכיבוש הלא מינוי הדייני' אחר הירוש' הוא ע"כ אמרו ופירשו על ההעמדה בה תמיד וקרא לזה ירוש' כנודע מטבע ירושה שאין לה הפסק הפך ל' מתנה ונבא אל הענין אמר כי אחר שמינוי הדיינים הכשרים גורם מחיה מכלל שאם יתהפך תמנע המחיה וזה יאמר ויהי בימי צרת שפוט את שופטיהם שלקתה מדת הדין ע"כ מצרה זו נמשכה אחרת היא סילוק המחיה כי ויהי רעב בארץ בין אם הלקות הי' כי הם היו צריכים להשפט או בממאנים שלא ישמעו לקול השופטים ולא מחזיקים בידם לעשות משפט כי מה שהיו גוזרים על עושי רשעה היו הם עושים לדיינים כנמצא זה וזה ברז"ל הנה בזה צורך גדול אל אומרו ויהי שתי פעמים על שני גופי צרות לומר כי הא' גרמה השנית כמדובר והנה על הדבר הזה יוכל איש לדבר ולומר א"כ איפה למה לא גרמה ג"כ העדר עמדם על אדמתם כי הלא לא גורשו ממנה לז"א וילך איש כו' לומר כי את חבתם בא"י ראה אלהי' כי הלא עם כל צרתם ברעב והיה מקום לצאת מהארץ כד"א רעב בעיר פזר רגלך עם כל זה דבקו בה ולא יצאו זולת איש א' ופרסמו הכתוב וזהו וילך איש לומר איש אחד בלבד הלך ולא זולתו ע"כ גם ה' עשה עמה' חטיבה א' והיא לבלתי יתגרשו ברעב ויכלכלם באופן יוכלו לסבול והם יושבים על אדמתם ולא עוד אלא כ"א גם אלימלך לא ירד להשתקע כ"א לגור שם גרות בלבד וזהו לגור ולהורות בעצם כוונת הגירות אמר בשדי מואב ביו"ד ולא בה"א והוא כי הנה אמרו רז"ל כי שדה מואב הוא כאמרו עיר מואב ואומרו שדי ביו"ד הם עיירות מואב ובזה ייתכן כי להורות עוצם כוונת גרותו אמר לגור בשדי הם עיירות רבות כלומ' כי אפילו במקום אחד לא בחר לקבוע זמן מה מהגרות כ"א מעט בכל עיר כמתהלך ולא כהוראת שום קבע אלא שאחרי כן תקפתו יצרו והיחל לקבוע דירתו בחוצה לארץ ובחטאו זה מת והוא בשום לב אל אומרו ויבאו שדי מואב ויהיו שם כי הלא יראה שפת יתר כי מי לא ידע כ"א באו שמה כי שם היו באופן שאו' ויהיו שם הוא מיותר והנה המתרגם השיב על זה באומ' והוו תמן רופילין לו' כי קנו שמה הויות שררה ויהיו שרים גדולים ועל דרך הפשט יאמר מאמרינו זה כי מתחלה לא ירד להשתקע כי אם לגור שם אך אחרי כן שבאו שדי מואב לבם השיאם לקנות שם הויה וקבע וזהו ויבאו שדי מואב ואז ויהיו שם ע"כ וימת אלימלך כו': ובגלל הדבר הזה אפשר היו מה שתחלה הסתירו בפ' ראשון באומרו וילך איש סתם ובפסוק השני הכריז ואמר ושם האיש אלימלך כו' והוא כי מתחלה שלא ירד רק לגור בלבד לא יאשם בעצם ע"כ לא פרסמו לומר וילך אלימלך רק וילך איש וכו' אך אחרי כן ושם האיש וכו' ושם אשתו כו' ושם שני בניו וכו' והטעם הוא כי אחר שויבאו שדי מואב קבעו דירה ויהיו שם ולכן ראוי לפרסמן: ושעור הכתוב ושם האיש אלימלך וכו' ולמה

אני מפרסמן מפני שויהיו שם. או אפשר כי הוא יצא בהחבא כמתגנב וזהו וילך איש דרך הסתר אך אח"כ פרסמו הכתוב ואמר ושם האיש וכו'. והנה עדיין ראוי לשים לב אל הזכיר אותו דרך מעלה וגדול' באומרו ושם האיש אלימלך בטע' פז"ר גדו"ל וגם הודעת שם אשתו ושם שני בניו וגם שייחס אותם אחר אפרת ואחר בית לחם באומרו אפרתי' מבית לחם יהודה עם שכבר נאמר וילך איש מבית לחם יהודה ומה גם לחז"ל שאמרו כי אפרתים הוא על שם בואם ממרים הנביאה הנקראת אפרת כד"א ויקח לו כלב את אפרת. וגם אשר הערנו למה בפסוק ראשון לא נזכרו אשתו ובניו ולא אמר וילך איש ואשתו ובניו מבית לחם וכו' והזכירם בפסוק השני וכן מלת היא שהיא מיותרת. ולבא אל הענין נזכיר מאמרם ז"ל במסכת בבא בתרא תנו רבנן אין יוצאין מא"י לחוץ לארץ אלא א"כ היו סאתים בסלע א"ר שמעון שמעתי בפירוש אימתי בזמן שאין מצויין ליקח וכו' וכך היה רשב"י אומר אלימלך ומחלון וכליון גדולי הדור היו ומפני מה נענשו מפני שיצאו מא"י לחוץ לארץ א"ר יהושע א"ר חייא בר אבא ח"ו שאפילו מצאו סובין לא יצאו ומפני מה נענשו שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא בקשו שנ' בזעקך יצילוך קבוציך ע"כ: הנה יראה מדבריהם כי צדיקי' וגדולי הדור היו ולא מתו רק על צאתם לח"ל או שלא בקשו רחמים והלא כמו זר נחשב יהי' עונשם מית' על סיבה משתי אלה כי על צאת' לח"ל הלא מצאו עזר כנגדו כי רעב בעיר פזר רגלך וגם שנאמ' שהיה אשם לא יהיה בו משפט מות ומה גם לטעם ר' חייא בר אבא שיראה בלתי מספיק למות בו אך אין זה רק שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה וזה יתכן יאמר אחר אומרו וילך איש מבית לחם יהודה לגור וכו' שהוא צאתו מא"י לח"ל שהלך ולא בקש רחמים הוקשה לו וכי התחת זאת יומת האיש ההוא כי אין בעון זה כדי למות בו ומה גם אם נשים לב אל או' רעב בארץ שהוא כללות א"י כו' שלא מצא מקום בא"י לשבוע לחם לז"א אל תתמה על החפץ כי הלא אדם גדול היה כי ושם האיש כלומ' האיש הרשום שהוא תואר איש שהוא גדול ככל אנשים שבמקרא וגם בה"א הידיעה וגם אלימלך כמ"ש ז"ל שהיה אומר אלי תבא מלכות שעל רוב שלמותו היה או' שאין ראוי למלכות יש' כמוהו ולרמוז רוממותו הוא טעם פז"ר גדו"ל וגם אשתו נעמי הוא משז"ל כי נקרא נעמי על גודל צדקתה שהיתה נעימה במעשיה וגם בניו בעלי שם ומתוארי' לחשיבותם לאפרתי שהוא ל' גדולה על שם בואם ממרים הנביאה כמשז"ל כענין ודוד בן איש אפרתי ומיוחסים אחר בית לחם יהודה שהיתה עיר ואם בישׂ' שעי"כ הקב"ה מדקדק עמהם עד גדר שעל שויהיו שם כמדובר שקנו שם הויה וקבע נשפטו משפט מות וזהו וימת אלימלך וכו' ודרך שיור היה מה שלא מתו עמו מאז אשתו ובניו וזהו ותשאר היא וכו' וטעם אל

השארם אחר זמן אפשר רמז הכתוב באומרו תחלה וילך איש לבדו ולא אמר וילך איש ואשתו ובניו לומר כי להיות כלם סמוכים עליו ונגררים אחריו לא יאשמו בעצם כי הוא כאילו היא לבדו יצא ופירש ואמר הוא ואשתו לו' כי הוא עיקר והיא אשתו והבנים בניו כי הוא והם טפלים אליו ונגררי' אחריו וזהו אומרו הוא ואשתו לומר כי הוא עיקר והיא אשתו והם בניו כאמור ובזה אין מלת הוא מיותרת:

עוד יתכן כי ללמדנו ערך חסידות אלימלך בא הכתוב כי ע"כ דקדק הוא ית' עמו והוא הנודע מרז"ל שאסור לצדיק לשמש מטתו בשני רעבון שנאמר וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וכן אמרו רז"ל כי גם בנח כל זמן צרת המבול נאסר בתשמיש שנא' בא אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך שהוא יהיה עם האנשים ואשתו עם הנשים אך בצאתו נאמר לו צא מן התיבה אתה ואשתך שאז הותר בתשמיש וכן ובניך ונשי בניך שהותרו אחר הצרה בתשמיש וזה יאמר פה כי גם אלימל' נזהר בזה וז"א וילך איש מבית לחם יהודה ולא אמר וילך איש ואשתו כי הוא לבדו היה שם כי עודנו בקרב צרה אך בלכתו לגור בשדה מואב ואז בשדה מואב אשר אין שם רעבון אז הוא ואשתו יחד מש"כ בבית לחם יהודה אשר רעבון שם עד הגיעו אל שדי מואב מקום השבע:

עוד אפשר באומרו לגור בשדה מואב לרמוז כי תכבד אשמתו בזה מבלכתו לארץ זולתם מארצות הגוים והוא כי הנה התורה גזרה לא יבא עמוני ומואבי וכו' ונתנה טעם על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וידוע כי לא מחסרון לחם ליש' היה הדבר כי לא חסרו לחם מן השמים ובארה של מרים רק על מיעוט דרך ארץ שלא זכרו אשר היטיב אברהם אל לוט אביהם וע"כ איפה כדי בזיון וקצף שעל חרפת רעב ילכו למואב לשבוע לחם כי המואבים יקראו להם מזי רעב הצריכים את לחם כזביהם וזה רמז באומרו ויהי רעב כו' וילך איש כו' לגור בשדי מואב כו': והנה ממוצא דבר אשר דברנו מצדקת האיש אלימלך בא נבא אל כוונת רמז המסרה הלא היא כי וילך איש שנים במקרא אחד וילך איש מבית לוי ב' וילך איש מבית לחם יהודה הלא הוא כי הלא כמו זר נחשב כי אחרי שזה דרכו יתברך שאפילו בהמתן של צדיקים אינו מביא תקלה על ידם צדיקי' עצמן לא כ"ש וא"כ איפה מה זה היה לשלם הזה שלא עשה לו כן כי הלא לדוד המע"ה נתנו טעם רז"ל שהוא שאם יחטא יחיד אומרים לו כלך אצל דוד לבל יתייאש מן התשובה וזהו אומרם לא היה דוד ראוי לאותו מעשה ולא היו ישראל ראויים כו' כמפורש אצלינו במקומו אלא שאם חטא יחיד כו' וכן על דבר השבטים כמאמר' ז"ל ויעש לו כתונת פסים למה וישנאו אותו כדי שיקרע להם את הים אל תקרי פסים אלא פס ים שהוא אצלנו למה לא עזר הוא ית' לבל תבא תקלה על ידם והניחם שישנאו אותו והניח הבחיר' אל

הטבע כדי שיצא זכות להכין לקריעת ים סוף והוא מאמר רז"ל הים ראה וינוס מה ראה ארונו של יוסף בזכות וינס ויצא החוצה וכן בתנחומא אמרו גדולה עבירה של צדיקים שהחי' את כל העולם ברעב ועל הדרך הזה יאמר באלימלך כי מה שלא חש הוא יתב' מלעזור אל בחירתו הוא כי עניינו דומה להליכת עמרם כי כענין וילך איש מבית לוי שנמשך מהליכתו בא אל העולם משה מלך ומושיע לישׂ' כן הוא ענין וילך איש מבית לחם יהודה שנמשך צאת לעולם דוד מלך ומושיע לישׂ' על יד המשיך והביא את רות כי מה' יצא תבא ותנשא לבעז להוציא ממנה מלכות בית דוד ובזה מצאנו ראינו טוב טעם אל השארו' נעמי כאשר נכתב בס"ד כי ב' פעמים נאמר ותשאר האשה והוא כו' על שלא מיחתה בבעלה על שבתו בח"ל ובבניה בנשואי מואביות היתה ראוי' לשלוח בה יד ותמות גם היא אלא שלא נותרה רק דרך שיורין כד"א ואל אלעזר ואיתמר בניו הנותרים מלמד שהיה ראוי שימותו גם שניהם אלא היו נותרים דרך שיור בזכות משה ולמה נשארה נעמי אחר הגיעה עד שערי מות זה פעמים על עון בעלה ועל עון בניה הלא הוא לגלגל זכות על יד זכאית הלא הוא להביא עמה את רות להקים ממנה מלכות בי' דוד וזה מאמר הכתיב באו' ותשׁ' נעמי וכו' ורות המואבי' כלתה עמה לא' הדרכים אשר נדרוך בו לפנים בס"ד:

פסוק ג

הנה בסמיכות שני הכתובים האלה הבאים כאחד הורינו מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד עה אביהם או רבם כי יבושו מלחטוא באשר אביהם או רבם לא חטאו כי מוראם יעל' על ראשם כדבר שנא' על שלמה המלך ע"ה כי כל ימיו של שמעי בן גרא שהיה רבו לא נשא את בת פרעה כנדרש במקומו מסמיכות הכתובים ועל דרך הזה יאמר כי כאשר וימת אלימלך וכו' אשר איש גדול הדור וצדיק תמים הי' כמדובר מרז"ל עד שע"כ אמרו שנקרא אלימלך שהיה אומ' אלי תבא מלכות שע"כ אין ספק היו בושים ממנו מלישא מואביות אך עכשיו שוימת אלימלך ותשאר היא ושני בניה אשר אין דרך הבנים להיות מורא האם עליהם כמורא האב על הבן כי ע"כ במורא הקדים הכתוב האם לאב באומרו איש אמו ואביו תיראו שאין דרך הבן ליירא הימנה כאשר מהאב ע"כ וישאו להם נשים מואביות ובדבר הזה נמצא מנוח אשר ייטב להשיב על קושיות ייתור איש נעמי שהוא לומ' כי גם שאלימלך חטא ביציאה מהארץ לא נתפקר אל יתר מצות חלילה ומה גם בנשואי מואביות לומ' כי ע"כ לא היו בושים ממנו כי הלא היה איש נעמי בייחוד אך לא יכשר בעיניו היות איש לזולתה מבנות מואב ודומיהם וע"כ עד אחרי מות קדושים הזהיר בדבר זה כנרמז באומרו איש נעמי לא נשאו נכריות אך אחרי מותו וישאו להם

וגם היא לא החזיקה למחות בהם אולי ימנעו מפני הכבוד שע"כ העניש' הכתוב כאשר יבא בס"ד ועל פי דרכו רמז לנו איך עבירה גוררת עבירה ומעין סייג ר"זל שגזרו פתן משום בנותיהן קרוב לזה היה שנמשך מלכת למואב לאכול לחם לישא מבנותיהן אף שמפת עצמן אכלו מה גם לאוכל פתם שקרוב להתחתן בם:

עוד יתכן באומרו איש נעמי לומר בל יעלה על לב איש לומר החנם מת אלימל' אם לא שחטא על הנפש והשיגוהו עונותיו כי רבים אשר אתו מלבד עון היציאה מן הארץ שאם לא כן אין בעון זה די בער אותו מן העולם ועד העול' ע"כ אמר וימת וכו' לומר גם שתראה כי וימת אלימלך אל יעלה על רוחך כי עוונותיו לכדוהו ולא היתה מיתתו על היציאה מהארץ באופן שהיה מיתתו כפרתו כי אם עודנו ברעתו על יתר דברי עונות מה שאין כן אשתו כי היתה צדקת גמורה כמאמר רז"ל כי ע"כ קראוה נעמי נעימה במעשיה כי דע לך שלא כן הוא כי אם גם אחרי מותו איש נעמי יקרא כי צדיק נאות אליה הוא כי רק בעונו הנזכ' מת ותהי מיתתו כפרתו:

הנה נא דרשנו אומרו איש נעמי לשבח אך יש מרבותינו דורשים אותו לגנאי והוא באומרם תנא אין האיש מת אלא לאשתו שנאמר וימת אלימלך איש נעמי ע"כ. שאחשוב בכוונתם כי באו לתת טוב טעם אל צורך הודיעו יתב' ברוח קדשו שהיה איש נעמי אשר פרסמו כבר באומרו ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי וזה בשום לב מה ראה על ככה שמואל הנביא ברוח קדשו ללמדנו פה כי אין האיש מת אלא לאשתו אך דעתם ז"ל כי בא להורות כמה וכמה עונותיו של אדם ישפילוהו עד ארץ יגיעוהו עד עפר כי הלא אשר נקר' האיש אלימלך כי האיש הוא ל' גדולה כוללת על הכל כאומרו האיש משה כאומרו הגדול משה עתה נהפך האיש אלימלך אל אלימלך איש נעמי כי מתחלה היה חשוב בפני עצמו וגדול ליהודים ואילו מת שם בארצו היה עושה רושם גדול והיו אומרים מת שר וגדול מישראל ועתה יאמרו מת בעל אשה אחת וזהו וימת אלימלך איש נעמי כי עתה איבד מעלתו ולא מת אלא לאשתו ולא לישראל עמו ועל אשר אמרנו שגם קצת עונש היה לאשה והבנים אחר התעכבם בח"ל וקנו שם הויה אמר ותשאר היא ושני בניה שהם נקראים שארית ונותר שמן הדין היה תשתלח בהם יד ע"ד מ"ש ז"ל על ואיתמר בניו הנותרים:

עוד אפשר יכוין ע"ד זה להורות איך נגרע מערכו כי מתחלה היו אשתו ובניו טפלים אליו אך אחר שקנה שם הויה כאשר כתבנו על ויהיו שם אז איבד מעלתו ונעשה טפל אליהם ולא תקרא הוא אשתו והבנים בניו אלא אדרבה היה טפל ומתייחס אליה ויקרא

איש נעמי והיא לא תתייחס אחריו לומר ותשאר אשתו רק ותשאר היא בלתי טפלה אל זולתה ושני בניה כלו' מתייחסים אליה ולא אליו ולזה לא אמר בניו:

פסוק ד

וישאו להם כו'. הנה באומרו ושם השנית רות ראוי לשים שכל והבין מה בצע להודיענו מי היתה השנית וטוב טוב היה לקצר ולומר ויקחו להם נשים מואביות ערפה ורות. אך אמנם עם לבבי אשיחה כי דבר גדול הנביא דבר בדבר הזה הלא הוא כי על זאת ישתומם כל איש חכם לב באמת באמור מה זה היה למחלון ולאשתו כי עלו גם עלה מעלה מעלה ויצלחו למלוכה אחרי כי אשר לא טוב עשה מחלון על האשה אשר לקח בגיות ככליון אחיו ומי ראה כליון חרוץ אשר היה לכליון כי נשכח כמת מלב ולא נזכר עוד ואשר הוטמאה ערפה אשתו כמאמרם ז"ל בפנים מפני' שונים אך רות אשת מחלון זכתה להסתופף תחת כנפי השכינה וממנה פנה ממנה יתד להבנות ממנה מלכות בית דוד בנין עדי עד וכסא כבוד הנחיל' ה' לימין שלמה המלך כאמרם ז"ל על וישם כסא לאם המלך לאמה של מלכות ועשר ידות בכל הגדולה הזאת וכל הני למחלון אשר חטא על הנפש ככליון אחיו והנה הפליא חסדו לו הוא יתברך הפלא ופלא לגלגלו בבטן אשתו על יד בועז גדול העולם כדעת חכמי האמת כי דרך ייבום היה מעשהו ועובד הוא מחלון וממנו הושתת מלכות בית דוד ושלמה עד מלך המשיח והלא כמו זר נחשב הדבר הזה כי עשה את הרעב עיני ה' כי אש' נכרי' לקח ואיך נבנה עושה רשעה בנין גבוה ותלול ולא עביד קב"ה ניס' לשקרי ע"כ רוח ה' דבר ויקרא ארץ לכל יושביה לקחת מוסר השכל למען נשכיל ונדעה מה רב טוב העוצר את עצמו מלעשות את הרע ומה גדול עונו מנשוא אשר התחיל בעבירה כי חטא אשר לא מנע את עצמו מלעשותה עד הוא היחל וילמוד חבירו לעשות כמעשהו תלוי עליו והלא זה הדבר אשר היה באנשים האלה אשר נקבו כאן בשמות הלא הוא כי הביטו וראו כי ישבו אחים יחדיו והנה עתם עת נשוא אשה מי משניהם ראוי לישא אשה תחלה הוי או' כי הגדול יחל ואחריו הקטון ממנו וא"כ איפה מחלון וכליון מי אשר היה לו לקחת אשה תחלה אם לא מחלון כי הוא הגדול כדבר שנאמ' ושם שני בניו מחלון וכליון כי אין ספק שבגדול היחל ובקטון כלה ונהפוך היה כי לא ערב אל לבו מחלון לישא מבנות הארץ עד אשר ראה את אחיו נשוי נכרית כי כליון היחל בעבירה תחלה ואחריו מחלון נמשך כי נפשו אותה ויעש גם הוא כאחיו באופן שקולר פיד שניהם על כליון תלוי וכמאמרם ז"ל קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם אלא שירבעם התחיל בעבירה תחלה ומה גם עתה כי לא הוסיף יתר שאת עון אשר חטא מחלון מכליון באופן כי קל הוא עין מחלון מעון כליון עשר ידות וז"א ושם

השנית רות כלומר אל יגדל נא כח עון מחלון בעיניך כי הלא רות הידוע' שהיא אשת מחלון שנית היתה כי לא נשאה עד הקטון היחל בעבירה תחל' וממנו למד והיא הקדמה מעתה אל אשר יתעתד לספר מכל הטובה הבא' על מחלון ועל האשה אשר לקח. ואמר וישבו שם כעשר שנים לומר כי על כל זה לא נתמלא סאתם למות אלו לא נתעכבו שם בח"ל ימים רבים וז"א וישאו להם וכו' וישבו שם וכו' ועל יד כן וימותו וז"א ושם השנית רות כלומר כי רות הידועה כי אשת מחלון היא שנית היתה וזה יהיה רבוי הגם לעשות מיתתם תוספת על מיתת האב ולהשוותם אליו לומר כי גם היה להם צד מעוני ואפשר במה שפרט הזמן לומר כעשר שנים כיוון לבל נמעט עונשם על התעכבם שמה ונתלה הכל בלקיחת הנשים ולומר כי כן דרך הנושא אשה בארץ אחרת להתעכב עמה אצל בית אביה ואחר תלך עם בעלה לארצו ולמולדתו לז"א וישבו שם כעשר שנים כלומר שאם ע"כ היתה העכבה לא היה ראוי תהיה רק כזמן הכתוב תשב הנערה אתנו ימים או עשור שהוא שנה או עשרה חדשים אך זה היה כעשר שנים הורו כי בחרו במושב הארץ ההיא וימאסו בארץ חמדה והוא כי גם שבצאתם לא נתייחס עיקר העון ההוא רק לאביהם כאומרו וילך איש כמדובר למעלה כ"א שהיתה קצת אשמת דבר על האשה וילדיה שלא תקנוהו בעצה טובה מלפניהם אך לא להתחייב מיתה כמוהו כ"א להתייחס חיותם אחר אלימלך לשיורין כמדובר אך אחרי השתקעם שם כעשר שנים נוסף גם עון זה על נושאם נשים נכריות עד התייחס מיתתם על שני הדברים כאחת וזהו שסמך ואמר וימותו גם שניהם שמרבה הגם על עון אביה' שנוסף גם הוא כאמור:

פסוק ה

וימותו גם שניהם וגו'. ראוי לשית לב למה חזר להזכירם בשמותם כי באומרו שניהם מי לא ידע כי מחלון וכליון המה. ב' אומרו ותשאר האשה שהוא מיותר. ג' למה בחייהם קראם בנים ובעת למות לא באו במשבר בנים ונזורו אחור ליקרא ילדים באומרו משני ילדיה. ד' למה הקדים הבנים לאב ולא אמר מאישה ומשני ילדיה והיה לפי כבודם וכסדר מיתתם. אמנם ראשונה לימדנו דעת אשר בחטאו ימות ולא ישוב ממנו כי מפשיטין מעליו לבושי מכלול כבודו אשר היו לו עד אשר לא חטא על הנפש והוא כי הנה עד אשר לא חטאו הלבישם הכתוב בגדר פאר התייחסם אחר הארץ כאומרו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה אך בהעוותם הורד עדיים מעליה' ומה גם כי בכלל אשמותם היתה מאסם בארץ חמדה כמדובר כי וישבו שם כעשר שנים ע"כ במותם נאמר וימותו גם שניהם מחלון וכליון כלומר שמות' בלבד אך לא אפרתים מבית לחם יהודה כאשר בתחלה כי עונם פארם מעליהם הפשיט וזה ק"ו ממשה שארז"ל שעל שמעו משה את

בנות רעואל אומרות איש מצרי הצילנו ולא אמר עברי אנכי מארץ העברים לא נקבר בארצו מה גם עתה האנשים האלה כי מאסו בה שלא יתוארו עוד בשמה. עוד שנית כיוון להורות כי בגיותן נשאום ולא לאישות נתייחס זוגם כי ע"כ נשתנו מאביהם כי בו נאמר וימת אלימלך איש נעמי אך לא כן בניו כי לא יאמר עליהם וימותו מחלון וכליון אנשי ערפה ורות כי אם מחלון וכליון בלבד כי אין אישות למואביה באופן שלא נאמר וישארו נעמי וערפה ורות מבעליהן כ"א ותשאר האשה כי כלותיה לא דבקו בבעליהן לומר זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם שיקראו נשיהם שיור כאשר בנעמי אצל אישה ובניה וזהו אומרו ותשאר האשה כלומר אשר היתה אשה אך לא אשר לא היה להן אישות כי אינן שיור אצל בעליהן וזה יהיה טעם אומרו האשה ולא אמר היא:

עוד כיון בזה ויתיישבו בו כל ההערות האמורות והוא כי אמר הנה אחרי השתקעם שם כעשר שנים גם עון אביהם גדל עליהם ועל שתים רעות עשו הם בני תמותה על אשר בעלו למואב ואשר מאסו בארץ חמדה וזהו וימותו גם שניהם שהוא גם הם כאביהם כי בחטאו מתו גם הם ולא עוד אלא שגם כי מחלון היקל עונו מעון כליון בנשואיו עם כל זה הוא מת תחלה כנודע כי תחלה פוגעת מדת הדין ביותר צדיקים כמאמרם ז"ל על פסוק כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש וז"א מחלון וכליון כי במחלון הגדול היחל עם היותו טוב מכליון ואומר הכתוב כי כאשר שתים רעות עשו שע"כ מתו גם שניהם ג"כ בשתיהן חטא חטאה בצד מה אמם על אשר לא מחתה בהם באופן כי היא גם היא היתה ראוי' לשלוח בה יד על אשר לא מחתה בחטא בעלה על ישיבת ח"ל וגם על אשר לא מחתה בנשואי בניה וזהו ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה לומ' כי היתה נותר לשיורין שתי פעמים אצל חטא בניה ואצל חטא אישה ולשמ' תאמר כי לא תקרא שיורין אצל בניה כי שמא ברתיחת בחרותן לא ישמעו אליה לזה אמרה ילדיה ולא בניה לרמוז כי לילדים קטנים נחשבו אצלה וזהו ותשאר וכו' כי תקרא נותר אצלם במה שלא מתה עמהם בהיותם ילדיה ונשמעים אליה ולהיות כי גדול עונה על דבר בניה מעל דבר בעלה כי לא ישמע אליה כהם ע"כ הקדים ילדיה אל אישה ולא אמר מאישה ומשני ילדיה ואשר שיירה הוא יתברך זה פעמים עם היותו מדקדק עם חסידיו כחוט השערה אחשוב נרמז בהמשך הענין שמזכיר בפסוקים הבאים שהוא ענין הבאתה את רות שהיתה עתידה לבא מאז כמשז"ל על שתי בנותיך הנמצאות ומגלגלין זכות על יד זכאי ורצה הקב"ה תשאר הצדקת הזאת להביא על ידה את רות ושעור הענין לומר אחר ששיורין היתה זה פעמים למה נשארה הלא הוא על כי על יד כך נמשך כי ותקם היא וכלותיה וכו' שהמשך הענין הוא שעל ידה יצאו כלותיה ורות דבקה בה ונמשך צאת

ממנה מלכות בית דוד וזה מאמר הכתוב לפנים באומרו ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה והוא כי אשרי אומרו כמה פעמים כי באו בית לחם ואשר דברה נעמי עם אנשי המקום למה חוזר ואומר אחרי כן ותשב נעמי ורות וכו' אך הוא כי אחרי אומר' וה' ענה בי ושדי הרע לי כאשר יבא ביאורו בס"ד היה מקום לחלוק על מאמרם ולומר אם ה' ענה בך ושדי הרע לך מה לך פה בנפש חיה ולא פגע בך המותה כאישך ובניך ע"כ בא רוח הקדש ותאמר אל תתמה על החפץ איך נותרה היא ותשב אל ארץ יהודה משא"כ ילדיה ואיש' ותשאר שיורי שיורין זה פעמים כי הלא דע כי מה שותשב נעמי ולא מתה בשדה מואב הלא הוא למה שרות המואביה כלתה עמה שהוא להביאה עמה ולגיירה בדרך והראיה כי באו שתיהן בדרך יחד לבדן כדרך אנשים ולא נזוקו וזהו אומרו והמה באו בית לחם ולא אמר והן באו או והנה באו אך יכיוון לרמוז בואן לבדן כאנשים מה שלא יערבו אל לב יתר נשים לעשות כן אך אין זה רק באשר ה' אתן ואם נשית לב אל תיבות שתי פעמים שנא' ותשאר שיראו כמיותרים יתכן כי באומרה ותשאר היא נרמז השארותה להביא את הנקראת אמה של מלכות היא רות כמו שאמרו ז"ל על ויישם כסא לאם המלך אמה של מלכות היא רות וכן עולה מספר אותיות ותשאר היא בהצטרף השתי תיבות כמספר להביא אמה של מלכות ולהיות שעדיין לא נשא מחלון את רות ע"כ לא נרמזה בשם רק אחרי נשואיה ותתאלמן אז בשיור נעמי נרמז בפירוש כי באומרה ותשאר האשה עולה כמספר לבוא ברות כלתה עמה בהצטרפות הכולל כי להיותה כבר רות נודעת נרמז שמה שהיה רות אך אחרי בואה ונעשה הדבר בפועל אז לא נטמן הדבר ברמז כי אם ברור מלל ותשב נעמי ורות כלתה עמה כמדובר:

עוד יתכן בענין הכתוב וימותו גם שניהם וכו' והוא בהקדים שתי הקדמות. א' אשר ארז"ל על פסוק אני מלאה הלכתי כי הלכה מעוברת לשדי מואב ומת הילד ההוא גם הוא כאחיו. שנית אשר למדונו חכמי האמת כי ענין בועז עם רות בזווג דרך ייבום היה כי עובד הוא מחלון כי בא עדי עובד והוא בעיקר הקדמתם כי רוחו נשאר בבטן האשה וממנו נבנה הולד בהתחברות היבם עמה וא"כ איפ' אכן רוח היתה ברות אשר השאיר בה מחלון ולא כמו זר יחשב הישאר רוח איש הישראל בבטן האשה אשר לקח לו בגיות כי הלא שאני רות כי היא האשה אשר הוכיח ה' להוציא ממנה מלכות בית דוד ופרידה טובה קראוה רז"ל ונבא אל הענין אמר וימותו גם שניהם שמרבה הגם את בן בטנה כי מת הילד אשר הלכה מלאה לה ממנו ואשר מתו הם מחלון וכליון כמוהו ועם היות כי שלשתם מתו עם כל זה לא תתייחס היא לשיורין משוללת בניה כ"א מהשנים הקטנים הם כליון עם הילד השני אך לא ממחלון וז"א ותשאר האשה משני ילדיה הם הקטנים

הנקראים ילדים בערך מחלון הגדול ומאישה אך לא ממחלון כי הלא הוא נשאר רוחו ברות לשוב על ידה וזהו ותשאר וכו':

פסוק ו

ותקם היא וכלותיה וכו'. הנה הוכרת הקימה יראה לבלי צורך כי בכלל ההליכה היא. ב' הל"ל ויקומו וכן באומרו ותשב הל"ל וישובו וא"ל שאין שיבה נופל רק בנעמי ולא ברות שלא היתה מעולם בארץ ישר' שהרי אח"כ אמר ותלכנה בדרך לשוב וכו' שאומר ל' זה אגב נעמי ע"ד רק את בני לא תשב שמה כמ"ש הראב"ע ז"ל שם שהוא להיותו נגרר אחר אברהם. ג' אומרו ותשב בל' עבר ואח"כ אומר ותצא וכו' ותלכנה לשוב וכו'. ד' למה שינה בפסוק אחד תחלה אמר בשדי ביו"ד והשני בה"א. ה' שנותנת טעם לפגם באומרה כי שמעה וכו' שיראה שלא חזרה רק על הלחם לבדו ולא היה ראוי תשוב רק על חיבת א"י הקדושה אף בחסרון לחם. ו' באומרו ותצא מן המקום אשר היתה היתכן ילכו לארץ אחרת בלי צאתם מן המקום אשר היו שמה. ז' אומרו ותלכנה בדרך כי ידוע הוא שלא יבואו לארץ אם בדרך אל ילכו וגם מה זה שעד כה לא הזכיר שהיו שבים אל ארץ יהודה: אמנם הנה הכתוב רמז חכמת נעמי שלא התעכבה שמה עד תדבר על לבן טרם התפרדה מהן כדרך נשים המתפרדות אשה מאת רעותה ולומר להן הנני הולכת אל עמי ואל ארצי וצר לי עליכם כי אתנה ידעתן כי אהבת עולם אהבתי אתכן ועתה שבו לכם פה אשה בית אמה וכיוצא בדברים אלו אך הכתוב בא והעיד כי לא כן עשתה רק אחרי מות שני בניה מיד ותקם היא ותשם לדרך פעמיה והיא כי ראתה בטוב שכלה כ"א כה תאמר להן גם המה ישיבו אמריה לה אל נא תלכי מעמנו והיית לנו לעינים והננו טובות לך מעשרה בנים ולא נזוז מהסתופף בצל כנפיך וכנשר יעיר קנו עלינו תרחפו ואל נא תהיו לחרפה עניה סוערה עם נדיבי עמך תחת היותך רמה ונישאה בין גדולים ויועצי ארץ והיה כי יראו אותך העברים הרואים את כבודך ואת כבוד האיש אלימלך ואמרו אשתו זאת כל רואיך ישום וישרוק ומפניך לא יחשכו רוק כי במתק מיליהן יעכבוה יחזקוה ולא ירפוה ע"כ לא הגידה את אשר בלבבה ותקם פתע פתאום ותשם לדרך פעמיה בל יוודע הדבר עד תחזיק בדרך ובראות כלותיה אותה יוצאת גם המה יצאו אתה ונלוו אתה אף שלא ידעו אנה פניה מועדות וזהו ותקם ל' יחיד ושתי כלותי' נמשכו אחריה ואמר ותשב שהיא לבד היתה השבה כעת ולא הן ועל כן אמר ל' עבר והנה למדתנו רוח הקדש א' מחסדי ה' הנאמנים אל עמו ישראל הלא הוא כי לישראל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וזה הורה ולימד באומרו ותשב לומר כי מאז קמה לשוב העלה עליה הכתוב כאלו שבה כבר והיה במה שהיתה היא ישראלית אמנם אחרי כך באומרו

ותלכנה בדרך לשוב שחוזר גם אל ערפה ורות והן עדיין לא נתגיירו שאין מחשבתן מצרף הקב"ה למעשה על כן אמר בהן לשוב אף שגם נעמי נכללת עמהן כי היא המעט והנה הליכת נעמי הבלתי דן דינה למזור ידינה לא' משני טעמים או על ראותה שאינה מצלחת במקום ההוא תשנה מקומה כנודע מעצת רז"ל או מפחד' פן תמות גם היא כאישה ובניה על התעכבה בח"ל ע"כ נתנה אל לבה לשוב נמצאת ביאתה לארץ שלא לשמה והראיה אל הטענה הזאת השנית מה שלא שבה עד מות ומיד במותן קמה ותלך שיור' כי יראה פן יקרנה כהם על כן להורות כי לא כן לבה עם אל רק לשם שמי' כיוונה אמר ותשב משדי מואב ביו"ד הרבוי לומר כי עקרה עצמה מכל עיירות מואב לגמרי שאם כוונתה היתה על ראותה שלא הצליחה במקום ההוא ולא על חיבת הארץ לא היה לה ליעקר מכלן רק לשנות הדירה מעיר אל עיר מערי מואב ולדחות גם את השני אמר כי שמעה בשדה מואב שהוא בעיר אשר היתה שמה כי פקד ה' וכו' כי מה שהלכה עתה במות בניה ולא קודם לכן לא היה מאימות מות נפלו עליה פן תמות כהם רק על כי שמעה כי פקד ה' וכו' ועל שומעה זה כעת נסעה ולא קודם לכן והענין כ"א היתה הולכת בזמן הרעב והיא בדלותה רעבה גם צמאה יאמרו ישראל הלא ברבות הטובה בביתך חסת פן ירבו אוכליה ותירש וברחת שלא לפרנס עניי עמך כמשז"ל ועתה באת אלינו כאשר צר לך שנפרנסך ברעב וכדי בזיון וקצף ע"כ אמר שלא הלכה עד שמעה שנתן ה' להם לחם כי אז ממעשה ידיה תספיק להתפרנס או ממתנות עניים בעין יפה בלי חרפת רעב:

עוד כיוון באומרו כי פקד ה' את עמו והוא כי גידל זריזותה לקום מיד היה כי שמע' כי הפקיד' היתה בשבי' עמו ולא בשביל זכות הארץ ע"ד משה"כ ויקנא ה' לארצו ויחמול על עמו והוא כי אף שלא היתה נשארת בח"ל מה שהתקוממה מיד היה על היות בשביל העם שאם על הארץ היה המזון לא תזכה היא שחטאה בה בהתעכבה חוצה לה אמנם בהיות בזכות העם גם היא מהעם תתחשב ותתברך בכללן כדברי אשה גדולה לאלישע הנביא בתוך עמי אנכי יושבת וז"א לתת להם כלו' כי אף שמה שנתן ה' הוא להם ולא פקד אותי אין קפידה כי בשלותם יהיה לי שלום ובכללם אתברך:

עוד כיוון באומרו לתת לומר כי לא המתינה עד היות להם לחם כבר רק בפקוד ה' אותם ועשה הכנה לתת להם לחם מיד הלכה והוא כי יקרה אחר המשך שני רעב יפקוד ה' את הארץ ויתברך זרע האדמה באדמה וישמחו לראות כי פקד ה' אותם והכין להם מזון אף שעדיין הם מחוסרי לחם כן קרה לנעמי כי טרם תצא לחם מן הארץ התחילה ללכת לא"י בראות כי פקדם ה' לתת להם לחם אף שעדיין לא ניתן והראיה כי היא בהגיעה שם היה בתחלת קציר שעורים שהיא התחלת הקציר נמצא כי בשעת שמועה ששמעה

ובאה טרם תתנודד משם עדיין לא היה זמן קציר שדה כלל הרי כי בשמעה עדיין לא היה לחם רק הכנה אליו וזהו לתת וכו':
עוד כיוון שלא שמה פניה אל עדונים ומותורות רק בשמעה היות להם לחם אף שלא שמעה כי פקד ה' כל שאר פירות ומשמני הארץ רצתה בזה מבכל טוב שדי מואב כי על הלחם לבדו תחיה בארץ החיים:

פסוק ז

ותצא כו' אפש' ליישב מה שהערנו בזה כי מתחלה בקומה ללכת לא הי' דעתה לשוב אל בית לחם יהודה פן תדבקנה רעות הבושת החרפה שיראו בעניה הרואים את כבודה בשנים קדמוניות ע"כ לא שמה מגמת פניה ללכת אל מקום מולדתה רק להמצא בתוך עם ה' בארץ חפץ וז"א ותשב משדי וכו' כי שמעה כי פקד ה' את עמו כי דרך כלל היתה מגמתה לשוב משדי מואב לשבת בתוך עמו של הקב"ה אמנם כאשר יצאת מהמקום והגבול אשר היתה שמה וראתה כי עדיין שתי כלותיה עמה אז אמרה ודאי אין כוונתן ללותינו ונשוב אל מקומם הראשון שהרי הפליגו בדרך ויצאו מתחום העיר ולא חזרו וזהו ותצא מן המקום כו' ועל כן אמרה בלבה אם עמי ילכו אצטרך להיות להן לעזר ולהועיל כי יסמכו עלי בארץ נכרותן וא"כ אצטרך ללכת אל מקום מכירי ומיודעי שעל ידן אוכל להשכיל להיטיב להן אף בעניותי כאשר עשתה אח"כ לרות ע"י בועז כי אחי אביה הוא כמ"ש ז"ל ועל כן אחרי צאתם מהגבול ההיא וראתה שתי כלותיה עמה אז בדרך נתנה אל לבה היא והן לשוב אל ארץ יהודה במקום מולדתה מהטעם שכתבנו וזהו אומרו ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה:
או אפשר במה שכתבנו למעלה כי היא העלימה מהן מחוז חפצה כ"א שפתע פתאום קמה ללכת והן לתומן הלכו עמה ולא ידעו אנה אנה ואין ספק כי מתחלה לא כוונו רק ללותה כי גדלו אתה והיא לבד היתה השבה משדי מואב ללכת לעמה כי שמעה וכו' כפשט אומרו ותשב וכו' אמנם בצאתה מן המקום אשר היתה שמה והנתקו מתחום העיר אז היו שתי כלותיה עמה בעצתה והסכימה דעתן גם הן לשוב אל ארץ יהודה עמה כאשר הכירו מכוונתה וזהו ותלכנה בדרך לשוב וכו' כי בלכתן בדרך הסכימה דעתן לשוב אל ארץ יהודה:

פסוק ח

ותאמר ראוי לשים לב אל או' לשתי כלותיה מי לא ידע כי ב' הנה. ב' אומרו לכנה שובנה שנראה כפל ענין מש"כ בפעם הב' שאמר שובנה בלבד ובג' אמר שתיהן והיפכן שובנה לכנה. ג' אומרו אשה לבית אמה למה לא אמרה בית אביה כענין ושבה אל בית אביה

כנעוריה. ד' למה תחלה אמרה אשה אל בית אמה ואחרי כן אמרה אשה בית אישה. ה' כי תחלה אמר לשון עשיה ואחרי כן לשון מתנה ו' למה לא קרינן ה"א של יעשה. ז' אומרו עמכם לשון זכר וכן באומרו יתן ה' לכם. ח' שאחר הברכה השנית שבפסוק השני יתן ה' וכו' היה ראוי יאמר כאשר עשיתם וכו' ולא בין ברכה לברכה. ט' אומרו ומצאן מנוחה בחסרון ה"א. י' למה נשקתן נעמי שאם היא נשיקת פירוד עדיין לא הסכימה אפי' ערפה לשוב מאחריה:

אמנם לבל תראה רודפת לגיירן כי לא יעשה כן בל יקל היהודית בעיניהן ואדרבא צריך שמאל תחלה שיהא דוחה באמור להן מה ראית' שבאת' להתגייר וכו' ע"כ היחלה כאלו דבר נודע הוא שישובו מאחריה כי לא באו רק ללותה ותאמר לכנה שובנה לומר אלו נתגיירתן מאז הלא כמו זר יחשב לכן לשוב בית אביכן כי לא היה לכן אב או אם לשוב אליהן כי מעת הגרו' נתפרדה חבילתכם כנודע כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואיככה תוכלו לשוב בית אביכן או אמותיכן אחרי אשר בטלה קירבתכן ורוחכם זרה אליהם באופן שזולת טורח ההליכה עד העיר גם אין לכן אב או אם אח או אחות וכל העם זרים אליכן אך עתה לא כן הוא כי אין טרחכן ומשאכן רק ההליכה העירה כי מיד אתם שבות אשה בית אמה כאשר בתחלה והוא משוש דרככם מין במינו וזהו לכנה שובנה אשה בית אמה ולא אמרה בית אביה בזה הורת כי הלכה בדרך ה' אשר מאס בזכרי מואב ועמון כי מואבי ולא מואבית על כן גם היא מאסה בהם ולא אמרה רק בית אמה או מטעם אחר הלא הוא כי אמרה הנה שתים קורותיכם אשר צר לכן פרידתכן מאתי. א' כי הייתי לכן כאם על בנות. שנית כי תהיו כאלה נובלת עליה אשה בית אמה שכולה וגלמודה ועצובת רוח כי לפני לחמה אנחתה תבא כעניה סוערה גולה וסורה נודדת מקינה ללחם איה כי גם שמלתם אביכן תאכלו לחמם כלחם אונים לכם תחת היותיכם שרות ומשתררות גם השתרר אשה בית אישה בהון ועושר בביתה ומה גם אם באכלכם מלחם בית אביכן באורח צדקה אם יפטירו בשפה באמור לכן הנה זאת לכן תחת עזובכן ילדי אומתכן ובילדי עברים תספיקו והיו לכם לאנשים ומילדי העברים זה לכם ע"כ על שתי אלה פיה פתח' בחכמ' ותדבר על לבן באמור להן על הא' כי היית לכם לאם הלא עשר ידות ייטיבו לכן אמותיכן האמיתיות ממני וז"א אשה בית אמה ועל כן לא אמרה בית אביה כי על ממלאי מקומה כיוונה ועל הב' כי תבושו לאכול בתורת צדקה על זה אל תיראו כי הלא אין הקב"ה מקפח שכר שום בריה ומובטחני יעשה ה' עמכם חסד וייטב אתכם שלא תצטרכו להתפרנס מאמותיכם כאשר עשיתם עם המתים ועמדי כמ"ש ז"ל שנטפלו בתכריכיהם ושמחלו הכתובות לנעמי שהיה חסד של ממון כנגד זה יעשה בלי ספק ה'

חסד מקביל אליו זהו מה שיעשה ה' מעצמו על השכר הראוי לכם ואינכם צריכות אל ברכתי בדבר הזה אך מה שצויתי את ברכתי ובקשתי ממנו יתברך יתן לכם מתנה יותר על השכר הראוי לכם היא ומצאן מנוחה אשה בית אישה כי אין אשה מוצאת קורת רוח אלא בבית בעלה והוא משני דברים. א' שתהיו לאנשים ולא בית אמותיכם כדי שתמצאו קורת רוח. שנית כי אין הקורת רוח והמנוחה שלימה כי אם באלוף נעורים כמ"ש ז"ל אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי ואמרה מה שיתן לכם ה' בייחוד הפך שאר נשים הוא מצאן מנוחה שהיה מציא' בלתי טבעית היות לכם מנוחה אשה בית אישה אף כי שנייי' יהיו לכם ולהסיר מסוה הבושה מעל פניהם להתפרד ממנה ותישק להן כמתחלת להתפרד מה שלא עשה כן אחרי שומעה מפיהן כי כוונתן טובה להתגייר שלא תראה כדוחה אותן בידים ומתפרדת מהן אלא שמחל דוחה וימין מקרבת כאשר יתבאר בס"ד וע"כ הוצרכה ערפה אח"כ להתחיל הפירוד כמ"ש ותישק ערפה לחמותה וכו' ולא נאמר ותישק לערפה:

עוד יתכן ויתישבו כמו לבוש נאה ומתקבל כל ההערות הנאמרות באמת עד תומן בהקדים ג' הקדמות הנמצאות במז"ל. הא' והוא קבלת חכמי האמת בספר הזוהר באומר כי זאת מעלת נפש הגר כי נעשית מלבוש לנפש צדיק תמים בעולם העליון וכו' יעלה מעלה מג"ע שלמטה לשל מעלה בעתים הידועים וההיקש בזה נפש הגיורת שגם היא תעשה מלבוש אל נפש צדקת. ב' והיא כי הנה נעמי היתה אשה גדולה בצדקות כמאמרם ז"ל באומרם כי ע"כ קראוה נעמי כי היתה נעימה במעשיה עד אומרה אל רות שלא תירא יקרנה העדר כבוד בלכתה בלילה אל המשכב אשר בועז שוכב עליה ולגלות מרגלותיו לשכב אצלו להיות עמו כי הלא זכותה תרד עמה וז"א וירדת הגורן וירדתי כתיב זכותי תרד עמך ולולא כי רב מאד זכותה לא היה מבטיח' בכך. ג' כי לא בלבד השיגה ידה אל מעלת הכשרון כ"א גם עד גדר רוח הקדש והוא מאמרם ז"ל כי לא נעלם מנעמי כי פרידה אחת טובה היתה עתידה לצאת ממואב בזכות בת לוט אמה אשר לשם שמים כיוונה שממנה הושתת מלכות בית דוד ולא עוד אלא שארז"ל כי גם מאז בת לוט בשכב את אביה אל הדבר הגדול הזה פקחה עיניה וזה לשון רז"ל ר' תנחומא בשם רבי שמואל אמר ונחיה מאבינו זרע ונחיה מאבינו בן לא כתיב כאן אלא זרע אותו זרע שהוא בא ממקום אחר ואיזה זה מלך המשיח עכ"ל. הנה כי לא בלבד היה עם לבבה ענין דוד ושלמה כ"א גם עד טוב אחרית דבר מלכות בית דוד הוא מלך המשיח ואף גם זאת היתה עם לב נעמי והוא מאמרם ז"ל וז"ל יתן ה' לכם אמר ר' יוסי כל אותן הטובות והנחמות שעתיד הקב"ה ליתן לשלמה דכתיב ויתן ה' חכמה לשלמה יהיה מכם ע"כ.

הנה כי נעמי ידעה כי עתידה פרידה לבא ממואב שממנה יצא מושל בישראל מלכות שלמה ועל פי דרכנו נשית לב אל מאמרם זה כי איך אמרה יהיה מכם ולא נתקיים רק באחת:

ונבא אל הענין כי הנה חשבתי למשפט כי דבר גדול דברה נעמי בדבריה אלה והיא כי הנה גלו לנו רז"ל כי פסוק יעש ה' וכו' על גרות ידבר באומרם כי נכתב יעש חסר על שהגרים ייסורין באין עליהם. וכן גלו לנו כי פסו' יתן ה' לכם על מלכו' דוד ידבר באו' שכיונה באו' יתן ה' אל הטובו' העתידו' לשלמה כאשר כתבנו לשונם בסמוך ויהיה הענין כי הנה לשלשה הדרגות טובות התעתדו. א' מציאות גרות אך לא שיזכו צדקניות שיזכו להיות נפשותם מלבוש אל נפש צדקניות שבישראל. ב' הגיע גדר צדקתן אחר התגיירן עד גדר היות לנפשותן מלבוש אל נפש צדקת גדולה מאד. ג' שגם יושתת מהן מלכות בית דוד כאשר היה ברות והנה שלשת הדרגות האלה פיה פתחה בחכמה לאומרן אחד לאחד ובאחת היחלה באומרה לכנה שובנה וכו' לומר לכנה ואם תרצו לשוב אל עמי שהוא הגרות שובנה ולרמוז הגרות ואמרה לבית אמה ולא אמרה בית אביה כי אין גרות לזכרים כי מואבי ולא מואבית אך בית אמה יצדק היות בצד מה אך לא יהיה שלם כי גם כי יהיה אשה בית אמה לא תוכלו להטיב כ"כ בגרות צדק עם אמותיכן כי מואביות הנה אך זאת הברכה אשר אנכי מברכת אתכן כי יעש ה' עמכם חסד כו' שהוא המדרגה השנית והנה בברכת מדרגה זו אפשר תוכללו שתיכן על פי בחירתכן וע"כ נאמר ותאמר נעמי לשתי כלותיה לכנה וכו' יעש וכו' לומר הנה דבר אחד אני אומרה לשתיכן דרך כלל וז"א לשתי כלותיה והוא לכנה וכו' כמפורש וגם ברכה זו דרך כלל היא לשתיכן מאתי והיא יעש ה' כו' והיא המדרגה השנית שאמרנו והוא בהזכיר מאמרם ז"ל כי אומרו כאשר עשיתם עם המתים שנתנו להם תכריכין משלהן וזה יאמר לפי דרכנו יעש ה' עמכם חסד ומה יהיה החסד הלא הוא כאשר עשיתם עם המתים שהוא כי כאשר עשיתם מלבושים אל המתים כן אתן תהיו מלבושים לצדקניו' שיתלבשו נפשותם מנפשותיכן שהוא ממש כאשר עשיתם עם המתים שלבשתן אותם והיא ההקדמה הראשונה וגם בכלל הברכ' הוא שתהי' הלבשת נפשותיכן אל נפשי וז"א ועמדי שיהיו נפשותן עמה מלבושים אליה והוא ברכה גדולה כי רבת הצדקות היתה והיא ההקדמה השנית וע"כ אמרה ל' זכר באומרה עמכם כי המלבוש תוארו זכר: ובאו' כאשר עשיתם אמרה ל' זכר על כי עשו דרך אנשים להטפל בתכריכין והנה הכנה היתה כעת גם לערפה להתגייר אלא שחזרה בה אחרי כן ע"כ יש ה"א במלת יעשה ואינה נקראת לרמוז כי גם ששתיהן היו עדיין מוכנות לא נתקיים רק באחת מהן ואמרה הנה עד כה דברתי ברכה שתצדק

לשתיכן אך הנה יש ברכה אחרת והיא ההדרגה השלישי' אשר איננה רק על אחד מכם בלבד והיא יתן ה' לכם ומצאן מנוחה אחד משתיכן מנוחה וז"א ומצאן בחסרון הה"א לגמרי כמ"ש ז"ל שחסרון הה"א הוא על האחת אלא שדרשו על ענין אחר וע"כ לא היתה בזה הה"א כאשר במלת יעשה ששם היא אלא שלא תקרא אך פה נעקרה לגמרי שהוא כי גם מתחלה על אחת מהם כוונה והוא על מנוחת מלכות הנקראת מציאה בתוך בנות לוט והוא מאמרם ז"ל בב"ר ז"ל מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום דכתיב ואת שתי בנותיך הנמצאות ע"כ והוא שמצאו את דוד בתוך בנות לוט לצאת מתוכן וזה יאמר ומצאן מנוחה שאותה המציאה של מנוחה כד"א מצאתי דוד עבדי תהיה באחת מהן והוא כי תהיה מכם האשה העתידה לצאת ממואב שממנה יצא מושל בישראל וקרא לזה מנוחה למה שהאשה משתיהן אשר תהיה המוכנת לכך לא יהיה רק כי תלקח לגואל קרוב ויהיה זווגו מעין ייבום להקים שם המת על נחלתו כאשר היה כי להבעל גיורת מואביה לאחד משועי יהודה וממנה יצא זרע הגון יצלח למלוכת עולם שיהיה הוא או נינו או נכדו מלך קדוש ורב כדוד אין כח בגיורת לכך כי גם כי צדקת תהיה לא יבצר כי חצונית היא אך יהיה כי מחלון ייטע בקרבה רוח מנפשו הקדושה כמופקד אתה מקשקשת במעהא עד הצטרף גם רוח אחרת עמה כי תזדווג לגואל ואז תתעורר רוח מחלון אשר בקרבה ותתחבר אל רוח הגואל עם רוחה גם היא וממעמד שלשתן קנה הולד ההוא קדושה ויצלח למלוכה וכל זה הוצרך עד צאת חוטר מגזע ישי הוא דוד ושלמה בנו אחר אשר אלה יצאו אין צורך בנעמה העמונית לכל זה רק להתגייר ותזדווג לשלמה:

והנה על פי הדברים האלה לא יבצר כי היה בה רוח מקשקש במעהא ותנוח ע"י הנשא לגואל העתיד להוציא ממנה מלך ישראל ע"כ הטיבה אשר דברה נעמי באומרה ומצאן מנוחה כי מציאת צאת דוד ממנה ע"י מנוחת קשקוש מעיה תהיה לה וגם לא כמו זר יחשב אומרו לשון זכר באומרו לכם ולשון רבים עם שעל אחד תדבר לפי האמת כי ע"כ חסרה הה"א ממלת ומצאן והוא למה שאחת עם הרוח אשר בקרבה שהוא זכר הם שנים ולשניהם אמרה לכם ל' רבים ולשון זכר כי העיקר ולהיותה נעמי צדקת וחכמה ע"כ ותישק להן והוא כנודע מספר הזוהר כי הנשיקה פה אל פה הוא לאדבקא רוחא ברוחא ע"כ אחשוב כי אחר אומרה כי לאחת משתיהן היא העתידה לצאת ממנה תפארת ישראל ובתוכה רוח איש' המת מקשקש בה כמדובר ע"כ כהתימה לדבר דבריה אלה ותראה כי עמדו לא ענו עוד מה עשתה פיה פתחה בחכמה ותישק להן למה שאשר היא משתיהן שרוח קדוש בתוכה תתעורר ותדבק ברוחה ויצא אל הפועל גרותה יצאת ממנה ועל ידה מלכות בית דוד מש"כ באחרות כי לא תדבק רוח נעמי ברוחה כי מי יתן טהור מטמא

אך עכ"ז הצד השוה שבהן הוא שנתעוררו להרגיש פרידתה ותשאנה קולן ותבכינה אך לא לידבק בעצם רק רות בלבד על יד נשיקת נעמי אליה כי מצא מין את מינו ונעור רוחה ורוח מחלון אשר בקרבה מה שאין כן ערפה מן הטעם האמור וזה מאמר הכתוב בסמוך ותשק ערפה לחמותה וכו' לומר כי גם שהנשיקה היא לאדבקא רוחא ברוחא ותכפל נשיקת ערפה זה פעמים אחד כאשר ותישק להן ב' כי ותישק ערפה לחמותה ועם כל זה לא דבקה בה כי מה לתבן את הבר אך ורות כבר דבקה בה מאז נשקה לה נעמי לאדבקא רוחה ברוח קדוש אשר בקרבה וזהו ורות דבקה בה:

פסוק י

ותאמרנה כו'. הנה מלת כי בהתחלת דברי תשובתן הלא תראה בלתי צודקת וגם מה חידשו לה בזה על אשר הבינה בדבריהן מתחלה ומה ראתה עתה שקראתן בנותי מש"כ עד כה. ועוד מה זו שאלה למה תלכנה עמי הלא ידעה כי דעתן ללכת אתה להתגייר. ועוד באומרה העוד לי בנים במעי וכו' גם הייתי הלילה לאיש וכו' כי הלא יראו דברי ריק ומותר היעלה על לב כי עלתה על לבן להתחתן בה לינשא לבנים אשר תלד אחרי זקנתה. ועוד כי אמרה ענין אחד פעמים שלש כי אומרה העוד לי בנים כו' ואו' כי זקנתי מהיות לאיש וכו' גם הייתי הלילה וכו' הכל ענין אחד ודברים בלתי עולים על לב. ועוד למה הפסיק בענין באומר שובנה בנותי כי מיד באומרה העוד לי בנים וכו' הל"ל גם זקנתי מהיות לאיש. ועוד כפל אומר' הלהן תשברנה הלהן תעגנה למה נאמר כפל ענין ולמה במלות שונות וגם למה לא סמכן לומר הלהן תשברנה הלהן תעגנה ובאחד אמר' עד אשר יגדלו ובשני אמר' לבלתי היות לאיש. ועוד מה זו נתינת טעם באומרה כי מר לי מאוד מכם והצודק הוא לומר אל בנותי כי תזקינו וגם אומר' יצאה בי וכו' יראה שבאה לתת טעם ואיננו צודק ומאמרם ז"ל שאמר' להן כי מר לי מאד מכם שהוא בשבילכם שנשאו בני אתכן הלא כמו זר נחשב כי אתא לנחומינהו צעורי קא מצער להן:

אמנם אמרו לה מבקשתך זאת שנתפרד ממך וראה שלא שמת לבך אל כוונתנו וטעית בדברנו שהסכמנו לשוב אל ארץ יהודה שהבנת שאין דעתנו רק ללכת אתך לארץ מולדתך ולא להתגייר אך איננו כן כי מה שאמרנו לשוב אל ארץ יהודה לא היתה הכוונה לשוב אל הארץ למה שאת הולכת שמה רק כי אתך נשוב לעמך שבשביל העם ואמונתם אנו הולכות וזהו כי אתך כלומר כי אתך נשוב שאמרנו לך הוא לעמך ולא לארצך וזהו משמעות מלת כי לגלות לה פירוש דבריהן ועל כן בהתחדש לנעמי עתה טוב כוונתן לחסות תחת כנפיו יתברך אז חיבבתן וקראתן בנותי מאז והלאה מה שלא עשתה כן עד כה וזהו שובנה בנותי ובכל מקום שנאמר בנתי הוא חסר על כי א' בלבד הלכה עמה

וכוונת הכתוב לומר הלא אמרתן כי אתך נשוב והן אמת כי על שובכם עד ה' כוונתם אך באמור כן לעמך ולא אמרתן לעמך ולארצך אפשר הוא שאתי תשובו לעמי אשר בארץ יהודה ושם תשובו לה' על ידי עמי או הפירוש הוא כי אתי תשובו לדת עמי בדרך הזה בלי לכת לארץ עברים כי אם שאחר תלכו לארצכם אם הכוונה היא לשוב לעמי שתשובו לעמי להם ממש ולדתם כי תלכו להתגייר על ידם אם כן הוא שובנה בנותי לה' להתגייר ע"י עמי אך למה תלכנה עמי מה בצע לכם בחברתי שאם הוא כמעשה תמר לבלתי צאת מבית יעקב ריקם דבקה בחמיה זה לא יצדק בחמוסכן אפילו היה נשואיכן דרך אישות כעולה על רוחכם לא יצדק בכם אם לא אם היו לי בנים במעי וזה יהיה באמורכם שזווגכם היה שלא באישות כי נכריות הייתם ויותר לכן הנשא לבנים שאלד שאין אסור אשת אח שלהב"ע אלא בהיות זיוג המת דרך אישות אך לא בישראל הנושא נכריה אך זה לא יתכן כי האם והיו לכם לאנשים כלומר שמא לא יתרצו להיות לכם לאנשים וזהו מ"ש והיו לומר האם הוא ודאי יהיו לכם לאנשים ואף שלא נעלם ממנה שלא לכך כיונו אמרה כך להוציא מלבן טוב כוונתן להתגייר לראות מה ישיבו על תוכחתה האם יאמרו שלא בקשו ללכת אתה רק ללמוד ממעשיה הטובים או אם לא יהיה לבם שלם לא ידחו טענותיה אלו כדי למצו' תואנה לשוב לארצן על העדר בנים להנשא אליהן ויהי כן כי ערפה העלימה עיניה כאלו היו טענות מספיקות להסיר מסוה הבושה מלשוב ותישק לחמותה ותשב אל עמה ואל אלהיה אך רות אפילו לא שתה לבה לדחותן ולומ' כי לא להתחתן עוד המה כיונה רק החליטה הגיזרה ואמרה אל תפגעי בי ואם אשר אמרתי כי אתך נשוב לעמך הוא הפירוש הב' שאתי ביני וביניכם תשובי אל דת עמי אך אח"כ תלכו לעירכם אם כן הוא שובנה בנותי אל ה' ע"י ולכנה אחרי כן לארצכם וזהו שובנה בנותי לכנה שהוא שובנה אל עמי ואמונתן כאשר אמרתן ולכנה אל אדמתכן ושמה תשובו ותעבדו את ה' ועשתה כך להיות ימין מקרבת בל תראה כדוחק אותן בשתי ידים מלקבלן להתגייר אף שידעה כי בארצן את אלהיהן יהיו עובדים כשאר עמן ואמרה מהטעם שאמרתי העוד לי בנים וכו' מספיק שתשובו ותלכו וכ"ש שאף תקוה לעתיד איננה כי זקנתי מהיות לאיש שאינה ראויה לילד אפילו אם אמרתי יש לי תקוה עדיין לילד ואפילו הייתי הלילה לאיש למהר הלידה וגם ילדתי מההוויה ההיא וגם שיהיו בנים שהם שנים לשתיכן ושיהיו זכרים שיש ספוק לשתיכן לא יתכן כי הלהן תשברנה עד אשר יגדלו לומר זה נמנע כי תזקינו מהיות לאיש טרם יגדלו ושמא תחשבו בלבבכן היותכן עגונות מלינשא החוצה לאיש זר על זיקת בני אם אלד וזהו הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש אל בנותי כי אינכם עגונות בשבילן והוא כי אפילו הייתן גיורות מאז

הנה אשת אחיו שלא היה בעולמו אינה זקוקה ליבם והיא ערוה עליו וזהו אל בנותי וכו' כי אין הדין כן כי אפילו היו נישואיכן דרך אישות כעולה על רוחכם אינכם עגונות ויהיה באיסור נשואיכם עמהם ולא אעשה כך לשוב להחטיאן בלוקחם אתכם שלא במקום מצוה אף אם היה בכן דין עגון וזהו ע"ד רז"ל שפירשו מר לי מאד מכם על הצרה שבאה לה בשבילן:

או יאמר גם שמותר לכם לינשא לבנים שאלד כי נשואיכם לא באישות היו כי לא נתגיירתן עם כל זה אל בנותי כי הלא מר לי מאד מכם מפאתכם שלא מחותי בקחתם אתכם שע"כ נשארתי שכולה וגלמודה וגם שאם אז היה באיסור עתה יהיה בהיתר יראה אנכי כי הלא יצאה בי יד ה' לפגוע בי והייתי נדונות למות אלא שבדרך שייורין נתעכבתי באופן שיצאה בי יד ה' כבר לפגוע בי וקל הדבר לגמור וע"כ איככה אוכל לעשות נישואין אחרים מחמת חיבת החיתון הקודם שיראה כבלתי שבה מעוני הראשון ודבר קל יספיק לגמור נא רע וזהו כי יצאה בי יד ה'. ורז"ל אמרו וז"ל כי יצאה בי ובבני ובבעלי יד ה' ע"כ. והנה מאמרם הוא הפך הפסוק ומאין מצאו מקום לפרש מאומרו בי שהוא בה ובבניה ובבעלה ולזה נשים לב בלשונם למה סיימו ואמרו יד ה' לבלי צורך שאינם מפרשים בשתי תיבות אלו דבר אלא מסיימים תיבות הכתוב. אך אחשוב הוקשה להם אומר יצאה שאדרבה מהראוי היה לומר באה או נגעה בי וגם אומרו ל' יד ע"כ אמרו כי הוא לומר כי בה נשלמה יד ה' והוא בהזכיר מאמרז"ל על פסוק אני מלאה הלכתי וכו' מלמד שהלכ' מעוברת וגם אותו הולד מת גם נזכירה מאמרם ז"ל על פסוק וירא ישראל את היד הגדולה וכו' כי הם אמרו כמה לקו באצבע עשר מכות שנאמ' ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא ועל הים הוא אומר את היד הגדולה לקו חמשים מכות הנה שדורשים ברוגז צרות שנאמר בו יד על חמשה מיני מכות כמספר אצבעות היד ונבא אל הענין והוא כי זה מאמרם ז"ל פה שהכוונה באומרו יד ה' הוא על חמש מכות ועל כן זולת הקודם הוקשה למו איך היו בה מיני מכות חמשה בענין כוונת יד לז"א בי ובבני ובבעלי יד ה' לומר כי בצרת עצמי שאני שכולה וגלמודה באומר' אח"כ כי המר שדי לי מאד נשלמו ה' צרות שיצאה אל הפועל כל תשלום היד שהם חמשה כחות הרוגז הנמשלים לחמש אצבעות וזה אומרה בי ובבני שהם ג' בנים מחלון וכליון ובן בטנה שעליו אמרה אני מלאה הלכתי ובעלי הרי ארבעה ובה בצרתה ה' הרי יד ה' שהיא חמש אצבעות ושיעור הכתוב לפי דעתם הוא כי יצאה בי כלומר במכות מה שבי בעצמי שהמר שדי לי נשלמה יד ה' בבעלי ובבני שקדמו:

והנה עם שדברה בל' המורה שעל ב' כלותיה תדבר רמז לנו שמואל הנביא ברוח קדשו אשר בה כתב לנו את המגלה הזאת אשר היה בלב נעמי כי גם בה נצנצה רוח הקודש כמדובר למעלה והוא כי למעלה באומר' לכנה שובנה נכתב לכנה מלא ובשלהי מאמרה נכתב שובנה בנתי לכן בלי ה"א בסוף תיבה אך הוא נוסף על מה שכתבנו למעלה מאשר מלת שבנה ומלת בלתי חסרו' וי"ו אך הוא כי אחר שנשקה להן כמו שכתבנו שהיה לאדבקא רוחא ברוחא מאז הכירה ההפרש שבין רות לערפה כי רות דבקה בה על יד הנשיקה כמדובר למעלה מה שאין כן ערפה ע"כ התוספת טובה שהוסיפה לקרא אותן בשם בנות היו בחסרון הוי"ו כי על רות היא העיקר וגם מלת שבנה חסרת וי"ו כי על התשובה לעמה של נעמי כוונה ע"כ נכתב בחסרון וי"ו כי אחת היא והוא על רות אך אומר לכן עם לבבה השיחה כי אחת היא ההולכה ע"כ אמרה לכן חסרת ה"א כי א' לבד היא שתלך היא ערפה וזהו שבנה בנתי לכן שבשבנה בנתי חסר וא"ו רמז כי אחת היא השב' והנקראת בתה ובאומר לכן רמז כי אחת היא ההולכת אל בית אמה אלא שדברה בלשון רבים לבלתי נגוע בכבוד אחת מהנה:

פסוק יד

ותשנה וכו' ראוי לשים לב אל חסרון האל"ף ממלת ותשנה. ב' אומרו עוד שהיא מלה יתירה כי מי לא ידע כי בכי זה הוא נוסף על הנזכר למעלה. ג' למה לא הזכיר איך נפרדה ותשב ערפה כ"א הנשיקה שנשקה לה לבד. ד' אומרו דבקה בה ולא אמר ורות נשארה עמה כ"א דבקה בה שהוא ל' בלתי מדוייק. אמנם הנה אל חסרון האל"ף ממלת ותשנה יש מרבותינו אומרים שהוא למען ישאר ל' תשות כח כי תשש כחן מהלכות ובאות ויתכן כיוון כי בנשיאת הקול לבכות האחת איננה כי ערפה לא נשאה קול בעצם כי אם רות לבדה ויורה על זה גם כן מה שמלת ותשנה בחסרון האל"ף עולה כ"ג במספר קטן כמספר רות בלבד גם כיוון כי לא נמשכה בכית ערפה רק שעור הרמת שתי קולות ומיד נשקה לחמותה נשיקה של פירוד ותרחק ממנה וז"א ותשנה קולן שהיא קול א' ותבכנה עוד שהוא עוד כשיעור נשיאת קול הנזכר שהן שתי קולות ומיד ותישק ערפה לחמותה להתפרד ממנה:

עוד יתכן באומרו ותבכינה עוד לומר כי עזה כמות אהבה הדבק בזרע נעמי ונהמת לבן על צאתן ריקניות מזרעה היתה עצורה לבן בקרבן ועתה כשומען את קול דברי נעמי באומרה העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים התעוררה אש דאגתן זאת ותבער בהן ולא יכלו להתאפק עד געו בבכיה וז"א ותשנה קולן ותבכינה עוד כי נשאו קול ותבכינה על מלת עוד שאמרה חמותן העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים ואף גם זאת העיקר היה

ברות ולא בעצם בערפה כי ע"כ חסרה האל"ף ממלת ותשנה כמדובר. ובמדרש ארז"ל ותשנה קולן וכו' שתי נשים מסרו עצמן על שבט יהודה תנור ורות תמר היתה צועקת אל אלא ריקם מן הבית הזה רות כל שעה שחמותה אומרת לה לכי בתי היתה בוכה שנאמר ותשנה קולן ותבכינה עוד ע"כ: וראוי לשום לב על מאמרם זה מה צורך להזכיר פה ענין תמר. ועוד שמהפסוק שמביא יראה להפך כי ערפה ורות בכו והוא אומר כי רות לבדה היתה. ועוד אמרו כל שעה שאמרה לה לכי בתי היתה בוכה כי הלא לא אמרה לכי רק פעם אחת ואז היה כששלחה ללקט בשדה ואז לא היה מקום לבכות ואינו למסור עצמה על שבט יהודה כי הלא לא ידעה שתפגע בבועז לולי ס' היה לה אך הנה הוקשה למו ג' דברים אחד חסרון האל"ף ממלת ותשנה. ב' אומרו עוד שהוא מיותר. ג' כי איך יתכן שבכו שתיהן וזו נמשך לה מן הבכי פירוד וזו נמשכה לה דבקות ע"כ גזרו אומר כי חסרון הא' שאיננה שהיא אחת הוא לרמוז כי האחת שנשאה קול מעין רות הוא אשר איננה פה שהיא תמר ושתיהן ותבכינה וגם לימדנו שלא בלבד בכתה רות עתה ששיתפה נעמי אות' עם ערפה כ"א כל פעם שהיתה חוזרת אחרי כן נעמי לאמר לה לכי בתי אחרי יבמתך היתה כו' וז"א עוד כי זולת מה שתבכנה שבה עוד ותבכה לבדה:

והנה כתבנו כי מהראוי היה יאמר ותשק ערפה לחמותה ותשב בית אמה ורות דבקה בחמותה ולא שיסתיר החזרה אך הנה יתכן כיוון להבחין בין פניית ערפה לפנייית רות כי ערפה לא שתה לבה רק על בחינת היותה חמותה בלבד ולא בחינת איכותה ביהודית וכשרון וזהו ותשק ערפה לחמותה ע"כ נשק לה נשיקה של פירוד אך רות רוח אחרת עמה כי ורות דבקה בה שהוא בה באיכותה במה שהיא מצד עצמה לא על שהיתה חמותה וע"כ לא הפסיד בינתים בסיפור מה שותשב אחור:

והנכון שכיוון מאמרנו למעלה שמספר שבח רות אשר לא כן ערפה כי הלא הנשיקה אשר נשקתן נעמי היתה לאדבקא רוחא ברוחא לראות אם יש בהן הפרידה הבאה ממואב להוציא ממנה תפארת ישראל כי אשר ישנה פה ראויה לכך תדבק רוחא ברוחא ומה גם אם בקרבה רוח מחלון מקשקש בה כמדובר למעלה כי אז תחרץ על יד נשיקת נעמי ותקדש המלאה לה מרוח מחלון ותדבר בעצם בנעמי וזה מאמר הכתוב ותשק ערפה וכו' לומר הנה נוסף על מה שנשקה להן נעמי לאדבקא רוחא ברוחא הנה חזרה ערפה ותישק לחמותה ולא דבקה בה בנעתרות נשיקות ורות מאז נשקתה חמותה דבקה בה עם היות הנשיקה פעם אחת וע"כ לא הפסיק בסיפור חזרת ערפה בין נשיקותה שלא דבקה גם בזאת לאומר ורות דבקה בה שהוא להבחין כנדבר וגם כי חביב עליו דברי ספור צדקת רות:

עוד כיוון במה שלא הזכיר חזרתה למה שעתיד לומ' ותאמר הנה שבה יבמתך כו' לומר כי מיד שותשק ערפה לחמותה נשיקה של פירוד טרם תרחק ממנה כי אם עודנה בפניה אמרה אל רות הנה שבה יבמתך וכו' למען יכנסו דבריה בלב ערפה כי תשמע מפיה כי אל עמה ואל אלהיה היא שבה ולא להתנהג בארצה כדת משה וישראל וזה כי הנה מתוך דברי ערפה ורות ומעלה הורו כי גם בארצן יעבדו את ה' כ"א שחשקה נפשן יהי' ע"י נעמי בארצם וכן נעמי אמרה להן שבנה בנותי כלומ' שובנה אל ה' אך יהי' בארצכן ולמה תלכנה עמי וכו' ע"כ עתה בלכתה מעמה אמרה אל יעלה על לבה כי בארצם תוכל לעבוד את ה' כאשר הבינה מדברים באופן שאחרי כן בעובדה את אלהי נכר תטיל האשה עלי ע"כ כמדברת אל רות עודנה ערפה לפניה אמרה הנה מעתה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה כי בשובה אל עמה לא יבצר משוב אל אלהיה כלומר כי ממוצא דבר תבין ערפה כ"א תשוב לארצה אל אלהיה תשוב למען העיר לה אזן שאם יהידות בלבה לא תלך היא לא כן לבה ובגלל הדבר הזה לא נאמר' חזרתה בינתים למען סמוך אומרו הנה שבה כו' אל נשיקתה לחמותה להורו' כי מיד עודנה אצלן אמרה נעמי הנה שבה וכו' ולא אמרה נעמי אל ערפה בפניה הנה שבה אל עמך ואל אלהיה למען בושת פניה לאמר לה לנוכח ששבה אל הע"ג ע"כ עשתה כמדברת עם רות וע"פ דרכה מוספת התראה וזירוז על רות:

פסוק טו

ותאמר וכו' להיות אפשר שהיתה מתביישת להתפרד ממנה ושע"כ היה ההפצר ע"כ לנסותה אמרה הנה שבה יבמתך וכו' כלומר ומעתה הוסר מסוה הבושת כי כבר התחילה היא ולא את ועל דרכה כיוונה לקרבה ולסלק טענה אפשרית להשיב אל חמותה והיא שתלך מאת' אך את ה' תעבוד בתוך עמה ובארצה עם ערפה יבמתך ע"ד הקדימה ואמרה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה כלומ' ההליכה אל עמה והליכה אל אלהיה אחת הן שאי אפשר לכת אצלם ועבוד את ה' כרומזת אליה שתשיב אם תרצה אך גם אל אלהיה תשיב ואם יש את נפשך לשוב שובי אחרי יבמתך כלומ' שאם תתעכבי שמה לא תמצאו אח"כ עם מי תתלוי בדרך. או יאמר לא אומר לך שובי אל אלהיך כמוה רק תשובי אחריה ולא שתטעה גם את:

פסוק טז

ותאמר רות וכו'. אומרו לעזבך ואומרו לשוב מאחריך יראה כפל לבלי צורך וגם אומרו כי אל אשר תלכי אין נראה נתינת טעם צודק יפה אל הקודם וגם אומרה עמך עמי ואלהיך אלהי היה ראוי תאמר בתחלה או בסוף דבריה וגם אומרה באשר תמותי יראה בלתי מובן וכן אומרה ושם אקבר ואף למ"ש ז"ל שהוא על קברי הרוגי ב"ד יראה זרות שאין הודעת

הקבר נסקלים ונשרפים לפני עצמן מכלל הודעת קלות וחמורות לגר. ואפשר אמרה הנך הפצרת זה כמה פעמים שאשוב אל עמי ואין ספק כי אין זה רק לנסותני היש ה' בקרבי אם אין ואשובה לי כאשר שבה ערפה ע"פ דבריך אך אל תפגעי בי כלומר כי אין פגיעתך זאת צודקת בי כאשר בערפה כי אני רוח אחרת עמי למלא אחרי ה' כי דעי וראי כי כל פרי דחיותיך לפגוע בי שאשוב אל עמי אינו אם אעזוב את ה' אם אין רק לעזבך לשוב מאחריך לבד אך לא מאחרי ה' אפילו הייתי שבה מאחריך כי מה שהוא עתיד שאני מבקשת היא באשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין שהוא לעתי' אך מהאמונה והאלהות זה כבר עמך עמי ואלהיך אלהי ולא כאשר תלית השיבה לאלהי ועמי בשובה אל ארצי ושמא תאמרו א"כ למה זה אפציר ללכת בארצ' אם גם בארצי ג"כ יהי' לי יהידות לז"א באשר תמותי אמות כלו' אני חפצה למות בארץ ישראל שהוא באשר תמותי כמשז"ל כי אינו דומה פולט הנפש בידי אמה לפולטתה בידי צרתה ושם בארץ אקבר ושמא תאמר שאלך אל הארץ ולא על ידך כה יעשה וכו' כי המות יפריד המות לבד יהיה המפריד:

ובמדרש ארז"ל וז"ל אמר' לה אסור לן תחום שבת באשר תלכי אלך אסו' לן ייחוד באשר תליני אלין מפקדינן מתרי"ג מצות עמך עמי אסור לן ע"ג ואלהיך אלהי ד' מיתות נמסרו לב"ד באשר תמותי אמות שני קברים נמסרו לב"ד ושם אקבר עכ"ל: וראוי לשים לב למה נתייחדו מצות אלו לשים לפניה מכל יתר מצות. ועוד כי למה פרט ב' מצות לבד ואח"כ כל התרי"ג מצות ואח"כ ע"ג ומיתות ב"ד והלא בכלל התרי"ג הן כלן ועוד שהיה לה להזכיר התרי"ג או בתחלה או בסוף ולא שתים לפניהם וע"ג ומיתות ב"ד לאחריהם. אך יהיה כי למען סדר לפניה קלות וחמורות שתה לבה אל שתי בחינות א' לקדם פניה בדברים המעכבים מציאות ההליכה אתה ואחריהן הדברים המתרגשים אחר נישואיה לישראל שנית כוונה לרמוז לה הג' חמורות שהן ג"ע וע"ג וש"ד ונבא אל הענין אמרה נעמי דעי וראי מה תעשי כי הלא עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה במקום שאין אנשים כ"א רעים וחטאים עד בואנו אל ארץ נושבת והיה כי יראו אותך כלילת יופי ומה גם למאמרם ז"ל כי כל הרואה אותה היה רואה קרי וא"כ איפה את שדודה מה תעשי ולו היית עדין בגיות אין רע אך בהתגייר ותשא עול דת משה וישראל הלא תצטרך לישמר מאיסורי ביאה ולא תוכלי כי הלא יפגעך חבל רשעים להתעולל בך ואין מושיע כי בשדה ימצאוך והמכשלה הזאת המצא תמצא בשמירתך הלכות תחומין כי תצטרכי לקנות שביתה ולבלתי סור מערב עד ערב מן התחום ההוא ותהיה כתוא מכמר ביד מחללי כבודך ואם אמרנו איש גבור תבקש לך ללכת אתך הלא בבא אל הבית ותשכח איסור הייחוד ע"כ בשתי אלו היחל על לכתה בדרך אמרה אסור לן תחום שבת ועל ביאה אל

הבית אמרה אסור לן ייחוד ועל הא' אמרה באשר תלכי אלך כי אשמרה תחום שבת ועל משמרתי אעמודה לבל יכשלו בי ועל השנית אמרה ובאשר תליני אלין במקום אשר לא יהיה שם איש והנה אחרי הזכיר' על הנוגע אל גלוי עריות רצתה להזכיר הע"ג ולבל יראה כי חושדת היא אותה כי עודנה מחזקת בע"ג ע"כ הקדימה להזכיר תחלה כל תרי"ג מצות ואחרי כן הע"ג כלאחר יד ואחרי כן כל יתר מיתות ב"ד שבכללן גם ש"ד ולמען החמיר הדבר בעיניה אמרה לה גם אל חלוק הקברים שגם אחרי מות העוברי דרך רושם אשמתם לא נמחה לגמרי וניכר בחלוקי הקברים בצד מה וע"פ דרך זה יהיה אומרו כי המות יפריד וכו' לומר הלא אמרת לי ממיתות שנמסרו לב"ד והפרש הקברים ע"כ על המיתות ב"ד אני אומר' כה יעשה לי וכו' ועל הקברים אמרה כי המות יפריד וכו' לומר המות יפריד כי כל צדיק יש לו מדור בפני עצמו ולא כעוברים הנאמרים שמעשיה' בחייהם מפרידים גם לאחר מותן במקומותן בקבריהן:

עוד יתכן ע"ד הפשט והוא בהקדים כי הנה האדם חיותו בעה"ז אל הילוך יתייחס כמאמר הכתוב כי הולך האדם אל בית עולמו וכמאמרנו על מאמר התנא באומרו ולאן אתה הולך וכו' והוא כי יום המות מיום הולדו האדם הולך ומתמעט חיונותו. עוד הקדמה שנית והיא כתובה למעלה מס' הזוהר כי נפש הגר נעשית מלבוש אל נפש צדיק וההיקש בגיורת אל נפש צדקת וכמאמרנו למעלה כי זה כיוונה נעמי באומר' יעשה ה' עמכם חסד וכו' שהוא לומר מדה כנגד מדה יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים שהוא כי כאשר נטפלתם עם המתים להלבישן תכריכין כנודע מרז"ל כן כחסד ההוא יעשה ה' עמכם שגם תהיו אתן מלבושים לצדקת ויהיה עמדי כלומר שתהיו עמדי מלבוש אלי וזה לא נתקיים רק ברות לבדה כמדובר למעלה כי ע"כ נכתבה מלת יעשה חסרה ה"א. ועוד הקדמה שלישית והיא הקדמת ספר הזוהר פ' ויחי כי בהסתלק איש לבית עולמו יבאו להקביל פניו כל המתייחסים אל בחינת מחיצתו ומאספים אותו ומלוין אותו עד מחיצתו וזהו אצלי מאמר הכתוב באומרו ויאסף אל עמיו ובאומרו ונאספת אל עמיך שהוא כי המתייחסים אל בחינת מקום כבודו יקראו עמיו והם יבאו ויאספו אותו ונלוו אליו לאסף בתוכ' עד מנוחתו כבוד. עוד הקדמ' רביעי' מודעת היא לכל והיא כי אין הקב"ה מכנה שמו על הצדיק עד אחר מותו. עוד הקדמה חמישית והיא מאמר ז"ל כי גם שגדול כבוד הנקבר בא"י עכ"ז יתרון גדול יש לאשר גם צאת נפשו כי מת הוא בא"י כי אינו דומה פולט נפשו בידי אמה לפלטתה בידי צרת' ונבא אל הענין אמרה אל תפגעי בי וכו' לומר כי הנה מה שדוחי' את הגר תחלה באמור לו מה ראית שבאת להתגייר וכו' כיוצא בזה אין הכוונה לדחתו לגמרי רק שמאל דוחה וימין מקרבות לראות אם בכל לבו הוא בא אם

אין ע"כ אין דוחין אותו הרבה רק פעמים שלש ואם אומר אעפי"כ אז מסבירין לו פנים ונבא אל הענין אמרה הנה עד כה דחה דחיתני פעמים שלש והיה אפשר שהיה לנסות אם לבבי שלום אך לא להחליט סילוקי שאגעל בגרות אך מעתה אם תחזרי להפציר ולומר שאלכי לי אל ארצי הלא לא יתייחס רק למכוונת שאעזוב הגרות לגמרי וז"א אל תפגעי בי לעזבך שלא תתייחס מעתה רק לפוגע' בי בכוונה שאעזב' ואשוב מאחריך וכן לא יעשה רק אלו ידעת בי שהייתי רעת מעללים ואינו לפי כבודך שאתגייר על ידך פן אחזיר לסורי אך לא כן אנכי כ"א באשר תלכי אלך וכו' לומר הנה בטחתי בעצמי כי מצד הנפש ההולכת לבית עולמה כד"א כי הולך האדם אל בית עולמו באשר תלכי אלך כי נפשי תתייחס ותדבק בנפשך מעתה ומה גם בהתגיירי על ידך שהוא כאלו את ילידתינו כי בדרך ה' אשר תלכי אל העולם הבא אלך בו גם אני והיא הקדמה הראשונה ושם בג"ע באשר תליני אלין כי אין נפשי רחוקה מנפשך כנפש מואב הרחוקה מנפש ישראל כ"א דבקה בך והוא ההקדמה השניה כי הלא בני מחיצתך אשר יבאו להלין אותך במקום כבודך בג"ע הנקראים עמך כמה דאת אמר ונאספת אל עמך בהקדמה השלישית אותו עמך הוא עמי וגם אותו מאספך יאספני ואחרי מותי כאשר אז יכונה ה' לאלהיך כהקדמה רביעית גם אז יכונה אלי לאלוה וזהו ואלהיך אלהי וכל זה הוא על הנפש וגם הגוף באשר תמותי אמות שהוא באויר א"י ולא על אדמה טמאה שאינו דומה פולטתו בידי אמה כו' והוא כי איני כנכריה המתה בא"י כי מה תתן ומה תוסיף לה א"י כי היא לא אמה וגם ושם אקבר באופן שלא יהיה עיכוב לנפש על צאתה במקום טמא או על הקבר הגוף באדמה טמא' שנפשי עלי תאבל ולא תדבק בך כי אחר היותי צדקת ומתה באויר א"י כי באשר תמותי אמות וגם ושם בא"י אקבר באופן שגם שנפשי עלי שם לא תעדר מאשר אמרתי שבאשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין ומה שבטחתי שכה יעשה לי ה' מאשר אמרתי באשר תלכי אלך וכו' וכה יוסיף שעמך עמי שבני מחיצתך יהיו בני מחיצתי ושיקרא אלהיך אלהי הלא הוא כי ידעתי בעצמי כי המות יפריד ביני וביניך והוא שכתבנו למעלה בפסוק ורות דבקה בה כי ע"י מה שנשקה אותן נעמי כאומרו ותשק להן שהוא לאדבקה רוחא ברוח' ונתקיים הדבר ברות שע"י הנשיקה ההיא רות דבקה בה ותהי נפשה קשור' בנפשה ויהיו לאחדים וזה מאמרם הלא אמרתי לך באשר תלכי מן העולם ועד עולם הבא אלך ובאשר תליני במחיצתך אלין וגם עמך שעל ידן תאסף אל עמך עמי ואח"כ ואלהיך שיכונה עליך אחרי מותך יכונה עלי אמר הלא תאמרי איך ערבתי אל לבי להדמות אליך הלא הוא כי דעי וראי כי כה יעשה ה' לי שבאשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין ופה יוסיף להיות עמך עמי ואלהיך אלהי כי הלא דבקה

נפשי בנפשך ותהיינה לאחדים כי נדבקו רוחא ברוחא כל ימי חיינו ורק המות יפריד ביני וביניך כי לא נמית כאח' באופן שמה שהחיה האחת על השנית המות יפריד עד מות השנית כי אז יהיה הקשר אמיץ או יאמר קרוב לזה כה יעשה לי אלהים שבאשר תלכי וכו' וכה יוסיף שעמך עמי כי מה שבטחתי בזה הוא כי ידעתי את טוב לבבי כי צדקת אני באופן כי כאשר המות יפריד לא יהיה רק ביני וביניך שהיא בין גופי לגופך שלא אקבר בקבר אחד אך בערך הנפש לא יהיה שום פירוד כ"א שאתך דבקה נפשי רוחא ברוחא מעתה וכ"ש אחר המות כמדובר למעלה בפסוק יעשה ה' וכו' שתהיה מלבוש אל נפש נעמי והוא כי לא אהיה כרשע שרשעתו מפרדת בינו לצדיק שזה חי וזה חשוב כמת אך לא כן אנכי כ"א כי המות יפריד ולא העון ע"כ אמרתי באשר תלכי אלך וכו'. או יאמר מעין הקודם כה יעשה לי וכו' לומר הלא אמרתי שני דברים אחד שנזכה לגרות צדק ולהיות מלבוש לנפש צדקת ולא נתקיים בערפה כ"א בי כאשר כתבנו כי מאז נרמז בבלתי הרגיש הה"א של יעשה וכן הוספת לומר יתן ה' לכם ומצאן מנוחה והוא כמדובר למעלה על מלכות בית דוד וקראם מנוחה להיות עתיד הדבר להיות דרך ייבום להשקיט רוח מחלון המקשקש במעהא כאמור למעלה וגם זה לא נתקיים רק באחד כי ע"כ מאז חסרה הה"א של ומצאנ' ונכתב ומצאן והיה ברות וזה יהיה מאמרה לומר הנה אנכי מוכנת להתגייר ולא תדחי אותי כי הלא כה יעשה ה' לי מאשר אמרת יעשה ה' וכו' שהוא מתקיים בי גרות הצדק וכה יוסיף אשר הוספת לברך יתן ה' לכם ומצאן מנוחה גם זה יתוסף בי מאת ה' שאחייבם לצאת ממני מלכות בית דוד באופן שהמות יפריד ביני ובניך שהוא שתהיה הולדתו דרך ייבום באופן שהבן אשר אלד שלך הוא כי הוא מחלון נמצא שבין בהיות רוחו מקשקש בי בין אחרי כן נמצא קשר ודבקות ביני וביניך מה שאין כן אם אנשא לבלתי מייבם שאפשר ידח ממני על ידו רוח בנך אשר במעי ואתפרד ממך בטרם אמות:

פסוק יח

ותרא וכו'. לא אמר כי התאמצה רק מתאמצת שהולכת ומתאמצת בכל פעם שידברו אליה הפך המנהג שהוא להרפות על יד הרבות טענות המנגדות סברא שהחזיק בם וע"כ בחרה ההמנע מלדבר אליה שמא תשתוק מעצמה:

או יאמר מה שכתבנו למעלה כי לא נשארה בחיים נעמי מעון אישה ובנים כ"א כדי שתבא עם רות להוציא הוא ית' ממנ' את אשר דבר אליה ובזה יאמר ותרא וכו' כי ראתה בטוב שכלה כי מתאמצת היא נעמי עצמה ללכת אתה כי מה שהיה מתחזקת אם היותה בת מות זה פעמים אינו כ"א ללכת אתה כי אמרה אחר שכ"כ היא חושקת להדבק

בה' השכילה למפרע כי מה מה שמתאמצ' ומתחזק' הוא אינו כ"א כדי ללכת אתה ע"כ ותחדל לדבר אליה כי שפטה בלבה בהתאמץ בשבילה כי זו היא העתידה לצאת ממואב. או יאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת עם נעמי לבדה בלי חברת אנשים כי היתה מתחזקת באומץ לבב וזהו ללכת אתה ע"כ הכירה כי מה' יצא הדבר ותחדל וכו':
או יאמר במה שכתבנו באומרו ותשק להן שהוא לאדבקא רוחא ברוחא ובמה יודע כי נקשרה נפשה אם לא שמתאמצת ללכת אתה על כן ותחדל לדבר אליה כי ודאי גיורת צדק היא ואין צריך לבודקה עוד:

יט

ותלכנה שתיהם וכו'. הנה הל"ל ויבאו בית לחם וידוע היות שתיהן וגם למה נאמר שתיהם במ"ם ואח"כ אומר ותהום כל העיר עליהן בנו"ן. ועוד מי לא ידע שהוא עד בואנה בית לחם. ועוד מה זה היה שבתמיהה כלל שתיהן באומר ותהום כל העיר עליהן ובדברן אמרו הזאת נעמי וגם תמיהתן על רות לא תצדק שלא ידעוה מקודם. וגם הויכוח הזה בשמה אם יקראוה נעמי אינו מעלה ולא מוריד ואם הוא ספור נשים עם מכיריהן ומספר' מעשה שהיה אין דרך ספרי התורה לספר ספורים שאין בם מועיל חלילה. וגם יש כפל ניכר במלותיה ויותר קשה על מ"ש ז"ל אני מלאה הלכתי שהלכה מעוברת ובאה ריקן מהעובר כי אין דרך חכמות נשים להתלונן על הקל ולהניח החמור ממיתת בניה ואישה. גם בתחלה אמרה אל תקראנה לי נעמי דרך בקשה ואח"כ אמרה למה תקראנה כמתרסת כנגדם:
והנה סיפר הכתוב מגודל חשקתן ואשר הפליא הוא יתברך לעשות עמהן והוא כי לא קוו ללכת בחברת אנשים ונשים להלוות אליהן בדרך ולהסתר בצלן מפגעים רעים כדרך נשים וגם ה' היטיב עמן שלא פגעו בזולתן יצר להן וזהו ותלכנה שתיהם כלומר לבדן עד בואנה בית לחם ולכן הוטלה מ"ם במקום נו"ן כי תפשו דרך אנשים ללכת לבדן בדרך אך הרואים אותה באות לבדנה לא שערום בה שערת אנשים כ"א לנשים כאשר המה וע"כ ותהום על העיר עליהן בנו"ן שהוא במה שהן נשים ויהי כבואנה בית לחם ותהום כל העיר בראות שתי נשים לבדן באות בדרך ועוד תמיהא פרטית על נעמי ויאמרו הזאת נעמי. ואפשר בשום לב אל שתי ההי"ן יתירות באומרו עד בואנה ויהי כבואנה ולא אמר עד בואן ויהי כבואן ויתכן כי בראות את עצמן לבדן בדרך מקום מוכן לאנשי רשע ומה גם לרז"ל כי בתחום שבת בלבד ששבה ערפה העירה דשו בה כהריפות ומה גם עתה מהלך כמה ימים ע"כ אפשר לבשו לבושי אנשים וזהו אומרו שתיהם במ"ם ולא בנו"ן על לכתן כמראה גברים אך זה עשו עודן בדרך. אך בבואן בית לחם אז שלא היה פחד

העבירו לבוש הגברים באופן שכל רואיהם בעיר מושב יכירום כי נשים היו וזהו אומרו עד בואנה ויהי כבואנה בתוספת השתי ההי"ן לרמוז כי בבואן בית לחם נעשתה המ"ם של שתיהם נו"ן כי שתי ההי"ן נתוספו על המ"ם שהוא ארבעים ונעשתה נו"ן של הוראות היותן נקבות וזה אומרו ותהום כל העיר עליהן בנו"ן כי ע"כ המה ראו שתי נשים יפיפיות באות ממרחק כן תמהו כמדובר:

והנה ארז"ל הזאת נעמי שהיתה נעימה במעשיה ובאה עליה הצרה הזאת ואחשוב לפי זה שהית' תשובתה אל תקראנה וכו' לומר הנה אין ספק כי בתמיהתכם האם אני נעמי נעימה במעשי וראותכם שהן אני נותרתי לבדי משני ילדי ומאישי תגזרו אומר כי צדקת וכשרה אני וראויה להקרא נעמי על נועם מעשי והצרה הבאה עלי אישי ובני היסבו אותה וע"כ נמוקו בעונם ואמלטה רק אני לבדי על צדקתי ע"כ אמרה כדרכי החסידים להצדיק עליהם את הדין ושלא להחזיק טובה לעצמם ולבלתי ראוים להצר' הבא' עליהם אל תקראנה לי נעמי להחשיבני נעימה במעשי כי המר שדי לי מאד כי בי נגע הדבר כי מצאני צרות רבות ורעות ולא חשיד קב"ה דעביד דינ' בלא דינ' ועוד ראיה נצחת כי אני מלאה הלכתי כמ"ש ז"ל שהיתה מעוברת וכיונתה לומר שאם הייתי זכאית וכשרה אף שלא הספיק זכותי להגן על אישי ובני לפחות היה ראוי להגן על בן בטני שלא היה בן בעת יציאתנו מן הארץ שימות גם הוא כאחיו ואביו אך אגזור אומר כי מות פרי בטני חטאת נפשי גרם לי ובטענה נצחת זאת חזר' ואמרה למה תקראנה וכו' לו' על יד מופת זה לא אומר אל תקראנה לי וכו' דרך בקשה רק אתלונן על אשר תקראוני נעימה במעשי ואומר למה תקראנה וכו' וש"ת אלי איך תכחשי המוחש ואנו ידענוך צדקת וכשר' איך תאמרי פקד ה' על חטאתיך הנה אין זה ראי' כי הלא וה' ענה בי כי ה' שהוא בוחן לב חוקר כליות הוא העיד עלי כי האדם יראה לעיני' וה' יראה ללבב ואם תשיבו לי א"כ איפה איך נותרתי לבדי ולא לקיתי כאישי לז"א ושדי הרע לי והוא ע"ד משז"ל על ואל שדי יתן לכם רחמים וכו' שאמר יעקב מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותי די כן אמרה נעמי כי על יד שם זה הרומז אומרו לצרות די הרע לי ועל כן אמר די לצרותי ולא המיתני ואשאר מילדי ומאישי:

פסוק כב

ותשב נעמי וכו'. הנה הזכירו שיבת נעמי ורות הוא מיותר שהרי נאמר למעלה. וכן או' המואביה הוא דבר נודע ויראה נוגע בכבודה וכן אומר כלת' הוא מיותר וגם אומרו והמה באו בית לחם הוא מיותר שהל"ל ויבאו בית לחם וידוע שהמה הבאים וגם תחלה עשה עיקר מנעמי שאמר ותשב וכו' ועשה את רות טפלה אליה באומרו ורות כלתה עמה

ואח"כ השוה אותן ואמר והמה באו. איך כוונת הכתוב להודיע היתרון והמעלה שקנתה רות בבואה בית לחם על אשר היה לה מקודם והוא כי מתחלה בצאתה עמה משדי מואב העיקר היתה נעמי אך רות היתה טפלה אליה כי עדיין היתה מואביה ולא נתגיירה ולא היה לה התקרבות עם נעמי כ"א היותה כלתה אך אחר שנתגיירה בדרך עלתה במעלה גם רות והושוות' לנעמי בבואן בית לחם וזהו ענין הכתוב ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה לומר כי בתחלה שבה נעמי שאליה נתייחסה השיבה אך רות במה שהיתה מואביה ולא היתה לה קורב' זולתי היותה כלתה ע"כ באה עמה אך אחר כך בהכנסם בית לחם שכבר נתגיירה אז כבר היו שוות וזהו המה באו בית לחם כלומר המה יחד בשווי אחד:

או יאמר הענין הכתוב למעלה נמשך אל הקודם והוא כי הלא העידה רות הקדש הוא כי נשארה זה פעמים בחסד אל כי היתה ראויה למות גם היא בעון בעלה ותשאר היא וכן היתה שיורין אחרי כן בעון בניה ותשאר האשה שלא מיחתה על עונם וכן העידה היא באומר' וה' ענה בי כמדובר על כן אחרי דבריה אלה אמר הכתוב ש"ת א"כ איפה למה לא מתה וזכתה לשוב לז"א תדע למה ותשב נעמי ולא מתה גם היא כאישה ובניה אחר שחייבת היתה וכמאמר הכתוב ותשאר האשה ותשאר היא שהיתה שיורי שיורין כענין הנותרים שנאמר באלעזר ואיתמר הלא הוא כדי שרות המואביה הידועה לבא לקהל תבא עמה וזהו ותשב וכו' ורות המואביה כלתה עמה כי מגלגלין זכות על יד זכאית שעל ידי היותה עמה נמשך שוהמה באו בית לחם שהוא כי לא בלבד שתים נשים באו בית לחם כ"א גם זכר א' בא אתן הוא מחלון כי גם רוחו בא במעי רות וז"א והמה במ"ם ולא בנו"ן בשביל הזכר שהוא עיקר ועמו המביאות אותו טפלות אליו בזה וע"כ אגבו נזכרה ביאת כלן בל' זכר כי כן דרך כל פעולה הנעשית בכלל זכרים ונקבות ליאמר בל' זכר וזה אחשוב כוונו רז"ל באו' השבה משדי מואב זו היא השב' משדי מואב עכ"ל. ויראו דברי' תפלי' מבלי מלח אך ירצו לו' אשר אמרנו והוא כי הוקשה למו או' השבה כי לא תצדק שיבה על מי שלא הית' פה מעולם וגם מה ענין ה"א הידיעה כי האם היתה רות אחרת שלא שבה לז"א זו היא השבה משדי מואב לומר זו היא שעם שלא היתה בא"י יצדק בה לומר השבה משדי מואב והוא להיות בה רוח מחלון אשר יצא משם ושב בקרב רות אל ארץ אשר יצא משם. עוד ארז"ל במדרש וז"ל א"ר שמואל בר נחמן כל מקום שנאמר קציר שעורים בקציר העומר הכתוב מדבר ע"כ. וכן תרגם המתרגם ואינון אתו בית לחם במעליי יומא דפסחא ובההוא יומא שריאו בני ישראל למחצד ית עומרא דארמותא דהוה מן שעורין ע"כ. וראוי לדעת מה יתן ומה יוסיף לנו

כי נדע שבאה בערב פסח שהוא זמן קציר שעורים ושהוא בערב פסח בזמן קציר העימר ויותר ראוי לשית לב על דברי המתרגם כי אחר שמסיים יותר הדבר באומרו וההוא יומא שריאו בני ישראל וכו' ולא אמר סתם דהוה בזמן חצדא דעומרא דארמותא ולבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל באומרם כי כגיורת ושבויה שמונין לה ג' חדשים להבחין בין הטומאה לקדושה כך ישראל מיציאת מצרים עד מתן תורה ג' חדשים והוא כאשר ביארנו בביאור התורה שהוא עד קבלת הלוחות אם היו זוכים לקבלם וזה כוונת רבי שמואל בר נחמן והוא מאמר רשב"ן עצמו על פסוק ותדבק בנערות בועז ללקוט עד כלות קציר החטים וז"ל מתחלת קציר השעורי' עד כלות קציר החטי' ג' חדשי' ותשב את חמותה ותאמר לה נעמי בתי הלא אבקש לך מנוח וכו' ע"כ ונכתוב על מאמר זה לפנים בס"ד שכוונתו לו' כי אחר כלות קציר החטי' שנשלמו ג' חדשים לגרות שנתגייר' בדרך אמרה חמותה אחר ששלמו הג' חדשים של הבחנת זרע שנזרע בטומאה לזרע שנזרע בקדושה עתה הלא אבקש לך מנוח וכו' והוא דין כל גיורת שצריך ג' חדשים מהגרות אל הנשואין והנה הדבר ההוא אשר דבר שם רשב"ן הוא הדבר אשר דבר פה באומרו כ"מ שנא' קציר שעורי' בקציר העומר הכתו' מדבר שהוא כי הרגיש מה צורך הודעת פרטית שהיא בתחלת קציר שעורים ועוד שהיה ראוי יאמר ויבאו בית לחם בתחלת וכו' ולא יאמר והמה שיורה שיש ייחס להם שבאו בזמן ההוא ע"כ אמר שכיוון הכתוב להורות כן כגרות ישראל לקבלת לוחות הברית שנמשלו לגיורת שצריכה ג' חדשים כי היה ברות כי באה בתחלת קציר שעורים והוא בדיוק מיום קציר העומר כי אז הוא מעין ישראל כי מאז היחלו הג' חדשים עד כלות קציר החטים שעתיד לומר אחרי כן עוד רמז רשב"ן והמתרגם איך הוא יתברך חשב מחשבות לטהר חלאת כל מקורות שרשי שלומי אמוני ישראל והוא כי כאשר יתברך חשב לטהר חלא' זוהמת נחש מישראל ע"א של מצרים המשלינו לאשה דוה הסופרת שבעה נקיים אחר פיסוק דמיה ואחר תטהר לבעלה כך הוא ית' צונו לספור ז' שבועות ליטהר מטומאת מצרים כמ"ש ז"ל בספר הזוהר ושעל כן היה תחלת הספירה ע"י עומר שעורים לרמוז כי טרם הטהרה נחשבנו כבהמה שמאכלה שעורים שאחרי טהרתה יביאו שתי הלחם מן החטים כי אז כלם אנשים וע"ד זה רמז הוא ית' לישראל בהביא את רות להוציא ממנה אדר מלכות ישראל בל יאמרו בלבם מה זה היה כי מעז יצא מתוק והלא טוב טוב היה מבת ישראל ע"כ היה הרמז הרומז כאומר לישראל אל תתמה על החפץ כי כמקרכם אשר הייתם שקועים בטומאת אלילי מצרים וטיהר אתכם הוא יתברך ונתגיירתם וחשבתי מחשבות לטהר אתכם כמטהר אשה דוה מזוב טומאתה כן עשיתי לרות להוציא ממנה שורש ישי כי על כן הבאתים

בזמן קציר העומר אשר היה להתחיל טהרתכם על ידו לרמוז להם כי זה לחמם טרם הטהרה למען תתנו אל לבכם כי כמקרכם קרה לה גם היא וזה דעת רשב"ן בכוונת הכתוב באומרו שהוא קציר העומר ויותר המתיק הדבר המתרגם באומרו וביומא ההוא שריאו בני ישראל למחצד וכו' שהוא לרמוז להם לישראל כי כמוה כהם כמדובר כי ע"כ באה בימים ההם ובעת ההיא מאתו ית':

פרק ב

פסוק א

ולנעמי מודע כו' ראוי לשים לב כי הנה יראה פסוק זה נכנס בין הדבקים סמוך אל סוף פסוק הקודם שבאו בתחלת קציר שעורים היה ראוי לסמוך פסוק ותאמר רות וכו' אלכ' נא השדה כו' ואח"כ יאמר ולנעמי מודע כו' ותלך ותבא ותלקט כו' ויקר מקרה חלקת השדה לבועז וכו'. ב' שאם היה מגיד קורבת בועז לנעמי היה צודק אומרו ולנעמי אך אינו מספר רק קורבתו לבעלה כאומר מודע לאישה ואם כן הל"ל ולאיש נעמי מודע וכו'. ג' מה ענין היו"ד שאחר מ"ם של מידע לאישה כי היה ראוי להיות וי"ו או שתהיה התיבה חסרת וי"ו מעין הלא בעז מדעתנו. ד' מה לנו כי נדע שהיה גבור חיל ומה גם מלת איש כי מי לא ידע כי איש הוא. ה' כי אחר אומרו מודע לאישה לשתוק מאומרו ממשפחת אלימלך:

אמנם אומר כי הנה טרם ידבר דברי רות אשר אמרה אלכה נא השדה ותשוב' נעמי שהקשית לדבר ולומר לכי בתי בא שמואל הנביא ברוח קדשו להרים מכשול מדרך עם ה' שעיניהם יראו זרות גדולה עד מאד וירחיבו פה יאריכו לשון לדבר תועה נגד קדושים אשר בארץ המה. ראשונה על רות באומרה אלכה נא השדה וכו' וטוב היה לה להיות ככל כבודה בת מלך פנימה בירכתי ביתה ותח' אומרה אלכה נא השדה כו' היה ראוי לו' לחמותה איה קרוביך אילי הארץ נעמדה יחד בית א' הגדולים אשר בארץ המה אנשי משפחתך. שנית יפערו פה על נעמי הצדקת יפטירו בשפה יניעו ראש באמת באמור מה ראתה על ככה ומה הגיע אליה להשיב ולומר לכי בתי כי הלא יראה מיעוט דרך ארץ אל אשה גדולה כנעמי איך תעשה דבר שלא כהוגן כזה ששלח תשלח נערה יפה עד מאד אשר כל רואיה יראו קרי כמ"ש ז"ל לשוט עלי אוכל בשדות בין קוצרים ונערים רקים ופוחזים יום יום מבקר עד ערב לאכול ולהאכיל את נעמי והיא זקנה תכבד ותשב בביתה וכן לא יעשה כי אם תשב הנערה בירכתי ביתה בל יפגעו בה בא' השדות או הגאיות והזקנה תצא השדה באוכל להשיב נפש וגם על בועז יענו עזות באומרם מה היה

לאיש עשיר גדול כמוהו שהסתר יסתיר פניו מהן והראוי היה אסוף יאסוף כלה וחמותה יבואו למשכנותיו ובו יחסו אלמנות אומללות ההמה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק על כן להסיר ראשי עם הארץ המכשלה הזאת בא ויאמר ולנעמי וכו' טרם יגלה מאמר רות ותשובת חמותה והוא כי הנה אחד משלש דרכים היתה להן. אחד להתפרד אשה מאת רעותה ונעמי תשב בית מודע לאישה ורות תצא השדה ללקוט. או דרך שני לצאת שתיהן ללקט בשדה. ג' להכבד ושבת יחד שתיהן בית בעז שיביאם חדריו לפי כבודן אך אין על אחד מהם אשמת דבר כי הלא הדרך הא' שהוא להתפרד זו מזו שהא' תצא והשנית תאסף הביתה אי אפשר כי הלא והמה באו בית לחם וכו' כלומר באחדות ולא יתפרדו ומה גם למאמר רות כי המות יפריד וכו' ואיך יעצרו כח להתפרד ועל השנית גם הוא אין לו שחר כי הלא לומר שתצא נעמי עם רות ללקט בשדה לא יתכן כי הלא ולנעמי מודע לאישה כלומר ולנעמי מצד עצמה אין צורך לצאת כי הלא לה מודע לאישה שתכבד ותשב בביתו לפי כבודה וזה ירמוז ביו"ד שבין המ"ם והדל"ת לרמוז ושתהיה בית המודע נסתרת בכבוד כיו"ד הקטנה בין האותיות. ועוד טעם שני כי גם שתרצה נעמי הנזכר גם היא לצאת עם רות לא תוכל כי הוא איש גבור חיל גדול בישראל וע"כ לא יניחנה כי חרפה היא לו ותחלל כבודו. וגם השלישית שיהיו שתיהן בביתו ובחומותיו של בועז גם היא לא תצלח כי הלא הוא ממשפחת אלימלך כו' אשר לו משפט הגאולה לקנות השדה ולקחת את רות כמאמרו לפנים ביום קנותך וכו' ואיך תהיה בביתו ויאמרו כי שם התנו אהבים ונשאה. ע"כ אמרה רות א"כ איפה אבחר דרכי ואלכה נא השדה אז השיבה ואמרה לכי בתי כלומר לא לבלתי היותך בת לי ארשה אותך ללכת כי אפי' הייתי בת בטני הייתי משלחך וזהו לכי בתי והוא כי טוב הוא זה דרך כבוד ליזון ממתנות עניים מקחת מיד איש מאומה והנה ממוצא דבר יצוא יצא התנצלות גם לבעז כי בטוב טעמן אל יאשם בעז כמדובר. עוד זאת עשתה נעמי כי שמרה לפי' מחסו' לבלתי שלחה עד אומרה מעצמה אלכה נא השדה אז הודית לדבריה ואמרה כמרשה אותה לכי בתי:

או יאמר באשר הקדמנו למעלה כי רות היא האשה אשר הוכיח ה' להוציא ממנה מלכות בית דוד והיא הפרידה טובה העתידה לבא ממואב על טוב כוונת בת לוט כי מאז התעתד מאתו ית' להוציא הזרע הטוב כמאמרם ז"ל מצאתי דוד עבדי היכן מצאתי בסדום שנ' ואת שתי בנותיך הנמצאו' והנה לא נעלם מציאות הענין מן נעמי כמאמרם ז"ל שע"כ אמרה יתן ה' לכם ומצאן מנוחה וכו' אותן המתנות וברכות שעתיד לתת לשלמה יהיה מכם ואוזן רות שמעה את דבריה אלה ותבן לה ושמרה את הדבר כאשר כתבנו למעלה בס"ד. ונבא אל הענין ואומרה כי הנה הוא יתברך בהשגחתו הגדולה ונעמי לפי יכולת

השתדלותה בהיותה חוששת כי זאת היא האשה אשר הוכיח ה' לבא מבת לוט לבנות ממנה בית דוד הן המה היו מסבבים את פני הדבר לבא הזווג הזה הקדוש אל הפועל והוא אשר כתבנו כי סבת הסבות ית' היסב תשאר נעמי מלמות זה פעמים כמדובר למעלה שהוא להביא עמה את רות למען הביא ע"י נישואי בעז אל הפועל והוא מאמר הכתוב בסמוך באומרו ושדי הרע לי ותשב נעמי וכו' שהוא לומר הנה אם לא מתי כאישי ובני כי שדי שהוא האומר לצרותי די הרע לי והייתי שיורי שיורין ושמא תאמר א"כ איפה איך נשארה בחיים לז"א הכתוב תדע למה על כי על ידי כך ותשב נעמי ורות המואביה שהיא העתידה לבא ממואב שכעת היא כלתה עמה כי על ידה תהיה ביאתה כמדובר בסמוך הנה כי מאתו יתברך היתה השגחת המציא המצאה בראות בת מלכים כאשר באה כי היחל הוא יתברך וגלגל תביאה ותטעה נעמי עד בית לחם וזהו והמה באו בית לחם ואומרת רוח הקדש למה עשה ה' ככה הלא הוא כי הנה ולנעמי שהביאה מודע לאישה איש גבור חיל שהוא תכסיס אל יציאות ממנו מלכות דוד שהוא איש שמשמעו חשוב ככל אנשים שבמקרא וגם גבור חיל כנודע כי זה אחד מתוארי המלכות ההוא מיהודה והלאה והוא א' מתוארי דוד וגם הוא הראוי אל הייבום הזה ולגאול את השדה כי הלא הוא ממשפחת אלימלך ושמו בועז וש"ת ולמה נתייחד זה ולא על ידי גואל קרוב ממנו הלא טוב אחי אלימלך ולא בעז אך הנה הוא כי הנה ידענו כי דוד היה עתיד לבא בדור הי"ד ולהיות אחריו שלמה חמשה עשר שהיא לבנה במילואה ואלו היה טוב הגואל שהוא אחי שלמון שהוא עשירי היה צריך עוד ד' דורות לבא דוד לעולם אך עתה שהוא בעז בן שלמון שהוא י"א בשלשה דורות יבא דוד כאשר היה עובד אבי ישי אבי דוד וע"כ בחר ה' בבעז מבטוב וזה אחשוב נרמז היו"ד שבמלת מודע לאישה והוא כי הנה מדע משפטו להיות חסר וי"ו כמו הלא בעז מדעתנו והוטלה יו"ד יתירה בתיבת מידע לרמוז כי מלבד המדע הזה יש י' ובזה הם י"א לרמוז שע"כ בחר ה' בזה מבטוב וגם להיות זה איש גבור חיל ראש הדור בגבורת התורה מה שאין כן טוב ובזה מצאנו ראינו טוב טעם אל דברי רות באומרה בפסוק שאחר זה אלכה נא השדה כי הלא לא תפסה דרך כבודה בת מלך פנימה וגם שכתבנו בדרך הקודם תשובה זה הנה הדרך הזה תערב לנפש יותר ממנו:

ועוד נבא בזה אל תירוץ שתי הערות בפסוק שאחר זה א' אומרו אלכה נא השדה כי מה ענין מלת בא לבלי צורך ב' הזכירו אותה בתואר מואביה באומרו ותאמר רות המואביה למה אחר כל צדקת גירותה ישוב לתארה בחרפת תואר גיותה אך זולת עוד תשובה אחרת שנכתוב בביאורי בס"ד הלא יכונו יחדו עם יישוב ההערות שיישבנו בדרך הזה

והוא בהרגיש רות אשר עם לבב נעמי אולי זאת האשה אשר הוכיח ה' מבת לוט לחוטר גזע יהודה כאשר דברה לה באומרה יתן ה' לכם ומצאן מנוחה שארז"ל שאמר לה יהי רצון שאותן המתנות שעתיד הקב"ה לתת לשלמה יהיו מכם ונתקיים באחת מהן כאשר כתבנו בחסרון ה"א ממלת ומצאן וע"כ אמרה רות המואביה כלומר הבאה ממואב שהיא הפרידה טובה העתידה לבא ממואב כי אחר שוב ערפה אל עמה ואל אלהיה מן הסתם שיתקיים ברות כי היא נשארה לה' ע"כ בהיותה חוששת אולי היא המואביה העתידה אמרה לה אלכה נא השדה וכו' לומר הלא מעשה בת לוט בשדה היה ולא בישוב כדבר שנאמר ויעל לוט מצוער וישב בהר וכו' ושם היה הדבר וכן יהודה עם תמר בשדה מצאה האם אלכה נא כלומר עתה גם אני אולי דרך שורש זה יוצא לעולם באופן זה ואגב אורחיה ואלקטה ליזון כי דלה אנכי אז אמרה לה לכי בתי כלו' לכי כי הכנה יש ביך לזה כי לבת תתייחסי והוא להיותה בקרבה רוח מחלון כי רוח מתואר בלשון נקבה וז"א לכי בתי:

פסוק ב

ותאמר רות כו'. ראוי לשים לב למה זה כנה אותה הכתוב בכנוי מואביה ומה גם ענין או' נא ולמה זה לא הזכירה שכחה ופאה כ"א לקט לבד. ועוד אומר' אחר אשר אמינא חן בעיניו כי הלא תראה כמתדבקת באשר תמצא חן בעיניו ולא טוב הדבר ולא עוד אלא שלא מיחה בידה נעמי ואדרבה החזיקה בידה לדבר ולומר לכי בתי. ועוד באומרו ותלך ותבא ותלקט מהראוי להפך ולומר ותלך ותלקט ותבא:

והנה ארז"ל התחילה מסיימ' הדרכים ואין אומרו ותבא צודק יפה וגם אשר יעיד הכתוב לכתה אחרי הקוצרים כמו זר נחשב לצנועה כמוה ועוד כי מהנראה השדה הזה אשר לקטה בו אחרי הקוצרים הוא חלקת השדה לבעז כמאמר נערו ותאמר אלקטה וכו' אחר הקוצרים ותבא ותעמוד מאז הבקר וכו' כי מאז היתה בשדה ההוא וכן העידה היא עצמה באומרה שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז מורה כי שם היה כל היום וא"כ מהראוי יאמר ויקר מקרה חלקת השדה לבועז ואח"כ יאמר ותלקט בשדה אחרי הקוצרים. ועוד אומר ויקר מקרה כי הלא נקבה היא ויאמר נא ותיקר מקרה וגם מלת מקרה תראה מיותרת כי ע"כ דחקו רז"ל לומר שחוזר אל הזכר הרואה אותה שהיה רוא' קרי בפגעו בה ועל כן אמר לשון זכר ויקר וגם היה הכפל כי הא' הוא על הקרי ושני על פגיעתו בה וכן אומרו ממשפחת אלימלך הוא לבלי צורך אחרי אשר נאמר למעלה ולנעמי מודע וכו' ממשפחת אלימלך ושמו בועז:

אמנם זולת האמור על שתי קושיות ראשונות יאמר כי רות חששה פן יחסדה שומע ותהיה כמתעתעת בעיני נעמי באמור אליה אלכה נא השדה וכו' לנערה כמוה כי הוא

מקום בחורים ונערים ואולי יפגעו בה ומה גם ברבות עניים רבים לוקטים תמצא בתוך אנשים רבים מסובבת מהם והוא בלתי ראוי וגם כי בהיותה בתוך השדה לא יתעוללו בה כי רבים נמצאים שם קוצרים ואשר נצבים עליהם ובעלי השדה הלא בלכתה משדה אל שדה אחר בתוך הבקעה במקום שאין אנשים ישתדל להיות איש הבליעל אתה עמה ומה גם בין סלעים גדולים ימצאה איש ויאחז בה ואין מושיע לה ואף גם בשדה אפשר יקרנה מקרה בלתי טהור אם תלך ללקוט פאת השדה הנותרת אחר כל הקציר ואין איש מאנשי השדה שם בשדה כי יסתלקו בעלים ונערים וקוצרים ותהיה היא שם לבדה ואולי יבא איש אם דל מהעניים ללקוט עמה או זולתו בחור מעם אשר יראנה שם לבדה ויתעלל בה וכן אם תקח לה עומר בשדה ותקחהו אולי יאמרו הקוצרים שלא שכוח היה ויבאו לקחתו מידה ותהיה לחרפה או יסתבבו בדברים וכן לא יעשה ועל הדרך הזה אולי תמצא חן בעיני א' מהקוצרים ויתן עיניו בה ויחטא לה' לפחות מהיזק ראית עיניו בהסתכלו בה ומה גם לרז"ל שאמרו שהרוא' אותה מיד נקרי שהדעת נוטה שהוא בהסתכלו בה ומה גם כי אולי גם כי צדקת וצנועה היתה אולי תתפתה ואין צדיק בארץ יסמוך על עצמו ע"כ ראתה להתקין יחד כל אלה על ראשון ראשון וז"א אלכה נא כלומ' הלא עתה הוא תחלת קציר שעורים ואין בהתחלת הקציר אנשים ומה גם בהתחלת קציר שעורים רבוי עניים עד יחזיקו בקציר או עד בא החטים החשובים יותר וגם כי בשמחת הקציר בתחלתה דרך הבעלים להמצא שם עם גרי ביתו קטנים עם גדולים ולא אפחד אהיה מסובבת עניים הרבה וגם הקוצרים ונערים הנצבים ישלחו את ידם בפניה' וז"א אלכה נא לומר עתה אשר הוא תחלת קציר שעורים כאמור וכן אפשר שלא התמידה לולא הלכו אתה נערות בועז עד כלות הקציר כאשר יבא בס"ד. ועל דבר לכת בין שדה לשדה במקום שאין אנשים לא יהיה פחד כי לא אלך אל שדות רבים כי אם אל א' לבד ולא אמיש ממנו וז"א השדה. ועל הג' אמר ואלקטה כלומר לקט לבד אלקטה ולא שכחה ופיאה מהטעמים הנזכרים וגם זה בשבלים ולא בין העמרים אשר לא כדת. ועל הרביעית אמרה אחר אשר אמצא חן בעיניו לומר אם אראה איש שאמצא חן בעיניו ולא אהיה באופן יזון עיניו בי כי לא אעמוד כ"א אחריו ולא לפניו ולא מצדו והו' כי בשדות גדולות יש קוצר מתחיל מראשי' השדה ויש מאמצעיתו ואמרה כ"א יקרה תמצא חן בעיני הקוצר שבאמצע לא תלך אחר אשר בראשית' לבל תהיה לפני אשר מצאה חן בעיניו נגד פניו ועיניו וגם לא בצדו ללקוט מאחרי ידו כנודע מדין לקט אשר הוא הנופל לאחר ידו אך אלכה מאחריו וז"א אחר אשר אמצא חן בעיניו ובכלל דבריה אלה תקנה גם כן הדבר הה' כלומר אם יהיה בסוג החלוקה הוא שאני אמצא חן בעיניו אך לא שימצא איש מהם חן בעיני כי לא

כן אנכי עמדי ולא לבי ילך בדרך חטאים חלילה אז אמרה לכי בתי כי לפי דברך תלכו בדרך תמים ולא יקרך עון. או יאמר גם שארשה אותך ללכת היותי אוהבת אותך כי הלא גם אם הייתי בתי הרשיתיך כאמור למעלה ועל כל אלה קראה הכתוב מואביה על שתים רעות והוא באשר נשים לב אל אומרו אל נעמי אחר אשר אמצא חן ואחרי כן נאמר אחרי הקוצרים ולא אמר אחר הקוצרים כבפסוק הקודם והוא הדבר אשר ידענו כי כל אחרי מופלג כמו אחרי דרך מבוא השמש שהוא אחרי מופלג מהירדן כנזכר בפרש"י ואחר הוא סמוך ובזה דברה שלא כהוגן בדברה אל נעמי שאמרה אחר אשר אמצא חן שמורה אחריו בסמוך ובזה יתכן רמזה לה נעמי ואמרה לכי בתי כלומר לכי באופן תתייחס כבת לי ולא בהעדר צניעות וכן עשתה כי לעת הפועל נאמר ותלקט אחרי הקוצרים מופלג מהם ולא סמוך לכן באומרה אחר קראה הכתוב מואביה ותאמר לה לכי בתי כבת לי מתייחסת אל יהודית ולא כמואביה ללכת סמוכה אליו כאשר בארנו בדרך השני והוא כדבר השני לבלתי לכת סמוך אליהם אך בהליכה כבד הרשתה אותה באומרה לכי:

פסוק ג

ותלך וכו' יש אומר שלבלתי לכת במשא בהליכה ובביאה לא רצה להיות הולכת ומלקטת דרך הילוכה פן תלך במשאה ותבא בו ע"כ הלכה ואחרי כן ותבא ותלקט דרך ביאתה והנה היה צודק אם לקיטתה היתה בשדות הרבה אך לא היה רק באח' וגם אומר' ותבא יורה שבאת לגמרי ואחר גמר ביאה לעיר היחלה ללקוט והנה אין זר לומר כי רמז לנו הכתוב פה ענין מציאות רות שע"כ קרה לה המקרה הטוב הזה והוא מה שאנו עתידים לומר לפני' כי רות היא עצמה בת לוט הבכירה ונעמה הצעיר' וזה נרמז באומרו ותלך כי הלכה מאז לבית עולמה ותבא עתה בגלגול ותלקט פרי המעשה אשר עשתה לשם שמים אלא שהרוח הקדש רומזת והפשט אינו זז ממקומו. ונשוב אל דרך פשט הכתוב ואחשו' חששה אולי תשתהה בשדה עד הערב כאשר עשתה ולעת ערב בבואה במקום שלא נסתה תהיה תועה בדרך ויחשך לה חוץ לעיר ומי שהחשיך בדרך יאחז בה ויקרנה דבר בלתי טהור ואף גם מבעוד יום אם ימצאה איש תועה בשדות אשר לא נסתה תתעתד למקרה ופגע ע"כ מה עשתה הלכה עד השדה הראשון אשר פגעה ותשב עד העיר להקנות בעצמה טביעות עין בדרך לבל תטעה ואחרי כן הלכה ללקט כי אז אחר זה שלש רגלים לא תאבד ממנה טביעות עינה ויתכן כל זה יהיה בכלל דברי רז"ל באומרה התחילה מסיימת הדרכים אלא שקצרו בלשונם כדרכם ולא הוצרך הכתוב להזכיר ההליכה השדה כי מי פתי לא יבין את זאת שאחרי בואה לא תלקט בבלתי שובה שנית כי אין כוונת הכתוב רק להודי' שפועל הלקיטה לא היתה כ"א אחרי לכתה ושובה

ובזה אפשר גם כן שטעתה למעלה באומרה אלכה נא ואלקטה שמיד בלכתה תלקט טרם שובה להקנות בעצמ' טביעות עין בדרך וגם אומר' אחר אשר אמצא חן שהוא אחר אחד וטוב ללכת אמר רבים מלכת אחר יחיד מפני החשד והכל תיקנה בשובה ואצ"ל אשר דברה מאזהרות הראויות לה להזהר כנגד אשר לא דקדקה בהחזיק ראשונה בטביעות הדרך עתה ותלך ותבא טרם תלקט ואשר אמרה בתחילה אחר עתה אמרה אחרי שהוא מופלג וכנגד אומ' אשר אמצא שמורה אחר אחד לא כן עשתה כ"א אחרי רבים וז"א הקוצרים ועל אשר דקדקה ללכת מיד בתחלת קציר השעורים באומרו אלכה נא נאמר ותלך כלו' מיד אחר אמור נעמי לכי בתי ועל אומר שלא תלך לשדות רבים אמר בשדה כי בא' לקטה לבד ועל שלילת' בשכחה ופאה אמר ותלקט שהוא לקט לבד וכן באומרו אחרי הקוצרים כי אין קוצרי' בעת לקיטת הפאה וכנגד אומרה ללכת אחר אשר תמצא חן הוסיפה על זה שהלכה אחר כולם ולא אחר אשר מצאה חן לבד ואמר ויקר מקרה הוא כי הזיווג המעותד לה לפגוע ולינשא לבועז גם כי לא בת זוגו היתה כדרך כל מייבם ומה גם כי לא מישראל היתה כי אם מואביה ובחיריית להתנייר כי על כן הזיווג ההוא יקרא מקרה אמר כי המקרה המעותד לה גרם המקרה הזה תפגע בחלקת השדה לבועז כי מזה נמשך ונשתלש' הזיווג באופן כי מקרה המיוחד לה הקרה את זה וזהו ויקר מקרה ופי' איך מקרה היסב לפגוע בחלקת השדה לבועז ואמר אשר ממשפחת אלימלך כי משם בא אליה הייבום והוא מקרא באמת ויצדק בזה אומרו ויקר ל' זכר שחוזר אל המקרה וגם בזה אין בה כפל ויצדק גם היות היו"ד דגושה והראיה כי המקרה הזה משם נמשך ולכך הזמינו ה' מחמת שתתאחז בבועז מיד זימן הוא ית' והנה בועז בא וכו' וז"א והנה שהוא לשון הזמנה לומר ויקר מקרה העתיד להתייבם את מקרה חלקת השדה וכו' ואיך נשתלשל הלא הוא כי והנה בועז בא וכו' וע"כ לא אמר ויקר מקרה וכו' ותלקט לבלתי הפסיק בין רמז מקרה הוא הייבום שנמשך ונשתלשל בבואה שמה להגמר לאומרו והנה בעז בא שהוא הוראת הדבר:

פסוק ד

והנה בעז וכו' הנה מהראוי היה יאמר ויבא בועז מבית לחם ולא יאמר והנה בועז בא. אך הנה הזכרנו למעלה מאמר' ז"ל באומרם על דברי נעמי באומרה יתן ה' לכם ומצאן מנוחה וכו' שאמרה כל אותן הטובות והנחמות שעתיד הקב"ה ליתן לשלמה דכתיב ויתן ה' חכמה לשלמה יהי' מכם ע"כ. ומה ראתה נעמי לברך נשים מואביות בחכמת שלמה מאין ולאין יהי להן כן וכן בועז ארז"ל שאמר ותהי משכורתך שלמה אל תקרי שלמה אלא שלמה שיצא ממנה המלך שלמה כי לא על חנם בחרו לה נעמי ובועז ברכה

זו וכן על פסוק גשי הלום ואכלת מן הלחם וכו' ארז"ל גושי הלום קרובי למלכות ואין הלום אלא מלכות ואכלת מן הלחם זו לחמה של מלכות וכו' וכן דרשו שית שיטין בדוד בשלמה בחזקיה במנשה במלך המשיח בבועז וכן באומרו וימד שש שעורים א"ר תנחו' דרש בר קפרא בצפורי מאי דכתיב שש השעורי' האלה נתן לי מאי שש שעורים אלימא וכו' אלא רמז לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין בשש שש ברכות ואלו הם דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה דוד דכתיב ויען אחד מן הנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי וכו' משיח דכתיב ונחה עליו וכו' וכיוצא בעניינים כאלה נמצאו ברז"ל בין בדברי נעמי בין בדברי בועז:

אך היא מאמרנו למעלה כי מסורת היתה בידם ענין מז"ל כי שתי פרידות טובות היו מעותדת לצאת מבנות לוט ליבנות מהן מלכות בית דוד ולא כמו זר נחשב נודע להם כן כי גדולה מזו הוא אשר כתבנו למעלה שידעה בת לוט שעתיד זרע מלכות ישראל לבא מהחוץ שבאו ופירשו בב"ר מאמר בת לוט באמרה ונחיה מאבינו זרע שאמרה אותו הזרע שעתיד לבא ממקום אחר נעמיד מאבינו ופירשו על זה פסוק מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום ואם כן אמור מעתה היפלא מזרע נחשון בן עמינדב אשר לא נעלם מבת לוט ע"כ אין ספק כי הן זאת היתה עם לב נעמי ובועז כי עתידה שתצא פרידה אחת טובה ממואב ליבנות ממנה מלכות בית דוד וע"כ ראו מעשה רות ונזכרו ויאמרו ללבבם כי קרוב הדבר מאוד כי זאת האשה אשר הוכיח ה' להקים על ידה אדר מלכות ישראל וע"כ מאז ברך אותה לאמר יתן ה' לכם ומצאן מנוחה על מלכות בית דוד וכשז"ל כי ע"כ נאמר ומצאן בחסרון הה"א לרמוז כי באחד בלבד נתקיימה ברכתה זו והיא רות והוא כאשר כתבנו כי זו המנוחה הלא היא רוח מחלון המקשקש במעהא כי ממנו יתעתד לבא גזע ישי ומה גם לחכמי האמת האומרים כי מחלון וכליון היו פרץ וזרח כי ע"כ ממחלון הוא פרץ ראוי יושתת מלכות בית דוד וע"כ פיה פתחה בחכמה באמור אליה ומצאן מנוחה כמדובר למעלה ואזן רות שמעה ותבן לה ובלבה שמרה את הדבר כמדובר למעלה כי ע"כ אחרי שומעה התעוררה ותאמר לנעמי אלכה נא השדה כלומר אולי האשה הנצבת עמכם מוכנת לדבר ההוא וע"כ כאשר התחלת צאת הזרע אל הפועל היה בשדה כענין תמר ויהודה כי בשדה מצאה ויט אליה אל הדרך ויאמר הבא נא אבא אליך האם אלכה נא גם אנכי אולי ככה ישתלשל גם ענין זה כי יזדמן הדבר לי בשדה וזה ג"כ רמזה באומר' נא מעין הבה נא האמור בתמר ויהיה אגב אורחי' שואלקטה בשבלים וכו' לחיות נפש ככל הכתוב למעלה וה' יעשה את שלו וכשמוע נעמי נתנה הענין אל לבה ותאמר לכי בתי כלומר כי גם לכי על זה כי רוח מחלון ביך וע"כ בתי תקרא כבת לי מצדו כלומר לכי

כי שם הוא ית' יכין לך הדרך וכן עשה כי הנה ויקר מקרה חלקת השדה לבועז שהוא הגואל כי מאתו יתברך היה כי רות מחלון אשר בקרבו העתיד לצאת ע"י בועז הקרה אותה במקומו וזה יאמר זולת הכתוב למעלה ויקר מקרה כי המקרה אשר לה הוא רוח מחלון אשר דרך מקרה היה בה כי לא ידבק רוח קדוש בבלתי יהודית כ"א מקרה הוא אותו המקרה גרם והקרה אותה בחלקת השדה לבועז אשר ממשפחת אלימלך שלהיותו ממשפחתו לו משפט הגאולה להקים שם המת על נחלתו ואפשר נרמז בתיבת מקרה רוח המת שבמעיה במה שמלת מקרה עם ד' אותיותיה עולה שמ"ט כמספר רוח מחלון עם הכולל:

או יאמר ויקר מקרה במה שאנו עתידים לאמר לפנים ורמזנוהו למעלה כי רוח המואביה שנתעתדה לצאת ממנה מלכות בית דוד בזכות בת לוט על מה שעשתה לשם שמים עם אביה היא עצמה בת לוט כאשר יוכיחו העניני' וגם עולה מספר בת לוט עם מואב כמספר היא רות המואביה במספר קטן ובזה יאמ' ויקר מקרה כי אותו המקרה אשר קרה לה עם אביה הקרה לה עתה חלקת השדה לבועז לבא גמר הענין אל הפועל ולהורות כי ממהר האלהים לעשותו ע"כ מיד הזמין כי והנה בועז בא מבית לחם וראה את כשרותה ולכן הבין כי זאת האשה אשר הוכיח ה' כאשר יבא בס"ד וז"א והנה בעז בא ולא אמר ויבא בעז כו'. ולענין הכתוב אפשר הורו לנו ענין מעשה שהיה באבא חלקיה שאמרו בגמרא במסכת תענית שהלכו ומצאוהו שכיר בשדה ונתנו לו שלום ולא השיב ואמרו לו אחרי כן מדוע עשה ככה ואמר כי היה שכיר יום ולא היה יכול להתבטל ויתכן ע"פ הדברים ההם שאמר כי למה שהיה בעז שהוא בעל מלאכתם שאמר להם ה' עמכם ע"כ ענו ואמרו לו יברכך ה' כי ידעו שלמה שהוא השואל בשלומם לא יקפיד בתשובתם אליו מש"כ לזולתו כמעשה דאבא חלקיה וז"א ויאמרו לו שאל"כ מלת לו הוא מיותרת אך הוא כי למה שהיה לו אמרו לו יברכך ה' וגם כוונו לבלתי הוסיף על הדבר אשר דבר הוא שתי תיבות בלבד כמוהו ע"כ בראותו שהיו מקפידים לבלתי התבטל ע"כ עזב את הקוצרים ושאל לנערו הנצב עליהם כי בטל הוא להשיב לו על כל דבריו ואמר למי הנערה הזאת כאשר יתבאר בס"ד. עוד יתכן למדונו שצריך המשיב שלום להוסיף על השואל בשלומו וזהו כי הוא ברכם שיהי' ה' עמהם והם הוסיפו ואמרו שלא בלבד יהי ה' עמו כ"א גם יברכהו יתברך בעצמו וזהו יברכך ה'. או מעין זה לומר הלא אתה כדאי לברכנו וברכתנו שיהי' ה' עמנו אך אנו אין אנו כדאי לברכך ע"כ אמרו יברכך ה' שהוא אדון הברכות. גם יתכן כוונו לומר אתה אמרת שהוא עמנו ואין אנו כדאים לכך אך אם הוא עמנו יהיה למען יברכך ה' במעשה ידינו שהוא קצירך בשדך. והנה ע"פ הדברים

האלה עדיין אין לסיפור ענין המגלה צורך בהודעת השאלות שלום ואפשר כיוון כי לבל יראה שלהיותו רודף אחר נתון עיניו ביופיה ע"כ פתח דבריו אתם היה למי הנער הזאת על כן הודיענו כי ראשונ' שאל בשלומם והשיבו לו שלום ואחרי כן שאל למי וכו':
עוד יתכן באשר נשים לב אל אומרו ויאמר לקוצרים כי הלא על הנערים אשר לו ואל הנצב על הקוצרים לא הזכיר ששאל בשלומ' ולא יעשה כן שלא לשאול בשלום הכל. אך יהי' לו' כי לבל יחשד בעיני הקוצרים השכירים לקצור קצירו אם להם ישאל למי הנערה ע"כ אמר כי בשאלת השלום עשה עיקר מהם יותר מלנעריו ילידי ביתו אך לא לשאול על הנערה פן יחשד בעניהם רק נשמט מהם ויאמר לנער הוא נערו יליד ביתו למי וכו' ובו בטח לבו גם שלא שוה לו כאשר נכתב בס"ד וע"פ דרכו לימדנו שאין שואלים בשלום אשה אפי' בכלל אנשים כי גם שהיתה אחרי הקוצרים לא שאל כ"א בשלום הקוצרים לבד ולמ"ש ז"ל שעל טוב מדותיה שאל עליה אפשר לדעת' שסיפר הכתוב שמיהר לשאול שכהתימו לשאול בשלומם מיד אמר לנערו למי וכו' ועל כן הגיד לנו שאלת השלום:

פסוק ה

ויאמר בעז וכו'. ראוי לשים לב אל אומרו למי ולא אמר מי הנערה הזאת. ועוד בתשובתו היה ראוי לקצר ולומר ויען ויאמר נערה כו' ולא יגיד לנו כי אשר ענהו היה הנצב על הקוצרים כי מי לא ידע כי הנשאל יענה ואף גם מלת ויען תראה מיותרת והיה די לומר ויאמר נערה מואביה כו' וגם אומרו נערה לא חידש לבועז דבר כי גם הוא אמר הנער' הזאת ויאמר נא מואבי' היא וכו' וגם מלת היא מיותרת וגם למה זה יודיענו ששבה עם נעמי משדי מואב והלא די לו לאמר שהיא כלת נעמי. ועוד באומרו ותאמר אלקט' נא וכו' שהוא נדר' ללא שאל וגם אומרו מלת נא שהיא מלה מיותרת וגם כי הלא יראה כי שקר כיזב באומרו ואספתי בעמרים והלא הכתוב מעיד שהיתה מלקטת שבלים ומה גם למ"ש ז"ל שאחד מהדברים שראה בועז הוא היות' מלקטת מההפקר וגם לא ג' שבלים כי אם ב' כדין ולא בין העמרים וגם אומרו אחרי הקוצרים הלא גם בועז ראתה אותה מלקטת אחריהם ומה חידש לו וגם כי נאמר כי לשתתגנה עליו עשה הדבר לומר שהיתה הולכת אחרי האנשים אם רע הוא בעיני בעז גם מראותו אותה אחריהם יתפעל ולמה יגיד לו אשר נגד עניו ומה גם כי כל שאר נשים הלוקטות כן הולכות ואדרבה צניעות גדולה היתה לה מהשא' וכמ"ש ז"ל שראה בעז כי כל הנשים משחקות עם הקוצרים והיא מצנעת עצמה ומה גם לאשר דקדקנו בלשון אחרי שהוא מופלג כאמיתות טבע הלשון שהוא צניעות גדול וכ"ש כי עיקר הלקט הוא מצד הקוצר ללקוט הנופל לאחר

ידו ואעפ"כ הלכה אחריהם. ועוד באומר ותבא ותעמוד כי מלת ותבא מיותרת וגם מה לו לספר בגנותה לאמר ששהתה הרבה ושזה שבתה הבית מעט. וגם אומרו זה שבתה יראה שהיה בכלל אומרו ותבא ותעמוד מאז הבקר ועד עתה ולמה יצא וגם אומרו זה שבתה אין מלת זה צודקת יפה וטוב היה לומר שבתה הבית מעט או כי שבתה וכו'. ועוד בתחלת פסוק שאחריו הלא שמעת בתי אל תלכי וכו' כי אולי דבר עליה הנער טוב יצדק יפה לומר אחרי שומעך לא תמושי מזה אך איך יאמר הלא שמעת בתי מוציא עליך דבה אל תלכי וכו' אדרבה ע"כ אלכה לי אל שדה אחר ואעבר מנגד פני הנער הלז ואם דעתו לומר גם כי שמעת בתי הדובר רע עליך אעפ"כ אל תלכי מפני כך ואל תראי כי כה תדבקון עם נערותי א"כ היה ראוי יאמר גם כי שמעת בתי אל תלכי ולא יאמר הלא שמעת שמורה שמשמיעתו נמשך והיא להפך וגם לפי זה הל"ל למטה כי כה תדבקון עם נערותי ולא וכה כאומר דבר נוסף על הקודם ולא כנותן טעם אליו וגם אומרו וגם לא תעבורי מזה יראה מיותר אחרי אומרו אל תלכי:

אך הנה בועז היה צר לו מאד פן יחסדהו שומע שאול ישאל על הנערה באמור בלבו אולי עיניו נתץ בה כי ע"כ לא שאל מהקוצרים שכיריו ופועליו כי אם מנערו הרגיל אצלו כאשר כתבנו ועוד שנית עשה לאמר אליו למי הנערה הזאת ולאמר מי הנער' הזאת למען יבין הנער כי לא להשיאה בלבו כי הלא בלבו היה כי היא בעולת בעל ורשות אחר עליה וז"א למי הנערה כלו' מי אדון לה אשת מי היא כי אז אין ספק כי לא יעלה על לב הנער כי עיניו נתן בה לקחתה כי הלא לא יחשדהו באשת איש כי כולי האי לא הוי ליה לאחשודי' והנה ראיתי אחרי כותבי כי קדמני הרי"ע ז"ל בשאלת למי וכו': עוד יתכן באשר הפליגו רז"ל במה שראה בה צניעות גדול ורב על כל יתר נשים באומרם כל הנשים שוחחות ומלקטות וזו יושבת ומלקטת כל הנשים מסלקות כליהם וזו משלשלת כליה כל הנשים משחקות עם הקוצרים וזו מצנעת עצמה כל הנשים מלקטות בין העמרים וזו מלקטת מן ההפקר זהו לשון מדרש חזית ובילקוט מוסיף כל הנשים לוקטות שלשה שלשה וזהו שנים שנים והוא הנודע מהמשנה כי שני שבלים לקט וג' אינן לקט וע"כ אמר לנערו יליד ביתו אשר בו בטח לבו למי הנערה הזאת כלומר הנה לא אבוש בהביטו אל צניעותה העצום ורב מלדבר ולומר למי ראויה הנערה הזאת כי מי יערוך אליה לנישאה כי רב מאד כשרונה והוא פליא' וזה יאמר הנערה הזאת בה"א הידיעה כי להיות' הזאת המיוחדת בצניעות לעין כל אני שואל והוא מן התימה להיותה עדיין נערה תהיה בה כל הצניעות הזה וז"א הנערה הזאת והוא כי הלא כתבנו כי לא נעלם מבועז עתידה פרידה טובה לבא ממואב אשר ממנה יצא מושל בישראל אך עדיין לא ידע אם זאת תהיה או אחרת ויהי

כראותו שלמות מדותיה נתן אל לבו אולי זאת האשה אשר הוכיח ה' אך לא יבצר ממנו מזמת חששא אולי בטרם יבא הוא לא התנהגה בצניעות ובידה דבק מאומ' מדבר רע או מדה אשר איננה טהורה באופן כי לא זאת הפרידה הטובה ההיא ע"כ אמר בלבו מי יגיד לי אשר היה בטרם אבוא השדה כי הלא יסתירו לחפות על עניה סוערה כזאת ויעצוהו כליותיו לדבר אל הנער הנצב על הקוצרים אשר עיניו משוטטות להביט את כל הנעשה שמה מה שלא כן הקוצרי' הטרודים במלאכתם. ועוד שנית אמר בלבו אם אשאל בדרך שלא יראה שחשקתי בכשרונה רק לגלות הדבר בלבד הלא אפשר יסתיר דבר אך זאת אעשה אומר אליו למי הנערה הזאת כלומר למי ראויה הנערה המיוחדת הזאת כי רבה צניעותה וכשרונה לומר כי עי"כ יאמר הנער בלבו אויה לה לאותה בושה כי אדוני זקן נשיא ישראל נתן עיניו בנערה מואביה ועל כן להסירה מלבו מפני כבוד יגלה סוד כל דבר רע אשר ידע ממנה וכן היה כי אז פער פיו לבלי חוק ומתוך גנותו למד בועז שבחה כי כל יגיעיו לא ימצאו בה עון אשר חטא כי לא הגיד ממנה שום דופי או פריצות שראה בה רק כי היתה נערה מואביה ששבה עם נעמי כי גם שרמז לו שאינו לפי כבודו לקחתה הם דברים שהיה מורה מסברא שלא ראויה היא לו לא היה שראה בה ערות דבר לשוב מאחרי' וכן באומרו ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים וכו' ואומרו זה שבתה הבית מעט גם בזה לא העיד על שום פריצו' והם דברים שאין בהם ממש כאשר יבא ביאורן בס"ד על כן אז נכנס חשק כשרונה בלבו כי אמר אם ראה בה כל מום רע לא היה מתעלם מלאומרו ואדרבא אז דבר על לבה וצוה עליה בל תעבור מזה כאשר יבא ביאורו בס"ד:

פסוק ו

ויען הנער וכו'. הנה דרך בעלי שדות להעמיד איש נצב על הקוצרים בל יתרפו במלאכתם ולהעמידו במקום גבוה יראה את כלם לבל ישמט איש מהם אשר לא יראנו ולבחור אותו מכל נעריו איש אשר כח בו להרים קול לקרובים ולרחוקי'. מה גם בשדות גבר כבועז גדול ועצום בעושר ונכסים כי רבים אשר אתו קוצרי קצירו ואמר כי להשיב לו הרים קול לספר בגנות רות וזהו ויען הנער מלשון הרמת קול כמו וענית ואמרת ויען איוב ויאמר יאבד יום וכו' וקצת סעד לזה הוא הטעם אשר עליו מלמעלה הוא הרבי"ע וזו ויען וגם אמר הנצב על הקוצרים שאמרנו שהוא מיותר לרמוז אל היותו נצב במקום מוכן להשמיע לכל כמיוחד לממונה על כך ולכן לא אמר ויען נערו כלמעלה כי הוא חשב להיותו נערו לא יחשדנו ע"כ לא אמר כ"א נער סתם ולא עשה כן לשנאתו אותה אך מאהבתו את אדוניו כי בשמעו שאול שאל האיש למי הנערה הזאת והוא היה אלמון והיא פנויה יפה עד מאד אמר בלבו אין זה כ"א עיניו נתן בה וחשק בה לקחתה לו לאשה

ולא טוב הדבר בעיני הנער אף גם שנאמר שלא יבצר ממנו הלכת עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית לא ישרה בעיניו לאיש כמוהו גדול בישראל ומה גם לאומרים כי אבצן זה בועז שהיה ראש כל הדור וגם שב גם ישיש בא בימים ואיך ישא נערה והוא זקן ואינו לפי כבודו וגם מזרע מואב ולא יקח לו בת גדולי ישראל כאשר יאתה לשר וגדול בישראל על כן הרים קול ויספר בגנותה לעיני כל שומעיו כמגיד יחוסה ומודיע המאורע בדרך רק רע כמתלהלה היורה זקים לגנותה בעיניו והוסיף לה מדיליה דברים מכוערים ומומים אשר לא היו בה וזה החילו נער' מואביה כו' ולרמוז לו כי נערה היא ולא תאות אליו ואף גם כי היא מואביה ולשלא יאמר בועז בלבו כי גם שמואביה היא הלא כבר נתגיירה וכקטנה שנולדה דמי וכישראלית תחשב ומה גם כי ידע הלכת מואבי ולא מואבית כאשר הוכיח סופו וגם כי הוא גדול בישראל ע"כ אמר כלו' עודנה מואביה בהוויתה הזא' וז"א מואביה היא לומר עדיין מואביה היא ולא דבקה בדת משה וישראל ולשלא יאמר הלא באה ממולדתה ומבית אביה אחרי ה' לז"א השבה עם נעמי כלומר למענה נגררת אחריה ולא לבקש את ה'. עוד רמז לו לאמר ראה נא כי לא שבה כ"א עם נעמי לבדה כי מתו מחלון וכליון ואין זה כי אם על שנשאו נשים מואביות למען יבין כי כן יקרה לו גם הוא אם יעשה כמעשיהם ליקח לו מואבית. עוד רמז לו באומרו עם נעמי משדי מואב לומר ראה נא כי בלתי ראויה היא אליך כי הלא שבה עם נעמי לבדה בלי חברת אנשי אמת משדי מואב ועד הנה כלומר ואין ספק כי הדעת נוטה קרה לה מקרה בלתי טהור ומה גם למ"ש ז"ל שבשוב ערפה מאתן עד שדה מואב גם כי לא הרחיקם מאד פגעו בה ודשו בה כהריפות ולהגדיל הדבר נכתב משדי ביו"ד לרמוז בי באו שתיהן לבד מעיירות רבות של מואב כנודע כי כל שדה מואב הנזכר הוא עיר מואב או עיירות כשהוא ביו"ד כאמור למעלה וגם כי ה' היה עמהן אמת היה כי באו שתיהן לבדן כאשר כתבנו למעלה על ותלכנה שתיהן עד בואנה בית לחם כי עד שם הלכו יחדו לבדנה ושע"כ ותהום כל העיר עליהן באופן כי מהיות רב הדרך מאד מעיירות רבות של מואב עד בית לחם הוא קרוב לודאי יפגעו בם יותר מבשיבת ערפה כברת ארץ במקום יודעיה וזה רמז לו באומרו השבה עם נעמי כלומר ולא עם אחרים עמה משדי מואב מקום מוכן לפורענות ורחוק עד כה כאומרו השבה שהוא עד גמר שוב נעמי שהוא אל מקומה הראשון וש"ת כי הלא נראה כי גדלה צניעותה שלוקטת לקט כדין שתי שבלים ולא ג' וגם הולכת אחרי הקוצרים כאשר כתבנו שהוא מופלג ממקומם אשר שתי אלה רמוזים למעלה בכתוב באומרו ותלקט וכו' שהוא לקט כדינו וגם אחרי הקוצרים ע"כ החליק לשון ואמר ותאמר אלקטה נא וכו' לומר אודיעך את אשר התנכלה לעשות

ברמאות לגנוב דעתנו והוא כי דעתה לגנוב ולאסוף עומרים ואמרה בלבה מה אעשה לשלא ידקדקו בי ויתייאשו מהסתכל באשר אני עושה אתחיל מתחלה ללקוט כדין שנים שנים שבלים וזה אעשה עתה בתחלה למען יהיו בטוחים שלא אגנוב ולא יביטו יראו בי וע"כ אח"כ אאסוף בעמרים ואין רואה ועדיין אם אלך בסמוך אל הקוצרים גם שאהיה מאחריהם אפשר ירגישו ויהפכו פניהם ויראוני ע"כ טוב לי להתרחק מופלגת מהם באופן כי אשר לוקטת כדין לא בצדקתה היא עושה כי אם לגנוב הדעת וגם אשר תתרחק מהקוצרים הוא לבל תראה בעשותה הרע וז"א ותאמר אלקטה נא כלומר אלקטה לקט שהוא שבלים כעת בראשונה כדי שאחרי כן ואספתי בעמרים ולכן היתה אחרי הקוצרים מופלגת מהם ויתכן בזה אומרו לשון נא ואומרו אחרי הקוצרים לומר כי לאסוף בעמרים ולא יהיה נקל יראוה החזיקה ללכת אחרי הקוצרים כאמור. ועוד הוסיף לספר בגנותה באומרו ותבא ותעמוד מאז הבקר כו' לומר כי אין לה דרך כל כבודה כי הלא עמדה בשדה ומאז הבקר ועד עתה ולשלא יאמר בעז הלא בזה הכזבת עצמך ושיחת דבריך כ"א חפצה ומדת' לאסוף בעמרים בהחבא הלא בזמן מועט היתה יכולה לעשות ותלך לה אך מאשר עמד' מאז הבקר ועד עתה הלא יורה כי על היותה מדקדקת לבלתי קחת כ"א שבולת אחת או שתים הוצרכה להתעכב מאז ועד עתה על כן התחכם יותר ואמר זה שבתה הבית וכו' לומר זה הדבר האחרון אשר אמרתי ותעמוד וכו' אינו ענין ללמד משם שאין מלאכתה לאסוף עמרים באשר לא הלכה עד כה כי לא מפני כך שהתה כ"א זה מרוע מדתה ששבתה הבית הוא מעט. וע"פ דרכו רמז עוד לומר כי הלא בשבתה עד הערב אולי בערב יום בשובה העירה והיא לא נסתה בדרכים אלו אולי יתעללו בה ומהיות' בלתי חוששת יראה כי לא טובה היא ולשלא יאמר איש אולי באה ושבה העירה טרם תלקט להיות לה טביעו' עין בדרך כאשר כתבנו שעשתה באו' ותלך ותבא ותלקט על כן להסתיר דבר אמר ותבא ותעמוד לומר מיד בבואה עמדה ולא שבה מאז הבקר באופן כי אין לה טביעות עין בדרך ואעפ"כ שהתה עד עתה ויהי כשמוע בועז את הדברים הרעים שברמיה דבר הנער הנצב אז שם פניו לדבר אליה מה שלא עשה כן עד כה לדבר על לבה ולכבות הלהב אשר הבעיר בלב הנער הנצב ופיו פתח בחכמה לדבר דבר תבין ותדע עם לבבה כי לא נכנסו דברי הנער באזניו כי הלא עיקר בושת' איננה מצד הנער מפאת עצמו כי הנער נער אך הנוגע מנפש ועד בשר הלא היא פן יכנסו דבריו באזני בועז ע"כ פתח ואמר כמיעץ אותה הלא שמעת וכו' כ"א יאמר אליה אל תשיתי לב כי לא האמנתי לדברים אולי יעלה על לבה כי לא כן לבו ומכסה דבר להפיס דעתה ע"כ שם הדבר הזה כהקדמה מונחת וכמוציא ממנה תולדה אחרת ואמר הלא שמעת את קול הנער הזה הנה

מזה אגזור אומר כי לבת לי תתייחס והוא כי הנה לו יש נפש אמרת תחת נפשה הלא תחרץ את לשונה על הנער הנצב אחר הלהב אשר בער בה בשפת חלקות לדבר ולומר מי אתה הר הגדו' אשר פיך פערת לבלי חוק עלי ותתנני לבת בליעל את מי חרפת וגדפת ועל מי הרימות קול האם דמית היות אהיה כמוך רעת מעללים כי העזת פניך לדבר עלי כזבים ואנכי בת מלכים ואתה לא תהיה כאחד מעבדי עבדי הקטנים ולא עליך תלונתי כי נער אתה כ"א על הזקן אדוניך אשר לא בשבט יככה על עזות פניך אך לא מצאה טוב משתיקה ע"כ נתקעה הכרת צדקתה בלב בועז ויען ויאמר הלא שמעת בתי לומר הלא שמעת כלומר ולא חששת ותשתקי בתי תחשב כי צדקת גמורה את לכן השמרי לך לבלתי לכת בשדה אחר והוא כי אצלי את כבתי לכל דבר שבקדושה כי לא שמעתי לקול הנער באשר הוא שם לך עלילות דברים כי לא האמנתי לדברים אך לו היית בשדה אחר ושמע השומע קול אומר כדברי הנע' הלז אולי יאמינו וישמעו לקולו וזהו הלא שמעת בתי אל תלכי כי מאשר שמעת אצלי את כבתי והיוצ' מזה הו' לבלתי לכת ללקוט בשדה אחר פן יחסדך שומע פי המדבר כדברי הנע' הלז ותהיה לבוז נמצא שם כהקדמה מונחת בתי אל תלכי מובן בתוך הדברים כלאחר יד באומרו בתי היותה כשרה ויקרה אצלו ומאשר יקרה בעיניו תוציא תולדה בל תלך ללקוט בשדה אחר כי אולי ישיתו לב לדובר עליה סרה כי בגלל הדבר הזה תאמר בלבה כי כשרה היא בעיניו שאפי' לא הוצרך לומר אליה כי לא האמין אליו כ"א כמונח שכן הוא יעץ אותה תוציא מדבריו ענין זולתו ולבל תאמר היא לפחות אשנה מקום בשדה עצמו לז"א וגם לא תעבורי מזה והוא לבל תראה שהתפעלה מדבריו.

או יאמר גם לא תעבורי מזה אצל אחר כי יותר הוא כבודך להיות אצל אשר לא מצאת חן בעיניו מהיות אצל אשר תיטב בעיניו וישדלך בנועם מילין פן תחשד וזהו וגם לא תעבורי מזה כי מאשר שמעתי תצא נפקותא שלא תעבורי מזה וגם שכה תדבקין עם נערותי אשר המה בחלק הזה. או לומר כה בחלקת השדה אשר ל תדבקין עם נערותי אך בשדה אחר לא יזדמנו אליך נערות להדבק בם ותהיה לבוז לפחות מרוב לשונות ואשר הטיל נו"ן יתירה במלת תדבקין להיות כי נכללה גם רוח מחלון מקשקש במעיה ע"כ אמר תדבקין לשון רבים. והנה במאמרו בסוף פסוק זה באומרו וכה תדבקין עם נערותי הוא יורה צדקת הצדיק בועז באשר חש על כבוד רות לבל יקרנה חרפה ובוז והפלא מכפיות טובה צדקת כמוה להתעולל עלילה על איש צדיק תמים להפך טובתו להבל וצניעותיו לפריצות באמר' אל נעמי גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין איך ערבה אל לבה לדבר אליה כזבים ולהוציא דבה על שר וגדול בישראל בדבר גדול כזה והנה באומרם

ז"ל שאומרו עם נערותי הוא על הצדיקים כד"א ותקשרנו לנערותיך נחה שקטה השאלה אך הם דברו דרך רמז אך על דרך הפשט המה ראו כן תמהו ואמרו שעל כן קראה הכתוב מואביה באומרו ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים וכו' על שדברה שקר שהוא אמר עם נערותי והיא אמרה עם הנערים אך לבא עד תכונת תשובת קוצר ידינו להפך בזכות הצדקת ההיא נשית לב בכתובים הבאים ראשונה באומרו עיניך בשדה אשר יקצרון והלכת אחריהן מי המה אלא שאמר שתלך אחריהן אם הוא אחרי הנערות על מה זה חזר בו ממאמרו הקודם באומרו וכה תדבקין עם נערותי שבא למעט הדבקות ולומר אחריהן ומה גם אם יתפרש מעין כוונת אחרי שהוא מופלג וגם מה יתן ומה יוסיף לו אם תלך בתוכן ולא אחריהן וגם כי אחרי כן נאמר ותדבק בנערות בועז וכו' ולא אמר ותלך אחרי נערות בועז ללקט ואף אם יעלה על לב כי גם לכתה אחריהן יקרא דבקות למה זה שינה לשונו הקודם:

ועוד באומרו הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך היתכן שבהתדבקה בנערות בועז באומרו וכה תדבקין עם נערותי יערבו אל לבם לנוגע בה שיצטרך לומר הלא צויתי את הנערים וכו'. ועוד בתשובת נעמי אל רות טוב בתי כי תצאי עם נערותיו למה שינתה הלשון להזכיר לשון יציאה ולא תפסה הלשון האמור למעלה לומר טוב בתי כי תדבקין עם נערותיו וכאומרו למטה ותדבק כו' ולא כי תצאי כו'. ועוד היתכן כי נערות בועז קוצרות היו שיתמידו ללקט עם רות בכל שדה ושדה אשר לבועז עד כלות קציר החטים וקציר השעורים ולא כן דרך נערות הגדולים אשר בארץ המה כבועז רק לצאת השדה יום או יומים לטייל בתחלת קציר וגם שם יטעו אהלי אפדנם ולא יצאו משם לעתות השרב כי אם לעתות ערב או בבקר אור טרם צאת השמש בגבורתו ואף גם זו יום או יומים ואחר ישובו העירה כמשפט הבנות הצנועות אך נערות אלו הלא יראה כי זה שבתן הבית מעט כי הלא היו עם רות עד כלות קציר השעורים וקציר החטים והוא לרז"ל זה שלש חדשים במדרש חזית וע"פ דרכנו נתבונן מעתה מה שמץ דבר על דבר נעמי אל רות באומרו הלא בועז מודעתנו אשר היית עם נערותיו מה לה להזכיר היותה עם נערותיו ומה מעלה ומוריד:

אמנם הן אמת כי אין דרך הנערות אשר לשר וגדול מישראל כאשר ארז"ל שהיה בועז לרוץ בגבעות משדה אל שדה ולא יצאו מקריה וישכנו בשדה לא חדש ימים ולא עשרים יום כ"א מעט מזער לשמוח בשמחת הקציר בא' השדות מקום אשר אדונם נטה שם אהלו ולא ימישו משם ואין ספק כי כן עשו גם נערות בעז וביום הראשון אשר יצאת רות השדה לא היו נערות בעז כ"א בחלקת השדה ההוא מקום אשר הוא שם ולא נדבה לבן

אותנה לשוט בשאר שדות ע"כ היה דבר בועז אליה אל תלכי ללקוט וכו' כי הלא בשדותי לא יקרך מקרה בלתי טהור כי כה בשדה הזו אשר בו הנערות תדבקין עם נערותי בעוד קציר חלקת השדה הזה כי לא יצאו חוצה וזהו וכה תדבקון עם נערותי אך בשאר שדות אשר לי גם שלא אוכל לרפא לך כתיקון הגדול הזה אל תיראי מלכת אחרי הקוצרים כי הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך אך בזאת שתזהרי לבלתי התאחז בדברים ושום עסק עמהם כאשר נבא בס"ד וז"א עיניך בשדה כו' לומר הלא כה כלומר בשדה הזה תדבקין עם נערותי אשר הן בו ולא אצטרך פה לצוות את הנערים עליך ושמא תאמר מה יסכון לך אל שאר שדות אל תראי כי לא תכלמי כ"א תשיתי עיניך בשדה אשר יקצורון הקוצרי' הידועים והלכת אחריהן ואל תשיתי לב גם שלא תדבקי עם הנערות אשר לי כי הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך באופן כי גם שבראשית הקציר אמר לה להדבק עם נערותיו מאז והלא' עד כלות כל הקציר אמר אליה תלך אחרי נעריו ולא תירא כי אחרי דברו לא ישנו אשר צוה להם לבלתי נגעך והלא זה דבור' אל נעמי כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם כלו את כל הקציר אשר לי לומ' כי עד אם כלו הכל תדבק בהם מש"כ עם הנערות זולתי בתחלת קציר השעורים לבד ובשדה ההוא לבדו ואפשר שאעפ"כ קראה הכתוב מואביה על אומר תדבקין והוא לא אמר רק והלכה אחריהן ותען לה נעמי טוב בתי כי תצאי וכו' לומר הלא צוך הוא תהיה עם נערותיו כ"א תוך השדה ההוא אך לא שתצאי משם חוצה עם נערותיו אך טוב הוא בתי שגם תצאי עם נערותיו אם אפשר ולא יפגעו בך הנערים בשדה אחר אשר לא יהיו נערותיו שמה כאשר כתבנו כי לא היה בלבן ובלב בעז תצאנה נערותיו בשדה אחר אז מה עשתה ותדבק בנערות בעז וכו' ולא מנעתן בעז מצאת אתה עד כלות קציר השעורים וקציר החטים והוא פלאי יעשה כדבר הזה לשליח אתה נערותיו משדה אל שדה כמשלש חדשים אך אין זה כ"א שהוא חפץ בה לגודל צניעות' והיות מודע לאישה ואולי היה נדון בקרבו כי גואל הוא וגם שיש גואל קרוב ממנו אולי תעלה אתו בגורלו על כן הטריח את נערותיו להיות עמה לשומרה מכל דבר רע והלא זה דבר נעמי אל רות הלא בועז מודעתנו אשר היית את נערותיו כי בזה ערבה אל לבה לאמר אליה תלך לשכב מרגלותיו ולא חשש' פן יביישנה כמ"ש ז"ל שהיה דוד המלך ע"ה נותן שבח והודאה שלא קללה בועז ויברכה והוא כי אמרה הלא לולא החשיבה בועז ונתן אל לבו לקחתה או לפחות להיותה מסופק בדבר למה זה הטריח נערותיו שלש חדשים עמה יעלו הרים ירדו בקעות משדה אל שדה ללותה כי הן לו היתה גבירתן אשת בועז מאז לא עשו כדבר הרע ההוא וגם בועז תמנעם ובזה מצאה פתחון פה לשלחה כאשר נגמור הביאור לפנים ובזה פייסה וגם היא שמעה לקולה באמרה אליה

אשר היית עם נערותיו לרמוז לה הדבר הזה ומה מתוק מדבש אומרו והלכת אחריהן בנו"ן ולא במ"ם על פי הדרך הזה והוא כי במגלה הזאת מצאנו ראינו זה כמה פעמים תשנה את טעמה מזכר לנקבה ומנקבה לזכר במ"ם במקום נו"ן ונו"ן במקום מ"ם הלהן תעגנה הם שני נוני"ן במקום מ"ם ותלכנה שתיהם עד בואנה וכו' מ"ם של שתיהם היא במקום נו"ן וכן לפנים כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם הוא מ"ם במקום נו"ן ועל הדרך הזה נאמר פה והלכת אחריהן נו"ן במקום מ"ם ולא דבר רק הם כי אם להדרש ע"ד משז"ל הבי המטפחת הבה כתי' מלמד שהי' מדבר עמה בל' זכר הוא כי באומרו הלהן תשברנ' הלהן תעגנ' רמז כדברי מי ששמעתי אומר שרמזה בתוך דברי' לחוש אולי יהיו נקבות ותהי' תוחלתן נכזבת ובאומרו ותלכנה שתיהם הנה כתבנו שהתאזרו כח כאנשים ללכת משדי מואב שתיהן לבדן עד בואנה בית לחם וזה היה בינן לעצמן אך הרואים אותם באות לבדן לא שיערו אותן רק כשאר נשים ועל כן ותהום כל העיר עליהן בנו"ן כלומר במה שהן נשים וכיוצא בזה אמר לה פה והלכת אחריהן בנו"ן כמדבר על נקבות כלו' כי לא תראי כאשר בלכתך אחרי נשים כי הלא צויתי וכו' ועל דרך זה ג"כ אומרו אחרי כן אשר בנו שתיהם מ"ם במקום נו"ן כאשר נבאר שם בס"ד. וכהתימו להבטיחה אמר וצמית וכו' לומר הלא כל צוואתי זאת תתקיים אם את תשמרי עצמך לבלתי התערב עמהם דעתך ולפני עורים לא תתני מכשול והוא כ"א צמית לא ישיאך לבך לדבר ולו' לא' מהם השקיני נא מעט מים או אם אין להם מים אל תפגעי בא' מהם דלה ידלה לך מן הבור בל תתערבי דעתיך עמהם ותתאחזי בדברי' ותבער בם אש יצרם ויצא דבר בלתי מתוקן רק והלכת אל הכלי' וגם לא תשאלי לא' מהם היש מים בכלים רק תלכי את ואם הם רקים תוחיל עד ישאבון ושתית מאשר ישאבון וזהו שלא אמר מאשר בכלים או מאשר שאבו כי לעתיד ידבר וגם לא תשאבי את פן יבא א' מהנערים מלעוזרך או לומר ליך הניחי לי ואני אשאב או יאחז בחבל לאמ' אני אשאב פן תבואי לסרב וידי שניכם אחוזים בחבל הדלי ותחשד בעיני הרואים או תתאחזי בדברי' עמו ולא טוב הדבר לכן זאת עצתי לא תשאבי כ"א תשתי מאשר ישאבון הנערים וגם הזהירה אותה שלא תלך לשתות מפני החמה כחום היום להקר במים קרים שלא מחמת צמא למעט ההתערבות בינך ובינם כ"א וצמית שהוא על יד צמא הכרחית אז והלכת אל הכלים וגם בפתח דברי הכתוב באומרו עיניך בשדה אשר וכו' יתכן רמז לה צניעות והוא כי ככלות הקוצרים לקצור חלקת השדה הלז אל תתלה עיניך בהן ותלך אחריהם עד הגיעם אל שדה זולתי אשר יחפצו לקצור כי הלא יחשבום לנותנת עיניה בהם וימצאו פתח להדבק בה יעשו רעה אך זאת תעשה תיחל עד הגיעם אל מקום החפץ ואז תתן עיניה בשדה אשר המה

בו וגם לא תלך בטרם יחלו לקצור בעת הבטלה שאל ישעו בדברי שקר כ"א עד אשר יקצורון ויהיו עסוקים במלאכתם כי אז לא יפנו אליה וז"א עיניך בשדה אשר יקצורון ואז כשיקצרון והלכת וכו' ואף גם באומרו עיניך בשדה ירמוז שגם מרחוק לא יתלה עיניה בקוצרים רק בשדה ואגבו תראה אשר יקצורון בו וכן באומרו אחריהן רמז אחרי רובם ולא אחרי יחיד מפני החשד:

פסוק י

ותפל על פניה וכו'. הנה אומרו מדוע מצאתי חן הוא בלתי צודק כי אין מלת מדוע או מלת למה נופלת כ"א על המתלונן מהעושה הבלתי ראוי ומהראוי יאמר איך מצאתי חן וכו' ועוד כי לא זו דרך מוצאי חן לדבר ולומר למה מצאתי חן בעיניך אך אדרבה אמור יאמר תשואות חן חן כי מצאתי חן בעיניך וכו' ולא יאמר לו מדוע וכו' וגם אומרה להכירני כי לא תתייחס למשבחת עצמה שבהכירו אות' יכבדנה וכן אומרו הגד הוגד לי מה זו הגדה כפולה ולמה לא אמר לה כל זה מפתח דבריו באומרו הלא שמעת בתי וכו' ולמה זה יסיים זמן לומר אחר מות אישך וכן באומרו ותעזבי כו' מה ענין מולדתך אחר הזכירו אביך ואמך הקרובים אליה ממולדתה וכן באומרו ישלם ה' פעלך מה זו ברכה היתכן לא ישלם ה' פעלה וכן באומרו ותהי משכורתך שלמה היעלה על לב תהי משכורתה מאתו ית' בלתי שלמה. והנה על כל הטובה אשר דבר לה ראתה ליקוד ולהשתחוות והנה ידענו כי קידה היא על אפיים והשתחויה היא פישוט ידים ורגלים וע"כ על הקידה אמר ותפול על פניה ועל ההשתחויה אמר ותשתחו ארצה. עוד אפשר כי גם בזה הורה צניעותה כי אלו היחלה מיד להשתטח בבת אחת בפישוט ידים ורגלים אולי תתגלה קצת מרגליה ע"כ נפלה על פניה תחלה לבד ואחרי כן גמרה לאטה הפישוט בהצנע באופן שעקבותיה לא נודעו ואמרה מדוע וכו' הוא כי מהראוי היה תתלונן ותזעק מרה על הנער הנצב אחר הלהב אשר הוציא מפיו אשר דבר סרה כנגדה באמור מואביה היא וכו' ואספתי וכו' ותבא ותעמוד וכו' שקר כיזב ויספר בגנות' וגם על בועז עצמו היה לה מקום תלונה גדולה על שלא מיחה ולא געד בנערו על דברו סרה כנגדה באופן שהי' צודק תאמר מדוע עשית שלא כהוגן וכן לא יעשה ואמר שאדרבה היא היפכה השטה ואמרה מה שראוי לי שאתמה ואו' מדוע הוא על אשר מצאתי חן בעיניו להכירני להראות אלי צד הכרה מה וזהו מן הפלא כי עשות ההפך כענין הנער הנצב הוא הצודק לדבר בי כל רואני כי ידבר עלי כדברי הנע' הנצב באשר אנכי נכריה ובכן לא עליו ועליך לי תלונה כי אדרבה עליך אתמה ואתפלא מה טעם להכרה זו וזה אומ' מדוע כלומר מה שהיה הדעת גוזרת לומר מדוע הנער דבר עלי כזבים וגם אתה לא געדת בו אדרבה

במקום המדוע ההיא אני מהפכת ואומרת מדוע ומצאתי חן וכו' לומר כ"א יצדק לו' אינו על אשר לא מצאתי חן בעיני הנער כ"א על אשר מצאתי חן בעיניך כי העדר מציא' חן הוא טבעי ומצוא חן הוא פלאי אחר שאנכי נכריה:

או יאמר הנה אין ספק כי דברי הנער הנצב לפי הטבע ודרך בני אדם הם דברים מתקבלין דין מן דין ואתה לא בלבד לא האמנת לדברים כ"א גם דברת על לבי ע"כ אני אומרת כי אין זה כי אם שאולי אנכי האשה המעותדת לבא ממואב וע"כ אני תמיהה מה ראית בי להכירני וזהו מדוע כו' להכירני ואם היא על כי ראית בי סימני צניעות שמא אינו מכשרותי כ"א שאנכי נכריה והלואי ע"י היראות צניעות אמצא חן לבל יחשבונו לסתם מואביה באופן כי אין מדרכי צניעותי ראיה אל כשרותי:

פסוק יא

ויען בועז ויאמר וכו' הנה אומר ויאמר לה בועז היה מספיק וידוע שענה אך יהיה שהרים קול שהוא ענין עניה למען ישמעו העומדים שם מאשר יספר מטובותיה וגם שלא יחשבוה היותם מתלחשים ממתיקים סוד והיו דבריו בראשיתו תשובה אל שאלתה והתנצלות על הנער הנצב כי גם הוא לא בשנאה הדפה רק כי רע עליו המעשה אם היה בועז נושאה להיותו גדול הדור וזקן מופלג פן יאמרו שאחר עיניו הלך לבו וכוונת מאמרו לומר הן אמת כדברך שהוא פלאי באשר את נכריה להכירך אך הכרתיך ממה שהגד הגד לי ובמתק לשונו באו' לי כי התנצלות על הנער לו' לי הוגד ולא לו ובכן אני עשיתי ע"פ הגדתי כי לי הוגד אך הוא שלא הוגד לו לא יאשם ולהיות כי דבר זה היה מפורסם בעיר ואיך יאמר כי לא ידע הנער לז"א כי שני דברים הוכפלו בו א' היות הגדת שמשמעה ספור הדברים באריכות מתכונתם ב' פעמים רבות להחזיק הדברים בלבו וזהו הגד הוגד מה שאין כן אל הנער וזולתו כי לא שמעו רק קול דברים בלבד וע"כ הוחזק בי ידיעת כשרותך ולכן לא אמר נאמר אלי רק לשון הגדה ופיו פתח בחכמה להכזיב הדברים הרעים שברמית הנער הנצב לבל יעלה על רוחה כי שת לבו לדבר רע מכל אשר דבר עליה אחת לאחת כל הדברים הנוגעים אל עצמותה והשמיט הנוגעים אל בועז מפני הכבוד כמו היותה נערה שאמר לו הנער שאינו פגם בה כ"א אליו אם ישאנה באשר הוא זקן ואמר הלא נגד אומרו מואביה היא הלא הגד לי אשר עשית את חמותך כי אדרבה משלך היית מבזבז את חמותך אשר בנוהג שבעולם אין כלה וחמותה אוהבת זו את זו כנודע אף גם לכמה דינים ממשפטי התורה ולא יעלה על רוחנו עשית כך למצא חן בעיני בעליך כי הלא עשית אחרי מות אישך וגם לא תכף וסמוך למיתתו טרם שכוח מת מלב כי הלא אחרי מות שהוא מופלג ואם לב מואביה היה לך אשר לא

קדמו בלחם ובמים לא עשית כן הנה יוכזב באומרו מואביה היא ולעומת אומרו השבה עם נעמי שלא יבצר מרות להבין שלא באה לשם שמים כ"א נמשכת אחרי נעמי אמר ותעזבי אביך ואמך כי לאחד מאלו דברים הי' אפשר דבקת בה מלבד הטעם האמיתי. אחד למען תהיה מטפלת בעניניך וצרכיך. ב' להיות דעתיך גם בה ומעורבת עמה ג' שבין כך ובין כך היה בלבך לשנות מקום בראותך כי רעה באה עליך במקום ההוא ובראותך חמותך הולכת נמשכת עמה. ד' שתכלכלך תחת אשר הטבת עמה ולא למען דת משה וישראל באת עד הלום. אמנם רואה אני כי לא כן הוא כי להטפל בצרכיך מי לך גדול וטוב לך מאביך זה ילדך ולא על יד אשה מצירה וזהו ותעזבי אביך ואם משום התערבות הדעת מי לך לזה יותר מאמך וז"א ואמך וכנגד השלישית אמר וארץ מולדתך כי הן לו חפצת לבד לשנות מקום הלא לא יחסר בארץ מולדתך מקום זולת אשר היית בו מבלתי תבא עד הנה ועל הרביעית אמר ותלכי אל עם כו' לומר הלא לא על נעמי סמכת תפרנסך כ"א אל העם והוא אשר לא ידעת כיום הזה שהנך מתפרנסת ממתנות עניים ובכן אין להרהר כי על בשר ודם בטחת ולא היה לבך כ"א לאהבת ה' ובו יתברך בחרת וגם אשר רמז מבואה יחידית בדרך אולי קרה לה מקרה בלתי טהור אמר זה לא יתכן כי הנה בהיותה באה לשם שמים כי ותלכי אל עם וכו' כאשר יראה מעוזבה אביה ואמה הלא היה הולכת בדרך מצוה ובכן ודאי שלא נזוקה ובכלל הדבר יפול גם אשר רמז שבעון נישואיהן מתו כלם כי עתה באת לחסות וכו' וכקטן שנולד היא עתה ועל אשר שקר כיזב הנער לעיני הכל ויאמר כי חמדה עמרים והיתה מתנכלת לגזול והיתה יצאנית כנפקת ברא כי זה שבתה הבית מעט אשר הוא שקר גלוי לכל לא הוצרך להכזיבו כי מאז הבקר לא עמרים לקחה ומה שנתעכבה לא היה רק על היות' מדקדקת לקחת שני שבלים כדין ולא ג' ואמר ישלם ה' פעלך וכו' לומר אל תשיתי לב על כל דבריו לומר בלבך גם ברך לא יברכני גם קוב לא יקבני כי ע"כ ישלם ה' פעלך לומר לה האם שמת לבך לקבל גמול פעלך מבני אדם אין ספק כי לא כן הוא כ"א מהקב"ה כלומר שע"כ אל תשית לב וזהו ישלם ה' פעלך כי לה' פעלת וממנו תקבל הגמול ולבל תאמר בלבה הלא אם לא אקבל שכר מבני אדם הלא לא תבטל תלונתי כי גם שלא אחפוץ בדבשם לא יטעימוני מעוקצם ע"כ אמר לה ותהי משכורתך וכו' והוא מ"ש ז"ל בגמרא בר פלוני שהיה מחלק מעות צדקה לעניים והי' מהלך ותלמידיו עמו ונתן לאחד מהעניים וברך אותו והחזיק לו טובה והיה הולך עצב פגע בעני אחר ונתן לו והקניטו והיה הולך שמח א"ל תלמידיו ר' כשנתת לפלוני שהחזיק לך טובה נתעצבת ועתה שהקניטך זה אתה שמח אמר להם כשהחזיק לי טובה וברכני נתמעט זכותי עתה זכותי שלם בזה שלא החזיק לי טובה וזה יהיה דבר

בועז אל רות גם שהקניטך זה אל תשיתי לב כי בזה תהיה משכורתך שלמה שלא אכלת קצת זכותך מה שאין כן לו קבצך בסבר פנים יפות והטיב עמך כי אשר באת לחסות הוא תחת כנפיו יתברך ולא על פנייה זולתה כענין שיחזיקו לך טובה בני אדם ועל כן אל תשיתי לב:

וקרוב לזה אפשר יהיה שיעור הכתוב אל תיראי פן תאכלי זכותך באשר עשיתי לך כ"א ישלם ה' פעלך ועל אשר דבר סרה נגדך ותהי משכורתך שלמה כאמור וכאשר נדקדק אומרו ותלכי אל עם וכו' ולא אמר ללכת יאמר לא לבד בנוסעך משם עזבת אביך ואמך וכו' כ"א מאז היית שם עזבתם באשר מאסת באשר בחרו ועמם לא עמך ואלהיהם לא אלהיך ואח"כ ותלכי וכו' ובזה יאמר אשר באת לחסות לומר לא העדפת בבואך לשנותך ממואביה לעבריה כי גם מאז היה זה לך אך אשר באת היה כדי לחסות תחת כנפיו הוא לבא לא"י אשר שם כנפיו יתברך מחופפת מבכל הארץ אשר חלק בהם לשרי מעלה באופן כי אף שגם בח"ל הוא ג"כ צל כנפיו כי בצלו יתברך יחיו ועל פיו יצאו ועל פיו יבאו שרי מעלה אך לא יקרא תחת כנפיו כ"א בא"י כמחז"ל ולזה אמר בצל כנפיו.

או יאמר הגד הוגד לי וכו' והוא בהזכיר מאמרם ז"ל כי בועז רוח ה' דבר בו וברוח קדשו אמר ותהי משכורתך שלמה אל תקרי שלמה אלא שלמה שבישרה שעתיד שלמה המלך לצאת ממנה וכן אמרו ז"ל באמור אליה גושי הלום וכו' גשי הלום קרובי למלכו' ואין הלום אלא מלכות ואכלת מן הלחם זו לחמה של מלכות וכו' וכן בפסוק וימד שש שעורים אמרו רמז לה שעתידים ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין בשש שש ברכות וכו' והמתרגם תרגם בפ' זה ותאמר ואתאמר עלי בנבואה דעתידין למיפק מינך מלכין ונביאין וכו' והוא כי רז"ל דורשין כדרכן בג"ש נאמר כאן הגד הגד ונאמר שם ואת דבר המלוכה לא הגיד לו ושם הוא ענין שבין שמואל ושאול שהם מלך ונביא והנה אין זה רק כי הודע אליו היות זאת הפרידה טובה שעתידה לצאת ממואב והוא בלי ספק ע"י דרך ייבום ברוחא דמקשקש במעהא ונבא אל הביאור אמר הלא אמרת כי ממה שאני דברתי טוב את תמיהא ולא מאשר לא טוב דבר הנער הנצב באומר מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני כי מה שלא מצאתי חן בעיני הנער הוא דבר טבעי ולא מן התימה כי הלא אנכי נכריה ויצדקו חשדותיו עלי ע"כ הנני מגיד כ"א דברתי טוב אני ולא הנער הוא כי שתי הגדות הוגדו לי ולא לו וזהו אומר הגדה זה פעמים והגדה הא' היא אשר עשית את חמותך שהיטבת לה והשני' היא ברוח הקדש שהוא כי רוחא דמחלון במעייכי וז"א חמותך אחרי מות אישך כלומר שהיא חמותך אחרי מות אישך שעדיין חמותך היא ואין זה רק על כי עדיין רוח בנה עמך וא"כ אל תתמה איך מצאת חן בעיני ולא נכנסו דברי

הנער הנצב באזני כי אומרו נערה מואביה היא לא כן הוא כ"א היית בעצם מתוארת למואביה לא נחה בך רוח מחלון כי מי יתן טהור בטמא אך אין זה כ"א שגם מאז עם שעדיין לא נתגיירת רוח נכון היה בקרבך לקבל רוח הקדוש כי את הפרידה טובה הבאה ממואב הנה כי משתי ההגדות יש ראיה כי לא תתואר בעצם בתואר מואביה בין מהגדת אשר עשיתי וכו' שהיטבת לה הפך מדת המואביה כמדובר בקודם בין מהגדת רוח הקדש מאש' חלה בך רוח מחלון וגם לא שמתי לבי אל אומרו השבה עם נעמי שהוא כי לא לבקש את ה' באת רק להיות עם נעמי שהרי ותעזבי אביך ואמך ולא יתכן יקרה נפש חמיתך בעיניך מנפש אביך ואמך ומה גם כי דרך כלה וחמותה להיות שנאה ביניהן וגם אשר מכלל אומרו השבה עם נעמי הוא כי לא שבה רק עם נעמי כי היא לבדה נשארה מילדיה ומאישה ואין זה רק בעון נישואין שלהן שבכללן נשואי רות כלומר כי גם עתה לא יקרה טובה לנושא אותה גם לזה נהפוך הוא כי שם עיקר אשמתן היתה שיצאו מא"י וזאת אדרבה עזבה ארץ מולדתה בשביל א"י ועל מה שבכלל מאמרו גם הוא באומרו השבה עם נעמי משדי מואב שהוא כי ממרחק באה עם נעמי משדי מואב עד בית לחם לבדן בדרכים שלא יבצר מלפגוע בה אנשי רשע והתעללו בה גם זה אינו חלילה כי הלא ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום שהוא כי הולכי בדרך מצוה אינן נזוקין ואת הלכת אל עם וכו' לידבק באמונת אברהם ראש לגרים שהוא אשר לא ידעת תמול שלשום כלומר אך הוא אשר ידעת קודם לתמול שלשום שהוא את אברהם אשר אותו ידעה והוא מאמרנו למעלה ולפנים בס"ד כי רות ונעמה העמוני' ה' הן שתי בנות לוט בגלגול רות הבכיר' ונעמה הצעירה באופן כי ידעו את אברהם מאז וזהו אשר לא ידעת תמול שלשום כ"א מקודם ונפשך יודעת מאד וחשקת את הקורבה ההיא וש"ת ומה הוא היחס אשר לי לביאתי פה עתה הלא הוא כי עתה ישלם ה' פעלך אשר פעלת עם אביך לשם שמים להוציא ממך זרע קדוש והנה אם לא היית בא להתגייר לא יבצר מלשלם ה' פעלך בגיות אך עתה ותהי משכורתך שלמה לגמרי מעם ה' אלהי ישראל להביא על ידך נפש שלמה חצובה מעם ה' אלהי ישראל יען אשר באת לחסות תחת כנפיו על כן מתחת כנפיו יתברך תוציאנ' ודקדק באומר משכורתך ולא אמר ויהי שכרך לשון זכר ותהי לרמוז על נפש קדושה שתביא מעם ה' אלהי ישראל ושיעור הכתוב ותהי משכרתך שלמה א' חצובה מעם ה' היא נפש קדושה:

פסוק יג

ותאמר אמצא חן וגו'. אמרה הן ידעתי כי איני כדאי לכל הטובה הזאת אשר דברת אלי אך אשר אחזיק טובה על כל דבריך אלה אינו על שהגדלת אותי ותבטחתני באושר

גדול כי אם שלפחות נחמתני וש"ת א"כ איפה למה שמת פניך איש שר וגדול בישראל לנחמנו ולדבר על לב קטון הערך כמוני זאת אשיב אל לבי כי דברת כאשר ידבר איש על לב שפחתו שפלה מערכי וש"ת א"כ לא אחזיק לך טובה שלא החשבתני כ"א כא' שפחותיך לז"א ואנכי לא אהיה וכו' לומר עם כ"ז אחזיק לך טובה גם כי החשבתני לדבר בי כמדבר על לב שפחתו כי הלא גם בזה האמרת אותי היום כי הנה אנכי לא אהיה כאחת שפחותיך:

עוד אפשר באשר נשים לב אל אומרו אמצא חן בעיניך אדוני וכו' שהל"ל מצאתי חן בעיניך כי כבר מצאה חן באשר נחמה וידבר על לבה והראוי יאמר מצאתי חן בעיניך אדוני וכו' אך יאמר לא אאמין השיגה יד מוצאי חן בעיניך לאשר נחמתני כו' כ"א עדיין גדר מציאת החן לכל אשר אמרת עתיד ליגמר שיעור מספיק לכל דבריך כי אי אפשר השגתי חן מגיע לכל השיעור הלזה רק אמצא לעתיד כי הלא נחמתני בדבריך טובים באומר שלא אעבור מזה ואדבק עם נערותיך ושגם צוית את הנערים כו' וגם אשר דברת על לב שפחתך באומר כי גדלה צדקתי ושישלם ה' פעלי ותהי משכורתי שלמה וכו' כי הלא אנכי גרועה מאחת שפחותיך אשר טבלו לשם עבדות או יהודית כי יעדיפו עלי היותם שפחות לאיש כמוך וכאשר לא יראה לך באמת יאותו להם ייעודים אלי ג"כ כמו זר יחשבו אלי.

או יאמר אשר הגדלת לדבר טוב עלי לא יבצר מאחד משתים או שאתה צריך למצא חן בעיני וע"כ תפליג לדבר דבריך טובים או שתחפוץ להגדיל טובתך אלי לעתיד שאמצא חן בעיניך ברוב חסדיך וע"כ תפליג בשלמותי למען לא יחשב לזר עשותך טובה עמי כי לא מחשק או סבה זולת' תעשה כ"א להיות שלימותי גדול וזהו אמצא חן בעיניך אדוני כי ע"כ נחמתני שזה הוא מהסבה השני' כי לייחס הדבר אל הסיבה הראשונה לא יתכן כי איך תייחל למצא חן בעיני כי הלא אנכי לא אהיה כאחת שפחתיך ובכן מי אנכי כי תצטרך אלי: או יאמר אמצא חן ל' עתיד כאשר נבאר דרך שני למעלה באומרו מדוע מצאתי חן וכו' שאמר' אם היתה איזו סיבה לאשר מצאתי חן בעיניך להכירני לאמר אלי לא אעבור מזה ושאדבק עם נערותיך וכו' לא היה עולה על רוחי שנכנסו דברי הנער באזניך ושאתה אומר אלי דברי הכרה זו להפיס דעתי לבד אך איני רואה שום סבה וזהו מדוע מצאתי חן לשאדעה כי אני ראוי לכך ע"כ השיב הוא ואמר לא ממה שראיתי עתה דברת טוב לך רק הגד הוגד לי וכו' וע"כ הכרתיך אז אמרה אמצא חן וכו' לומר עתה אדע שבאמת ובתמים אמצא חן בעיניך לכל אשר אמרת שתטיב לי כי הלא נחמתני כו' וראיתי כי מלבך דברת ולא לפייסני במה שלמעלה מערכי כי הלא דברת

על לב שפחתך שדברת דברים שנכנסו ונתיישבו על לבי ולולא שמהלב יצאו לא היו נכנסים אל לבי וזהו וכי דברת וכו' עם היות שאנכי לא אהיה כאחת שפחותיך שע"כ מהראוי לא יכנסו בלבי אך אין זה כ"א שלא להפיס דעתי היית משנה מפני השלום רק כי באמת כן תעשה כאשר דברת שאלמלא כן לא הגדלת לנחמני כך ולדב' על לבי ככל הדברים האלה. או יאמר הנה יש מדרגות רבות א' היות נכרי'. ב' היות שפחת ישראל בטבילה לשם עבדות שבלעדי זה אין לקיימה. ג' היות ראוייה להיות שפחת איש שר וגדול כבעז. ד' להיות כאשה חפשית וראוי' לידבק עם נערות בעז: ונבא אל הענין והוא כי הנה בשומעה וכה תדבקון עם נערותי תמה' ואמרה מדוע מצאתי חן וכו' ואנכי נכריה והיא המדרגה שפלה מכולן ובראות' שהוסיף ואמר הגד הגד וכו' ישלם ה' וכו' שהוא כמו שכתבנו למעלה שהוא לבשרה במלכות שלמה שלמעלה מכל המדרגו' הנזכר אז אמרה הנה אמרתי ואנכי נכריה שהיא המדרגה שלמטה מכולן והנה אחרי דברו אתה באת להוסיף אז יותר על כל אלה וע"כ אני אומרה נוראו' נפלאתה על דבריך כי הלא אמצא חן בעיניך אם תעליני גם עלה עד המדרג' הג' שהיא שאהיה שפחה ראויה לך וזהו אמצא חן בעיניך אדוני שהוא שתחשו' עצמך בגדר היותך אדוני שהוא שאהיה שפחתך וא"כ על אשר העליתני עד למעלה אינו רק דרך נחמה כי נחמתני באומרך וכה תדבקין עם נערותי וכי דברת על לב שפחתך באשר הוספת לדבר ולומר הגד הגד וכו' ישלם ה' וכו' ואל תחשוב כי אומרי שהיותך אדוני ואני שפחתך אני אומרת דרך ענוה אך ערכי עלי בקרב לבי גרוע מזה כי אדרבה נהפוך הוא ואנכי לא אהיה כאחת שפחותיך הפחותות שבכולן מיוחדת בפחיתות כד"א אחד הרקי' שהוא מיוחד שברקים לשפלות שזהו נקודת החי"ת בפת"ח:

פסוק יד

ויאמר לה וכו' ראוי לשום לב אם שבתה מצד הקוצרים הוא המקום אשר אמר אליה גשי הלום למה לא הוזכר היותו מצד הקוצרים במאמרו כ"א בשבת' וגם שיראה שלא עשתה כהוגן לשבת מצד הקוצרים. ועוד כי ראשונה אמר לה ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחומץ ואחרי כן אמר ויצבט לה קלי ולא הזכיר הלחם והחומץ כאשר בדברו אליה וגם מרז"ל יראה שלא נתן לה מהקלי הזה יותר כמשז"ל שבמעט קלי שלקח ויתן לה באצבעיתיו בירך אותה ה' שתאכל ותשבע ותותר מור' שלא היה שם לחם וחומץ שא"כ לא יפלא. וגם אמרו ז"ל אם ידע בועז שהיה הקב"ה כותב ויצבט לה קלי וכו' למה לא הזכירו הלחם והחומץ הטובים מהקלי. אך הנה בועז היה בלבו לעשות חסד עמה והיה ירא מעיני הרואים את כבודו אשר יכבדנה פן יאמרו כי עיניו נתן בה ע"כ מה עשה לא

אמר אליה מאז דבר בה כל הדברים האמורי' למעלה שגם תיגש אליו לאכול לחם כאשר יאכל בל יאמר איש כי חשקה נפשו בה ע"כ המתין עד עת האוכל אז אמר לה גשי הלום כלאחר יד כי אז יאמרו הרואים אין זה כ"א עגמה נפשו בראות כי כלם אוכלים ואותה ענייה סוערה רעבה ללחם ע"כ בכלל האוכלים אמר אליה כלאחר יד תיגש גם היא וז"א ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום והנה קרה לבועז כאשר קרה לחסיד אחד כמשז"ל מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה א' מישראל בדרוך ולמלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו אמר להם בשעה שהשכבתיה אצלי במה חשדתוני אמרו לו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני א"ל מפני טורח הדרך אירע לר' קרי אמר להם כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות כך ידין המקום אתכם לכף זכות ע"כ. הנה כי מאשר לא היו כלם בדוקים לפניו הגישה אליו כי ידע בעצמו כי איש חיל הוא ולא יהרהר כן הדבר הזה והוא כי הנה אין ספק לא יערבו אל לבם הקוצרים לשבת מצד בועז כי שר וגדול היה אך הי' נצב הוא בצד אחד וכל הקוצרים מצד השני נגד פניו ויאמר בלבו אם תשב זאת בצד שהקוצרים בו אולי יהרהר ויחטא הקרוב אליה כי לא היו בדוקים אליו ע"כ אמר לה גשי הלום שהוא קרוב אל עצמו בצדו לבל יראה כי מאשר חשק בה עשה הדבר ע"כ אמר אליה ואכלת מן הלחם כלו' אל תשלחו יד אל מאכלים הטובים אשר לפני פן נחשד למתנת אהבים אך מן הלחם לבד ואם תרצו ללכת את הפת וטבלת פתך בחומץ אך היא אמרה בלבה הלא אם כה אעשה כי אשב בצדו הלא אהיה נוכח פני הקוצרים והמה יביטו יראו בי וחטאו לאלהים ע"י וטוב לי אשבה מצד הקוצרים נוכח פני בועז כי הוא לא יחטא להביט בי אשר לא כדת והקוצרים בהיותי מן הצד לא יהיה נקל להם להפוך פניהם להביט בי כי יבושו מהרואים משא"כ בהיותי נוכח פניהם שיוכלו להביט ע"פ דרכם ולא יורגש אם רעה נגד פניהם ע"כ ותשב מצד הקוצרים ולא מצד בועז כאשר אמר אליה כי ראתה כי לא טובה עצתו בפעם ההוא ועל חששת בעז נתרחק' מעט מאצלם וזהו שלא נאמר בצד הקוצרים כ"א מצד כי היתה בעבר ההוא קרוב אליהם אך לא בסמוך ממש וכראות בעז את אשר עשת' אמר בלבו הלא אם אתן לפניה פת לחם וקערת חומץ והיא מצד הקוצרים לא יבצר מא' מהם ישלח את ידו אל הקערה לטבול עמה או יבצע גם הוא מלחמה ויצא דבר בלתי מתוקן ע"כ מה עשה נמלך בלבו לבלתי תת לה לחם וחומץ כ"א ויצבט לה קלי שנתן לה לבדה קלי אשר אין בו טבול וגם יאמרו הקוצרים בלבם על מה זה ייחד לה דבר בפני עצמו אשר לא כמאכלנו אם לא לבלתי נתערב נא אתה ובכן יתנו אל לבם להתרחק וכן דקדק באומר ויתן לה שנתן לה המספיק לה לבד ולא ביותר על די

ספוקה למען יהיה גם זה נגד פניהם לבל ישלחו הקוצרי' בקל את ידיהם ואע"פ כן שהי' די ספוקה בלבד ותאכל ותשבע ותותר כי ברך אותה ה' ומאומר ותותר ולא אמר ויותר הורה כי זכותה גרמה וכאילו היא היסבה להותיר ועשתה בידים:

ובמדרש וישמע ראובן למדתך תורה דרך ארץ שכשהאדם עושה מצוה יהא עושה אותה בלב שמח שאילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו היה טוענו ומוליכו אצל אביו אלו היה יודע אהרן שהקב"ה כותב עליו וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו בתופים ומחולות היה יוצא לקראתו אילו היה בועז יודע שכותב עליו ויצבט לה קלי עגלים פטומות היה מביא ומאכיל לה לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביאים כותבי' אותה ועכשיו שאין נביאים מי כותב אותה אליהו ומשיח והקב"ה חותם על ידם דכתיב אז נדברו יראי ה' כו' עכ"ל.

ולבא אל ביאור המאמר נשית לב אל הערות הראויות להעיר בו. א' כי אין ראשו סופו כי הל"ל כשאדם עושה מצוה יעשנה בשלימות שאילו היה יודע ראובן בכתפו היה טוענו וכו' שהיה משלימה בעצם או יאמר יעשה אותה בלב שמח שעל שעשאה ראובן בלב שמח כתב אחריו הקב"ה ויצילהו מידם. ועוד מאין לנו שעשאה בלב שמח ואדרבה מאשר לא עשאה בשלימות מורה היות לבו בלתי שמח ואם הכוונה יעשה אותה בלב שמח לא כראובן שאם היה יודע שהקב"ה כותב עליו וכו' היה טוענו אך להעדר ידיעתו כן לא שמח לבו ולא עשאה בשלימות זה לא יתכן שא"כ בא המדרש לספר בגנות ראובן וכן לא יעשה וגם הוא הפך ענין אהרן שמעיד עליו הכתוב ששמח בלבו. ועוד שא"כ לא היה הכתוב מעלה עליו כאלו הצילו באומרו ויצילהו מידם. ועוד כי הנה מאומרו אלו היה יודע ראובן כו' יורה כי יוהרא היה מבקש כי על בלתי יודעו לא עשה המצוה כראוי ואין לך דופי גדול מזה וההיקש כקושי זה באהרן ובבועז וחלילה לגדולי עולם וכאלה ללכת בגדולות ונפלאות כאלה. ועוד למה זה הודיענו תורה דרך ארץ זה שלש רגלים בראובן ובאהרן ובבועז. ועוד מי הגיד לו כיוונה תורה דרך ארץ ולא לספר בשבח ראובן לבד. ועוד אומרו לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביאים כותבים אותה ועכשיו שאין וכו' מה צורך אל הקדמת מה שהיה לשעבר לשאול על מה שהוא עתה. ועוד כ"א על כתיבתה עליונה ידבר מי אמר לו שאין נכתבין לפניו ית' ומשנה שלמה התנא דבר וכל מעשיך בספר נכתבים ואם על כתיבה בעולם הזה היום כל מצות אשר נעשו על הארץ כתבום נביאים. ועוד אומרו ועכשיו שאין נביאים מי כותב אות' מה זו שאלה היבצר לפניו יתברך מי יכתבנ'. ועוד למה נתייחדו אליהו ומשיח מזולתם ולמה הוצרכו שני' ואיך נלמד מפסוק אז נדברו וכו'. אמנם הנה הוקשה לרז"ל בהכתוב אומרו וישמע ראובן

ויצילהו מידם שמורה שהצילו לגמרי והוא לא עשה כן רק שמנע הריגתו בידים אך עודנו מעותד למו בידם בתוך הבור ביד הנחשים ועקרבים שהיו או בהמנע' מלהעלותו כי ישאירוהו שמה עד ימות ברעב ובצמא כאשר היה עם לבם לולי מאמר יהודה באומרו וכסינו את דמו כמפירש למעלה ע"כ גזרו אומר כי אין זאת רק על עשותו המצוה בלב שמח הכתיב עליו הכתוב שהצילו כי מעלה עליו שכר כאלו הצילו לגמרי ואלו לא נאמר זה פעמים היה אפשר לומר שאין כוונת תורת ה' רק ספר בשבח כוונת ראובן אך לא ללמד דרך ארץ לזולתו רק ישאר הדבר אל השכלת הבא ללמוד מראובן לעשות כמעשהו אך מאשר חזר הכתוב הזה בעצמו שבו ידבר ואמר למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו הוא ללמד לאדם דעת יעשה בלב שמח כי על שעשה כן ראובן העלה עליו הכתוב כאלו הצילו והביאו אל אביו וש"ת אדרבה מאשר לא השתדל לגמור הדבר ולשים נפשו מנגד לטוענו ולהשיבו אל אביו כ"א ברפיון הניחו שם כמתרפה במלאכתו יורה על כי לא שמח בלבו בעצם בעשותו הדבר מלב ומנפש לז"א שאלו היה יודע ראובן וכו' לומר מה שלא גמר לעשות הדבר ולטוענו על כתפו לא היה רק מדאגה מדבר כי לא ידע שיכתוב בתורה ויצילהו שאלו ידע ודאי היה עושה כן והטעם כי הנה אמר בלבו מה אעשה ולא יחשבוני לעושה שלא לשום שמים ואדרבה אם אחזיק בדבר בכל תוקף הלא יאמרו היתכן כי הוא הבכור ולא יקנא על יוסף המשתרר עלינו יותר ממנו אך אין זה כ"א להורות אמיתת חלומותיו כי אז טוב לו כי אמר שראה בחלומו אחד עשר כוכבים משתחוים לי וזו בשורה גדולה לראובן שנכלל בכלל השבטים ולא נדחה על דבר בלהה וע"כ הוא מתחזק להצילו הן מאהבת בשורתו הן למען אנחנו בהחיותו נחזיק לקיימי' חלומותיו ונחשיב את ראובן מכלל השבטים שבטי יה אמנם אלו היה יודע שהתורה תפרסם כי כוונתו לא היתה רק להצילו ולא לבחינה אחרת לא היה חושש לחשדת' כי עדות ה' נאמנה להכחישה ואם כן ראוי היא תחשב לו לצדקה כאלו הצילו הצלה גמורה כאשר היה עם לבבו ואם כן איכה טוב לגבר ללמוד דרך ארץ יעשה המצוה בלב שמח מק"ו אם מי שלא גמר המצו' על שמחת לבו העלה עליו הכתוב כאלו עשאה מה גם עתה העושה אותה וגם בשמחת הלב שאין ערוך אל זכותו לפניו ית' ואפשר כיוונו גם כן לתת טעם אל אומרו למען הציל אותו שיורה שאין מיוחס אליו רק שעשה הכנה למען הציל ומתחלה אמר ויצילהו כאלו הצילו כבר ממש וגם הוא אומר להשיבו אל אביו אך הוא נתינת טעם למה העלה עליו כאלו הצילו מידם על טוב הכוונה שהיה טוענו על כתפו ומוליכו אצל אביו וזה רמזו באומרו למען הציל וכו' להשיבו אל אביו וכן באהרן בבא משה ליטול שררתו להיות סרסור ונביא בין המלך ה' צבאות ובין העם והיה משה חושש

פן יקפיד ואמר לפניו יתברך שלח נא ביד תשלח כמו שאמרו ז"ל שאמר שישלח ביד אהרן שהיה שלוחו תמידי ובישרו הוא ית' ואמר אל תחוש שיקפיד כ"א אדרבה וראך ושמח בלבו ולא מצינו שעש' הוראת שמחת לבב אמר מה שלא יצא בתופים ובמחולות לא היה רק כי לא ידע שהיה הקב"ה כותב עליו וראך ושמח בלבו והוא כי הוא ירא ליחשד מפני הרואים למחניף באומרו היתכן לא יקנא על אחיו אך אין זה רק חניפה חלילה ולא מלבו אך אילו ידע שהיה נכתב בתור' כך לא היה חושש באומרו כי הלא יראו אחרי כן מה שהתורה מעידה ויחפרו ויבושו אך על בלתי יודעו לא רצה לתת פתחון פה לחושד ושישאר בחשד' לבו לעולם וכן בועז האם זאת גמילת חסד לתת לה כדי תפיסת שתי אצבעות קלי לצדקת קרובתו שבא' לבית מלונו וגם הכתוב יראה כממעט בזכותו בספרו המיעוט ההוא אך אמנם אין זה כי אם שהכתוב לא הביט רק אל שמחת הלב וטוב הכונה ושמא תאמר אילו היתה שמחה בלבו למה לא הרבה בשבילה על כן אמר אילו הי' יודע בועז שכותב עליו הקב"ה ויצבט לה קלי פטומות הי' מביא ומאכיל לה והוא כ"א הי' חרד אלי' חרדה גדולה להאכילה משמנים ופטומות לא יבצר מהרואים לאמר הלא עיניו נתן בה כי הוא פנוי והיא פנויה ומתנת אהבים הוא לה על כן לזות שפתים הרחיק מנו אך אילו ידע שנכתב ויצבט לה קלי שהכתוב היה מספר בשבחו שהאכילה שהיה מורה שהכתוב מעיד עליו כי לשם שמים עשה ולא לפנייה זולתה לא היה חושש לחשדותם כי הכתוב יסיר תועה מלב' כי יאמרו אילו היה כונתו שלא לשום שמים חלילה לא היה הכתוב כותבו להורות טוב הכונה בשמחת לבב ומה שהביא משלשתן אפשר למה שהמצות יתחלקו לשלשה מחשבה דבור ומעשה ובכל א' משלשתן צריך שמחת לבב ולא אשר היא מחשבה לבדה אשר אין בה פעולת דבור או מעשה וע"כ הביא מאהרן על המחשבה שכל הענין אינו רק להיותו שמח בגדולת אחיו ועל הדיבור הביא מראובן שנכת' עליו שהצילו על מה שדבר לא נכנו נפש כו' ומהמעש' מבועז שויצבט לה קלי אלא שהתחיל בראובן להביאן כסדר מציאותן כל הקודם בזמן הזכירו תחלה. עוד יתכן בהביאו משלשתן כי לאחד משלש סיבות ימנע איש מעשות מצוה איזו שתהיה ואם יעשנה לא תהיה בשמחה שלימה. או פן יאמרו הרואים שאינה לשם שמים כי אם יש בה פניות הנאה מה גם שלא יתערב בה חשדת נדנוד איסור גדולה הימנה אם ירא פן יאמרו שמתכוין לחנופה שיש איסור בדבר להחניף את זולתו לגנוב דעתו. שלישית גדולה הימנה שחושדין אותו שהיא לכוונה עברה אמר כי לא ימיש מעשותה בלב שמח ולא יחוש אחר שידע בעצמו כי נכון לבו ועל הא' הביא מראובן שלא חש על חשדת אחיו שיאמרו שעל הנאת בשורת יוסף היה עושה. ועל השנית הביא מאהרן

שהחששה היתה פן יחשדוהו למחניף וגונב דעת אחיו ולא עשה רק יצא לקראתו בלב שמח והכתוב מעידו ועל השלישית הביא מבועז שעשה בשמחה ולא חש פן יחשדוהו למתנת אהבים ומה גם לאיש כמוהו שהיה חילול ה' בדבר באופן שמכל אלה ילמוד כל איש לעשות כל מצוה בשמחת לבב שהן מעט אשר עשה כל אחד מאלה על טוב הכונה נחשב למרובה למה שנמנעו להגדיל מפני הרואים וכן כל איש ירבה ולא יסור מפני כל אלה לא יחוש ושמא תאמר הלא אמרת אילו ידע ראובן וכו' אילו ידע אהרן וכו' וש"ת הלא לשעבר היתה המצוה נכתבת ע"י נביאים בעה"ז והיה לאדם ספק אם תכתב כי לא כל מצוה ומצוה היתה נכתבת ועל הספק ההיא היה נמנע מעשותה בשלימות פן יחשד כי שמא לא תכתב ולא יודע טוב לבו אם כן איפה בזמן הזה שודאי אין כותב רק למעל' במה יבטח איש שתתפרסם טוב כוונתו לשלא יחוש אל אחד מחשדיות האפשריו' וז"א לשעבר היה אדם עושה מצוה וכו' ועכשיו שאין נביאים מי כותב אותם לז"א אליהו ומשיח והקב"ה חותם על ידם והענין הוא מה שכתבנו על ויהללוה בשערים מעשיה כי המעשים עצמן שהאדם עושה הן הם המפרסמים מעשיו ומהללים אותו כי איכות קדושת מעשיו הנעשים כחות קדושה ושרפי קדש הן הם המפרסמים ומשימים בלב בני האדם חן טוב העושה המצוה הלא נראה כמה חסידים משרתי ה' ועוסקים בתורה ומצוה בסתר ושמעם הלך בכל עבר ופנה אך אין זה רק כי מעשיהן עצמן הם יפרסמוהו ואם עושה לשמה מתפרסמת טוב כוונתן בשלשת העולמות על ידן והוא דרך התפרסמן באומרו שעל יד אליהו ומשיח נכתב. ולבא אל הענין הכתיבה עליונה שכל מעשינו כולם בספר נכתבין. אמנם הלא היא במה שידענו מן חכמי אמת כי כל מצוה ומצוה יש לה שורש עליון בכל א' מהעולמות העליונים בכל אחד מהם לפי איכות דקותו כנודע ליודעי חן כי גם שעיקר שרשיהם הוא מעלה מעלה דבקים בו יתברך עם כל זה לא יבצר מהיות התפשטות כבודו יתברך בכל עולם ועולם ואגבו כל שרשי המצות כי לא יתפרדו כנודע וע"כ בעשות איש כל מצוה ומצוה בעול' המעשה איכות קדושה עולה ונרשמת מעולם אל עולם עד למעלה מעולם הנשמות והרושם הנעשה בעולמות והאורות המזהירים היא הכתיבה העומדת לעד ומה שהוא ית' מלמעלה משפיע משפע השרשים העליונים להחזיק הרשמים הנעשים בכל העולמות היא הנקראת חתימה כשטר המתקיים ומתחזק בחותמיו והאורות הנרשמים ע"י חותמיהם הם מלאכים הנעשים במצוה כמו שאמרו ז"ל והם הפרקליטין כי האור הנרשם עם הנשפע מלמעלה הוא מלאך וחיוניותו ובזה יובן הענין כי עליית מעשה המצוה אשר יעשה האדם תהיה ע"י אליהו ומשיח כי אליהו יש לו שייכות בשלשת העולמות עולם השפל ושל הגלגלי' ושל המלאכים מעלה אותן

עד לסוף שלשתן כי מלאך יקרא כנודע ומשיח כי הנשמה הוא בעולם הנשמות והקב"ה חותם מעולם העליון כמדובר וע"כ למה שהכתיבה והרושם נעשה ע"י אלו שיש לשניהם שייכות בארבע העולמות על ידן מתפשט ומתפרסם הדבר בכל המקומות שיש להם שייכות ובזה אין פחד לאיש העושה מצוה בלב שמח במקום שאפשר לחשוד שהוא שלא לשם שמים שלא יתפרסם טוב הכוונה באופן שאין לו להתרשל מפני כך והיא כאשר קרה לאברהם בעקידה שעם שלא היה בהר ההוא זולתם נתפרסם בעולם כי מה' היה לימנע מלשוחטו כי המעשה עצמו מפרסמו והביא ראיה מפסוק אז נדברו וכו' והוא כי אליהו נקרא איש כמד"א איש עולה לקראתנו איש בעל שער ונאמר כאן איש וידוע כי א' מהדרכים שהגדה נדרשת בהן הוא ג"ש ורעהו של אליהו הוא משיח הרי שניהם באו' איש אל רעהו כי אליהו הנקרא איש דובר ומעלה המצוה אל רעהו הוא משיח אל עולם הנשמות וממנו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר ע"י אליהו ומשיח ואחר כך לפניו ית' לחתום ומה הוא הנכתב ונחתם ועל מי ידברו הלא הוא ליראי ה' ולחושבי שמו הם עושי המצות כי מצותיהן הן הנכתבות והספר שלהן יקרא וזהו ליראי ה' ולחושבי שמו:

פסוק טו

ותקם ללקט וכו' ראוי לשים לב מה צורך הזכירו הקימה ללקט האם היה עולה על לב שתשאר במקומה תמיד. ב' אומר ויצו בעז את נעריו וכו' מה היה שלא צוה כך כשהיתה לוקטת קודם האוכל. ג' אומרו לאמר שהיא מלה יתירה. ד' אם בעמרים לא יכלימוה כ"ש בצבתים. ה' למה לא אמר וגם של תשלו לה מן העמרים. ו' אומרו לא תגערו בה שאם יצוה שישולו לה מן הצבתים ודאי שלא יגערו בה. אמנם הנה לאכול הקלי ההוא שעור הנלקח בראשי האצבעות לא היתה צריכה בשש ובעוד בועז והנערים והקוצרים בתחלת אכילתם גמרה אכילתי' ושבעה והותירה אז אמרה בלבה אם איחל מלקום עד יכלו מלאכול הלא יש שתים רעות. א' כי יראה שממתנת שיתנו לה עוד ממטעמיהם. שני' שיחשדוה שאחר שכלתה מלאכול והיא בטלה שתשוטט עיניה בא' מהמסובין. ועוד שלישית פן יאמרו שמתעכבת שיביטו בה על כן מיד שותאכל ותשבע ותותר ותקם ללקט והנה הן אמת כי לא יבצר מאיש לשון מלדבר ולומר מה זה מיהרה ותקם ללקט בעוד הקוצרים ובועז ונעריו כלם מסובים לאכול אם לא שדברי הנער הנצב על הקוצרים אמת באומרו אלקטה נא בשבלם ואספתי בעמרים והנה זה דברו כי לא מיהרה לקום אם לא שבעוד אנשי השדה יושבים לאכול ואין רואה בשדה אז מן העמרים תלקט ותתר אגודות חטה ותאמר כי שבלים לקטה ע"כ קודם ואמר לנעריו מיד בלכתם גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה והוא לומר אצ"ל עתה שעדיין לא ראיתם בה אמתלאה

לחושדה כ"א אשר מיהרה לקום כ"א אפי' תגיח כל השדה מללקט בו לקט השבלים ותלקט בין העמרים השבלים שתמצא שם לא תכלימוה לאמר למה זה עזבת כל השדה ותלך ללקט בין העמרים אם לא שבהתעלם עין רואים תקח לה אחד מן העומרים ולא שעלה על לב בועז כי תלקט עמרים כ"א להסיר מלבם וז"א ותקם ללקט כלומר קימתה מיד לא לקחת עמרים בעת שאין רואה כיוונה כ"א ותקם ללקט שהוא הנקרא לקט ועם כל זה שראה שקימתה היתה ללקט חש מריב לשונות פן יעלילו עליה שלוקטת ואוספת בעמרים ע"כ הקדים להסיר פתחון פה מלדבר נגדה גם כי יראוה לוקטת בין העמרים ומה גם עתה שלא ישיתו לב להכלימ' לומר שגם שאינה עושה כעת ההוא מערמת לעשותו והנה אם בועז היה מרים קול ואומר לקוצרים ונערים גם בין העמרים וכו' לא יבצר מדוברי שקר לדבר נגדו ולומר כי עיניו נתן בה ואיננו מדבר מתורת מוסר כ"א מאהבתו אותה ע"כ אמר לנעריו ילידי ביתו הבקיאים בצדקתו ולא יחשדוהו שהם בפיהם ידברו אל הקוצרים השכירים בשדה גם בין העמרים וכו' וזהו ויצו בועז את נעריו לאמר כי את נעריו צוה לאמר לקוצרים גם בין וכו' ולא תכלימוה שעי"כ לא יחשבו הקוצרים שבועז צוה על הפרטית הזאת מעל יתר נשים על הוד יופיה כ"א שהם מצווים ועומדים על כל אשה לבלתי הכלימה והוסיף וצוה לאמר וגם של תשולו לה וכו' לומר אולי אתם גם אתם סביבותי נערי תהיו מן המתמיהין לימר הנה גם בעינינו יודעים צדק' אדונינו יפלא למה ישא פניו לזו ולא עשה כן לזולתה לצוות שגם בין העמרים תלקט ולא יכלימוה על זה הוסיף ואמר וגם שול תשולו וכו' לומר אין זו כיתר נשים כי זו אצ"ל שלא תקח עמרים כ"א גם של תשולי לה מן הצבתים שהן אגודות קטנות ועזבתם אותן להורות כי שכחתם אותם לנסותה ידעתי כי ולקטה שהוא הנקרא לקט שהוא שבולת אחת או שתים אך לא תשלח ידה ליקח אחד מן הצבתים עם ראותה סימני שכחה והיותה אגודה קטנה וכל שכן שלא תשלח יד בעמרים וזהו של תשלו כו' ועם כל זה ולקטה מה שנקרא לקט ולא את הצבת וגם בזה אני אומר ולא תגערו בה לומר לה למה לא לקחת שכחה זו בל תכלם. או יאמר באומרו לאמר שהוא כי כונתו היתה לומר שגם שול ישולו לה מן הצבתים ויניחוה ללוקחה אך חש פן יחשד פן מאהבתו אותה שעיניו נתן בה דיבר ע"כ התחיל בחלוקה קטנה מזו והיא גם בין העמרים תלקט שהוא שתלקט שבלים שבין העמרים ולא יכלימוה לומר שתואנה היא מבקשת למען עוד מעט תשלח את אמתה ותקח א' מן העמרים ואחר אומרו זה וירא כי אין האיש מהשומעים חושש שמחשקתו בה דבר אז ערב אל לבו להוסיף על זה ולומר וגם של תשולי לה וכו' ולקטת מצבת ההיא ולא תגערו בה וז"א לאמר כי כדי לאמר אחרי כן החלוקה הזאת וגם שול תשולו וכו' אמר תחלה גם

בין העמרים וכו' ובשני הבבות התחכם לומר טענה נוגעת אליהם באומרו ולא תכלימוה ולא תגערו בה לומר לא למענה אני דואג כ"א למענכם לבלתי תחטאו בעון הלבין פניה שהוא עצום מאוד מן שפיכות דמים כי המלבין אין לו חלק לעה"ב. וז"א ולא תכלימוה ולא תגערו בה כלומר כי אם כה תעשו ענשכם רב וגדול מנשוא:

פסוק יז

ותלקט וכו' סיפר הכתוב אשר כתבנו כי לא לבה הלך לאסוף צבתים ולא ללקט בין העמרים כ"א בשדה כמשמעו וזהו ותלקט שהוא משמעו ותלקט בשבלים הנקרא לקט ולא בצבתים וגם לא ליקטה שבלים בין העמרים כ"א בשדה והראיה כי שהתה עד הערב לוקטת ואעפ"כ ותחבוט את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורים לבד מש"כ לו שלחה ידה אל עמרים או צבתים שהיה יותר באמת ולא עוד אלא כאיפה ולא איפה שלימה וגם שהיה שעורים אשר הן בעלי נפח כ"א כמספר שבולי הלקט אשר לקטה משעורים היה חטים היה פחות יותר וזהו כאיפה שעורים:

פסוק יח

ותשא ותבוא כו'. הנה הודיע הכתוב אותנו שנשא' ותבא העיר יראו' לאין צורך כי מי לא ידע שתשא השעורי' ולא תניח' שם וגם שתבא העיר ומהראוי לא יודיע הכתוב אותנו כ"א אשר אמר לה נעמי וכן אומרו ותרא חמותה והלא מעצמנו נדע כי תראה את אשר לקטה וגם למה זה הודיענו שהוציאה ונתן לה את אשר הותיר' משבע' וגם שלא אמר את הנותר אחרי שבעה כ"א הותירה כאלו פועל היתרון שהיא עשתה ייתור וגם שכן היה הרי נרמז למעלה ולמה ישוב עוד לרמוז אותו פה. אך הנה אחרי הודיע אותנו ותחבט את אשר לקטה ראוי לתת טעם למה זה חבטה את אשר לקטה ולא הוליכה כך כי אין ספק שלא דבר רק הוא שאם בא לספר מעשה שהיה אין דרך הכתוב לספר מה שאין בו מועיל לז"א ותשא ותבא וכו' לומר ע"י שחבט' את אשר לקטה נתמעט השיעור והנפח והיה כאיפה שעורים לבד ובכן ותשא היא על עצמה ולא הוצרכה אל עזר כנגדה כאשר אם היה בשבלים כי לא תוכל שאתו לבדה ותירא פן יגש אליה לעוזרה איש ונשא אתה ומה גם במ"ש ז"ל שהיה הדור ההוא שטוף בזמה הרבה ותהיה לבוז וגם נמשך מאשר חבטה את אשר לקטה שהיה באופן תוכל ליתנו במטפחת או שק כדי משאה ולא יראה אשר תביא לעיני הכל בבואה העיר ולא תהיה לה לחרפה כי יראו אותה אשר ירדה לשערים ללכת ללקט שבלים ודי לה כי תבוש בפני אשר בשדה ולא לעיני כל רואיה בתוך העיר אמנם אם לא חבטה לא תכיל המטפחת להחזיק בתוכו כל השבלים כמות שהן באופן בל יראו חוצה לעיני הכל וז"א ותבא העיר וכו' שע"י אשר חבטה ויהי כאיפה

שיעור מעט הכמות מלבר מה שהועיל לה שנשאתה לבדה כאמור באומרו ותשא גם הועילה שע"י כן ותבא העיר ותרא חמותה לבד את אשר לקטה ולא זולתה וזולת אשר כתבנו בסמיכות אומרו ותרא אל הקודם כיון עוד לומר שהיתה רואה ומסתכל' באשר לקטה ויהיה על כי הרבתה ללקט ביום א' עד אשר מצאה כאיפה שעורי' וכראות רות היות' מסתכלת בלקיטתה אז אמרה בלבה אולי תעלה על רוחה כי חשקה בי נפש א' מהקוצרים ויתן לי באהבתו אותי ובכן לא טוב עשיתי אשר לקחתי מידו ומה גם בימים ההם כי ארז"ל שהיו שטופים בזמה והיו הקוצרים נותנים אתנן מהגרנות שעל כן שכב בועז בקצה הערמה בל ישלחו הקוצרים בגורנו את ידיהם לאתנניהם בגלל הדבר הזה מה עשתה רות לבל תהרהר עליה נעמי התחכמת ותוצא ותתן לה את אשר הותירה משבעה לרמוז אליה אשר בירך אותה ה' שהן מעט אשר היה לפניה ותשבע ותותר כי אין זה זולתי מברכת ה' אשר השפיע על ידה וז"א את אשר הותירה כאלו היא הותירה בצדקתה ולא אמר אשר נותר והיה זה למען תבין נעמי כי הן לא הטתה אוזן לקבל מוהר ומתן ממתנים אהבים לא היה מברך אותה ה' דלא עביד קודשא ב"ה ניסא לשקרי. או לרמוז כי כאשר ברך אותה ה' במה שהותירה משבעה כן לא תפלא על לקיטתה וכאשר הבינה נעמי טוב כוונתה ותרא את אשר הותירה משבעה אז ותאמר לה חמותה איפה וכו' כאשר נבאר בס"ד:

פסוק יט

ותאמר לה וכו'. הנה אומרו איפה לקטת היא שאלה תפלה מבלי מלח כי מה יתן ומה יוסיף לה כי תאמר אליה איפה ליקטה והן לו שאלה אצל מי היתה היום ההוא הכשר היה אם אין הטיבה לשאול מבשאלתה זאת. ועוד אומרו ואנה עשית כי הלא יראה שהוא הדבר אשר אמרה לה איפה לקטת ולא תכפול זה פעמים וגם שתשנה את טעמה. ועוד שאין לשון עשיה צודקת בלקיטה. ועוד שנכנס במקום באומרו איפה וכו' ואנה וכו' ויצא במכירה באומרו יהי מכירך ברוך. ועוד כי נעמי טענה חטים ורות הודת לה בשעורים כי היא שאלה איפה ליקטה והיא הגידה לה את אשר עשתה עמו וגם באומרו שם האיש אשר עשיתי וכו' אין זו שאלת נעמי וגם שנ' שזה רמזה לה באומר' יהי מכירך ברוך למה לא השיבה על אומר' איפה ליקטה ואנה עשית ועוד שהל"ל ותגד לחמותה את אשר עשה עמה. ועוד כי אומרו היו' בין בדברי נעמי בין בדברי רות הוא לבלי צורך כי לא יצא' זולת היום ההוא וידוע כי על היום ההוא תדברנה שתיהם. ועוד אומר ותאמר פעם שנית בתוך דבריה כי עודנה מדברת. אמנם לבא אל הביאור נזכירה קצת מאמרי רז"ל א' אומרם שם האיש אשר עשיתי עמו היום אשר עשה עמי לא נאמר אלא אשר

עשיתי עמו מלמד שיותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית עוד למדונו רז"ל כי רב מאד זכות המאכיל לעני אוכל מהנותן לו מעות דהאי מקרבא הנאתיה דמשום הכי ירד המטר תחלה מצד אשתו של אבא חלקיה ואחרי כן לצד בעלה וכן האיש ואשתו שהיו הולכים בלילה להטיל מעות בפתחי העניים ויצא העני לראות מי היו וברחו והעני רץ אחריהם ולשלא תביישו השליכו עצמן לתנור אש והוצרך האיש לשים רגליו על רגליה לשלא יתחרכו ואמרו שם רז"ל טעם זה דהיא מקרבה הנאתה. ונבא אל הענין והוא כי הנה נעמי ראתה שני דברים אחד איפת השעורים אשר ליקטה שנית הקלוי אשר האכילוה והנה גדול זכות הקלי שניתן לה לאכול שהוא כלחם דמקרבא הנאתיה מזכות מה שהיא לוקטת בידיה שצריכה אחרי כן לטחון וללוש ולאפות ולאכול באופן שזכות מה שהעני עושה עם בעל הבית בקבלו מידו מה שקרובה הנאתו עשייה תקרא שיורה על עוצם פעולת מלאך הנעשה ע"י המצוה ההיא ע"כ אמרה הנני רואה שני דברים א' השעורים שלקטת כי רבים הם ליום א' וגם הקלי שקבלת מיד איש שהיא עשייה והנה שתים הנה שאלותי א' איפה ליקטת היום שביום אחד יכולת ללקט כ"כ כלומר האם הוא שהמקום היה של ברכה מרובה עד שבשבלים הנושרים היה שיעור רב או אולי סיבה אחרת ולא אמרה אנה ליקטת כ"א איפה ליקטת לרמוז לה על פי דרכה שהיתה איפה שעורים כי שיעור רב הוא ועל הקלי שלא לקטת רק ניתן לך לאכול שהוא זכות יותר המתייחס לעשיה אני דואגת אנה עשית מי היה הבעל הבית שעשית לו זכות הרב הזה והוא כ"א הוא איש צדיק ולשם שמים כיוון את והוא עשית זכות אך אם לא צדיק היה וכיוון למצא חן בעיניך כי אשה יפת מראה את נמצא שאת עשית זכות והטבה לו שקבלת מידו אך הוא לא עשה וזהו ואנה עשית כלומר אם עשית במקום יפה או הפכו ועל ספק הזה הב' אני אומרת יהי מכירך ברוך לומר מי יתן ויהיה ברוך ולא שקבלת מיד בלתי ברוך מאומה ע"כ השיבה ותגד לחמותה כי סיפרה לה סיפור רחב הנקרא הגדה מכל אשר אירע לה עמו באופן תבין כי צדיק היה וזהו ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו לומר שע"י מה שהגידה לה הכירה כי לא כאשר עלתה על דעת נעמי אולי לא מיד צדיק קיבלה באופן שהיא עשתה זכות ולא הוא כי לא לשם שמים כיוון אך הוא כי אשר עשתה היה עמו כלומר כי היא והוא עשו כאחד וז"א עשתה עמו כי לשם שמים נתכוון ואדרבה הוא היחל במצוה והיא עשתה עמו וכל זה הוכר מאשר הגידה מחסידות בועז ונועם מיליו והנהגתו עמה ואחרי אשר הביאה ראיה מאשר אירע לה עמה הוסיפה ותאמר לה עוד ראיה שנית והיא שם האיש וכו' וזהו אומרו ותאמר פעם שנית והוא בהזכיר מאמר המתרגם וז"ל ושלמון אוליד ית אבצן נגידא הוא בועז צדיקא

די על זכותיה אשתזיבו עמא דישראל מבעלי דבביהון ובגין צלותיה עדת כפנא מארעא דישראל ע"כ. ונראה שכוונת המתרגם היא למה שינו את שמו מאבצן לבועז ויאמר שהוא על שני דברים על הצילו את ישראל מחרב אויב ומרעב ועל כן נקרא אחר שפקד ה' את עמו בתפלתו גם מהרעב בועז שהוא כי בשני דברים היה עוז ליש' והבי"ת היא רמז אל השני דברים והעי"ן והזי"ן הוא כי בהם היה עוז לישראל ובזה יתכן שאמרה לה תדע כי צדיק היה אשר עשיתי אני זכות באופן שאתייחס לעושה עמו ולא לעושה אנכי לבדי כי הלא שם האיש וכו' היום הוא בועז ולא מתחלתו רק שם אחר שהוא אבצן ולמה שנו שמו אם לא על צדקתו שהיטיב לכל ישראל וא"כ איפה צדקתי באומרי שעשיתי עמו כי עמו עשיתי הזכות ולא אנכי לבדי וזהו שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז אז בשמוע כי נעמי אמרה הנה הייתי מסתפקת אם היה מכירך ברוך אם אין אך עתה הנני אומרת כי זה ודאי ברוך הוא לה':

או יאמ' קרוב לזה והוא בהזכיר מאמר מס' הזוהר על פסוק ויקרבו ימי ישראל ויקרבו ימי דוד שהוא כי כל הימים שהצדיק עושה בהם זכיות קונים הויה ועשיית קיום רוחני והם מתקרבים בזמן סילוקו מן העולם כעדים חיים וקיימים לפניו יתברך ונבא אל הענין אמרה נעמי הנה איפה בעה"ז לקטת היום אך שאלתי היא ואנה עשית אנה עשית את היום הנזכר האם כיוונתם את והמטיב לך לשום שמים באופן שבע"ה עשית היום הזה שנעשה ממשיי וקיים או אולי לא היתה כוונת הנותן והמקבלו לשם שמים אדרבה נעשה היום במקום חצוני יהיה מכירך ברוך לומר אם היה כי אשר היטיב לך היה צדיק ומחמת אשר הכירך כי צדקת את והראייה ליבנות זרע קדוש ממנה היטיב לך באופן שודאי לשם שמים נתכוון יהי ברוך לזה הגידה לה כל אשר אירע לה עמו באופן שעשתה זכות עמו כי מהגדת המאורע הוכר כי צדיק וישר הוא אז ותאמר דעי איפה כי שם האיש אשר עשיתי עמו היום כלומר עשיתי אני עמו בין שנינו את היום עצמו עשינו שהקנינו בו הויה וקיום בועז. גם דקדקה שלא בלבד קצת מהיום בתת לה קלי עשו בזמן ההוא קנין כ"א כל היום לגמרי כי מתחלת היום התחיל הוא לדבר על לבה ולנחמה ואחרי כן הדביקתה עם נערותיו וגם צוה את הנערים לבלתי נגעה ואחרי כן אמר לה לעת האוכל גשי הלום ויצבט לה קלי ואח"כ צוה את נעריו עליה באופן שכל המשך היום עשה זכות עמה והיא בקבל את הטוב ממנו עשתה עמו כמדובר וזהו אשר עשיתי עמו היום וע"ד זה כתבנו בענין נזיר שנטמא וסתר ספירתו שנאמרו בו והימים הראשונים יפלו כי הנה היה ראוי יאמר והימים הראשונים לא יחשבו כי טמא נזרו אך אחשוב יאמר כי הנה ימי הנזירות אשר קבל הנה הנם כלם כאחד מעלה וגדולה ע"י מצות הנזירות הנעשה

בהם ואמר כי עתה בהטמא הימים הראשונים יפלו ממעלתם אשר קנו כי טמא נזרו ויטמא הנזר אשר נתקדש בימים ההם ע"כ גם המה יפלו עמו וע"ד זה יאמר פה שאמרה בחכמה להגדיל המצות אשר נעשתה ביני ובינה שע"י הקנו עשיה ופועל במהו' היום וזה אמר שם האים אשר עשיתי עמו היום כלומר שאת היום עצמו עשינו והקנינו בו איכות ועשיה שמו של אשר אני והוא עשינו אותו בועז:

פסוק כ

ותאמר נעמי וכו'. ראוי לשים לב א' האם עד כה לא ידענו כי רות היתה כלתה. ב' אומרו אשר לא עזב חסדו למה שיבחו על העדר עזיבת חסד ולא אמר דרך חיוב לומר ברוך הוא לה' אשר עשה חסד עם החיים ועם כו'. ג' אמרו עם החיים כו' כי הלא אחת היא נעמי ואיך אמרה החיים ל' רבים. ד' או' ואת המתים כי מה להם למתים עם זה והרי נתפרדה חבילתם ומה גם כי נשואי מואביות היו והיו כלא היו ואדרב' מה להם מאד מנשואיהן וכמאמ' על פסוק כי מר לי מאד מכם. ה' אומרו ותאמר לה נעמי באמצע דבריה כי הלא גם עד כה נעמי היא המדברת. ו' אומ' קרוב לנו האיש כי הלא אם לנעמי הוא קרוב לרות אפי' אינו ספק קרוב לה וא"כ איפה קרוב לי היה ראוי יאמר. ז' כי בכלל אומרו מגואלנו הוא נשמע כי קרוב הוא ולמה נאמר. ח' כי לא גואל הוא רק לאלימלך ובניו ואיך יאמר מגואלנו הוא שחוזר אל נעמי ורות:

אמנם הנה כתבנו למעלה כי ענין רות עם בועז היה מעין ייבום כי רוח מחלון היתה מקשקשת במעהא כנלמד מחכמי האמת וזהו כתבנו שכיוון בועז באומרו אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך כלומר את אשר היא חמותך אחרי מות אישך כי גם אחרי מות אישה עדיין רוח מחלון בקרבה. ונבא אל הענין והוא כי גם לא נעלם דבר זה מנעמי ככתוב למעלה וזה מאמר הכתוב ותאמר נעמי לכלתה כלומר לאשר היא עדיין כלתה שהוא מפאת רוח מחלון אשר בקרבה ברוך הוא לה' אשר לא עזב כו' והוא כי הנה ידענו מרז"ל אשר דברו על חיוב עשות איש בעד רעהו אמרו מית רחמך פרוק מית בריה דרחמך טעין ולכן עחה דמיתו מרחמוהי אלימלך ובניו מהראוי היה לפרוק וחסדיו יעזוב ומה גם כי לא נין ולא נכד נשאר להם כ"א רות אשר נשאה בגיות כי היא לא אשתו ומחלון לא אישה שהיה לו לעזוב על כן אמרה ראוי להחזיק לו טובה אשר לא עזב חסדו כי מית רחמיך פרוק והיה לי לעזו' ופרוק חסדו וזה אל החיים ואל המתים והחיים קרא אל נעמי ורוח מחלון שעודנן חי ברות כאמור ואת המתים הוא נפש מחלון הבלתי נשאר ואביו ואחיו והנה בזה כבר גמרה כוונת תשובתה אך להיות כי רות לא ידעה בדבר הזה כי מבית אביה לא למדה מהרוח דמקשקש במעהא ומה גם שנשואיה בגיות היו ע"כ

הוצרכה אמירה שנית להודיעה עיקר הדבר וזהו ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש לומר דעי איכה כי גם לי גם לך קרוב האיש כי גם עמך יש לו קורבת והכנה על רוח מחלון שבקרבה שע"י כן גם קרוב לרות הוא על הרוח ההיא הנכללת בה ולא יעלה על רוחך כי על אשר היטיב עמך אני אומרת כ"א גם לקחת לו לאשה להשקיט הרוח שבקרבך כי הלא מגואלנו הוא כי גם לך הוא גואל כי ע"י רוח מחלון נקרא גואל גם לך ליקרא גואלנו על בחינת רוח זה כמו על בחינת חלק רוח המת לגאול את השדה ואם כן גם למען השקיט רוח המקשקש בך קרוב יקרא לעשות מעין ייבום:

פסוק כא

ותאמר רות כו'. הנה ראוי לשית לב למה קראה מואביה כי חרפה היא לה עתה לכנות אותה אחר זמן גיותה והנה יש מרבותינו דורשים אותו לגנאי כי בשביל שהוציא' עילה על אותו צדיק שהוא אומר וכה תדבקין עם נערותי והיא אמרה כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין וכו' ע"כ. ואני בעניי ארדוף אשיג לדורשו לשבח עם שלא נמיש גם ממאמרם ז"ל לגמרי כ"א שנקל מעליה אשמת הוצאת עילה בס"ד. ב' אומרו גם כי אמר אלי כי הלא מהראוי לשתוק ממלת כי ויאמר גם אמר אלי. ג' שנראה כמשחית כל דבריה הנעימים אשר דברה טוב על בועז ועתה מהפכת ואומרת כי אמר עם הנערים אשר לי תדבקין שנראה כמלמדה תפלות. ד' למה הזכירה לה שאמרה עד אם כלומר את כל הקציר וכו' מה צורך לה בזה:

אמנם הנה על שנותה את טעמה שבמקום אמור וכה תדבקין עם נערותי אמרה עם הנערים אשר לי תדבקין הנה כתבנו למעלה כי ג' סוגים היו א' נערות בעז. ב' סביבותיו נעריו ילידי ביתו טובים וכשרים. ג' הקוצרים שכירים מהמון העם והנה הנערות הן אשר היו עם הגבירה אשת בועז אשר מתה ומיחלות להיות עם אשר תבא תחת אשתו הראשונה לשרתה כאשר היו עם הגבירה אשר מתה ביום בא רות כמ"ש ז"ל והנה אין ספק כי הנערות לא קוצרות בשדות היו היא שכאשר יגילו בתחלת קציר שעורים יבאו לראות ולשמוח בשמח' הקציר גבר וביתו ונערותיו עד יום או יומים עד כלות קציר שדה הראשון שהתחילו בו ואחר ישובו לביתם אך הנערי' אשר לו יתמידו מהם להיות נצבים על הקוצרים נער א' על השדה א' או על סך ידוע מהקוצרים ומהם לשאוב מים ולהכין מזון לקוצרים ולנצבים ולכל אשר עם בועז ג' הקוצרים והולכים לקצור משדה אל שדה. והנה כה היה דבר בועז אל רות לומר וכה תדבקון לומר כה בשדה זה שנערותי יהיו פה בשדה הזה הראשון תדבקון עם נערותי אך זה לא יתמיד כי בכלות קציר השדה הזה ישובו הביתה אך אם את לא די לך קציר שדה זו כ"א עוד עינך בשדה אשר יקצורו

אחרי שדה זה אז אין נערותי הולכת אך אל תמנעי מלכת כ"א והלכת אחריהן של אשר יקצורון שהם הקוצרים ואל תראי כאלו היית אחר נקבות וז"א והלכת אחריהן בנו"ן ואגב אורחיה באומרו אחריהן רמז שלא ילך בתוכם בלכתם לקצור משדה אל שדה כ"א אחר אשר יקצורון שכבר עוסקים בקצירה אז והלכת אחריהן שהוא אחר יעברו כלם וש"ת אם יערב אל לבו א' מהקוצרים לעשות רע מי יעכב בידו לז"א הלא צויתי את הנערים אשר לי שהם שומרים ונצבים על הקוצרים לבלתי נגעך כלומר שאם תצטרך ללכת אחרי מופלג הוא מהקוצרים אך לא מהנערים אשר לי כי טובים הם באופן שגם כי תלך ביניהם ולא אחריהן לא תירא כי הלא צויתי את הנערים כו' כי אדרבה יהיו שומריך וצלך על יד ימינך ובזה לא הפריזה רות על מדותיה הרבה כי אמרה הלא לא אמר בעז שאדבק עם נערותיו רק בשדה ההוא אך בשדותיו האחרות אמר אלי שאלך אחרי הקוצרים ולא בתוכה אך עם הנערי' אשר לו אהי' ביניהם כי הלא צוה אותם לבלתי נגעה וזה מאמרה גם כי אמר אלי עם הנערי' אשר לי תדבקין ולא עם הקוצרים רק אחריהם וזהו עד כלות כל הקציר כי אשר אמר לידבק עם נערותיו לא הי' רק בעוד קציר שדה שעורים הראשון בלבד וע"פ הדברי' האלה לא הוציא' דבה על הצדיק כ"א שאמרה מאמרו שאחר קציר השדה ההוא יהיו הנערים אשר לו המיוחדים לו שהם כשרים אנשי משמרתה ואליהם תקרב אך לא נצא ריקם ממאמר ר' יוחנן האומר כי הוציאה עילה כי בצד מה היציאה עתק מפיה במה שהוציא הדבר בלשון דבקות באומרו תדבקין ולא אמרה תהיה או תלכי אך לא היתלה בו לגמרי כמדובר. הנה עד כה דברנו לתת התנצלות על רות הצדקת כי לא על חנם הוציא הקב"ה ממנה שורש ישי אשר עומד לנס עמים אם לא שהיתה צדקת גמורה. ונבא אל ענין התכת הכתוב והוא כי הנה בשומעה את קול נעמי אומרת קרוב לנו האיש כו' כאשר כתבנו כי הקורבה היא מצד היות רוח מחלון בקרבה ושקרוב הדבר שישאנה שזה כוונה באומרה מגואלינו הוא אז פתחה אזנה ותפקח עיניה ותאמר הנה דברך אמת והנה נא לי שתי ראיות לזה. א' כי אמר עם הנערים כו' תדבקין. שנית אומר עד אם כלו את כל הקציר וכו' וזהו גם כי אמר אלי כלומר זולת מאמריו גם לי ראיות כי כן הוא והן כי אמר אלי כו' והוא כי אמרה אם לא שיש בקרבי רוח מחלון ואני כלולה ממנו למה אמר עם הנערים אשר לי תדבקון בנו"ן יתירה אך הוא כי א' שהוא שתים וז"א תדבקון לשון רבים על רוח שבמעיה וגם אשר אמרה מגואלנו הוא לומר שקרובה דעתו להשיאה אמרה הוכחה השנית והיא אומרו עד אם כלו את כל הקציר והוא מאמרם שנעתיק לשונו בסמוך בס"ד שהוא כי מתחלת קציר שעורים עד סוף קציר החטים ג' חדשים וז"א ראי כי זאת כוונתו כי למה אמר עד אם כלו וכו' אם לא שדעתו ליקח אותי

וע"כ צריך להמתין ג' חדשים ככל גיורת להבחין בין זרע הנזרע שלא בקדושה לנזרע בקדוש' וע"כ נפשו אותה אהיה עד הזמן ההוא בקרב נעריו הדבוקים אצלו כמשים עלי משמר וזה אפשר כיוון הכתוב באומרו המואביה לרמוז בו להיות' מואביה ונתגיירה דקדקה היא שהיו הג' חדשים בעד ההבחנה אך לא הביאה ראיה מאשר אמר תדבקין עם נערותי כי לא אמר עד העת ההיא שיהיו עמה רק בעוד קציר השדה ההוא והיה עראי. עוד כיוון באומרו המואביה והוא בהזכיר מאמרנו למעלה בפסוק ישלם ה' פעלך וכו' והוא בהקדמתינו כי רות היא בת לוט הבכירה עצמה ובאה בגלגול לקבל שכר אשר כוונה לשם שמים בשכב עם אביה וזהו ישלם ה' פעלך כמפור' למעלה. ונבא אל הענין והוא כי טרם יספר הכתוב שתי ראיות רות להוכיח כי לב בועז לנושאה בא וסילק פתחון פה בל יאמר איש איך מביאה ראיות לדבר ולא ראתה כי לעומת זה קושי גדולה עומדת לנתוש ולנתוץ הסברא ההיא והיא כי איככה תוכל לומר כי רוח מחלון מקשקש במעהא ומעין ייבום יהיה זה לו והיעלה על לב כי בנשואי גיות תדבק רוח מחלון ואיש הישראלי במעי מואביה ומי יתן טהור בטמא ע"כ הקדים ואמר ותאמר רות המואביה וכו' לומר אל תתמה על החפץ כי אין זאת כיתר גויות כי זאת היא המואבית הידוע הפרידה הטובה העתידה לצאת ממנה שורש ישי לקבל שכר פעולת לשם שמים וע"כ לא יפלא נחה עליה רוח דמחלון וגם היא ידעה כן כמאמר בועז אליה באומרו ישלם ה' פעלך וכו' וע"כ לא יכלא אשר אמרה גם כי אמר אלי וכו' להביא ראיות על הדבר כמדובר:

פסוק כב

ותאמר נעמי וכו'. ראו לשית לב מה צורך אומרו אל רות כלתה מי לא ידע כי רות היא כלתה והיה די יאמר ותאמר לה נעמי. ב' אומרו טוב בתי כי תצאי וכו' כי הלא אם האמינה לדבריה כי אמר בועז עם הנערי' תדבקין איך אמרה טוב בתי כי תצאי עם נערותיו ולא שתה לבה לאמר אולי לא יאבה בועז שתצאנה עמה נערותיו כ"א ישובו אל ביתו ומה גם כי עד כלות כל הקציר הוא כמשלש חדשים ומי יעזוב נערותיו בשרב ושמש לחורב ביום ולקרח בלילה ג' חדשים בקציר. ג' באומרו כי תצאי יראה שחוששה על היציא' משדה אל שדה ומאומרו ולא יפגעו בך בשדה אחר יראה כי על מקום השדה היה החשש. אך הנה במה שכתבנו כי מה שאמר בועז שתדב' בנערותיו לא היה רק עודם קוצרים בשדה הראשון ההוא אך אחרי כן הלא צוה את הנערים וכו' מפני שהוא זמן רב עד אם כלו את כל הקציר ולא יעזוב את נערותיו כ"כ זמן רב על פני השדה והנה ממוצא דבריה של רות הבינה נעמי שני דברים א' שלא הוצרך לומר שתדבק עם הנערים אשר לו אם לא על היות המשך זמן עד אם כלו את כל הקציר אך בשדה ההוא אין

צורך כי שם נערות בועז עוד שנית הבינה מכל חלקי מאמריה כי נכון הדבר מאת בועז לקחתה לו לאשה אז אמרה הנה מאשר ראיתי כי קרוב הדבר לנושאך אני גוזרת כי אשר אמר שתהי' עם הנערי' אשר לו גם בצאתך מן השדה ההוא לא טוב הדבר פן תצא עליך שם רע וישנאך גם יראה מרצונו הטוב עמך כי לא ירע לבבו להניח נערותיו אתך זה ג' חדשים כי טובה את בעיניו וכאשר יהיו נערותיו אתך אחר נשואיך עמו כן יהיו מעתה ובזה תגמר הוראת רצונו לקחתך לו אם יעזוב נערותיו אתך עד כלות כל הקציר וז"א טוב בתי כי תצאי עם נערותיו כי לא בלבד בשדה הלז כ"א בצאתך בשדה אחר לא תצא רק אתן ולא עם הנערים כי הלא אין צ"ל בין שדה לשדה כ"א גם אם בשדה ימצאוך שהוא מקום שיש אנשים יש פחד יפגעי בך גם הם וזהו ולא יפגעו בך בשדה אחר:

פסוק כג

ותדבק וכו' הנה הורה בועז כי כל ישעו וכל חפץ לקחתה לו לאשה והוא כי הלא אמר מעט ועשה הרבה כי הוא אמר וכה תדבקין עם נערותי שהוא כי נערות בועז חשובות הנה אשר עם הגבירה אשתו אשר מתה הן הנה היו בתולות אחריה רעותיה ועודן מייחלות להיות עם אשר תמלוך תחת הראשונה כמשפטן עמה ולא היו בהשדה ביום בא רות שמה רק בתחלת הקציר בלבד אך לא להתמיד בשדות כל ימי קציר לחורב ביום אך בראות בועז כי את מאמר נעמי רות עושה לבלתי צאת רק עם נערותיו אז גם הוא עשה לפנים מן השורה והכריח את נערותיו תהיינה עמה עד כלות קציר החטים וקציר השעורים. הנה בזה הורה אשר עם לבבו לקחתה לו ושתהיינה הנערות האלו משרתי פניה אחר לקוחים. ולכן גם מעתה יתענו תחת ידיה:

והנה עדיין ראוי לשים לב מה בצע בהודיע אלהים אותנו זה שבתה השדה עד כלות וכו' וגם אומרו ותשב את חמותה יראה לבלי צורך כי מי לה זולת חמותה הנה זה לשון המדרש ותדבק בנערות בועז אמר ר' שמואל בר נחמן מתחלת קציר שעורים עד כלות קציר החטים שלשה חדשים ותשב את חמותה ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח ועתה הלא בועז מדעתנו עכ"ל: וראוי לשום לב למה הודיענו שיעור הזמן שמתחלת קציר שעורים עד כלות קציר החטים ומה יתן ומה יוסיף היות שיעור זה מזולתו. ועוד שאחר אומרו שיעור הזמן מעתיק לשון שני כתובים ואינו מפרש בהם דבר: אמנם הנה הוקשה לו. א' אומרו עד כלות קציר וכו' כי מי לא ידע כי אחר כלות קציר שעורים וחטים שלא תצא עוד ללקט כי כלה קציר. ב' או' ותשב את חמותה כי הלא אם אין חמותה לה מי לה וידוע שאתה תשב. ג' אומרו ועתה הלא בועז וכו' כי מלת ועתה מיותרת כי אין דבר שנתחדש עתה אשר לא היה מקודם ע"כ אמר ר' שמואל בר נחמן

מתחלת קציר וכו' והוא לומר כי כוונת הכתוב לתת טעם מה היה כי מאז בא שתיהם בית לחם לא שתה לבה לבקש לה מנוח מאז עד כלות קציר השעורים וקציר החטים והוא בהודיע אותנו כי מתחלת קציר השעורים עד כלות קציר החטים ג' חדשים והוא כי הלא מודעת זאת כי אין גיורת ראויה לינשא לישראל עד עבור ג' חדשים לגרות להבחין בין זרע שנזרע שלא בקדושה לזרע שנזרע בקדושה ודעתו ז"ל כי זה ענין הכתובי' לומר ותדבק וכו' ללקט עד כלות קציר וכו' שהוא עד סוף זמן ההבחנה כי עד הזמן ההוא לא היתה ראויה לינשא ולכן לא היתה עכבה מה שהיתה מתעכבת מלינשא כי עדיין לא היתה ראויה לכך וזהו ותשב את חמותה כלומר אחר כלות קציר וכו' שכבר עברו ג' חדשים מעתה עכבה תקרא היותה עם חמותה כי אין ישיבה אלא עכבה כד"א ותשבו בקדש וע"כ ותאמר לה נעמי חמותה וכו' ועתה וכו' לומר הלא אבקש לך מנוח ומה שנתעוררתי כעת הוא כי ועתה שעברו ג' חדשים מאז נתגייר' בדרך בבואך בית לחם שהיה בתחלת קציר שעורים עד כלות קציר החטים עתה הוא מה שהוא עת בקש אשר ייטב לך ושעור הכתובים ותדבק וכו' עד כלת קציר וכו' שהם ג' חדשי ההבחנה וע"כ מאז והלאה ותשב את חמותה כי מאז היתה כמעוכבת מלינשא לאיש וע"כ אמרה לה נעמי ועתה ששלמו הג' חדשים הנני מבקש' לך מנוח והוא כי הלא בועז מודעתנו וכו' וזהו מה שהביא רשב"ן לשון הכתובים ותשב את חמותה וכו' לומר כי בהקדמה זו שמתחלת קציר שעורים עד כלות קציר החטים הם ג' חדשים בזה זולת הקושיא הראשונה שמתיישבת גם יתיישב בזה אומרו ותשב את חמותה ואומר הלא אבקש וכו' ועתה וכו' שהוא שמתיישב גם שקשה בכתובים ההם ע"י הקדמה זו והוא כמדובר:

פרק ג

פסוק א

ותאמר וכו' ראוי לשים לב מי לא ידע כי שמה נעמי ושהיא חמותה וגם מה בצע להגיד לנו שקראה בתי כי אין ספק לא שת לבו שמואל הנבי' ברוח קדשו לכתוב לנו רובי דברים אשר אין לסיפור בהם חפץ. ועוד אומרו הלא כבא לשלול דבר אחר ומהראוי היה יאמר ותאמר לה הנה אבקש לך וכו' וכן אומרו מנוח אשר ייטב לך כי אשר יהיה לה מנוח מי לא ידע שייטב לה. אמנם הנה למעלה אמרה נעמי לכלותיה שתי ברכות זו למעלה מזו א' שיבנה אשה בית אמה ושם יבורכו שיעשה ה' עמה' חסד כאשר עשו עם המתים ולמעל' מזו ברך אותן שיתן ה' להם ומצאן מנוחה אשה בית אישה ובשני הברכות נרמז מיעוט בברכת היותן בבית אמן חסרה ה"א ממלת יעשה ובברכת אשה

בית אישה נכתב ומצאן בלי ה"א בסוף תיבה לרמוז כי בא' מהנה בלבד תתקיים כל אחד מהברכות ההם והיא רות כמדובר למעלה והנה עתה אחר כלות קציר השעורים וקציר החטים ששלמו ימי הבחנה בין זרע לזרע כמשפט לכל גיורת שהם ג' חדשים ותראה שלא נתקיים בה לא ברכת אשה בית אמה ולא מנוחת אשה ביה אישה כי אם כעניה סוערה בית חמותה אין ספק שלא יבצר מלבה הרהור מה ע"כ באת נעמי לדבר על לבה ולהביא ברכתה השניה הגדולה אל הפועל והוא יתן ה' לכם ומצאן מנוחה כו' וזה ענין הכתובים ותדבק בנערות בועז וכו' עד כלות קציר השעורים וקציר החטים שהם הג' חדשים כמדובר מרז"ל למעל' ותחת היות' בית אמה כברכה הא' או בית אישה כברכה השנית אדרבה ותשב את חמותה ולא נתקיים בה לא זה ולא זה ע"כ ותאמר לה נעמי הנעימה במעשי' בתי כלומר אם תדאגי על הברכה הראשונה שהיא אשה בית אמה ואת בית חמותך זה אינו כלום כי בתי את שאני גיירתיך ואת כקטנה שנולדה על ידי ומה גם עתה באשר את יהודית אך לא ארצה בזה כ"א הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך הברכה השניה אשר ברכתיך לאמר ומצאן מנוחה אשה בית אישה.

או יאמר ותאמר לה נעמי וכו' בהקדים מאמר ספר הזוהר פ' משפטים כי ענין הייבום הוא כי הראשון השאיר רוח מרוחו באשתו ואחר כך על ידי היבום מתהוה מהרוח ההוא רוח העובר והוא האיש הראשון עצמו והרוח ההיא מקשקש במעהא ואין לה מנוחה רק על ידי היבם וגם כתבנו למעלה מחכמי האמת כי גם ענין בועז עם רות מעין ייבום היה דרוח מחלון היה מקשקש במעהא וע"י בועז נעשה מהרוח ההוא עובד הוא מחלון. עוד שנית נאמר בספר הזוהר שם כי האיש הראשון הבא לעולם ע"י גלגול נאבד ונגרע מערכו ואשתו עולה כי היתה אשתו ונעשית אמו כי היא עולה והוא יורד. ונבא אל הענין והוא כי הנה ידוע מרז"ל כי נקראת נעמי על היותה נעימה במעשיה גם ידענו כי לעולם מצינו חמות ממאנת להטיב לכלתה כי ע"כ פסלוה להעיד עליה ובזה יבא ענין הכתוב על נכון ותאמר נעמי וכו' והוא להסיר מלב איש שוגה ומפתי פן יאמר כי לא מאהבת נעמי אל רות השיאה לזקן מופלג שמת יום או יומים אחר לקוחיה ומה גם עתה שהיה באופן שכמעט היתה באה לידי בזיון וקצף שצוה עליה לשכב מרגלותיו כי על כן יאמר איש כי אין זה כ"א שגם היא דרך נשים לה לבלתי תחפוץ תנשא אחרי מות בנה נשואין טובים וע"כ לא עשתה רק למען תנוח נפש בנה ע"י מה שהיה דרך ייבום להחזירו לעולם או לתועלת בועז קרוב' לתת לו אשה צדקת כמוה על כן באה רוח הקדש להעמידנו על האמת ויאמ' ותאמר נעמי כלומר אשר היא נעימה במעשיה עשתה כשמה עם היותה חמות' שאין דרכה לחזור אחר תועלת כלתה וזהו ותאמר לה נעמי חמותה והן זה הורת

לה בנועם מיליה באמור אליה בתי וכו' וגם ידוקדק היות טעם זקף גדול במלת בתי כרומז לה עליה בתואר זה והוא לומר אל אהיה בעיניך באשר אני מצוה אותך כחמות עם כלתה כי לא כלתי את בעצם כ"א בתי כלומר כי רוח בני בקרבך וכבת לי תחשב למה לא אבקש הנאתך ועדיין היה אפשר לומר שעיקר כונתה היתה על תועלת בנה שיבא לעולם ולא על הנאת רות כ"א שאגב אורחה נתקנת גם היא לז"א לה הלא אבקש לך כו' לומר אין הדבר כאשר היה אפשר לעלות על לבך כ"א הלא כל ישעי וכל חפץ הוא כי אבקש לך מנוח מהרוח המקשקש במעיך שתנוחי מהצער ההוא כי עקר מעייני עליך והלא תראה כי כן הוא כי הלא הוא אשר ייטב לך בעצם יותר מלבני כי הנה את עולה בזיווג זה אשר אנכי מבקשת לך יותר מבני כי היית אשתו תהיה אמו עתה וזהו אשר ייטב לך:

פסוק ב

ועתה וכו' הנה על כללות הענין ראוי לשום שכל והבין הזאת נעמי שיאמרו כלילת דעת ויראת ה' והצנע לכת ומה ראתה על ככה ומה הגיע אליה איך אמרה אל רות עצה נבערה הלוך תלך בנשף בערב יום אל המשכב אשר ישכב שם בועז ולגלות מרגלותיו לשכב אצלו להיות עמה ואוי לה לאות' בושה למה יאמרו הרואים כי בשוקי האיש תרצה וכן לא יעשה ועל נעמי יפלא כי הכזונה תעשה את כלתה אשר אהבתה וכי התענית בכל אשר התענית ולא שתה לבה מה תעשה כי יקום בועז משנתו והנה אשה שוכבת מרגלותיו אולי תבער בו חמתו ויזעק זעקה גדולה ומרה גשו נא אלי סביבותי נערים ראו באה אלי אשה ותגל מרגלותי ותשכב רדפו ותפסוה רמסוה גרשוה פטרוה תרכוה מכל המקו' הזה עשו לה כדת עשו לה כנימוס עשו לה כראוי תוכח' מגולה לעיני כל יש' ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כדבר הרע הזה כי רע עלי המעשה ואם אחר שב גם ישיש כמוני היום הלך לבה מה תעשה אחרי הבחורים וגם המה יענו אחריו עזות ומפניה לא יחשכו רוק ותשבע בחרפה וגם כי מיד בועז לא תצא לה תקלה הלא מביתה עד גרן השעורים בנשף בערב יום הלא יפגעו בה כמה וכמה ריקים ופוחזים מאחרי בנשף יאחזו בה ולא ירפוה עד עשותם נבלה ומושיע אין לה והמבלי אין שדכני' בישראל דבר ידברו אל בועז לאמר הלא ראית הנערה הזאת אשר היתה עם נערותיך והלא שמת לבך אל צנועותה וכשרותה והגד הוגד לך כל אשר עשתה עם חמותה אחרי מות אישה ותעזוב אביה ואמה ותבא לחסות תחת כנפי ה' ומי כמוה תפרוש גם אתה כנפיך עליה כי היא טובה לך להבנות ממנה או נעמי בעצמה דבר תדבר היא עם בועז כי קרוב לה האיש ולא ישיב את פניה.

אמנם אומר כי מרוב חכמה ורוח אלהים בקרבה עשתה זאת והוא כי הן אמת כי לו היתה נפש גיורת זולתה תחת נפש רות לא היתה ראויה לינשא לשר וגדול בישראל ראש הסנהדרין כבועז אך רות א' היתה ואין כמוה ביתר גיורות והוא כי היא היתה אשר לו יעד' הוא יתברך להוציא ממנו כתר מלכות בית דוד מאז ושכבה בת לוט בנעורי' את אבי' במערה לשום שמים בחשבה לקיים העולם כי העולה על רוחה כי איש אין בארץ זולת אביה להחיות זרע ע"פ כל הארץ ומה גם למאמר' ז"ל כי באומרה ונחיה מאבינו זרע הוא על מלך משיח כי אמרה אותו הזרע העתיד לבא ממקום אחר יהיה על ידינו כי מאז נתעתדו לבא שתי פרידות טובות לבנות מהם מלכות בית דוד עד מלך המשיח שהן רות המואבי' ונעמי העמונית והוא מאמרם ז"ל שאמר הוא יתברך מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום ומה גם למאמרנו לפנים כי הן הן בנות לוט כי גלגלן ה' לקבל שכר טוב כונתן הבכירה רות והצעירה נעמי באופן שלהיות רות האשה אשר הוכיח ה' להביא ממואב להוציא ממנה רב טוב לבית ישראל היתה ראויה לבועז מה שאין כן אם היתה גיורת זולתה עם שכשרה תהיה והנה ראתה נעמי קצת הוכחה בענייני בועז ואשר דבר לרות כי לצדקת וצנועה בתכלית היתה בעיניו אך אמרה מי יודע אם בלב בועז שזו היא הפרידה טובה העתידה לבא ממואב או היא זולתה ואין טובה רק כי כשרה היא והוא כ"א יהיה לבו שלם כי זאת היא העתידה לבא לא יגעל בה מש"כ אם אחרת היא וגם נעמי בעצמה היה ספק זה בלבה ע"כ מה עשתה אמרה בלבה אם אדברה אל בועז יקחנה לו או אשלח לו משדכין והוא מסופק בעניינה לא ישמע ולא יאבה ע"כ ייעצוה כליותיה לאמר לה לעשות המעשה הזה שתלך למשכב בועז ותגל מרגלותיו לשם שמים כי גואל הוא ושיהיה אחר כלותו לאכול ולשתות ושלא ידע הוא בשכבה כאומרה אל תודעי לאיש שלא יכיר בה וגם לבא בלט שלא ידע בשכבה אז אין ספק כי בועז יתן אל לבו אין זה כי אם זאת הבאה מבנות לוט כי רחילא בתר רחילא אזלא וכעובדי אמה כך עובדי ברתה כי כאשר אחר כלות לוט לאכול ולשתות בא בלט ולא ידע בשכבה ותשכב את אביה לשם שמים שגלתה מרגלותיו ותשכב עמו כן עשתה זאת וא"כ בודאי כי זאת היא ולא אחרת באופן שעי"כ יחזיק בה ולא ירפנה כי אין כמוה להוציא ממנה על ידה שורש ישי אשר עומד לנס עמים ומה גם למה שהפרידה הטובה היא עצמה הבכירה עצמה כי נפשה אותה ותעש את אשר היחלה לעשות פעם אחת ותשנה לה באופן כי בשמוע נעמי אחרי דברה אליה אשר השיבה ותאמר לה כל אשר תאמרי אלי אעשה מיד נתחזק הדבר בלבה כי זאת הפרידה אשר הוכיח ה' ומה גם בועז בראותו המעש' ממש כעובדי אמה בפועל נכנס הדבר בלבו ולא נח ולא שקט עד אם כלה הדבר ביום

ההוא כמפורש בכתובים הנה כי מחכמה עשתה נעמי הדבר וה' גמר על ידה והנה עדיין להמתיק הדבר בלבה אמרה לה נעמי דברים המתיישבים בל יהיה הדבר כמו זר נחשב בעיניה כאשר יבא ביאור התכת הכתובים בס"ד. ולבא אל הענין. נעיר ראשונה אומרו ועתה הלא בועז מדעתנו כי מלת ועתה בלתי נכונה כי אין דבר מתחדש עתה והנה על זאת כתבנו דרך לרז"ל ועוד נניף יד בה על דרך הפשט. ב' אומ' אשר היית את נערותיו מה לה להזכיר עתה היותה עם נערותיו מה יתן זה ומה יוסיף אל אשר יעצתה לעשות. ג' אומרו הנה הוא זורה וכו' מה צורך לאמר לה שזורה את השעורים והיה די שתאמר לה ללכת ותסתר מעיניו עד כלותו לאכול ולשתות ויהי בשכבו וידעת את המקום וכו'. ד' אומרו ורחצת וסכת מה היה צורך הסיכה. ה' או' ושמת שמלותיך האם צריך לומר לה שתלבש שמלותיה:

אך הנה כיוונה להסיר מורך מלבה מעשות הדבר והיא כי הלא היתה יכולה להשיב אמריה לה מה המעשה הזה אשר תצוני הלבזותני את מבקשת כי הלא יש ויש כמה דברים ימנעינו מכבוד. א' פן אהיה בעיני בועז כמתעתעת והבאתי עלי קללה כמאמרם ז"ל שהיה דוד משלם תודות לה' ששמר פי בועז מלקלל את רות. שנית מפני הרואים כי הלא דרך השדות להיות מקום מישור וגם שהשוכבים שם בלילות ירחקו מטתם זה מזה לא יבצר מהיות א' תוך חלא עיני חברו ואם כן איפה בשכבה מרגלות בועז מי יודע אם עיני הנערים אשר סביבותיו אשר היו עזר כנגדו לזרות השעורים עיניהם בה בשכבה מרגלתיו ותהיה לבוז ולבושת וגם לחרפה. שלישית כי ירחק ממנה על הטבילה פן יחוש על אשר איננה טהורה. ד' כי גם שלא יהיה לא זה ולא זה הלא יאמר בועז בלבו מה לי לידבק בגיורת והלא טוב טוב הוא אקח בת ישראל מבת מואביה גם כי כשרה ומוכנת תהיה. ה' פן בלכתה בדרך יתנו עיניהם בה עוברי דרך ויתעללו בה. ע"כ להעלות ארוכת חמשה אלה אמרה על האחד ועתה הלא בועז מדעתנו לומר הנה מאשר ראינו עתה נראה כי קורבה נפשיית בצד מה יש לך עם בועז והוא בשום לב אל אומר' מודעתנו בלשון רבים כי הלא מודע לה בלבד היה אך אמרה הנה מאשר ראיתי עתה יראה כי מודע הוא גם לי גם לך והוא מאמרנו למעלה כי רוח מחלון בקרבה להקי' שם מחלון בישראל ע"ד ייבום שעל יד בועז והנה גם למחלון הוא מודע כי בועז ומחלון בני שני אחים המה באופן כי בהיות רוח מחלון בקרבה מודע לשתיהן יקרא וז"א מודעתנו כלומר שעל כן קרוב הדבר כי נפש בועז קרובה אליה לקחתה וש"ת במה הכרתי עתה כי מודע הוא גם לך הלא הוא אשר היית את נערותיו והוא מש"ל כי מאין ולאין הניח נערותיו המיוחדת לשר וגדול כמוהו להיות עם הגבירה בתולות חשובות תניח' מתחלת קציר השעורים עד

תחלת קציר החטים ג' חדשים לחורב ביום שתכה שרב ושמש להיות צוותו לאשה עניה סוערה גיורת מואביה ולמה חרד אליה את כל החרדה ההיא אך אין זה כי אם שזה יורה כי לבו ועיניו עליה להמליכה תחת אשתו ראשונה כי ע"כ הנערות אשר היו עם האשה שמתה בהיותה גבירה מחנך אותן עם רות מעתה כי זה יורה כי לבו עמה להמליכה תחת הראשונה והוא כי נפשו אותה לתקן נפש קרובו. ועל השנית אמר הנה הוא זורה וכו' כי לילה מעמד כרי והוא שוכב בצידו והנערים רחוקים משם כמאמר ז"ל כי היה שומר הגורן פן יטלו מהגורן לתת אתנני זונות ובזה נתקנה השנית כי הכרי שהוא תל מפסיק בינם לבינו באופן לא ישלטו בעיניהם במקום אשר בועז בו. ועל השלישית אמר ורחצת שהוא טבילה. ועל הרביעית אמר וסכת שהוא לרמוז לו בראותו אותה משיחת שמן בבשרה כי רמזה לו כי ממנו יצאו מלכים משוחים בשמן ואין ערך ליקר וגדולה זו לבלתי הרפות ממנה. ועל החמישית אמר ושמת שמלותיך עליך והוא כי לא אמרה ולבשי כי אם ושמת שהוא שתשים אותם עליה שהיא על ראשה ופניה להתנכר ולאיש יחשבוה ולא יחמדוה ולא בלבד תתנכר מעם הארץ כי אם גם מבועז עצמו וזהו אל תודעי לאיש מן הטעם האמור למעלה לדמות הענין אל מעשה לוט כמדובר ואף זה פקחה עיניה לאמר אליה ושמת שמלותיך והוא כי אין ספק כי גם שבגדי שבת היו כמ"ש ז"ל אין ספק כי לא בגדי משי ורקמה היו כי ירדו לשערים היא וחמותה ובכן היה לה לשאול מאת מכרותיה ושכנותיה שמלות נאים ואם ככה היתה עושה יקראו לה השכנות שם רע באומרן למה זה תשאלי בגדי חופש ורקמה לא חדש ולא שבת ותחשד בעיניהן ע"כ אמרה לה ושמת שמלותיך שלך כאשר המה ולא מזולתך:

ובמדרש ורחצת מעו"ג שלך וסכת אלו מצות וצדקות ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה היתה אלא אלו בגדי שבת. והנה ראוי לשום לב במאמרם זה כי היעלה על לב כי מאז נתגיירה עדיין לא הטהרה מע"ג. ב' אומרו וסכת אלו מצות וצדקות כי הזמן קציר לעשות בו מצות וצדקות. ג' מה ראו על ככה להוציא הרחיצה והסיכה ממשמען. ד' אומרו אלו בגדי שבת כי הלא לא טובה העצה ללבוש בגדי שבת כי אדרבה היא עת האסף ולכת כמתגנבת באישון לילה ולא ללבוש בגדי מועד ושבת כמתייהרת וחוגגת ומה גם אם יכלימנה בועז על בואה לשכב מרגלותיו ואוי לה לאותה בושה באמור אליה האם לשמחת המעש' הזה הוד והדר לבשת וכדי בזיון.

אמנם לבא אל ביאורו נזכירה מאמרם ז"ל על דבר הפרה אדומה והוא אומרם משל לבן שפחה שטינף פלטין של אדון אמר האדון תבא אמו ותקנח כך העגל הוא בנה של פרה תבא פרה ותכפר על מעש' העגל והנה נתבאר אצלנו במקומו שהענין היא כי כתם עון

ע"ג גם כי ישוב האדם ממנו אינו נטהר כאחד פעם א' עד ישוב שנית ברחיצת תשובה פעם או פעמים וע"כ גם כי בעגל אשר עברו נענשו מהם במיתת ב"ד ע"י בני לוי ומהם נבדקו כסוטות ומהם במגפה והנשארים שבו בתשובה על מה שלא מיתו עם כל זה לא יבצר שחלאת זוהמת נחש שפסקה מהם וחזרה בעגל שנשארה אחר תיקון העגל והיא טומאה שהיא הכנה לאדם לחטא והיא הכרוכה באדם עד מותו כי היא תמיתנו והיא המתדבקת כנוגע במת לטמאו וע"כ תבא אמו ותקנת הטנוף שגרם העגל ונדבק כנוגע בחלל חרב או במת כלל הדברים כי טנופת אשר חטא בע"ג לא במהרה תנתק ותמוש מהשב ממנה כי עוד ישאר טינוף מה כי עם רוחו גויתו עודם בהכנת היותם קרוביה לחטא עד ישיב ירחץ בהרהורי תשובה וחרטה והתבייש בינו לקונו והכנע לפניו על אשר חטא על הנפש.

עוד הקדמה שנית והיא מאמר ספר הזוהר הזכרנהו למעלה והוא כי בליל שבת שהנשמות עולים למעלה ממחיצתם בעולם העליון מתלבשות נשמות הצדיקים בנשמות הגרים וע"ד זה כתבנו למעלה שהוא לאשה הצדקת בעלות' כי תתלבש בנפש גיורת והוא אשר כתבנו שהיתה ברכת נעמי לרות באמור אליה יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים שהיא שתזכו להתגייר ויעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים שהלבשתם אותם תכריכין משלכם כחסד ההוא יעש ה' עמכם חסד שתהיו אתן מלבושים לצדקניות ועמדי שיהיה חבור התלבשותכם עמדי כי תהיה מלבוש אלי.

עוד הקדמה שלישית וגם היא מספר הזהר הלא היא כי כל נפש ונפש העולה למעלה טרם עלותה מקדושת השבת יושפע בה שפע קדושה עליונה מלמעלה ויתלבשו הנשמה ברוח והרוח בנפש ואח"כ תעלינה יחד נמצא כי נפש הגר או גיורת תחלה תתלבש לבושי יקר שפע עליון ותלבש הנשמה ברוח והרוח בנפש ואח"כ בכל שפע קדושתם ומלבושים של שבת תהיה לבוש לנפש הצדיק או צדקת.

עוד הקדמה ד' והיא כי כאשר בשבת מאליו יהיה השפע כולל והתלבשות ועליות הנשמות לכל ישראל כן גם בחול לעושי מצוה ומה גם בהיות מצות זווג לשם שמים גם כן ימשוך ייחוד עליון נעשה ע"י עושה המצוה לפי בחינתו כענין מה שאין אנו מניחין תפילין בשבת על כי מה שנעשה בחול על ידי מצות תפילין נעשה בשבת מאליו מפאת השבת ובזה נבא אל הענין בשום שכל והבין מאמר' ז"ל באומר וירדת הגורן וירדתי כתיב זכותי תרד עמך כי הלא כמו זר נחשב איך זכותה תרד עמה וגם למה הכתוב תואר הדבר אל עצמה ממש באומר וירדתי הגורן כאלו היא ממש היורדת. ועוד כי על פי

דרכם גם אומרו ושמתי שמלותיך ראוי לדרוש כי ושמתי כתיב ביו"ד ולמה עשו כעלמת עין ממנה:

אמנם רז"ל הוקשה להם מה צורך הסיכה הזאת והיה די הרחיצה כי הטבילה מוכרחת. שנית מה שפירשו בפירוש באומרו ושמתי שמלותיך וכו' וכי ערומה היתה וגם ענין היודי"ן שבמלת ושמתי ובמלת וירדתי אלא שלא פירשו הדבר בעצם רק במלת וירדתי כי במלת ושמתי קרוב להשיב כי היא תעזור לה לנחץ הדבר ועוד הוקשה לו אמרו עליך שהיא מלה יתירה והיתה יכולה לקצר ולומר ולבשת שמלותיך ולשתוק ממלת עליך על כן פירשו כי הלא ראתה נעמי כי אך לזאת יחרד לב רות ויתר ממקומה באמת באמור כי לא טובה העצה אשר ייעצה בפעם הזאת כי מי ישמע לדבר הזה ולא תצילנה אזניו כי תרחץ ותסוך ותלך באישון לילה במקו' גדודי בחורים קוצרים ונערים ותלך בלט ותגל מרגלות איש שר וגדול בישראל ותעיז פניה ותאמר לו לשכב אצלה להיות עמה כי הלא תתעתד למקרים רעים ופגעים אשר לא טובים ותהיה לה למחיתה ולבושת וגם לחרפה ע"כ קידמה ותאמר אל תראי כי הנני מקשרת נפשי עם נפשך ע"י מצוה זו מעין אשר עתידה להתקשר בי אחרי מותנו בליל שבת כאשר כתבנו כי כאשר השב' גורם ייחוד ועלייה בלבושי יקר כן המצו' ומה גם מצו' זיווג לשם שמים כזה שבו זיווג ומעין ייבום והביא מלכות בית דוד לעולם אך צריכה את לעשות הכנה לחול בנפשך השפע הזה ראשונה לבער חלאת ע"ג הוא חלאה הנותרת לקרב האדם לידי עין וצריך הרהור תשובה וקבלת הפרד מכל הדומה לשום כיעור בכל לב וזהו ורחצת מע"ג והיא ההקדמה הראשונה ואחר בער כל כיעור עון אשמה ואח"כ וסכת שתקבלי בכל לב לשמור ולעשות כל מצות ה' ושע"י הסיר בכל לב חלאת כל עון וקבלת עול כל מצות וצדקות מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וע"י כן ושמת שמלותיך הם בגדי שבת והוא כי טרם העשות נפשך מלבוש אל נפש היא מתלבשת מלמעלה משפע עליון ובכל שלשת חלקים הרוח מלבוש אל הנשמה והנפש אל הרוח כי נוסף על קבלתה מל"ת ומ"ע גם על יד מצוה זו שאת הולכת לעשות שהיא זיווג לשם שמים תעשי ייחוד למעלה ותלבשי בגדי שבת וכל זה עליך שהוא בשורשי חלקי נפשך שעליה למעל' מגופך והם הנקראים בגדי שבת שהם הנעשים בשבת ע"י השבת עתה יהיה לך על ידי המצוה הזאת ושתי הכונות שהקדמת אותם הבגדים והכוונה היא שע"י כן גם שורש נפשי למעלה ע"י העשות מצוה זו על ידי כעדי תלבש בגדי שבתך מעין אשר יהיה לי אחר סילוקי שתהי' מלבוש אלי. וזהו אומרו ושמתי שמלותיך כי אני אלבש שמלותיך שהם בגדי שבת שהם מלבוש אליה כמדובר למעלה ושעור הכתוב ושמתי שמלותיך הם בגדי שבת שהם עליך למעלה ממך

ולא אמר' ותלבשי כי אינו רק בנפש שלמעלה ממנה שתשים השמלות זו על זו נשמה ברוח ורוח בנפש עליה למעלה ממנו וכתיב ביו"ד לרמוז שבגדי שבת שתשים רות עליה רוח נעמי תתלבש בם וע"י כן וירדתי הגורן שהיא עצמה יורדת עם רות כי נקשרה רוחה ברוח רות כי נתלבשה בה והיה כיורדת ממש וזה אז"ל זכותי תרד עמך כי זכותי שהיא מטפלת במצוה זו הוא הגורם ההתלבשות כעת וע"כ העתיקו הדבר בלשון זכות וגם להסתיר הדבר כדרכם בעניני סוד וע"כ עשו העלמת עין מסוד יו"ד של ושמתי על שהוא דבר קשה להלביש הדבר לבלתי גלות הסוד כדרכה:

פסוק ד

ויהי בשכבו כו'. הנה מלת ויהי משוללת ענין כי מה יהיה בשכבו שאם הוא אומר וידעת מה הויה מחודשת יש אצל השכיבה כי מה שהיא תדע המקום אינו דבר מתהוה ומהראוי יאמר וידעת את המקום אשר ישכב וכו' וגם אומרה ובאת וגלית וכו'. למה אמר לשון ביאה ולא אמר והלכת וגלית וכו' שהוא הלשון הצודק יותר. ועוד אומרו מרגלותיו ולא אמר וגלית אותו ולא המרגלות בלבד. ועוד והוא יגיד לך וכו' שיורה שלא בכוונה שיבא עליה כדרך כל הארץ כיוונה רק לשיגיד לה את אשר תעשה וא"כ איפה למה צותה עליה לעשות את המעשה ההוא כי הלא תכלם חנם. ועוד אומרת ושכבתי ביו"ד יתירה כי ושכבתי כתיב ועוד אומר' תעשון בנון יתירה.

אמנם הנה כתבנו בסמוך כי קבלה היתה בידם שהיתה פרידה טובה עתידה לבא ממואב ליבנות ממנה מלכות בית דוד גם כתבנו כי האשה הזאת דרך ייבום היה ענינה כי רוח מחלון בקרבה וע"י הגואל אשר יקחנה אשר תלד יקום על שם מחלון המת כנלמד מחכמי האמת ובזה מתוך כשרון מעשיה היו גם בועז גם נעמי נותני' אל לבם אולי זאת האשה אשר הוכיח ה' לבא ממואב אך נעמי היה הדבר יותר חזק בלבה כי היא זאת והיתה חוששת אולי לא כן הדבר בעצם בלב בועז וע"כ אמרה אחכמה לשלחה אחרי אכלו ואחרי שתה לשכב אצלו להיות עמו למען בועז יתן אל לבו כי זאת ולא אחרת העתידה לבא ממואב כי יראה מעשה ויזכור מעשה בת לוט אשר היה כתבניתו ויסכים ויאמר אין זה כ"א רחילא בתר רחילא אזלא וכעובדי אמא כך עובדי ברתא ומה גם לאשר כתבנו למעל' כי רות היא עצמה בת לוט הבכירה והביאה הוא יתברך לעולם לבא לקחת לה שכר מחשבה טובה אשר כיוונה בשכב את אביה והן זאת היתה עם לב נעמי כי על ידי ראות בועז המעשה הזה יתחזק בלבו הדבר ולא ישקוט האיש עד אם כלה הדבר.

ונבא אל הענין והוא כי אמרה לה ויהי בשכבו כו' שהוא למען בועז לבבו יבין כי זאת האשה אשר הוכיח ה' שממנה יצא מושל בישראל כי ע"כ תעשה כמעשה הראשון לגלות

מרגלות שב גם ישיש לידבק בזרע קדוש ורב ורם ורמזה לה בלשונה כי היא עצמה בת לוט ושבה לאיתנה כי כאשר נאמר אז ותבא הבכירה ותשכב את אביה כן עתה ובאת וגלית וכו' והוא אומרו באת ולא אמר והלכת לומר כאשר אז ותבא ותשכב כן ובאת עתה פעם שנית וגלית מרגלותיו ושכבת שעי"כ יתן אל לבו ואם יהיה שלא יבא עליך מיד לא יבצר שהוא יגיד לך את אשר תעשין והוא כי חששה נעמי ענין היות גואל קרוב וראוי להקדים לו תחלה אם יחפוץ וז"א ושכבתי ביו"ד והיא כאלו נעמי שוכבת ואומרת והוא יגיד לך את אשר תעשין בנו"ן יתירה שהוא לשון רבים לומר שאינו ודאי שיבא אליך מיד ואל תחושי כי אינו שיהיה מסתפק אם את האשה העתידה לבא ממואב רק על דבר רוח מחלון שבקרבך וזהו ושכבתי ביו"ד כי מחלון שהוא חלק ממני עמך וצריך להקדים לגואל קרוב תחלה להקים שם המת על נחלתו וז"א את אשר תעשין לשון רבים לומר כי את אחת שהן שתים אתו רוח מחלון וע"כ צריך שהוא יגיד לך שהוא שתמתיני עד יראה אם יגאלך טוב כו' ושעור הכתוב מה שאני אומרת והוא יגיד כו' הוא על היותך כלולה מרוח מחלון כי ושכבתי שרוח בני בקרבך וצריך דרך ייבום וז"א תעשין את ורוח שמקשקש בך וע"כ צריך לימלך בגואל קרוב כמדובר לסלק ע"י הרוח ההיא אם יחפוץ כי הוא קודם:

עוד הזהירתה בשני דברים א' שלא תסתיר עצמה מהביט אל המקום אשר יבחר לישן שם עד אחר שוכבו פן בבואה לבקש את משכבו איפה הוא תטעה ממנו לזולתו ותלך לה אל מקום אחד מהנערים ויאחז בה או יחשדנה ע"כ צותה לה ואמרה ויהי בשכבו כלומר ויהי והמצאי את בשכבו ולא רחוק שלא תוכלי לראות המקום אשר ישכב שם ותצטרך אחר שכבו לבקש איה מקום כבודו פן תפגע תחלה באחד הבחורים וכדאי בזיון רק ויהי בשכבו ועי"כ וידעת את המקום אשר ישכב שם מאז וז"א וידעת את המקום אשר ישכב שם שמורה תהיה הידיעה טרם ישכב. עוד שנית לימדתה דרך ארץ בל תגלה צדו לשכב אצלו להיות עמו אצל חיקו כי הלא תורה אם ככה היתה עושה כי ראויה היתה אליו בשווי א' וכן לא יעשה כי הוא איש גדול ומי כמוהו בישראל והיא נכריה גיור' ע"כ אמרה לה וגלית מרגלותיו ושכבת אצל המרגלות כעניה סוערה אצל כפות רגליו כאומר' אליו יקרב את אמתו ואם יחפוץ לגאלך יקרבך אליו כי טוב אמור לה עלה הנה. ועוד טעם שני רמזה לה ג"כ באומרה והוא יגיד לך אשר תעשין לומר לא נכון ואמת הדבר אצלי כי יבא עליך כדרך כל הארץ כ"א שלא יבצר ממנו ידריכך בדרך טוב ואפשר בא' משני פנים או יגש אליך הליל' או יאמר עליך אם יש גואל קרוב יגאלך ולא ישקוט עד יבקש לך מנוח אשר ייטב לך. אמנם אלו היה ברור אצלו לא ישב פניך כעת לא יקרך בושה

אם תבואי לשכב בחיקו אך אם יחזיק בדרך השני כדאי בזיון ע"כ אל תשיתי עצמך כ"א במרגלותיו והטעם הוא כי אינו ברור אצלי כ"א שהוא יגיד לך את אשר תעשין ותבוש בשומך עצמך אל הכנה גדולה לבא אליך. או בדרך אחרת שאמרה ע"י זה הוא ידריכך ויגד לך את אשר תעשין אך אם תלך לשכב בצדו אולי יגעל ביך כי יתנך לפרוצה בעצם ורדופה למשכב דודים ע"כ טוב בתי הדרך הזה. גם אפשר רמזה לה עוד שני דברים א' בל תפשיט עצמה ערומה מפני הצניעות בל תראה כחפצה ורדופה לקרב הנאתה וזה ובאת וגלית ושכבת כי כבואך כן תגלי בכל בגדותיך. שנית תגל ותשכב בצד מרגלותיו אך לא תשוב לכסות אשר תגלי למען יהיה דרך צניעות לומר בלשון נקיה ופרשת כנפיך לומר אליו יפרוש כנפי בגדו על שניהם וז"א וגלית ושכבת לומר ולא תוסיפי על זה ובזה אפשר כי אשר אמרה רות ופרשת וכו' לא מלבה היו הדברים ההם כי אם דברי נעמי ונרמזו פה:

פסוק ה

ותאמר אליה כו'. הנה הראוי יאמר כל אשר אמרת אלי ולא אשר תאמרי שהוא עתיד וגם מלת אלי שנקראת על פה. ויתכן שאמרה שני דברים אצ"ל מה שאמרת לי עם היות שהלא כמו זר נחשב כ"א גם עוד מזה תוסיף ותאמרי אעשה ג"כ ולא למה שאני לפניך אני בושה מלעבור דבריך כ"א גם אם אעבור מנגד פניך ותצוי עלי ע"י שליח אעשנו וזהו שמלת אלי ישנה בנקידות ואינה בכתב לומר כי בין אהיה מצויה או לא אהיה מצויה לפניך לא אמיש מעשות מצותך. או יאמר הלא אמרת לי שאשכב מרגלותיו והוא יגיד לי את אשר תעשין שמשמעו שאתנהג על פיו בכל אשר יאמר גם שאת לא תאמרי אלי כך ע"כ אני אומר' כי גם אז כל אשר תאמרי אלי אעשה כי אתייעץ בך ועל פיך אשק בין אשוב אליך להיות אתך אם ידחה אותי בין אשאר שם עמו וזהו שמלת אלי נסתרת ונגלית לומר כי בין אם אהיה לפניך בין נסתרת ממך שאין מאמרך אלי בעצם גם שם כל אשר תאמרי אעשה כאשר הייתי באומני אתך וזה אומר' אחרי כן ותאמר שבי בתי עד וכו' כי עם שהן הם דברי בועז אליה חזרה לאומרם נעמי כי נמלכה בה והוא האמור:

פסוק ו

ותרד הגורן כו'. הנה באומרו ותעש ככל אשר צותה חמותה היה נכלל ירידתה הגורן וכן אומרו ככל בכ"ף הדמיון כי הראוי יאמר כל אשר צותה חמותה ופרש"י ז"ל היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת וכו' ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד כשאני מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה

הגורן ואח"כ קישטה את עצמה כאשר צותה חמותה עכ"ל. והנה בדרך הזה יתיישב מה שהערנו.

עוד יתכן במאמרם ז"ל שאמרו וירדתי הגורן זכותי תרד עמך והוא על היו"ד יתירה שכתוב וירדתי וראוי לשית לב כי הלא עיקר צורך יצטרף זכות עמה היה בדברים שבינו לבינה אם תקובל ברצון מאתו אם אין אבל בירידה אל הגורן אינו מן הפלא שיצטרך לה זכות לעוזר' אך אמנם הנה עיקר פחדה ומוראה תלוי בירידה אל הגורן והוא כ' אחר הגיעה אל הגורן אשר שם בועז אין פחד יתעלנו בה כי בועז מגן לה ולא היה פחד רק יש ספק אם תמצא חן בעיניו אם אין אך טרם הגיעה על הגורן בנשף בערב יום שם פחדה פחד אם יפגעו בה בחורים בלתי הגונים שרבו מארבה על כל גרנות דג והחזיקו בה ואין מושיע לה ומה גם לרז"ל האומרים כי היו הדור ההוא שטופי זמה שע"כ היה בועז שוכב בקצה הערמה פן יגזלו מהגורן לתת אתנן זונות ע"כ על זה אמרה לה נעמי אל תירא מחתחתים בדרך לרדת הגורן כי וירדתי הגורן זכותי תרד עמך ובזה יאמר ותרד הגורן וכו' לומר כי עשת' דרך ניחוש לומר אם יהי' אלהים עמדי ושמרני בדרך אשר אנכי יורדת הגורן בזה אדעה שמכ"ש שיהיה עמדי אלהים להצליחני עם בועז ואז אכין עצמי ככל צווי חמותי ואם לא אדעה וזהו ותרד הגורן ואז בראותה כי אז טוב לה אז אמרה הנה נא ידעתי כי רב זכות חמותי שירדה עמי ותצילני וא"כ גם כל צוויה לא אמוש ממנה על מה שביני לבין בועז כי כן תועילני גם לדבר ההוא וזהו ותרד וכו' ותעש וכו':

פסוק ז

ויאכל בועז כו'. במדרש ויאכל בועז וייטב לבו למה וייטב לבו שבירך על מזונו. ד"א וייטב לבו שאכל מיני מתיקה שהיא מרגלת ל' לתורה. ד"א וייטב לבו שעסק בדברי תורה שנאמר טוב לי תורת פיך. ד"א וייטב לבו שהיה מבקש אשה שנאמר מצא אשה מצא טוב עכ"ל. וראוי לשים לב מה ראו על ככה לעזוב פשט הכתוב שהיטיב לבו באשר אכל ושתה והלכו לדרוש בדברים שחוץ ממשמעות הכתוב. ב' מאי ביניהו. ג' היפארהו הכתו' שבירך על מזונו כי הלא גם קל שבקלים מברך באשר הוא יהודי ועל פי דרכנו נשית לב אל אומרו מזונו ולא אמר על המזון. ד' מאין הרמז בוייטב לבו שבירך על מזונו. ה' אומרו שאכל מיני מתיקה מה בא הכתוב ללמדנו בזה שעשה הכנה לתורה וטוב טוב היה ילמדנו שעסק בתורה ולא שאכל מה שיכין לשונו בה. ו' שהכתוב אומר לבו והוא מפרש על לשונו וגם איך נרמז זה בכתוב. ז' למה מביא מפסוק טוב לי תורת פיך ולא מפסוק כי לקח טוב נתתי לכם כאשר הביאו ז"ל משם על מאמר יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים. ח' אומרו שהיה מבקש לו אשה שהלא יראה דשבקיה לחסידותיה

שאחר שאכל ושתה היה מהרהר על אשה ומה גם כי לא היה לו פת בסלו ויהיה כמקשה עצמו לדעת ומי יחשוב כך על גבר חכם קדוש אלהים כמוהו שאדרבה נשבע ליצרו בהיות הוא פנוי והיא פנויה וטהורה. אך אמנם הנה ידענו כי צדיק אוכל לשובע נפשו לקיימה בגופו לעבוד את ה' ולא הרשעים כ"א להנאת גופם מטיבים לבם במטעמיהם ויין משתיהם וירם לבם וישכחו אל עליון קונ' שמים וארץ חלילה והנה מלשון הכתוב ויאכל וישת וייטב לבו יראה שעל האכיל' והשתיה מצד עצמו הטיב לבו ואין זה מדת צדיק האוכל לשובע נפשו והן זו תמיהת המדרש באומרו למה ייטב לבו כי לא טוב הדבר ישמח צדיק באכול ושתה ומה גם כי לא חודש ולא שבת או מועד היה לשמוח באכול משמנים ושתות ממתקים ע"כ אמר שברך על מזונו והוא מאמר המתרגם שתרגם ואכל בועז ושתה ואוטיב לביה ובריך שמא דה' דקביל צלותיה ואעדי כפנא מארעא דישראל ע"כ. וכוונת הענין כי עתה שהית' הערימה ראשונה שהעמיד אחר הרעב שנסתלק בזכות תפלתו בירך את ה' בכלל הדבר ומעין זה היא כוונת בעל המאמר כאשר נבאר בס"ד והענין כי הנה ידענו כי שלחן שהצדיק אוכל בה נקראת מזבח שהיא עבודה כאוכלים משולחנו של מקום וגם ידענו כי על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל ג"ח והנה בועז אחרי אכלו ואחרי שתה היטיב לבו למה וייטב לבו שברך על מזונו שהוא כי שמח על שברך ברכת המזון על מה שהוא מזונו שלו שכל ישראל היו נזונים בזכותו כאלו הכל הוא שלוש בתפלתו פקד ה' את עמו שהיה שמח וטוב לב על מה שזכה לברך את ה' ולומר ברכת הזן את הכל שהחזיק הטובה וברך את ה' כי הוא הזן עם היות כי המזון היה אז מזונו של בועז כי בזכותו ניתן נמצא ששמח על מה שגמל חסד עם כל ישראל שהיו נזונים בזכותו ולמה עשה כן כאשר אכל ושתה הלא הוא לסמוך שני עמודים אשר העולם נכון עליהם שהם עבידה שהוא השלחן אשר אכל בו וגמילות חסדים אשר שמח בלבו כי גם האכיל את כל ישראל שגמל להם חסד כי כלם אוכלים בזכותו והנה עדיין אין כאן רק שנים ע"כ אמר ד"א שאכל מתיקא להרגיל הלשון לתורה והיא כי רצה לשכב אחר שני דברים המביאים שינה וכדי לזרז לשונו לשנות פרק אחד או שנים בשעה קלה טרם תתקפנו שינה אכל מתיקא שהיא מרגלת לשון לתורה ושנה פרקו ושכב הרי ג' העמודים א' עבודה זולת עמוד העומד מאליו אשר כל ישראל אוכלים אז בגמילות חסדו ותורה שהרגיל בה לשונו והנה לפי זה שאכל מה שמרגיל הלשון הוא לתורה שבע"פ בלבד וטוב טוב יהיה גם חלק לתורה שבכתב על כן אמר ד"א שעסק בתורה שנאמר טוב לי תורת פיך שהוא מה ששמענו מפיו יתברך אנכי ולא יהיה לך שהיא תורה שבכתב כי גם היא צריכה ולא תורה שבע"פ לבד המתייחסת אל הלשון

ועל כן הביא מפסוק זה שנאמר בו תורת פיו יתברך שהוא שבכתב ד"א שהוא בחינה אחרת כי אחרי אכלו ואחרי שתה שהיא עבודה ראה והנה היתה חסירה ממנו גם זו למה שהיה שרוי בלא אשה ועיקר העבודה תלויה לבלתי היות הכהן שרוי בלא אשה כנודע וגם עמוד התורה איננו כי שרוי בלא אשה שרוי בלא תורה ע"כ אמר ד"א שהיה מבקש אשה והיא כי בראות את עצמו חסר מהשני עמודים על העדר ממנו אשה ותמשך מזה דאגה עתה שהיחל בגורן שעורין שהיחלה פקידת הלחם בישראל כי בעוד שרעב בעיר אסור לשמש ע"כ וייטב לבו כי את לבו הדואג הטיבו במה שגמר בלבו לבקש לו אשה ולא ישקוט עד יבקשנה וינח כאלו יש לו פת בסלו ומה גם אם היה לבו על רות כמדובר למעלה ומספר הכתוב כי רצון יראיו יעשה ויביאה לו על המטה אשר הוא שוכב עליה כי תבא בלט כו':

ולבא אל ענין ביאור הכתוב נשית לב. א' אומרו ויאכל בועז וישת למה שם את שמו בין האכילה והשתיה ולא אמר ויאכל וישת בועז. ב' אומרו ויבא לשכב וכו' למה מזכיר הביאה לשכב ולא השכיבה ומהראוי לא יאמר רק וישכב בקצה הערמה וידוע כי בא לשכב שמה. ועוד שהיה צודק אומרו ותבא בלט כי לא באה בלט כשבא לשכב כ"א אחרי שכבו ולכן הראוי יאמר וישכב וכו' ותבא בלט וכו'. ג' אומרו ויהי בחצי הלילה מה צרה היתה שם שאומר ויהי. ד' למה הודיענו שהיה בחצי הלילה. ה' שהיה ראוי יאמר תחלה שראה אשה שוכבת מרגלותיו ואח"כ יאמר ויחרד האיש כו' והן זה מתיישב לרז"ל כי תחלה חשש שהי' שד וע"כ יאמר ויחרד ואח"כ ראה כי היא אשה:

אמנם הנה היה עם לב רות לגלות מרגלותיו עודנו נעור טרם תתקפנו שינה ולומר אליו יפרוש כנפיו יקחה כי גואל הוא וע"כ מאז בא לשכב טרם ישכב היחלה היא לבא ממקום שהיתה בו למען תגיע עדיו ותגל מרגלותיו טרם ישן וזהו ויבא לשכב טרם וכו' ותבא בלט וכו' כי טרם ישכב היחלה לבא ועכ"ז ותגל מרגלותיו ותשכב והוא לא הרגיש כלום כי מיד תקפתו שינה בשכבו והנה היה מקום לומר כי אין זה רק כי יין עברו וישכב וירדם מיד לזה הקדים ואמר ויאכל בועז והקדים שמו אל השתיה לומר על יעלה על רוחך כי עשה עיקר מהיין כ"א ויאכל בועז כלו' כי לא עשה עיקר רק מהאכילה למה שהוא בועז אלא שאחרי כן וישת וייטב לבו כ"א שתה ואין לשכרה רק שיעור כדי שוייטב לבו בלבד ועם כל זה ותבא מיד ותגל מרגלותיו ותשכב ואין מחריד עד חצי הלילה ואין זה כ"א שה' היה המפיל חבלי שינה על עיניו עד העת ההיא כי עת רצון לבל יכעוס אותו צדיק והוא כי הלא ארז"ל שחרד חרדה גדולה דילמא הוא שד או רוח רעה מבעתו וא"כ הלא יפלא מה היה שיכול להתאפק מלהשמיע קולו לבני חילו כי לא רחוקים היו ממנו

בלי ספק ע"כ היחל בפתח דבריו ואמר ויהי בחצי הלילה והוא כי הנה למדונו רז"ל במקומות רבים כי מחצות ואילך אין כח בכחות הטומאה להזיק כמ"ש בב"ר על ישלחו כצאן עוליהם כי בדור המבול היתה האשה יולדת ומשלחת הנער היולד בעד המספרים לחתוך טבורו והיה מעשה ושלחה אשה בלילה את ולדה והיה הולך וטבורו נגרר בארץ ופגע בכח הטומאה ואמר לו זיל גלוג לאמך דקרא תרנגול שאם לאו הייתי מזיקך והשיב הילד זיל גלוג לאמך שטבורי עדיין נגרר בארץ שאם לא כן הייתי הורגך הנה כי מחצות ולמעלה ניטל כח הטומאה מלהזיק וזה היה ענין בועז שהשיב אל לבו להתאפק לבלתי הרים קול וז"א ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והוא כי ויהי הוא צרה ואמר ראה את מעשה ה' כי הוי והצרה היתה בחצי הלילה וכי למה שהיה בחצי הלילה נמשך שאז יהיה נכון לבו בטוח מליזוק כי אין שליטתם מחצות והלאה וע"כ גם שחרד בהרגישו אעפ"כ וילפת ולא צווח ושיעור הכתוב ויהי בחצי הלילה לכן גם שחרד האיש עם כל זה וילפת כאמור עם היות כי ראה והנה אשה שוכבת וכו' אך היה מהטעם הכתוב:

עוד כיוון כי הלא דרך אנשים בהתחרד' ומה גם בעלות על רוח' אשר רוח רעה מבעתם או בא להזיקם או כפשוטו שבתחלת ראותו אותה חרד כי חשבה לזונ' כי לא במהרה תנתק חרדתו ממנו עד עבור שעה או שתים אחרי הגלות אליו כי העולה על רוחו היו לא היה ואמר ראה נא את אשר הפליא חסדו לה הוא יתברך כי ויהי בחצי הלילה ממש בהוויה חצי הלילה חרד וילפת וירא והנה אשה שוכבת וישאל לה בלב שקט מי את הכל בחצי הלילה זה אחר זה בלי הפסק כ"א היה לו דרך אנשים להמשך חרדתם הלא לא יבצר ממנו מקצוף עליה ומגער בה מה לך פה כי באת אלי להחרידני ולבעתני ומה גם תכף לחרדתו אשר לבו בל עמו כי ייתר ממקומו והוא לא כן עשה רק עודנו חרד הטיב לבו וידבר אליה דברי שלום ואמת ויתכן רמז הכתוב לזה ג' סבות א' באומרו ויהי בחצי הלילה כי האלהים עשה לא יעור משנתו עד חצי הלילה הוא עת רצון מאתו ית' שיהיה מעיר לעזור יעש ה' עמה חסד וגם יגן מגן דוד אשר היה חצות לילה עתיד לקום להודות לו ית' ומה גם לרז"ל האומרים שעל אשר לא קיללה בועז שהיה בחסד אלהים היה קם בחצי הלילה להודות לו יתברך כי ע"כ גם השם יתברך גם הוא מעתה יעשה למען העתיד להחזיק לו יתברך טובה: עוד שנית כיון באומרו האיש ולא אמר בועז כלומר האיש השלם כי זה ענין איש בכל מקום במקר' כנוד' מרז"ל במקומות רבו מספר ובכן צדקתו עשה להתנהג בחסידות. עוד שלישית כי ראה כי אין ספק כי אין לבבה למרע כי ראה כי והנה אשה שוכבת מרגלותיו ולא מרגלות אחד מהבחורים אך אין זה כ"א כי מהבחורים היא בורחת וכשרה היא ועוד שהיתה שוכבת לאטה ולא כמבקשת ותובעת

הנאת' כי ע"כ לא שכבה בחיקו ע"כ אמר בלבו כי נכון לבה ותשקוט חרדתו כרגע וישאל אות' מי את וזהו והנה אשה שוכבת מרגלותיו ויאמר וכו':
או יאמר בשום לב שהראוי יאמר והנה אשה וכו' כי לא להודיע המציאות בא הכתוב רק להודיע אשר הודע אליו. אך הנה ידענו מחכמי האמת כי חצי הלילה היא עת התעוררות הקדושה וע"כ בהזמין הוא ית' אליו האשה אשר הוכיח להוציא ממנה שורש ישי אשר עומד לנס עמים העביר שם כח קדוש' ויחרד האיש כענין והאנשים אשר היו עמו לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם שהוא מהקדוש' ולעומת זה ראה כי וילפת כפירוש רב מגמרא שנעש' כראשי לפתות שהוא קשוי כפי' רש"י עם היות כי והנה אשה וכו' שיורה שהוא מכח חצוני המקשה אותו לטמאו על כן היה נבוך ושאל מי את או לשם שמים כנראה מהחרדה או להפך כנראה מהלפת שהוא הקשוי אז אמרה אנכי רות אמתך וכו' לשם שמים:

פסוק ט

ויאמר מי את וכו' ותאמר וכו'. הנה אומרו אמתך זה פעמים יראה כפול וכן יראה כי שינת' מצווי חמותה כי היא אמרה לה ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשין אך לא שתאמר היא אליו את אשר יעשה כאמור אליו ופרשת כנפיך אך הנה באמור אליה את אשר תעשין מיראתה פן תגל מרגלותיו והוא ישן אולי יחרד ותביא עליה קללה ולא ברכה כי חרדת אדם יתן מוקש ע"כ במתק שפתיה ראתה ותתקן באומרה ויהי בשכבו וידעת את המקום ובאת וגלית מרגלותיו כו' לומר כי בבואו לשכב תדע המקום ומיד כאשר ישכב טרם ירדם תבא ותגל מרגלותיו כי אז לא יחרד כאיש אשר יעור מרעיד משנתו ואמרה לה כי אז בראותו אותה יבין אשר עם לבבה וגם כי יתן אל לבו כי כעובדי אמה כך עובדי ברתא ככתוב למעלה כי עשתה כבת לוט לאביה ובזה יתן אל לבו כי זאת היא המיועד' לצאת ממנה וירא' כי גם היא לשם שמים כיוונה לבלתי לכת אחרי הבחורים ובכן לא תצטרך לדבר דבר אך אחרי כן גם שהיא עשתה כן כי מאז בא לשכב באה היא שמה כאומרו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בלט ותגל וכו' אך הכתוב גלה לנו למה לא נעשה כמאמר נעמי והוא כי היה מדי אכלו ומדי שתותו וייטב לבו וסמוך לערימתו כשמחת בקציר כי כל אלה מרגילים לשינה ע"כ כרגע וישכב וירדם ועוד שהיא גם היא מענותנותה באה בלט באופן כי במעט תנומות לא הרגיש בשכבה או שמן ה' היה ששכב וירדם וע"כ נשתהית שוכבת מרגלותיו עד חצי הלילה שהוא עת רצון והוא לא הרגיש וז"א ויאכל בועז וישת וייטב לבו וגם שויבא לשכב בקצה הערמה וגם שהיא באת בלט ע"כ ותגל מרגלותיו ותשכב ולא הרגיש עד אחרי כן כי ויהי בחצי הלילה הקיץ

ויחרד וכו' ובכן בהיות שבועז לא הכירה הוכרח לשאול את פיה ויאמר מי את והוכרחה לענות ולומר אנכי רות אמתך ותאמר בלבה גם שאודיע אליו כי אנכי רות לא יספיק זה כאשר היה מספיק לו הכירני משכבי טרם ירדם שלא הייתי צריכה לדבר דבר והוא יגיד לי אשר אעשה כי הלא אז בטוב לבו ובאשר יעלה על רוחו כי לשם שמים נתכוונתי כאמור לא הייתי צריכה להמתיק הדברים כי הוא יבין ואז שתיקותי היה יפה מדבורי אך עתה אחר כל החרדה הגדולה אדרבה יתנני לפני בת בליעל או ידבר סרה והלואי אמתיק הדבר בפי ויכנסו באזניו ובכן אמרה ופרשת וכו' וענין דבריה יהיה כי מלבד הודיעה מי היא במתק שפתיה תדיח המעיקים האפשרים יהיה לה לפניו. ראשונה אולי לא תהיה כשרה בעיניו. שנית בל ישית לב אל היותה מואביה. ושלישית כי היא מא' הריקות והוא גדול הדור ומשלשלת ייחס גדול. רביעית על עשותה הפועל המגונה הזה לבא לילה לשכב מרגלותיו על כן קדמה ותאמר על הא' אנכי רות כלומר אנכי רות אשר הפלגת לדבר עלי כמה מעלות טובות באומר הגד הוגד לי כל אשר עשית וכו' ישלם ה' וכו' באופן כי כשרה אני בעיניך. ועל השנית אמרה אמתך כלומר איני כאשר דברתי אליך זה ימים באומרו וכי דברת על לב שפחתך שהשויתי עצמי אל אחת השפחות אשר אין טבילתן ויהידותן שלמה רק לשם עבדות ואסורות לבא בקהל אך אנכי כעבריה ממש כי גיורת וצדקת אנכי בעצם כא' היהודית והוא כי מואביה תקרא שפחה והישראלית הנמכרת תקרא אמה וז"א אנכי אמתך כלומר לא תתייחס הכנעתי כמשרתת אליך כ"א לאמה אשר עבריה היא ממש כי מואבי ולא מואבית כתיב וטעמו וראו כי לא אמרה תפרוש כנפיך על אמתך כי אם ופרשת כבאה להוסיף על כיוצא בו והוא כי הוא אמר אליה אשר באת לחסות תחת כנפיו ואם המואבית מתועבת מלבא בקהל כמואבי איה איפה חסותי בצל כנפיו אם מתועבת אנכי מבא בקהלו אך ודאי אתה הראת לדעת כי קרובה אנכי לפניו ית' וחוסה בצל כנפיו ובכן גם אתה ופרשת כנפיך ג"כ כשם שהוא ית' כנפיו פרושות עלי כדברך ולא תגעל בי. ועל השלישית חזר ואמר אמתך לומר גם כי אני בערכך כערך אמה אל אדוניה ראה כי גואל אתה והבט את מצות אלהינו בעשותך חסד עם המתים להקים שם המת על נחלתו. ואף גם הרביעית תקנה באומר' כי גואל אתה ולא עוד כ"א גם בזה העידו אל כל אשר כתבנו בכוונת נעמי בפעולה הזאת לומר הבט נא כי שמתי פני על דבר מצוה כי גואל אתה לבלתי השבית לאישי גואל ולהקים שמו על נחלתו כלומר ובין תבין מאשר לפניך כי הן אלה דרכי הורתי בת לוט לשכב את אביה להקים זרע בארץ ותשכיל ממוצא דבר אולי אהיה אנכי היוצאת ממנה להדבק בקדושה ויתכן רמזה לו הכרח אל כוונתה זאת באומר' ופרשת כנפיך לומר מאשר בחרתי בך

תפרוש כנפיך אחרי זקנתך ולא הלכתי אחרי הבחורים תדע לך כי כל ישעי וכל חפץ הלא הוא על כי גואל אתה:

עוד אפשר קרוב אל כוונה זו רמזה בשובה לכנות עצמה לאמה פעם שנית והוא לתת שני טעמים אל שומה פניה כחלמיש אל כלימה זאת והוא כי הוא יתברך צוה על הקונ' אמה העבריה ישאנה הוא או בנו כדבר שנאמר אשר לו יעדה והפדה והוא לבל תצא בביזוי מביתו אחרי שנתבזית לשרתו בבית ונבא אל הענין כנותנת טעם אל פעולתה זאת להתבזות לפניו אמרה ופרשת כנפיך אל אמתך וכו' לומר הלא בפעולתי זאת יש עתה שני טעמים א' כי אתדמה לאמה כי לבל תצא בבזיון מלפני אדוניה פורש כנפיו עליה כן אנכי עמך כי אחרי התבזותי לא יאות תגעל בי וזהו ופרשת וכו' על אמתך כי בחינת האמה גם היא בי ועוד שנית כי גואל אתה כאמור בקודם:

או יאמר כי בשומעה מי את אמרה אם כוונת שאלתו להכיר מי אנכי אנכי רות ואם היא אם כשרה אני אמרה אמתך כמפורש ואם הכונה אם אני טהורה בטבילה ומכונת אמרה ופרשת כנפיך כי אין הכנה מעכבת וחזר לומר אמתך לרמוז אל תשיב פני אחרי אשר נתביישתי כענין האמה שע"כ מייעד אותה שלא לביישה וש"ת הלא טוב יהיה בקדושין ושבע ברכות לז"א כי גואל אתה וע"י ייבום אין צריך רק ביאה שגורמת ביבמה שהקדושין הם מאמר מדרבנן שנתקן אח"כ וזהו כי גואל אתה בתורת ייבום ואין צריך רק ופרשת:

או יאמר מי את וכו' והוא בשום לב אל היות מלת אמתך הראשונה בסגו"ל והשני' בשב"א והוא כי בהיות כי לב בועז כי זאת האשה העתיד' לבא ממוא' להקים שם בישראל וכן הוא בישרה כי עתיד שלמה לצאת ממנה והיה זה בזכות בנות לוט שכוונו לשם שמים ע"כ יצאה מהן מהא' רות ומהשנית נעמה העמונית גם כתבנו למעלה כי הנראה מדברי חכמי האמת והצדק כי רות היא בת לוט הבכירה ונעמה היא הצעירה כי נתגלגלו לבא לקחת שכרן גם כתבנו למעלה כי ענין רות הוא מענין ייבום כי רוח מחלון היה מקשקש במעהא עד נתעברה מבועז כי הרוח ההוא ממנו הושתת עובד כמדובר למעלה: ונבא אל הענין והוא כי בראות בועז את המעשה הזה אשר עשתה בשיתה שומה את עצמה בסכנת בזיון וקצף בפנים מפנים שונים בין ממאורעות רעות המתרגשות מחתחתים בדרך פן יפגעו בה אנשים רקים ופוחזים ויאחזו בה וגם בלכתה אל משכב בועז ותגל מרגלותיו אוי לה לאותה בושה אם יגעל בה ויחשבה לזונה ויביישנה ויכלימנה או יקרא עליה את כל סביבותיו נעריו וקוצרי קצירו בקול גדול לדבר ולומר הראיתם בא אלי האש' הזאת לשכב אצלי להיות עמי ואקרא בקול גדול יבאו לראו' ההיתה כזאת בימיכם ואם בימי

אבותיכם אם גם אל שב גם ישיש קרבה מה תעשה אל הבחורים ומה יענו אחריו כל השומעים את דבריו אם לא גדופים וחרופים כלימות ורוק וישיתוה בתה ובעתה ובכה תבכה ודמעתה על לחיה ואין לה מנחם ומה גם עתה אם בזעם אפו יקללנה וירא בועז כי על אלה לא שתה לבה אז אמר בלבו הנה לא יבצר כי זאת האשה העתידה לבא מבת לוט הבכירה וכאמה בתה כי כאשר היא לשם שמים שכבה את אביה גם זאת הבאה משרשה נפשה אותה ותעש גם היא כמוה אך נתן אל לבו לומר אולי לא בלבד הוא שלהיותה משורשה עשתה כמעשיה כי שמא אין זה מספיק לכל הדבר הגדול הזה אך הוא כי זאת היא עצמה בת לוט הבכירה אם מואב וע"כ שינתה את אשר היחלה לעשות כי היא היא והן זאת כלל בועז בשאלתו באומרו מי את והנה כתבנו למעלה כי זה היה בין נעמי ורות שהיו חוששת על זה ומה גם לרז"ל שאמרו כי זה היה דבר נעמי באומרה יתן ה' לכם ומצאן מנוחה שהוא על העתיד לבא לשלמה מלך ישראל כמדובר למעלה וע"כ רות בתשובתה פיה פתחה בחכמה ותאמר אנכי רות אמתך ולא אמרה אמתך בחטף התי"ו רק בסגו"ל לרמוז לה כי ג' נקודות נכללו בהבת לוט כי בה חלק מנפשה וגם היא גוף אחר וגם בה רוח מחלון וזה רמזה בג' נקודות הסגו"ל כלומר כי היא בת לוט ממש ואם אינו בת לוט רק מזרעה בלבד הלא לא יבצר כי שתי נקודות בי אני ורוח מחלון ולא על כך תפרוש ממני כ"א ופרשת כנפיך על אמתך בשב"א שהם שתי נקודות שהוא רות ורוח מחלון ומה שאני רומזת שתי בחינות אל תעש אל בחינת עצמי כי אם על בחינת מחלון כי גואל אתה ותקים שם המת על נחלתו ועל נועם מאמריה אלה השיב בועז ויאמר ברוכה את לה' בתי וכו' לומר הנה תחלה אני דובר על לבך ואומר כי לא תדאגי על אשר שמת פניך כחלמיש והיית בסכנת הביא עליך קללה כמ"ש ז"ל כי היה דוד משלם תודות לה' על אשר לא קלל בועז את רות בחרדה אשר חרד כי הלא אמר ברוכה את לה' וע"כ הוא יתברך שמר אותך מקללה והוא כי הלא את בתי כלומר כי נערה את וכבתי לי תחשב בערך זקנתי וגעלת בבחורים ואשר נסתפקת אם את בת לוט אם לא אני גוזר אומר ואומר כי את ודאי היא ממש ולא אשה מזרעה בלבד והטעם כי הלא הטבת חסדך האחרון מן הראשון והוא שאם לא היה מה שעשית את רק שבסבת בואך מזרעה נדבקה בך מדתה הנה זה היה אלו היה מה שעשית עתה דבר קטן מהדבר ההוא או דומה לו אך לעשות יותר מהראשון אין כח בסבת בואך מזרעה להעדיף יותר על מה שעשתה היא אך אין זה כי אם שאת ממש בת לוט והיטבת חסדך שעשית עתה שהוא אחרון מהחסד הראשון שעשית את בעצמך עם אביך והוא לבלתי לכת וכו' והוא כי החסד אשר עשית אז עם העולם שאמרו ואיש אין בארץ לבא עלינו וכו' ע"כ לבל

יאבד העולם עשית אך אז שדבקת לאביך עם היותו זקן הוא שחשבת שאיש אין בארץ וע"כ לא הלכת אחרי הבחורים כי אינם אך עתה ישנם ועם כל זה לא הלכת אחריהם כי זה היה צודק אם לא היית מכוון' לשם שמים בין אם היה הזקן שבחרת דל או עשיר. ואם נבא לפרש כפשט הכתובים יאמר כי כשמוע בועז את דבריה אלה וראותו המעשה אשר עשה המתייחסים אל ענין פעולת בת לוט אז אמר לבו אין זה כי אם זאת ולא אחרת אשר הוכיח ה' לבא מבת לוט כאשר כתבנו למעלה כי לא תבצר ממנו לפחות ידיע' צאת פרידה טובה מבת לוט כאשר דרשו ז"ל על הנמצאות ב' מציאות וכו' כי גדולה מזו אז"ל שאמר לה שהיה עתיד לצאת שלמה המלך ממנ' ובשש השעורים רמז לה אל ששה צדיקים וכו' ע"כ דבר על לבה ויאמר אליה הלא אמרת אנכי רות אמתך כרומזת היותך מותרת לבא בקהל והנה לא זו בלבד כי אצ"ל שהיתה מכלל לא יבא עמוני ומואבי כי אם שברוכה את לה' כי מזרעה את היא הברוכה לה' מאז העתידה לצאת ממואב ולא זולתך והוא מראותו עושה כמעשה אמה והוראת הענין היותו לשם שמים כמוה ובטוב מענה לשונה והראיה כי תוכך כברך כי הלא הגדלת חסדך כלומר המיוחד לך באשר את נערה יפה עד מאד כמ"ש ז"ל שכל הרואה אותה היה רואה קרי ועל כל זה נמנעת לבלתי לכת אחרי הבחורים כי זה לך נסיון גדול מכל חסדך הראשון ולבל יאמר איש כי אולי נתת עיניך בעושרי לא כן הוא כי הלא אשה כמוך לולא כוונתך לשמים לא שמת פניך אם דל ואם עשיר כל עוד שיהיה בחור מעם ובאומרו האחרון רמז פן יאמר אומר שכיוונה לינשא לזה כדי שע"י ממונו ישא בחור כרצונה אחרי כן בממון עזבונו כי הלא זה הוא האחרון אשר תעשו חסד כזה ולא תנשאי עוד כי שמת פניך לזה אם לא לשם שמים בהחלט. ואומרו מן הראשון פירשו המפרשים על שנתגיירה כי באת לחסות תחת כנפיו יתברך והלא כמו זר נחשב כי הלא אחרון וראשון עם האלהים עשתה ואין עושה מצוה יתייחס לעושה חסד חלילה גם שאפשר להשיב כי אמר שעשתה חסד עם נפשה ע"ד גומל נפשו איש חסיד והענין כי אמר לה הוא עם אלהי' ואדם עשית הלילה הזה והוא כי גם שבני אדם גם בני איש ייחסו פעולתך זו לבלתי הגונ' הלא בעיני ה' היודע האמת והצדק ברוכה את כי יודע אלהים כי כונתך לשם שמים כי באת לזכות נפש אישך וגם עם בני אדם עשית חסד גדול והוא באשר נקדים דברי חכמי האמת כי היה זה דרך ייבום להשלים נפש מחלון להקים שמו בישראל וידענו כי גדולה הטבת איש את נפש רעהו מהטיבו את גופו ואמר ראי נא כי הלא את נעמי ואת אישך עשית חסד כמשז"ל שהיטפלה בתכריכי אישה ומחלה כתובתה לנעמי כי על זה נאמר כאשר עשיתם עם המתים ועמדי כמשז"ל ואמר לה היטבת חסדך אשר עשית את אישך ועם

אמו בהטפלך להשיב נפש בנה שהוא הטבת חסדך האחרון הזה הנוגע אל הנפש מן הראשון אשר היטבת אל גופם ומי יגיד שעל כן עשית ולא לחיבת נישואין לבלתי לכת אחרי הבחורים וכו':

פסוק יא

ועתה בתי וכו' ראוי לשית לב אל אומרו ועתה שהוא מלה יתירה. ב' אומרו אל תיראי כי מה היא המורא אשר היה לה שיאמר שאל תירא ממנה. ג' אומרו כל אשר תאמרי ל' עתיד ולא אמר כל אשר אמרת אעשה לך. ד' איך הוא נתינת טעם לדבר אומ' כי יודע כל שער עמי וכו'. ה' אומרו ועתה כי אמנם וכו' כי מלת ועתה זו מיותרת גם היא. ו' אומרו כי אמנם כי גואל וכו' שהו' כבד ובלתי מסודר ובתיבות יתירות וגם מה ענין מלת אם שכתיב ולא קרי. ז' כי וי"ו של מלת וגם מיותרת שמורה שאינו גמר דבריו כי אם טעם שני והו' עדן לא גמר אומר טעם א' שיבא שני אחריו ואדרבה מה שקדם הוא הפך זה כי מאומרו כי גואל אנכי נמשך שהו' יקחנה מאומרו וגם יש כו' הוא שהוא נשמט מלגאול: אמנם ראה לדבר על לבה פן בראות' כי שם לאל מלתה באומרה ופרשת כנפיך כו' ובמתק שפתים כאומרו ברוכה את לה' וכו' הדיחתה כי עתה תאמר בלבב' אוי לי כי נדמיתי כי נועצתי עצה נבערה כי נועצתי בושת ושמתי פני ללכת באישון לילה לגלות מרגלו' איש על מטתו ולומר לו יפרוש כנפיו יקחני לו לאשה ויואל נא לשכב עמי ואוי לה לאותה בושה כי עתה רשת פרשתי לפעמי כי מי יודע אם תחת זו תגעל נפשו בי כי יאמר בלבו האם הן גועו כל השדכנים כלם אבדו ועוד אינם כי לא מצאה איש או אשה דבר ידברו באזני על אודות האשה הזאת ואם ייטב בעיני הדבר אפרוש כנפי אקחנה אשיאנה לי לאשה דרך כבוד ולא דרך התפקרות כזה כי הנסתה אשה לבא לקחת לה איש מקרב מטתו בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה והוא בטח בדד לגלות מרגלותיו ולאמר לו שכבה עמי וכן לא יעשה ומה גם בשדה בקצה ערימת גורן השעורים במקום שיש אנשים קוצרים ונערים אשר בשומע ישבע בחרפה באופן כי אולי ע"י המעשה הזה נבאשתי ונמאסתי בעיניו ולו יונח כי טובה אני בעיניו כי ראה כי לשם שמים נתכונתי תגעל בי מריב לשונות כ"א היא ידיננו לכף זכות ולא כן שאר העם כי אדרבה יאמרו כי הרעותי אשר עשיתי וכאחד הנבלות דברתי באמרי ופרשת כנפיך וכו' וע"כ גם כי הטוב בעיניו עשיתי ירחק ממני פי יהיה לבוז בעיני העם כלל הדברים כי תחת שתים אלה יהי עם לבבם כי נמאסה בעיניו ואשר החליק לשון באומרו ברוכה את לה' בתי פטומי מילי היו ולא מלבו רק כי בוש לדחותה בדברי' קשים כי בוש ממנה.

עוד אפשר חששה דבר שלישי והוא כי גם שנ' שלא יחוש בועז על קושי המעשה כי אינו רע בעיניו וגם הוא בלתי חושש אל לזות שפתי ההמון ולא יסירנה מלבו לגמרי הלא יספיק המעשה המגונה ההוא להשתדל בכל עוז ותעצומות יגאלנ' טוב עד אם כלה הדבר ובעז ידיחנה מעליו מש"כ אם היתה עושה השידוכין ע"י סרסור כי תיקר נפשה וצניעותה בעיניו וכבודה לאחר לא יתן ע"כ על שלש אלה התחכם בועז ככל צדקותיו לדבר על לבה ויסר את כל מעמד שלשתן מלבה א' לא' על הא' אמר ועתה בתי אל תיראי לומר הלא באשר עשית עתה וראית כי לא עשיתי מאמרך באומרך ופרשת כנפיך וכו' אל תיראי פן געלתי בך ולדחותך כוונתי בנועם שפתי כי רע עלי המעשה כי הלא אל תיראי כ"א עשיתי מה שאמרת עתה הנה אעשה כל אשר תאמרי לעתיד כי לדחות הענין כוונתי רק להאריך מעט כי מעשיך וכונתך רצויה אצלי וגם על הבחינה השנית שהוא מפני לזות שפתים כי בעיני ההמון לא טוב הדבר אשר עשית גם לזה אינני חושש כי הלא אשר יחרץ עליך את לשונו לא יהיו אנשי לבב חכמים וקדושים אשר בארץ המה כ"א רקים ופוחזים ליצני הדור ועל אלה איני חושש אחר כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את ובכן אחר שכל שער עמי שהם הסנהדרין ודומיהם אנשי החשיבות יודעים כי אשת חיל את לא תחוש על ריקים ופוחזים אשר לא מסוגם המה. ועל השלישית ג"כ אל תחושי כי הלא אשר חשבת שעל ידי המעשה הזה אשית עצות לקיים הגאולה ע"י טוב ולא ע"י הנה נהפוך הוא והוא בשום לב מה היה שהעיקר והקודם לגאול אמר כלאחר יד בסוף דבריו באומרו וגם יש גואל וכו' ובו היה ראוי להתחיל ולומר יש גואל קרוב ממני וגם אני גואל ליני הלילה אם יגאלך וכו' ואם לא יחפוץ וגאלתיך אנכי אך יאמר לה אל יעלה על רוחך שע"י מעשה הלז ארחיקך כי ועתה כלומר באשר קרה לך עתה במעשיך שהכרתי כי את היא העתידה לצאת לטוב ליך מבת לוט בשכר מעשיה לשם שמים ואת נמשכת אחריה לשום שמים בזה עתה דע לך כי אדרבה מעשיך יקרבוך משא"כ אלו שלחת אלי סרסור להשיאך לי כי אז לא הייתי מכיר סוד נפשך כאשר במעשה הזה כי הנה ועתה שהוא במה שעשית עתה ימשך כי מה שהיה ספק אם אקחך או אניחך נעשה ודאי כי עתה אמנם ואמת הוא כי גואל אנכי בודאי והוא כי עתה חשקתי במעשיך ואמנם תדעי כי גואל אנכי בעצם וטוב הוא כדבר נוסף עלי וזהו גם יש גואל קרוב ממני לומר מה שהוא אמנם ודאי הוא כי גואל אנכי כי על זאת אשתדל ובלשון וגם הוא מה שיש גואל עם היותו קרוב ממני כי בזה שעשית הכרתי האמת וזהו כי מלת אם כתיב ולא קרי לרמוז שעם היית שלא יבצר מהיות ספק בדבר אם אגאל אנכי או טוב עם כל זה האם והספק נעשה כאלו הוא פורח באויר והאמנם והוודאי נשאר במקומו כי גואל אנכי

והוא כי בבואו טוב לגאול השדה יאמר לו ביום קנותך השדה מיד נעמי הוא להקים שם המת על נחלתו והוא ידע כי טוב לא ידע ערכה ויגעל בה כאשר עשה כי הוא אמר לו ביום קנותך וכו' להקים וכו' ובפתחון פה של נשואי רות געל בה ובשדה ואמר לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי באופן כי היותר ודאי הוא כי גואל אנכי ובלי וגם הוא כי יש גואל קרוב ממני שקרוב לודאי הוא כי גואל אנכי ויתכן ג"כ ובדרך הזה יהיה אומרו גואל אנכי פועל ולא תואר:

פסוק יג

ליני הלילה כו'. ראוי לשים לב כי אומרו ליני הלילה ואומר שכבי עד הבוקר יראה ענין אחד ולמה נאמר זה פעמים, ועוד אומרו והיה בבקר יראה מיותר כי היה די יאמר ליני הלילה ובבקר אם יגאלך כו'. וגם מלת יגאל מיותרת והי' יכול לקצר ולומר והיה בבקר אם לא יחפו' טוב לגאלך וגאלתיך וכו'. ועוד כי הלא תנחומין של הבל ניחמה כי נתביישה במשכב בועז ואיש אחר יקחנה. ועוד מה זו שבועה חי ה' שכבי עד הבקר כי מה צורך לישבע על כך. אמנם אין ספק כי מה שהאריך לה היה עד יראה אם יגאלנה טוב שהוא קודם לבועז והנה הוא הבטיחה ואמר כל אשר תאמרי אעשה לך שיורה כ"א תאמר לה רות יקחנה הוא ולא תכלם לפני איש אחר ישכבנה אחרי אשר נכלמה ותגל מרגלותיו לא ישוב פניה כאומרו כל אשר תאמרי אעשה לך ואיך יתקיים זה אם יחפוץ טוב לגאלה ע"כ הקדים לדבר על לבה ואמר ליני הלילה וכו' לומר הלא אמרתי לך כל אשר תאמרי אעשה לך שמשמעו שאקחך לאשה כי כה יהיה דברך ודאי ולא להכיר פנים חדשות אל תתייאשי כי הלא ליני הלילה בלבד והיה אשר אמרתי כל אשר תאמרי אעשה לך בבקר כי אתנכל ירפה טוב ממך ומגאולת השדה למען יניחך ואקחך לי והוא כי הנה ידע בועז בודאי כי קשה בעיני טוב לקחת את האשה אך היה חפץ לגאול את השד' אך לא את האשה ע"כ היה עם לב בועז לאמר לו ביום קנותך השדה כו' תקח גם את אשת המת להקים שם המת על נחלתו למען ע"י כן גם את השדה לא יגאל ואת זה וזה יעשה בועז כאשר היה וזה מאמרו מעתה אליה לומר ליני הלילה בלבד והיה בבוקר מה שאמרתי כל אשר תאמרי אעשה לך כי בבוקר יהיה ודאי שאקחך והוא כ"א יגאלך טוב אותך אז יגאל השדה ואם לאו לא אניחהו שיגאל אותו וגאלתיך אנכי בודאי ולא הוא כי גם את הכל תעזוב בידי וז"א יגאל סתם כי חוזר אל השדה כי סתם גאולה הוא עליו אך באשה הוא דרך השאלה ואינו אומרו עליה סתם כ"א מפורש כאומר יגאלך וגאלתיך ומעתה גלה דעתו שיתנכל נגד הגואל לאמר לו ביום קנותך וכו' לשירפה ידו גם מהשדה ויגאלנו בועז להקים שם המת על נחלתו וז"א דעי כ"א יגאלך טוב יגאל מה שנקרא גאולה

סתם שהוא השדה אם לא יחפוץ לגאלך כ"א לגאול השדה בלבד אז וגאלתיך אנכי בודאי והלא לא יבצר ממך מזמה לחשוב עלי כי רע עלי המעשה אשר עשית לשכב מרגלותי ותואנ' אבקש לשיקחך טוב ואם אפי' שאם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי אולי לא מלבי כי רע עלי המעשה אשר עשית לא כן הוא כי הנה גם שאמרתי ליני הלילה שהוא ללין במקום ההוא קרוב לו אך הנני שב ואומר חי ה' שכבי מרגלות' עד הבוקר למען תדעי כי לא געלה נפשי בך על זה כי אם כן היה הייתי מצוך תפרושי מעת' מאצלי וכן עשתה ותשכבי מרגלותיו עד הבוקר:

או כיוון באומרו חי ה' וכו' כעובדא דר' פלוני שהשכיב את הריבה במרגלותיו ואמר לתלמידיו במה חשדתוני ואמרו שמא יש בינינו מי שאינו בדוק אצלך כך עשה בועז השבועה תשכב שם עד הבוקר כי אין זולתו בדוק אצלו וכן עשתה ותשכב וכו' ועשתה בחכמה כי אמרה בלבה אולי בקירוב מרגלותיו בי בעצם אסבב הרהורין על משכבו ויקרהו מקרה לילה על כן מה עשתה נשמטה קצת ולא היה סמוכה אל מרגלותיו בעצם כאשר היתה בראשונה וזהו כי למעלה נזכרו מרגלותיו זה פעמים מלא באומרו ותגל מרגלותיו שוכבת מרגלותיו ופה כתיב מרגלתו חסר יו"ד. והנה באומרו אם יגאלך טוב יגאל וכו' כי הלא כמו זר נחשב לשון גאולה באשה כי אם בשדה כד"א גאולה תתנו לארץ אך במה שכתבנו למעלה כי מעין ייבום היה הדבר והוא כמאמר הסבא בספר הזוהר כי ענין הייבום היא כי האח המת משאיר רוח מרוחו בבטן אלמנתו ואמר כי ההוא רוח מקשקש במעהא ואין לה מנוחה עד תתייבם כמפו' שם נמצאת זאת האשה כמשועבדת אל צרת הקשקוש ואל זיקת היבם ועל כן בהתייבמ' פדיון וגאול' תחשב לה וז"א אם יגאלך טוב הנוגע אליך יגאל השד' כמדו':

פסוק יד

ותשכב מרגלותיו וכו'. הנה אומרו אל יודע לזר יחשב שאמר כן לנעריו יסתירו הדבר כי מהנראה אין זר אתם בעת ההיא ורז"ל אמרו שהתפלל אל ה' יעשה שאל יודע בארץ כי באה וכו' וע"ד הפשט יאמר כי היה ירא מתת לה מתת פן יאמרו הרואים כי אתנה הוא לה ומה גם בימים ההמה ובעת ההיא שארז"ל שהיו אתנני הקוצרים לזונות מהגרנות באופן תחשד בעיני כל רואיה אך בראותו כי היא קמה ללכת בטרם יכיר איש את רעהו שהוא אצלי בטרם יכיר איש את מי שהוא רעהו כלומר הרגיל אצלו אז אמר אין ספק כי בעת הזאת אל יודע כי בא האשה הגורן כי איש את רעהו הרגיל אצלו לא יכיר כעת ומה גם את זו הבלתי רגילה אצל שום אדם ובכן לא תבוש גם כי אתן לה מנה אחת שעורים כי לא יכירוה לחושדה שמוליכה אתנן ועל כן אז אמר הבי המטפחת וכו' ויתן

לה שש שעורים. ובמדרש א"ר חוני' ור' ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק כל אותו הלילה היה בועז שטוח על פניו ואו' רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שלא נגעתי בה כן יהי רצון מלפניך אל יודע כי באה האשה הגורן ואל יתחלל בה שם שמים ע"כ. נראה שהיה חושש בועז בל יתחלל באשה זו שם שמים כי יאמרו כי איש צדיק כמוהו עשה כדבר ההוא. ואחשוב על פי דרכם שאמרו שהוא בקש מאתו יתברך אל יודע כי באה האשה הגורן וכו' יתכן דרך אחרת כי אמר בועז הלא בהודע הדבר כי באה האשה אלי ותשכב אצלי יתכן שלא יחשדוני כי יאמרו כי צדיק אני וגם בא בימים ויודו ויאמרו כי לא פעלתי און אך יאמרו כי האשה ההיא לא לטובה כיוונה כי רדפה אחרי ותבא הגורן לשכב אצלי להיות עמי ותהיה לבוז על כן נא ה' עשה למענה. וז"א אל יודע כי באה האשה כי בשלה הצער הגדול עלי ולא לבד אבקש שלא יודע ששכבה אצלי כ"א גם שלא באה הגורן כי הלא לא יוסר ממנה לזות שפתים ועל דרך זה נשית לב אל ענותנות בועז כי לא בקש מאתו יתברך יודע אשר עמד בנסיון ולא קרב אליה מלבד שלא יבקש לו גדולות ראה והנה לא יעלה ארוכה כי אם על עצמו ולא על רות כי הלא יאמרו הן הוא כבש את יצרו אך היא לא עיכבה אך רדפה אחריו ותבא הגורן באישון לילה ותלך אליו על כן אמר לא אבקש כי אם למען כבוד' לעקור את הכל שאל יוודע אפילו שבאה הגורן:

או בדרך אחרת מעין הקודם והוא בשום לב אל ייתור וי"ו שבמלת בטרם כתיב בטרום וקרינן בטרם ולבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל בענין לוט כי בפסוק בשכבה ובקומה ארז"ל שנקוד על וי"ו של ובקומה לומר כי בקומה ידע וראוי לשום לב למה לרמוז שבקומה ידע נקוד על וי"ו ולא על אות אחרת מהתיבה ההוא וגם נשית לב אל אומרו למעלה ותבא בלט ולא אמר ותבא בלאט כי ע"כ יש מי שדחק ופירש מל' ויעשו חרטומי מצרים בלטיהם אמנם הנה במעשה בנות לוט עם אביהן הנה הן כוונו לשם שמים אך אביהן גם שלא ידע בשכבה ולא חטא כי לא ידע הנה בקימה ידע ונהנ' לדעת וזה נרמז בוי"ו שבמלת ובקומה לרמוז כי בקרבו ידע כי הוי"ו רמז אל מה שבקרבו שגם הוא מה שבקרב שמו כי הוי"ו שבמלת לוט שהיא מה שתוך אותיות שמו תרמוז על מה שבתוך עצמותו שהוא הידיעה שבלבו וע"כ נקוד על וי"ו שבמלת בקומה לרמוז כי בקרבו ידע כי הוי"ו רמז אל מה שבקרבו שגם הוא מה שבקרב שמו וכן ידע במספר קטן עם התיבה עולה י"ג ומלת וא"ו עולה י"ג לרמוז כי מה שהוא כשיעור מלת אות וא"ו שהיא מלת ידע הי' בו בקומו ובזה נבא אל הענין והוא כי בבא רות לשכב מרגלות בועז באה בלי פחד שיורגש לזולתכי הוא כנגד ותשכב את אביה כי היא כיוונה לשם שמים ואביה גם הוא לא ידע בשכבה כי אז היה לבו בל עמו כאלו אין בשמו וי"ו וזהי ותבא בלט

שהוא שם אביה בלא וי"ו כי היה אז לבו חסר והוא הנרמז בחסרון וא"ו שבשמו כמדובר אך בקומה מהמשכב חששה כן ירגישו בה והלא תכלם כי בקומה היה חסרון זכות לכן ותקם בטרם יכיר איש את רעהו באופן תצא מאצל בועז טרם יכירוה ושמא תאמר למה נכנסה בה אימה בקומה לקום בטרם יכיר וכו' לזה הוטלה וי"ו במלת בטרם לרמוז כי היתה יראה על וא"ו שבמלת ובקומה שרומזת שבקומה ידע באופן שהיה בדבר צד אשמה וע"כ חששה לא יהיה לה עזר משדי בקימה כי בקימה שלעומ' זו היה לוט בוי"ו כי במה שבקרבו חטא וע"כ נאמר בבואה ותבא בלט כי הוא שם אביה בלא וי"ו ובאה בסמך זה שהיה מה שבקרבו חסר מש"כ בקימ' שהיא מלא כמדובר אז ויאמר בועז אל יוודע כי באה האשה הגורן והוא כי יאמר בועז הנה זאת טועה באצטגנינות שלה כי הלא היא חוששת פן יחסדנה הרואה אותה פורשת מאתי שהתעללתי בה ולא כן הוא כי הלא לא כן אנכי אצל כל העם כי לא חשידנא בעינייהו אך מה שאני מצטער הוא בל ידעו כי באה בלילה האשה הגורן כי הלא מי יסיר מלבם כי בבואה מהבית עד הגורן בנשף בערב יום באישון לילה לא פגעו בה בני בליעל ויתעללו בה אך אלו היה בלב כל רואיה כי מאתמול גמרה לה לקיטתה ומפחד בדרך לא שבה אל ביתה ותלן שם אצל בועז בלילה ההוא לא תחשד כי גדול בועז בעיני העם וכמקרה רבי יהושע שפדה ריבה א' ובלילה השכיבה אצלו רחוק מתלמידיו ובבקר הלך וטבל וישאל להם כשהשכבתיה אצלי במה חשדתוני אמרו שמא יש בנו מי שאינו בדוק אצל רבי וכו' וכשטבלתי במה חשדתוני אמרו שמא רא' קרי מטורח הדרך וכו' כן על הדרך הזה גם שידעו בשכבה במרגלות בועז לא יחשבו רעה לו כי בדוק הוא אצל כל אדם אך הפחד הוא פן יודע כי באה הגרן שלא יעלה על רוחם שנמלטת מחתחתים בדרך ע"כ התנכל ואמר לה הבי המטפחת וכו' וימד שש שעורים והוא כי אמר אם תבא העיר ואין בידה מאומה הלא כי יראה הרואה אותה פיו ימלא חשש וחשד כי יאמר אם מאתמול נשארה בגרן אצל בעז את נערותיו הלא אשר ליקטה אתמול היכן הוא כי לא באה אל ביתה בלילה שעבר אך אין זה כ"א שאשר ליקטה אתמול הביאה הביתה מהערב ואחרי כן בערב היא באה הגרן בבקר היא שבה אל הבית רקנית וא"כ איפה מה לה בלילה בגרן שאינו זמן לקיטה וביום בבית ומאומה אין בידה אין זה כ"א דרך נשים אשר לא טובת הנה לה ע"כ מה עשה אמר לה הביא המטפחת וימד שש שעורים שהן ששה סאין כמאמר המתרגם או פחות מהן לדעת רז"ל האומרים שלא נאמר שש אלא לרמוז לה ו' צדיקים שיצאו ממנה וכו' ויהיה הענין כי חש בועז פן יפגענה איש בדרך בבקר היא שבה ויחשבנה לזונה אם היתה חוזרת רקנית כמדובר ע"כ נתן לה השעורים כי עתה יאמרו הרואים כי אין זה רק

שלהיות לקיטתה ביום ההיא הרבה כי הוא יותר מאיפה שעורים וע"כ לא היתה יכולה לשוב העירה כ"א לאט ויחשיך לה בדרך או יאמרו ששהתה בלקיטתה הרבה עד בא השמש על כן לנה אצל בועז ותקם ותבא העיר באשר לקטה וכל זה בהתעלם מהם כי באה האשה הגורן כ"א שיעלה על רוחם כי התעכבה שמה בלילה והנה עד ממהר על כל מה שכתבנו מאמרם ז"ל באומרם ויבא העיר לא הוה צריך למימר אלא ותבא העיר אלא מלמד שהיה הולך עמה שלא יפגעו בה אחד מהבחורים ע"כ הנה כי כל פחדו לא היה רק מחתחתים בדרך כ"א היה פחדו על עצמו שלא יאמרו כי בא ולן שכב עמה היה לו להתרחק ממנה ולא לכת עמה כי עתה יאמרו כי יתנו עדיהם ויצדקו כי הן הן עדיו כי מאין ולאין הלכו שניהם יחדיו ומי נתן נשיא ישראל הולך עם נערה מואביה בדרך וגם שש השעורים אשר על שכמה הלא יאמרו כי אתנה המה לה וא"כ איפה מה יעץ ללא חכמה ללכת אתה אך אין זה כי אם אשר כתבנו כי לא היה פחדו יחשדוהו כי נודע בשערים הוא אך כל אימתו לא היתה רק ללכתה בדרך וע"כ עמד ותקן הדבר כמדובר ובכלל הדבר הזה מצאנו ראינו טוב טעם אל אשר עשה בועז כי יראה בא לתת חרב ביד אויל שפתים לדבר תועה כי הלא כמו זר נחשב מי הכניסו בזה לתת לה שש שעורים ולהביאה לידי בזיון אולי יפגעו בה ויאמרו אין זה כ"א אתנן נתן לה ומה גם כי ככה היה מנהג אז כמ"ש ז"ל והזכרנו למעלה אך באשר כתבנו עלתה ארוכה ומרפא בכל הכתוב. או על הוי"ו יתירה אפשר זולת מ"ש ז"ל ואשר כתבנו למעלה יאמר כי קמה משם בנזר מלכות כי גם בועז גמר בלבו לנושאה ומה היה להוציא ממנה נזר מלכות ואמר שקמה משם בנזר כמספר בטרום שעולה כמספר נזר:

פסוק טו

ויאמר הבי המטפחת וכו'. הנה באומרו הבי יראה ששואל ממנה תתן לו המטפחת אשר עליה ובאומרו ואחזי בה יראה שהמטפחת תהיה בידה והוא ימדוד בשתי ידיו וא"כ למה מתחלה תתן אותה לו והל"ל הסירי המטפחת מעליך ואחזי בה ועוד באומרו הבי המטפחת וכו' כי הנה היה ראוי כי כאשר לעומת אומרו ואחזי בה אמר ותאחז בה כן כנגד אומרו הבי המטפחת יאמר ותתן לו. והנה רז"ל אמרו ואחזי בה מלמד שחגרה מתנים כזכר והוא כי הוקש' להם איך יכלה בשתי ידיה לאחוז בד' כנפות המטפחת ובועז ימוד בה על כן אמרו שחגרה מתניה כזכר וראיתי מי שפירש מאמרם זה שכוונתם שחגרה מתני' לעשות יותר ממה שבטבע הדבר לעשות ע"כ. ולא יתיישב שא"כ עשתה יותר מזכר. ועוד שא"כ למה תלה הדבר בחגירה. אך כוונתם היא כי חגרה מתניה בחוזק כזכר ותשם שתי קצות המטפחת באזר והשנים הנותרים אחזה בידיה ובועז מדד לתוכה

ובדבר הזה דמתה לזכר האוזר מתניו בחוזק וגם פן יציץ איש מרחוק ויחשוב כי זכר היא כנראה מתוך לשון המאמר ואחשוב על פי הדברים האלה או קרוב אליהם להשיב על הערתנו והיא כי הוא אמר הבי המטפחת בשבי' שאני זכר ואזור אזור במתני ואתן שתי הקצבות באזור האזור במתני ואחזי בה בשנים הנותרים ואמדוד בשתי ידי והיא לא עשתה כן שלא להטריח לאחוז ולמדוד וגם לבלתי יראה חבור בינו לבינה מפני הרואים אך ותאחז בה לבדה כמ"ש ז"ל כי שמה שתי קצות המטפחת באזורה וב' בידיה וע"כ לא נאמר ויתן כי אומר הביא המטפחת לא עשתה כ"א אומר ואחזי שהיא אחזה את כל קצותיה כאמור וע"פ דרכנו ראה ראינו ענותנות האשה הזאת כי מאז אמרה ופרשת כנפיך לא פתחה פיה על כל דברי בועז ועל כל אשר צווה לה כלל ועיקר עד התפרדם זה מזה:

פסוק טז

ותבא אל חמותה וכו'. הנה אומרו ותבא אל חמותה ולא אמר אל נעמי בא להורות חסידות נעמי כי הלא דרך החמות להצטער בהנשא אלמנת בנה לאיש אחר מש"כ בבת שתשמח אמה בנישואיה אחר אלמנותה אמר כי עם היות שבאה אל חמותה אשר בטבע החמות לבלתי תשמח מדבר זה עם כל זה שאלה מי את שהיא פנויה או נשואה כמ"ש ז"ל והיתה שאלתה זו בהחזיקה אותה כבת וז"א בתי כלומר מיחלת תאמר לה כי נתקבלה ונשאה ותאמר רות בלבה אם אומר כי נשואה אנכי לא כן הוא עדיין ואם אומר כי אין לא כן הוא ג"כ כי הלא קרוב הדבר מאד כמ"ש והיה בבקר אם יגאלך וכו' ואם אומר לה שהדבר שקול ויגמר היום ולא אספר כל המאורע מראש ועד סוף הלא תשב נעמי ותאמר פטומי מלי היו לבל תתביישי כי א"כ איפה שהיה חפץ לגאלך למה נתן ליך שש שעורים האלה אך אין זה כ"א שכר בושתך נתן לך ולא יעשה דבר שאל"כ לא היה לו לתת לך מאומה כי הכל שליך אם יקחך ואם תאמר כי לנעמי שלחה לא תאמין באומרה מה יום מיומים ע"כ מה עשתה סיפרה לה כל אשר עשה לה האיש שהוא כי ערכה לפניה כל מעשיו וכל דבריו כלומר הנה נא ערכתי כל הענין לפניך ובין תביני את בטיב שכלך מה כונתו וכן היה כי מתוך דבריו הכירה כי נכון לבו עמה ולא ישקוט עד אם כלה הדבר היום וכאשר כלתה לספר כל אשר עשה לה האיש אז עשתה אמירה אחרת כלאחר יד מפתחון פה אשר היה מענין השש שעורים כלומר אשר ספרתי הוא העיקר אשר עליו אסמוך באמת ע"כ נאמר ותאמר פעם שנית בל יראה כי מזה היתה תשובה על הקודם ע"כ לא אמרה ושש השעורים האלה כי יאמר וכו' פן תראה כאומרת ואם תשיבני על הוראת אשר סיפרתי מאשר נתן לי הוא כי אמר וכו' יורה כי אין די בדבריו להחזיק בם

עד שלא יספיק ראות השעורים אלה להפך כוונה הנראית בם ע"כ עשתה אמירה וענייה בפני עצמה כאלו היא כלאחר יד משיבה על הדבר גם שלא היה צריך בעצם ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כלומר אין מזה הוכחה בצד מה שדחה אותי כי אין ספק שאני כנשואה וכנפרדת מאתך לבית אישי כי השעורים האלה הוא שנתנם לו לגמרי כדי שאני כבאה לבקר אותך בלבד לא אבוא ריקם והוא מעין הבא לראות את פני האדון ה' שהולך האדם מביתי כביכו"ל להראות ולבקר בהיכל אדוניו ומפני הכבוד נצטווה לא יראו פניו יתברך ריקם כן הדבר הזה ר"ל מה שאני באתי כמבקרת אותך כאלו עיקר שבתי בבית אישי ובאתי לבקרך ובזה אל תאמרי מה יום מיומים ששולחת ליך כי הוא נתן לי לגמרי כדי שאני מעצמי לא אבוא ריקם אליך שלא אבקרך בידים רקניות. ויתכן באומרו אל חמותך כי עתה היא כחמותך כי בן בנה היא רוח שבמעיכי אשר אני בא להוליד: ובכן עתה ראוי ליך אל תבואי אליה ריקם:

או יאמר מי את בתי כלומר לו באת בידים רקניות לא שמתי לבי לספק כי נתקבלת אליו אך מראותי שש שעורים האלה אשאלה מי את בתי כלומר האם אתנה המה לך אשר נתן לך בועז ולא לשם אישות היה הדבר ופטרתך לנפשך ע"כ אז אמרה בלבה אם אומר לה האמת כי בשתיקה נעשה הדבר ולא דבר לי מאומה בתת אותם לי הלא תתחזק לומר כי לא פירש כי בוש לפרש היה בתורת אתנן אך מאליו יובן ואם אומר אליה כי למענה נתן לה כי נעמי קרובה אליו מאד כמ"ש ז"ל הלא לא תאמין נעמי שכ"כ יקרה בעיניו ע"כ הקדימה ואמר' לה כל אשר עשה לה האיש שבכלל אומרו הטבת חסדך האחרון מן הראשון וביארנו שהוא הטבת חסדך עם חמותך ועם המת אישך בזה החסד האחרון ללכת אחר גואל שיקרא שם המת על נחלתו מן הראשון שהיתה הטבה גשמית ליותר הכתוב כמ"ש ז"ל ולהטפל בתכריכי המת בעלה ובכן מזה יראה כי כן לב בועז עם נעמי שהחזיק לרות את כל הטובה אשר עשתה עמה אז ע"י הקדמ' זו תאמין לה באומרה כי נתנה בשביל נעמי בל תבוא ריקם אליה וזהו ותאמ' שש וכו' לומר שע"י הקדמה הקודמת ותאמר שש וכו' כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך:

עוד יתכן שאחרי אומר' כל אשר עשה לה האיש שיורה כי חפץ בה וממהר לעשות הדבר חששה פן תאמר א"כ איפה למה נתן לך דבר שתאכלי ממנו ימים הרבה לז"א אם שש השעורים האלה שהוא שיעור רב נתן לי הוא כי אמר אלי כו' כאמור וגם זה יתכן על הדרך הראשון:

פסוק יז

ותאמר שש השעורים וכו' ובפר' חלק א"ר תנחום דרש בר קפרא בצפורי מאי דכתיב ותאמר את שש השעורים האלה נתן לי מאי שש שעורים אלימא ו' שעורים ממש וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים אלא שש סאין וכי דרכה של אשה ליטול ו' סאין אלא רמז לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין וכו' וראוי לדעת למה תפס בפסוק זה ולא בפסוק וימד שש שעורים ששם הוא מקום מיוחד לדרשה זו ולא פה אך זה הציעו אל הדרשה כי הנה מלת האלה מיותרת. ועוד מה צורך הודעה זו ומה גם שלא אמר כן בועז כי ע"כ מלת אלי לא נכתבה. ע"כ לתרץ זה הוקשה ד"א והוא מאי שש שעורים וכו' שאל"כ מה שהקשה וכי דרכה של אשה ליטול ששה סאין אינה קושיא בעצם כי על צד הקורבה הרבה לה. אך על סמך מה שהוקשה לו בפסוק זה הספיק הקושיא ההוא ובזה נבא אל ביאור הכתוב והוא כי אמרה לה הנה כל כוונתו הוא הרמז כי מה שנתן האלה ולא ברך בלי תת במציאות השעורים הוא כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך כי אני איני באה ריקם כי לי הברכות ועל היותן דברים שבלב בועז ולא השמיע אליה על כן לא נכתבה מלת אלי ולז"א האלה לומר אלה הנראים בעין נתן לי לשלא אבא ריקם אל חמותי אך הבלתי נרגש ונגלה הוא לעצמי:

עוד יתכן לפי הפשט מעין המאמר הנזכר והוא לאמר לה אל יעלה על רוחן כי זה מוהר ומתן הוא שנתן לי כי הלא מהיותו מועט לא יתכן כי לא שש הנה לבד והם שעורי' בלתי בעלי חשיבות וזהו שש שעורים וגם הוא שלא דרך כבוד כ"א שהשליכם על שכמי והבאתים וזהו אומרו האלה וגם שאין זה מוהר חשוב לאיש כמוהו וז"א נתן כלומר בערך הנותן וגם להיות לי כמ"ש ז"ל כלום יש אשה שבאת בשש שעורים אלא רמז לה וכו' ולפי דרכנו יאמר לי כלומר להיותי אשה שאין דרך להיות מוהר אשה מועט כזה וא"כ איפה אמרי נא כי אין זה רק כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך. או יאמר ותבא אל חמותה ותאמר מי את בתי וכו' והוא במה שכתבנו למעלה כי הנה שני דברים היה ברות א' שהיא הפרידה טובה העתידה לבא ממואב בזכות בת לוט הבכורה בשכב את אביה לש"ש. שנית שהיה דרך ייבום כי רוח מחלון היתה בקרבה מקשקשת במעהא ליסד עליו ילד יולד להקים שם מחלון בישראל אלא שבדבר הראשון היה ספק לנעמי אם בלבד בואה ממואב אם גם היא ממש בת לוט הבכירה כי גלגלה ה' לבא לקחת לה שכרה והנה על שני הדברים אפשר שאלה על הא' באמור מי את כלומר האם הכרת מתוך ענייניו אם את בת לוט ממש או אחרת מזרעה כאשר כתבנו למעלה כי מדברי בועז והצלחו' הענין יתברר הדבר שנית על דבר הייבום אם היה רוחא דמחלון בקרבה והוא

מעין ייבום אם אין ועל זה אמרה בתי כלו' אם במאורע עם בועז אשר רוח הקודש בו כמשז"ל האם נתאמת לך היותך בתי שהוא כי להיות רוח בני ברוחך לבת לי תתייחסי ע"כ על שתיהן השיבה במה שהגידה לה ואת כל אשר עשה לה האיש והוא כי בהגיד לה מאמרו אשר אמר הטבת חסדך האחרון מן הראשון הורה כי זאת היא בת לוט ממש כאשר כתבנו למעלה שכיוון לומר גדול החסד הזה האחרון מן הראשון אשר עשי' בשכב את אביך לש"ש כי אז עשית חסד לקיים עולם בחושבך כי איש אין בארץ וכו' אך לא תהיה תפארתך שלא הלכת אחרי הבחורים כי הלא חשבת שאיש אין בארץ זולת אביך אך עתה גדלת מאד לבלתי לכת אחרי הבחורים הנה כי מדבריו הוברר כי בת לוט היא ממש כי היא עשתה החסד הראשון שמעין זה ועל השני' גם כן הורה בהגיד לה אשר עשה לה שבכלל הדבר הוא אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך וכו' והוא כי הלא יקשה כי אין בנישואי רות ייחס אל תואר גאולה כי אין גאולה צודקת רק בשדה שגואל אותו מאשר קנהו אך לא בקחת האשה אך באומרו הלשון ההיא רמז ענין דרך הייבום אשר היה בדבר שעם היות נישואין ראשונים בניות דבקה בה רוח מחלון לחזל דרך ייבום בדבר להוציא ממנה את מחלון מהרוח המקשקש בה וזה כיוון במתק לשונו באומרו אם יגאלך טוב וכו' להורות כי היתה זקוקה ומשועבדת לאשר יבא ליבם וגם היתה תחת שעבוד צער הרוח המקשקש במעהא ע"כ גאולה תחשב לה הנשא לבועז או לטוב הנה כי מזה יורה כי רוח מחלון בקרבה ובת לנעמי תחשב כמדובר הנה כי בתשובת' אשר הגידה כל אשר עשה לה האיש באו תשובות שתי השאלות אשר שאלה נעמי ממנה והנה על פי הדברים האלה הלא יראה בפירוש כי נכון לב בועז לקחתה לו לאשה וע"כ אחרי הגיד לה הדבר הלז הך לבה אותה פן תאמר נעמי הלא אם כך הוא למה נתן את שש השעורי' לך כי אחר שדעתו לקחתך אם כן כל ביתו שלך הוא ולמה יתן לך מתת כי הלא יורה כי הוא חלף אשר נתבזית לפניו והנה שכרך אתך ולא ישוב לך לקחתך לו לזה עשתה אמירה בפני עצמה ותאמר את שש השעורים האלה נתן לי לא לשום סבה רק כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך ע"ד האמור למעלה ולא נכתבה מלת אלי מפני שלא אמר לה כך אך קרי אע"ג דלא כתיב מפני המחשבה שאפשר כי זה היה עם לבבו גם שלא אמרו בפירוש ועל פי דרכה הטיבה אשר דברה באומר נתן לי לבל תאמר נעמי היתכן כיוון לשלוח דורון ולא שת לבו כי להיות הוא הנותן ואני המקבלת כי שש השעורים הלא מזער הוא לז"א נתן לי וכו' לומר אינו הוא הנותן לך כ"א הוא נתן לי מתנה כדי שאני לא אבוא ריקם אליך כי אם שאני אתן אותם מתנה אליך וזהו נתן לי באופן שבערך היות רות הנותנת והיא עדיין עניה סוערה לא מזער הוא בערכה:

פסוק יח

ותאמר וכו' אמרה הלא אמרת כי אמר ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך וכו' ואם לא יחפוץ וגאלתיך אנכי ואם כן תתבהלי בראותך שיעבור קצת מהיום או רובו ולא תדעי דבר ותתייאשי ותצטערי אל תשיתי לב כי אם שבי בתי ותנוח דעתך עד אשר תדעון גם כי יעבור הגבול הנזכ' כי הלא גם אם יעבור יותר מעת הבקר לא יאחר היום כי לא ישקוט עד אם כלה הדבר היום:

עוד יתכן כי חששה נעמי פן ייחל בועז מלהודיע לרות אשר נעשה ולהשיא' לו ימים מספר מפני הכבוד ובזה תצטער רות בימים ההם בחשבה כי נתקררה דעתו ונתחרט ונמצא בזיונה לריק לז"א לה שבי בתי עד אשר תדעין גם אם יעברו ימים כי לא תהיה האריכות כי אם מידיעתך אך ממציאות הדבר לא ישקוט האיש כ"א כלה הדבר היום ואמר איך יפול דבר כלומר אל תאמר הלא לא יבצר מהיות הדבר אצלי בספק אם געלה נפשו בי ומה גם בדבר אשר עשיתי אולי לא טוב היה בעיניו לז"א מה שיכנס בחלוקת ספק הוא איך יפול דבר אם תהיי בחלק הגואל קרוב ממנו או בחלק בועז אך מהעשות הדבר לא ישקוט עד אם כלה הדבר היום:

או יאמר ותאמר שבי וכו' מל' בשובה ונחת וכמו שובה ה' וכו' והוא בל תאמר רות ראוי מה עשית כי הוכלמתי בשכב מרגלותיו ואולי לא יבא אל הפועל ואם יבא אולי יגאלני טוב ולא בועז וכדי בזיון שגליתי מרגלות א' ואנשא לאחר לז"א לה נוחי בתי כי נעשה ענינך כי אין חסר רק ידיעתך איך יפול דבר אך המציאות כבר הוא שיקחך בועז ושמא תאמרי אם מה' הוא אולי מאליו היה נעשה בלי אשכב מרגלותיו לז"א מה שהרוחתי הוא כי אולי היה הדבר מתאחר ועתה לא ישקוט כ"א כלה הדבר היום:

או יאמר עד כה אמרתי לכי בתי השדה ואל הגורן הלא הוא כי גם שדרך האיש לחזור אחר אבידתו את כיבמה שהולכת אחר היבם כי אינה אבידתו. ועוד כי הרוח המקשקש בה מצערתה ע"כ את תבקשי גואל למצא מנוחה ע"כ עד כה אמרתי לכי בתי לבקש אך עתה שבי אתי כי כבר יגעת ומצאת ועל פי דרכה באומרה בתי תרמוז על כי רוח בנה בקרב' כבת תחשב לה בבחינה זו וגם זה לא תתעכבי הרבה רק עד שתדעין איך יפול דבר כי אין ספק שטוב לא יגאל כי אם שהדבר יפול ממנו שודאי יפול אלא שמה שלא נודע הוא איך יהיה אך לא המציאות. או יחזור אל דברו של טוב שודאי הוא שיפול דבר מפיו כאשר היה שאמר לא אוכל לגאול ואמר אין צריך רק ידיעה איך יפול אך מציאות שיפול ידוע ולא יאחר כי מה שעד כה היה הרוח מקשקש ביך עד יגעת ומצאת עתה נהפך אל האיש כי לא ישקוט האיש שנפשו תאבה אל הדבר עד אם כלה וכו':

פרק ד

פסוק א

ובעז עלה וכו' ראוי לשים לב שהראוי יאמר ויעל בועז השער ולא ובועז עלה וכו'. ועוד אומרו והנה הגואל עובר וכו' כי הל"ל ויעבור הגואל וכו'. ועוד אומרו אשר דבר בועז שהוא משולל הבנה כי היכן דבר ומה דבר ומה צורך להודיע כי בו דבר בועז. ועוד מהו השינוי השם לקרא אותו פלוני אלמוני ולא קראו טוב כאשר קראו למעלה. ועוד אומרו סורה שבה פה כי מלת סורה מיותרת ונגדיית וכן באומרו ויסר וישב. ועוד באומרו ויקח עשרה אנשים וכו' אחר היות שם כל הסנהדרין מה צורך בעשרה אנשים אחרים ואין לומר כי לא היו אז בשער הסנהדרין כי אם העשרה ההם כי הנה אומרו אחרי כן ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים נראה שזולת הזקנים היו אנשי השער וידוע כי שער הוא הב"ד הגדול אשר בו בועז שהיה ראש הסנהדרין והנה ארז"ל שלקח עשרה אנשים לברך ברכת חתנים והלא ראוי לדעת למה הקדים לקחתה טרם יכלה הדבר מי יכנוס אותה הוא או הגואל. ועוד כי מהע' איש שבסנהדרין יקח אחרי כן עשרה או את כלם ויברך ברכת חתנים בפניהם ולמה ייחוד עשרה זקנים אחרים:

ועוד אומרו ויאמר לגואל וכו' כי הלא פסוק זה היה ראוי ליאמר אחר אומרו ואני אמרתי אגלה אזנך וכו'. ועוד אומרו השבה משדה מואב נאמר לבלי צורך. ועוד אומרו ואני אמרתי שהוא משולל הבנה שאם הוא לאמר אמרתי בלבי לאמר לך קנה כו' והנני אומרו קנה לך וכו' יאמר הענין ידוע שכך עלה במחשבה לאומרו. ועוד מלת לאמר שהיא מיותרת וגם אינה לאמר לאחרים. ועוד אומרו נגד היושבים ונגד זקני עמי למה עשה שתי חלוקות והלא הכל היו יושבים כי גם העשרה זקנים נאמר בהם שבו פה וישבו. ועוד למה חרד בועז את כל החרדה הזאת לעשות אסיפת זקנים וכל העם אשר בשער ולא קראו בינו לבינו ויודיענו הדבר ויצו עליו לגאול ואם לא יגאל יגאלנה בועז כי הוא אחריו ועוד מלת גאל שהוא מיותרת. ועוד אומרו ואם לא יגאל שהראוי היה יאמר ואם לא תגאל. והנה על קושי' זו ארז"ל כי הב"ד ענו ואמרו ואם לא יגאל הגידה לי אך לפי זה אין עונה על שאלתם וגם אין אומרו ואדעה וכו' נמשך יפה אחר שאלת הב"ד ההוא. ועוד ראוי להעיר כי מלת ואדעה מיותרת כי מי לא ידע שאם יגיד לו שידע הדבר. עוד אומרו ויאמר בועז כי הזכרת שמו יראה לבלי צורך כי באומרו ויאמר ביום קנותך וכו' ידוע הוא כי בועז הוא העונה אחר הגואל. ועוד אומרו ביום קנותך וכו' מי חייב שיהיה ביום ההוא ולא שיקנה השדה היום ואת רות אחר ימים. ועוד למה קראה מואביה ולמה קראה אשת המת כי אין למת אשה והל"ל אלמנת המת. ועוד אומר מאת רות המואביה

כי הלא לא היה לרות זכות בשדה למכור. ועוד שהיה ראוי יאמר ואת רות המואביה קנית הלא קניית השדה נזכר וקחתו את רות לא נזכר כ"א ברמז באומרו להקים שם המת וכו'.

אמנם הנה הורה לנו שמואל הנבי' ברוח קדשו כמה השגיח הוא יתברך למהר להביא אל הפועל הזווג הקדוש ההוא ולהקים דבר עבדו אשר דיבר בועז והבטחת נעמי את רות באומרה כי לא ישקוט האיש כ"א כלה הדבר היום והוא כי שלש תכיפות היו כי אחר אמירת נעמי אל רות כי לא ישקוט האיש כ"א כלה וכו' מיד בועז עלה השער וכו' ומיד והנה הגואל עובר כי נעמי ובועז והעולה על כלם הוא יתברך מהרו הדבר לעשותו וז"א ובועז ולא נאמר ויעל בועז לומר נעמי הבטיחה ובועז מה עשה הזדרז ועלה השער והוא יתבר' הזמין את הגואל כי והנה הגואל הוכן שם ועבר. ולבא אל התכת הכתובים אומר כי הנה בועז אמר אל רות והיה בבקר אם יגאלך טוב וכו' ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי שמשמעו שמיד בבקר יראה אם יגאלנה טוב ואם לא יגאל ביום עצמו יגאלנה הוא וכן פירשה לה נעמי דברי בועז כאשר סיפר' לה אותה רות באומרה שבי בתי וכו' כי לא ישקוט האיש כ"א כלה הדבר היום שמשמעו כך ומה גם שאחשוב כי רות הבינה בדבר ובאומרו והיה בבקר אם יגאלך וכו' שמיד בבוקר יכלה הדבר ונעמי אמרה לה אל תתייאשי אם תראי שלא יכלה הדבר בבקר כי אם שבי בתי ונוחו עד אשר תדעין וכו' כ"א לא יהיה בבוקר לפחות לא יעבור מהיום כי לא ישקוט כ"א כלה הדבר היום באופן שהיה עם לבבו למהר הענין ע"כ אמר בלבו אם אומר לגואל ביני לביני אולי יענה א' משתים או לאמר שאתנה לו זמן להיות נועץ אם יעשה ואם יחדל או בדרך שני לומר כי עתה יגאל את השדה ואחר חדש או ימים יכנוס או אולי יעקור את הכל ויחשוב כי גם הנקבות בכלל לא יבא עמוני ומואבי וכמאמר רז"ל שאמרו כי עם הארץ היה ואף אם ידע כי מואבי ולא מואבית אולי יאמר כי אחר היות נשואי מחלון בגיות אין בה שייכות לדרך ייבום להקים שם המת על נחלתו כי לא הניח בה מחלון רוח בקרבה לקום הולד על שם המת כמפורש בספר הזוהר כי משם יבנה אחיו המת ואם כן היה לא יקום שם המת על נחלתו ע"כ יעצוהו כליותיו לעשות שני דברים אחד לעלות השערה אל בית וועד הב"ד הגדול למען יבוש הגואל מהם לבלתי ידחה הדבר ולהודיע לו בפניה' ענין מואבי ולא מואבי' והיות בזה דרך ייבום כאשר נבאר בס"ד. ב' להביא זולת הסנהדרין יושבים על מדין עוד עשרה זקנים מחכמי העיר שיהיו מוכנים לברכת חתנים אולי הסנהדרין יהיו עסוקים בדין ודעתו לאמר לגואל הנה אלה מוכנים או ברך ברכת חתנים בפניהם אתה או אני לבל יתמהמה וגם לא יהיה לו זמן להתייעץ כ"א מיד באומרו גאל לך אתה את

גאולתי יקחנ' לו בועז מיד ויברך ברכת חתנים וזה ענין הכתובים אמר ובועז עלה השער שהוא הדבר הראשון וטרם בואו לעשות הדבר השני לקחת לו עשרה אנשים מזקני העיר להכין אותם לברכת חתנים ראה והנה הגואל עובר אמר בלבו אם אקראנו מיד הלא אין כוונתי לדבר אתו עד בא העשרה אנשים ואם אניחנו עתה ללכת לדרכו מתי יזדמן אחרי כן ע"כ מה עשה קראו מיד ואמר לו סורה שבה פה פלוני אלמוני כלו' אל תתמה שאיני מדבר עמך מיד וגם על אומרי לך שבת במושב הסנהדרין ומה גם בהיותו עם הארץ כמשז"ל על כן אמר לו סורה כלומר על שאני מושיבך במקום מושב הסנהדרין אל תחוש כי לא תשב בשורת הדיינים כ"א סורה והפרד ממושבם ושבה פה אצלי כי דבר סתר לי אליך וזהו פלונו אלמוני כלומר נסתר ושותק כאלם עד עוד מעט ומה היה המעט שהיה חפץ שימתין הלא הוא עד כי מה שויקח בועז עשרה אנשים וכו' ומיד התחיל לדבר לו ושעור הכתוב ובועז עלה השער וישב שם והנה הגואל עובר ואיזה גואל היה הלא הוא אותו אשר דבר בועז למעלה הוא טוב שדבר לה לאמר אם יגאלך טוב אלא שויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני שלא קראו בשם טוב אלא פלוני אלמוני והטעם כדי שימתין שיקח עשרה אנשים וכו' ע"כ לעכבו שם אמר לו שיתעכב כי דבר סתר לו אליו וסיפר כי ויקח וזימן עשרה אנשים וכו' לברכת חתנים ויאמר שבו פה כלומר פה אתם יושבים אך אחרי הדברים שנדבר פה תעמודו לברך ברכת חתנים ואחרי שבת האנשים ההם התחיל ואמר חלקת השדה כו' והוא כי שתי גאולת הן. א' גאולת השדה. ב' גאולת רות ונקראת כניסת רות גאולה כמכורש למעלה כי היא משועבדת אל צער רוחא דמקשקש במעהא ואל היבם וצריך לגאול אותם משעבוד' ובראשון היחל ואמר חלקת השדה וכו' מכרה נעמי השבה כלומר מאז שבה וכו' כי על כן הראוי הוא לבלתי התאחר יותר מלפדותו והלא תאמר נא הגואל למה הוגעתיך והכלמתיך בפני הסנהדרין והעשרה אנשים ולא דברתי לך ביני לבינך אך דע לך כ"א לא היה הגאולה רק מהשדה לבד הנה ואני אמרתי בלבי כאשר מכרה נעמי מאז שבה משדה מואב אגלה אזנך כלומר ביני לבינך אמנם יש חלוקה אחרת שצריך לאמר אותה קנה נגד היושבים הם הסנהדרין וגם נגד זקני עמי הם העשרה אנשים מזקני העיר וז"א לאמר קנה וכו' ופירש ואמר מה שצריך סנהדרין ועשרה זקנים הוא כי אם תגאל גאל כלומר אם תגאל את השדה גאל גם את רות כלומר ועל כן הוצרך סנהדרין לבל יעלה על רוחך כי גם המואביה נאסרה כי הנה היושבים שהם סנהדרי גדולה הם השומעים זה שתגאל אותה וגם על זה הם העשרה זקני עמי על הגאולה השנית שהוא לברכת חתנים ובזה הורה לו בל ידחה הדבר מיום אל יום כי אם תגאל מיד גאל גם את הגאולה השנית וש"ת ואם לא יגאל הוא יתברך

את רות משעבוד רוח המקשקש כי אין לה זיקת ייבום כי נשואי גיות היו ואיך אמרתי גאל אל תחוש כי הנה הגידה לי אתה אם תגאל הגאולה הזאת השנית ואדעה כלומר ואדע אני אם יגאל ה' אם אין לה זיקה או אם וש לה ומה שתליתי הדבר בי ולא בידיעת זולתי הוא כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך ואם כן אני נוגע ידיעה זו עם שגם זולתי מחכמי ישראל ידעו הדבר והנה למה שיודע היה הוא הדבר כמו שפירש אח"כ ולא אמר ואדעה כמי שעתיד עדיין לידע אלא לסברת האחר ע"כ הוסרה הה"א ממלת ואדעה שאין המשמעו' גמור אז ויאמר הגואל אנכי אגאל שהוא הגאולה הא' אך לא השני' והנה עדיין אפשר כיון כי השדה יגאל מיד אך את רות ימלך בעצמו אם יעשה ואם יחדל או יאחר חדש או ימים לגאול את רות או שחושש כי גם הנקבות נאסרו ממואב לבא בקהל או שאין בה יבום כי לא השאיר מחלון רוח במעהא לכן על כל אלה חזר ויאמר בועז ביום קנותך וכו' לומר אם כוונתך היא א' מהשתים הראשונו' או לימלך או להתעכב עד עשות השנית דע לך כי לא כן הוא כי אם ביום קנותך השדה בו ביום קנית את רות וגם אשר היה עולה בדעת שכיוונת כי גם הנקבות הן בכלל האיסור לא כן הוא כ"א את רות המואביה כלומר להיותה מואביה כי היא נקבה. ועל הרביעית פן יאמר כי לא נח' רוח מחלון עליה לשיצדק בה ייבום דע באמת כי גם שאמרתי ואדע' כאלו הייתי מסופק בדבר לא הי' רק לסברתך אך האמת הוא כי היא אשת המת כי לא לדרך זנות בעלמא יתייחסו נשואיה עם מחלון כ"א לאישות באופן כי אינו זר השאר בה רוח מחלון וגם כיון ענין זה באומרו אשת המת לו' כי עדיין אחר מותו תקר' אשתו והוא כי רוחו בה וז"א מתחל' ומאת רות כי הלא הקשינו שלא היתה רות המוכרת בעצם אך כיון כי קנה מה שעמה שהוא אותו הרוח אשר עמה וזהו ומאת רות כו' קנית כלו' מה שהוא בא מאת רות וש"ת האם נכחיש המוחש כי בגיות היו נישואיה עם מחלון ואיך שרתה רוח מחלון איש הישראלי במעי מואביה לזה אמר המואביה כלו' זאת היא המואביה הידועה היא הפרידה טובה שהיתה עתידה לבא ממואב לצאת ממנה שורש ישי אשר עומד לנס עמים ומה גם למה שכתבנו למעלה שהיא עצמה בת לוט הבכירה ונתגלגלה אז לבא לקחת לה פרי המעשה שעשתה לשם שמים בראשונה כי על כן בשובה פה שנית בחינת קדושה היתה בנפשה ולא יפלא הדבק בה רוח מחלון. עוד כיוון באומרו ביום קנותך וכו' לומר הלא תאמר אלי מה זה מהרתי להכין עשרה אנשים מזקני העיר מלבד הסנהדרין הלא הוא כי ביום קנותך השדה מאת רות המואביה אשת המת קנית ולכן מעתה זימנתי עשרה אנשים פן יהיו הסנהדרין טרודים בדין כמדובר ואפשר שע"כ נאמר ויאמר בועז עם שיכוין כי בועז הוא האומר לומר כי בועז להיות שהוא היה נחוץ

לקיים מאמרו אמר ביום קנותך וכו' אך מן הדין לא יוכרח יקח האשה ביום ההוא ומפני כבודו שתקו כולם ובוש הגואל ונאלם והניח הדבר אל בועז ובועז התנכל לעשות את כל הדברים האלה למען בושת פני רות כי נכלמה לכבודו לגלות מרגלותיו ואמרה לו ופרשת כנפיך וכו' וגם הוא נדר לה כל אשר תאמר אלי אעשה כי היתה כבר כקנויה אליו וזה נרמז באומרו קנית וכתיב קניתי כי רמז הכתו' כי כבר היתה כקנויה לו לומר שע"כ בתחבולות עשה מעשהו כמדובר:

פסוק ו

ויאמר הגאל וכו'. ראוי לשית לב אל ייתור אומרו לי וכן אל ייתור אומרו לך באומר גאל לך וכן מה הוא רבוי האת באו' את גאולתי וכן אומר כי לא אוכל לגאול שהוא מיותר. ועוד אומרו פן אשחית את נחלתי מה היא השחתת נחלה הזאת. אמנם הנה ארז"ל תניא ר' חנינא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בעה"ז מעונים וייסורין באים עליהם מפני שלא קיימו ז' מצות וכו' ר' יוסי אומר וכו' הנה מכלל דברי גדולי עולם אלה יראה כי הגר מעונה בעה"ז וייסורין באים עליו ובזה נבא אל הענין והוא כי הנה בפתח דברי בועז אל הגואל היה מכרה נעמי השבה משדה מואב והנה זולת הכתוב למעלה בייתור אומרו השבה משדה מואב כיוון לשים לפני הגואל כי מר לה לנעמי ע"י קחת כלותיה המואביות כי מלאה הלכה וריקם השיבה ה' למען יתחמץ לבבו לבלתי קרב אל רות למען ישאירנה לו וז"א השבה וכו' כי שבה נעמי כלומר לבדה מכל בני ביתה ונכסיה והנה הגואל גם שלא שת לבו אל כל אשר קרה לנעמי יען כי היו אז מואביות לפחות שת לבו אל ענין הגרים כי הם מעונים בעה"ז וע"כ חשש הגואל פן בסבתה יאחזוהו ימי עוני ויצטרך למכור נחלתו באופן שאגב קנות השדה של מחלון לוקח גם האשה שתהיה סיבה להפסיד את הנחלה של הגואל עצמו וז"א לא אוכל לגאול לי כלומר הגאולה הנוגעת לי בעצמי שהיא האשה פן על ידה אשחית את נחלתי שלהיותה גיורת והגרים מעונים בעה"ז וייסורין באים עליהם ידבק בי עוני ואצטרך למכור ולהשחי' את נחלתי וריבה האת לרבות גם את נחלת השד' שיגאל מבית אלימלך לכן גאל לך כלומר הנוגעת לך שהוא את האשה גאל אותה אתה אשר אני רואה בך שממנה תעשה עיקר וגם את גאולתי שמרבה גם את השדה ומה שאני מוותר לך השדה הוא על כי לא אוכל לגאול שהוא את רות כלו' ואתה תלית זו בזו:

פסוק ז

וזאת וכו' הנה מאומרו וזאת לפנים בישראל נראה כי מנהג בעלמא היה ומאומרו אח"כ וזאת התעודה בישראל נראה שהוא דין ולא מנהג. ואפשר לומר כי אמר וזאת היה מנהג

לפנים בישראל ואח"כ וזאת התעודה בישראל כי נעשתה תעודה ודין בישראל והוא כענין כל מה שנהגו הסוחרים לקנות בהם שנעשה דין ליגמר הקנין בו. או יאמר וימשכו בו הכתובים הבאים והוא כמ"ש ז"ל כי הגואל עם הארץ היה ובזה יאמר הנה וזאת לפנים בישראל כי דווקא על הגאולה שהיא המכירה ועל התמורה שהיא החליפין לקיים כל דבר מאלו שלף איש נעלו וכו' וזה דווקא שהוא על גאולה ותמורה היא התעודה בישראל ולא על דבר אחר אבל הגואל ההוא שעם הארץ היה טעה וחשב שגם את אשת המת יקנה בועז לאשה בקנין וע"כ ויאמר הגואל לבעז קנה לך כלומר קנה מה שהוא לך לעצמך בנעל אך בעז כי ידע כי אין אשה נקנית בחליפין שלף נעלו ויאמר לזקנים עדים אתם היום כי קניתי את כל אשר לאלימלך כלומר בקנין חליפין זה אך איני אומר כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת רות כ"א וגם את רות כלזמר וגם את רות ולא ע"י קנין כ"א שע"י קניית הנחלה נעשית לי מעין זקוקה להקים שם המת על נחלתו:

עוד יתכן כי המחלוקת של רב ולוי אי קונין בכליו של קונה או בכליו של מקנה היה ג"כ בין סברת הגואל לבעז ובזה יהיה ענין הכתובים וזאת לפנים בישראל קודם מעשה זה כי על הגאולה כו' לא היו מדקדקים ומחלקים בין כליו של קונה לכליו של מקנה כ"א בכל גוונא שלף איש נעלו ונתן לרעהו בין יהיה הקונה הנותן או המקנה והוא שהיו נוהגין כשניהם כי כשהיה בכליו של קונה היה קונה מטעמא דקני לרב וכשהיה בכליו של מקנה היה מטעמא דקני ללוי אך לא נשאר הדין כך כ"א וזאת התעודה בישראל ומה היא התעודה הזאת הלא הוא כי הנה ויאמר הגאול לבעז קנה לך שנתן כלי לבעז ואמר לו קנה לך שהוא בכליו של מקנה ולא רצה בעז כ"א וישלוף הוא נעלו שהוא הקונה לקבוע הלכה בכליו של קונה וזהו פירוש אומרו וזאת התעודה בישראל שהוא זאת שהורה בועז והוא מעין הוזאת האמור למעלה וזאת לפנים שהוא זאת שעתיד לומר שלף איש נעלו:

פסוק ט

ויאמר וכו'. הנה אומרו עדים אתם לבלי צורך הוא כי אחרי אומרו בשעת הקנין קניתי את כל וכו' אין צריך לומר אתם עדי וכן מלת היום מיותרת. ועוד אומרו וגם את רות וכו' כי אחר שאינו נקנית בקנין סודר שנקנו בו הקרקעות למה מזכיר קניינה עם קנין כל אשר לאלימלך. ועוד למה מכנה אותה עתה בתואר מואביה. ועוד למה אומר שהיא אשת מחלון ומה גם כי אחר מות מחלון היא לא אשתו והוא לא אישה ואלמנת מחלון תקרא ולא אשת מחלון. ועוד אומרו ולא יכרת שם המת וכו' כי הלא בכלל אומרו להקים שם המת על נחלתו הוא שלא יכרת שם המת. ועוד אומרו ומשער מקומו מה ענין שם

המת אצל שער מקומו. ועוד למה חוזר פעם שנית ואומר עדים אתם היום. ועוד בפסוק שאחריו חוזר ואומר והזקנים עדים למה יאמר שהם עדים ומה גם אם חוזר אל אומרו יתן ה' וכו' שאין שייכות עדות בברכה. אמנם הנה יראה מרז"ל כי העם אשר בשער הנה הנם סנהדרי גדולה והזקנים הם העשרה אנשים מזקני העיר ואין ספק כי הופיע עליהם אור רוח הקדש כי הלא ברכתם עשתה פירות ולא נפל דבר מדבריהם ארצה. ונבא אל ענין והוא בשום לב אל מאמר הכתוב באומרו ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים כ"א מה שאמרו הוא יתן ה' את האשה וכו' הראוי יאמר ויברכו כל העם וכו' ואמרו יתן ה' וכו' כי ברכה היא ולא אמירה. ועוד אומרו עדים הוא משולל הבנה בין אם הוא שדבר זה אומרו העם אשר בשער שהם הסנהדרין וגם אמרו זה הזקנים שנתייחדו לעדים לא כן הוא כי לא נתייחדו רק לברך ברכת חתנים בעשרה וגם מה בא להודיע באומרו שהזקנים הם עדים שלענין הברכה מה יתן ומה יוסיף היותה מפי עדים או מפי זולתם. אך הנה בבא הזווג הזה אל הפועל הרהר בועז בלבו לומר מי יודע אם לעת כזאת עלי יתלחשו כל העם אשר בשער או זולתם ועלי יחשבו רעה באומרם מה זה היה לגדול הדור ראש הסנהדרין לבא לקחת לו בת מקרב גוי אשר הבדיל ה' אותם מלבא בקהל ה' כי גם בנות יולדו להם מכלל האיסור יצאו הלא ישקיף וירא מי אביהן ותגעל נפשו במור' מהם והמבלי אין בנות בישראל שהורתן במילה וטבילה ולידתן בקדושה וטהרה חלף הלך לו אל בנות פוטיאל שפיטמו אביה ואמה עגלים לע"ג ואם אדונים הוא איה כבודו כי מי אדון בישראל שר וגדול כמוהו ישא אשה נכשל בה מחלון ומת תחת ידה והמכשלה הזאת תחת יד בועז התיטב לה' ומי יסור מלב ראשי עם הארץ לדבר ולומר ולהקשות אין זה כי אם מאז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם שלום בפיו ידבר ועיניו לנוכח רות יביטו ועד ממהר מערכי לב מענה לשונו תוך כדי דבור למי הנערה הזאת כי הוא יורה כי חשק בה ויהי כמחריש עד עת מצוא זו אשה בעבור זעם שלשת חדשי המתנת הגיורת אשר תמו בכלות קציר השעורים וקציר החטים כמדובר למעלה ע"כ להרים מכשול מדרך עם ה' בל יצא עתק מפיהם ולבל תהיה טינא בקרב לבם ענה ואמר אל הזקנים וכו' עדים וכו' והוא להודיע ולהודע כי זאת האשה לא כנשים מבנות המתגיירות היא כי זאת לא זאת השפלה כיתר גיורת כ"א הגבה למעלה ואשרי שיאחז בה כי הלא זאת האשה אשר הוכיח ה' לבא לבנות לה בית מלכות בישראל שנית כי דרך ייבום לה כי כאשר כי ישבו אחים יחדיו ומת א' מהם והוא נשוי ישראלית הלא ישאיר מרוחו בקרבה להקים שמו בישראל על ידי אחיו כן גם בזאת רוח מחלון דבקה בה והבן אשר תלד יקום על שם בעלה המת ויהיה גדול בישראל באופן כי הטבתי אשר

עשיתי והנה לחזק הדבר לעיני כל שומעיו ענה ואמר לזקנים וכל העם הנה בלי ספק עדים אתם היום כי לעיניכם קניתי את כל אשר לאלימלך וכו' כן כדבר הנגלה הזה הוו עדים גם כאשר אנכי דובר באזניכם כי אמת הוא עם היותו בלתי נגלה כזה וז"א וגם את רות וכו' לומר וגם תעידו כי גם את רות וכו' קניתי כי נעשה כאלו יש לי זיקה עמה כבת יש' השומר' יבם כי הלא זאת המואביה כלומר הידועה המעותדת לבא ממואב שהיא פרידה טובה באמת וגם מעלה ב' לה והוא כי אשת מחלון תקרא כלו' ולא אלמנת מחלון והוא כי עדיין רוחו בקרבה להקים את שמו מעין יבום וזהו להקים שם המת על נחלתו ועוד אני מוסיף ברוח קדשו כי גם לא יכרת שם המת והוא כי בספר הזוהר נאמר כי להיות איוב בן יבמה היו לו צרות וכן דוד להיותו בא מיבמה נתעתד להיותו נפל לולא קדמוהו זקניו אדם והאבות. וע"ד זה יאמר דעו איפה כי הולד שיולד המקים את מחלון יהיה בקרב עמו ולא יכרת מעם אחיו כי לא ימות כי יחיה ולא עוד כי אם יהיה מורה הוראות בישראל שלא יכרת גם כן מהיות משער מקומו שהוא מסנהדרין אשר בשער. או מעין זה והוא מאמרם ז"ל במדבר רבה וז"ל אלהים מושב יחידים ביתה כל הנושא אשה הגונה לו הקב"ה עושה אותם בתים שנאמר אלהים מושב יחידים ביתה ומוצא מהם בנים בעלי תורה אוסרים ומכשירים שנאמר מוצא אסירים בכושרות וכו'. הנה כי הנושא אשה הגונה לו בשתים יתחתן א' שיהיה ביתו בית נאמן שלא יכרת זרעו. שנית שיוצאים ממנו מורי הוראות בישראל וזה יאמר בועז ראו עתה איך אשה הגונה זאת לי כי הנה השתי דברים המיוחדי' לנושא אשה הגונה לו כאן ימצאו וכאן יהיו על הא' שהוא כי יהיה לו בית נאמן שלא יכרת זרעו אמר ולא יכרת שם המת מעם אחיו. ועל השנית שהוא שיוצאים מהם בנים אוסרים ומכשירים בעלי הוראה אמר ומשער מקומו שגם לא יכרת זרעו מהיות מאנשי השער הם הסנהדרין שהם אוסרים ומכשירין ועל כל זה שאמר ברוח הקדש אמר בועז להם עדים אתם היום כי מעידים אתם עלי כי כן הוא ככל אשר דברתי שתהיו עדים על הדבר כי כן יהיה ולא אבוש כי יבא אמיתת כל זה בהמשך הזמן להגלות אז ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים הם השתי כתות שדבר אליהם בועז ומה היה אשר אמרו הלא הוא עדים כלומר עדים אנחנו כדברך שאמרת לנו עדים אתם היום מודים אנחנו ואומרים עדים:

או שעור הענין אתה אמרת שנהיה עדים שאמרת כך ברוח קדשך ואנו אומרים עדים כלומר עדים ממש כי כן הוא כמאמריך כי הלא גם בנו דבר ה' ברוח קדשו והננו עדים מעתה כי דברך אמת ומלבד אשר היטבת לראות עוד יוסיף ויתן ה' את האשה וכו' כאשר נבאר בס"ד:

פסוק יא

ויאמרו וכו' הנה ראש הכתוב מבואר בקודם. ולבא אל כוונת השאר נשית לב אל אומרו יתן ה' את האשה וכו' למה ידבר דרך סימנים ולא יאמר יתן ה' את רות כרחל וכו'. ב' אומרו הבאה כי יתכן כי מעצמה תבא הביתה מבלי ישלח בועז אחריה רעותיה או נערותיה יביאוה אליו. ג' אומרו כרחל וכלאה מה דמות תערכו לה לשתי אלו מליתר נשים אשר בנו שתיהם. ד' אומרו שתיהם כי הלא התיבה מיותרת ואות אחרונה מוחלפת מנו"ן למ"ם. ה' מה צורך לדמותה לנשים מסויימות ולא ברכו ברכתן מבלי יאמרו כפלונית. ו' אומרו ועשה חיל וכו' כי כמו שייחס הדבר אל רות עד כה באומרו יתן ה' את האשה וכו' שתהיה כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם וכו' סיים בה ויאמר ותעש חיל וכו'. ז' למה עשה שתי חלוקות והן נראין כאחת וגם את העיר קרא שתי שמותיה וחילקם א' בכל ברכה חלוקה. ח' אומרו ויהי ביתך כבית פרץ המעט הוא היותו כרחל וכלאה אשר בנו את בית ישראל שחזרו לברכו שיהיה כפרץ. ט' אומרו אשר ילדה תמר ליהודה מי לא ידע כי פרץ הוא אשר ילדה תמר ליהודה. י' אומרו מן הזרע אשר יתן ה' לך וכו' האם היה עולה על לב שעל זרע שיתן ה' לה מאיש אחר היתה הברכה שאומר אשר יתן לך. י"א או' מן הנערה הזאת מי לא ידע כי מן הנערה הזאת יהיה הזרע האמור. י"ב למה שינה תוארה שלמעלה קראה אשה ועתה קראה נערה ולא עוד אלא שנראה ששבה אחור כי היתה אשה גדולה ובסוף הברכו נעשית נערה: אמנם הנה המברכים האלה נסתפקו אם היה זה דרך ייבום כי רוח מחלון במעיה לשוב ליבנות וליקרא שמו בישראל או אולי רוח אין בקרבה כי הלא היו נשואיה ולא דבקה בה רוח אישה אך היתה צדקת ופריד' טוב' העתידה לבא ממואב וע"כ חילקו ברכותיהם לשתים לומר אם אין לה דרך יבום כ"א היה אשה ככל המון נשים המתגיירות לשום שמים הנה זאת ברכתנו יתן וכו' את האשה וכו' והוא כי היה מקום להיות לבו נוקפו באמור אליו מה זאת עשית כי המבלי אין בנות בישראל חשקת בבת מואב שנית כי הלא דרך האיש לחזר אחר האשה ולא יתהפך והנה זאת היא רדופה לבא ביתך וזהו האשה הבאה אל ביתך כי על הא' אמר האשה כלומר האשה הידועה שהיא בת עובדי ע"ג ועל השנית אמר הבאה אל ביתך כי היא מבקשת ומחזרת אחריך ומה גם אם נתגלה להם בואה אליו ותגל מרגלותיו באופן שהיא באה ורודפ' לבא ביתך כי הלא על הא' אל תחוש כי הנה זאת ברכתנו שיתן ה' אותה כרחל כי בת מואב ע"ג היתה ועלי' עבד יעקב כמה שנים לחורב ביום ולקרח בלילה ועל השנית אמר וכלאה כי גם היא הלכה אל מטת יעקב תחת רחל וגם אחרי כן היתה רדופה אחריו ותצא חוצה לומר לו אלי תבא וכו' ואין זה כ"א מטוב כוונתן לבנות

שתיהן את בית ישראל ולא שאחת מהן תבנה את בית עשו כי הצד השוה שבשתיהן הוא כי כל ישעם וכל חפץ לבנות את בית ישראל ושלא תפול אחת מהנה בגורל עשו פן תבנה את בית עשו כי ע"כ היו עיני לאה רכות כי בכה תבכה לילה ויום בל תפול בגורל עשו וכו ברחל אמרו רז"ל והביאו רש"י ז"ל כי ע"כ אמרה הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי כי יראה פן יגרשנה יעקב ויקחנה עשו והביא על זה רש"י ז"ל מאמר הפייט אדמון כבט שלא חלה צבה לקחתה לו ונבהלה וזהו אשר בנו שתיהם וע"כ לקחו להם דרך אנשים שהוא לחזר אחר האשה והן היו מחזרות אחר האיש וז"א שתיהם במ"ם לרמוז כי שתיהן תפשו דרך הזכרים וחזרו אחר האיש אלא שלהיות הכוונה טובה אין לחוש כן גם בזאת וש"ת כ"א הטהרת משני עכובים הנז' הלא עוד שתים רעות אחרות המעכבות את הברכה והם א' כי היו לך שלשים בנים נשואים ושלשים בנות נשואות וכולן מתו בבית לחם ומי יודע אם מטעם דבני תלוי במזלא או לסבה אחרת אינך זוכה לבנים או אולי המקום גורם והיה טוב לך להיות משנה המקום שנית והיא כי הנה היה מקום לבועז להרהר ולומר איזה הדרך ויטב בעיני ה' להצליחני בזווג הלז ומה גם להיות דרך ייבום להקים שם המת על נחלתו ולצאת ממנו זרע קדוש אם שורש הדבר היה בעבירה כי כשלקחה מחלון היתה מואבית ומה גם כי היתה העבירה באותה אשה ואיך ממנה יצא זרע קדוש להשיב נפש אשר חטא לאשמה בה באופן כי יתחמץ לבבו וכליותיו ע"כ על הא' אמרו ועשה חיל באפרתה וכו' לו' כי במקום עכמו אשר ידע שכול שם יעשה חיל מיוצאי ירכו ויהיה זרעו רם ונשא אנשי שם ויתכן רמז זה הטעם בהזכיר שתי שמות ואשר חילקה הא' בעשות חיל והב' בקריאת שם והוא כי הנה תרגם המתרגם על פסוק ושלמון הוליד את בועז ושלמון אוליד ית אבצן נגידא הוא בועז צדיקא די על זכותיה אשתזיבו עמא דישראל מבעלי דבביהון ובגין זכותיה וצלותיה עדא כפנא מארע' דישר' עכ"ל ויתכן כי שתי הטבותיו רמוזים בשני שמות הארץ והוא כי הטוב הראשון שהוא שהציל את חיל ישראל מחרב אויב רמוז באפרת שהוא על פרי בטן ורבוי הפך כליה ע"י חרב אויב והטוב השני שהוא הצלה מרעב ללחם רמוז בבית לחם וע"כ ברך אותו בשני הטובות הא' שהוא הציל את חיל עם יש' אמר ועשה חיל באפרת' ששם זה רומז הענין ההוא כמדובר ועל הב' שהוא שיהיו מצולחים בעלי שם ושופע רב טוב לעומת אשר הצילם משפלות שע"י הרעב אמר וקרא שם בבית לחם כי ממקום אשר העמידם על רגליהם בתת להם לחם וקרא שם בבית לחם וז"א ועשה חיל וכו' ולא אמר ויתן לך ה' חיל באפרתה ושתקרא שם בבית לחם כ"א ועשה כמצוה לו ועשה כדבר הנעשה מאליו בבחירתו שהוא כי ע"י שתי זכיותיו יזכה כדבר הנעשה מעצמו והנה שלשת הדברים

האלה אשר תקנו בברכתם הוא אם לא דרך ייבום היה הדבר רק אשה גיורת כשרה במעשיה אך אם דרך ייבום הוא והכוונה הוא להוציא ממנה את מחלון לעולם ליתקן והשתלם ועלות במעלות ויקשה עליה הקושי האחרון כי איזה הדרך יתוקן מחלון ויקנה רב טוב ע"י האשה שהוא עשה בה עבירה הנה גם מזה אל תירא כי ויהי ביתך כבית פרץ שהוא ער בכור יהוד' שעם עשותו עבירה ע"י תמר עם כל זה את פרץ שהוא ער ילדה תמר עצמ' ליהודה וזהו אשר ילדה תמר ליהודה והוא כי כאשר אז נצטרפ' זכות יהודה ותמר לתקן העכוב שהיה לער כן גם אתה עתה תצטרף זכותך עם זכות רות להועיל וזהו מן הזרע אשר יתן לך שהוא בזכותך מן הנערה הזאת הידוע שהיא צדקת כי זכותה גם היא תסכון להיות מעיר לעזור אל התיקון. או יאמר יתן ה' את האשה כו' בהזכיר מאמז"ל במדרש וז"ל ר' אבא בר כהנא פתח רגזו ואל תחטאו אמר דוד לפני הקב"ה עד אימתי הם מתרגזי' עלי ואומרים לא פסול משפחה הוא ולא מרות המואביה הוא אמרו בלבבכם על משכבכם אף אתם לא מאיסור ב' אחיות ראו עיקרכם ודומו סלה עכ"ל: הנה אמרו ז"ל כי על גדפם אותו שהיה בא ממשפחה פסולה היתה תשובתו שיזכרו עיקרם שמשתי אחיזת הם באים וידומו סלה כלו' כי אל דעות ה' וידע איזה הדרך יוציא את זרע ישראל לעולם וכאשר הדבר ההוא הלא כמו זר נחשב וטוב להודות כי הכל מאתו ית' כי יודע אלהים אשר לא מחשבותיו מחשבותינו כי כן יבנה בית יש' כן גם ענין רות הוא ית' ראה והתקין כי בדרך הזה יבנה בית ממלכת יש' וידומו כי מי יבא אחרי מלכו של עולם על אשר כבר עשוהו. ונבא אל הענין והוא כי יתכן כי המברכים השלמים האלה לא נעלם מהם כי דרך ייבום היה הדבר להקים שם המת על נחלתו ועל ידיעה זו היתה ברכתם ואומרה כי המה חילקו ברכותם לשלשה חלקים א' ברכה לרות והשניה לבועז והשלישית לזרע אשר יתן לו ה' מן הנערה ההיא והיא כי המה ראו כן תמהו על צד ניגוד אל ההצלחה בכל א' ממעמד שלשת הדברים ובאו בברכת טוב לתקן כל א' וא' והוא כי מצד רות הלא היה הנגוד העלבון שהיו עולבי' את דוד באומרם אליו שפסול משפחה הוא שהי' מרות המואביה כי גם שנאמר שלא נעלם מהם כי מואבי ולא מואבית עם כל זה היו עולבים אותו שממשפחה פסולה בא כי לא יבצ' שאביה וכל זכר במשפח' פסולים לבא בקהל והנה תשובתו אליהם היתה כי ישיתו לב כי משתי אחיות באו וידומו סלה וזה אחשב בענין הכתוב שכיוונו המברכים האלה להעלות ארוכת הקושיא כאשר העלה אותה דוד המלך ע"ה וזה אומרם יתן ה' את האשה וכו' עם היותה ממשפחה פסולה לא יבצר ברכת טוב על ידה להבנות ממנה כי הלא יהיו כרחל וכלאה אשר בהיותם שתיהם כאחת שהוא איסור שתי אחיות בנו את בית ישראל כן גם שיראה הרואה בזה דבר בלתי

מתוקן גם היא תבנה ביתה כרחל ולאה כי הכל בהשגחה מאתו ית' וכאשר ע"י מה שהיה נראה דבר זר יצא טוב כן גם בזה כי אל דעות ה' וידע כי זה הוא הטוב והנאות והוא ממש תשובת דוד אל המרגיזים אותו בעלבון ההוא ולהורות שאין הכוונה להטיל פיסול בישראל שנולדו ע"י איסור ערוה כ"א לומר שכאשר הוא ית' לא בנה את בית ישראל באופן משולל פתחון פה של ב' אחיות מהטעם הגלוי לפניו ית' כן הדבר הזה אך לפי האמת לא הי' לו ליעקב עון אשר חטא בדבר כי הלא קודם מ"ת הי' ולרמוז זה כתב שמואל הנביא בספר הזה אשר כתב שתיהם במ"ם במקום נו"ן שהוא שמה שחסר ממ"ם עד נו"ן הם עשרה לרמוז כי מה שבנו שתיהם את בית ישראל היה בזמן שהיה העולם חסר עשרה דברים שהם עשרת הדברות כלומר שהיה קודם מתן תורה אלא שרומז ראי' משם כי מי שבירך את בית ישראל בפתחון פה ההוא הוא יברך את רות כמדובר ועל מה שהיה ניגוד לעכב את הברכה מצד בעז והוא כי הלא יש בדבר פקפוק כי הנה לא זכה בעז לבנות בעיר ההיא וקבר שלשים בנים ושלשים בנות במקום ההוא ע"כ אמרו הנה הבן הראשון לא לך יהיה הזרע רק להקים שם המת אך ובנים אשר תוליד אחרי כן שלך הם נקראים על שמך ונברכך כי זולת הבן הראשון תעש' לך חיל כלומר חיל שלך על שמך ואם שם לא זכית ליבנות ע"כ תעשה קצת שינוי השם אל המקום לקרא אותו אפרתה והוא כי עיקר שם המקום הוא בית לחם כד"א ואתה בית לחם אפרתה שהיא ככנוי על השם העצמי וכן באומרו בדרך אפרת היא בית לחם כלומר כי שמה העצמיי היא בית לחם ואם לא תוליד רק א' אשר הוא להקים שם המת לזה אין צריך שינוי שם המקום כ"א וקרא שם בבית לחם שהוא שמו העיקרי. או יאמר הנה תירא פן ימותו בניך פה כאשר בתחלת או פן תרים ראש לצאת עליך שם כשם הגדולים כי ירדת בעיני ההמון אל תחוש כי הלא ברכתינו היה שבמקום שאבדת חיל בנים ובנות אשר היו לך שם תחזור ותעש' חיל וזהו ועשה חיל באפרתה ועל אבדך השם מלזות שפתים על נישואין אלו אל תחוש כי וקרא שם בבית לחם מקום אשר בו היה מעשה הלזות שפתים שם תקרא שם גדול כי לא יעכב לך דבר ועל הדבר השלישי שהוא על הנוגע אל הזרע והוא שהיה מקום לדבר ולומר בעז בלבו איככה אוכל וראיתי הצלחה בזרע הבא לי מן הנערה הזאת והלא ק"ו הדברים אם מהאשה אשר לקחתי לי מזרע ישראל באישות גמורה לא הצלחתי בזרעה והולדתי לבהלה וקברתי ששים בנים ובנות גדולים וטובים ואיך מזאת שפיטמו אביה ואמה ענלים לע"ג ושלא ע"י חופה וקידושין וברכת תתני' גלתה מרגלותי ותשכב אצליח בפרי בטנה ע"כ ענו ואמרו ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהוד' כי כאשר יהוד' קבר שני בניו אשר ילדה לו אשתו בדרך אישות

גמור' ולא הצליח כ"א בפרץ אשר ילדה תמר ליהודה הבא על אם הדרך לשכב אצלו להיות עמי כן יהי לך מן הזרע אשר יתן ה' וכו' וזהו ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה כי אפילו שלה אשר נשאר לו מאשתו לא גדל אחת מני אלף במעלות פרץ וזרעו ואל תתמה כי הלא הוא מן הנערה הזאת שהיא המיוחדת לבא לצאת ממנה ממלכת יש' כי באה לקבל שכר פעולתה שעשתה עם אביה לשם שמים שודאי שלא יהיה שכר' כמו אכזב:

או מעין הקודם והוא כי יראה מספר הזוהר כי כל הנולד בדרך ייבום מעותד לייסורין ומות ועד ממהר דוד שלולא קדמוהו המטיבים לו היה נפל וע"כ היה אפשר יהרהר בועז ויאמר הלא אם דרך ייבום לי אוי מי יחיה מן הזרע אשר אוליד ממנה לז"א ויהי ביתך כבית פרץ שאדרב' הוא וכל זרעו חיים וחסד וכסא כבוד היו להם. או יאמר ויהי ביתך וכו' לומר הלא תהרהר בועז כי כל ישעך וכל חפצך בזה הוא דרך ייבום להקים שם המת והנה אין זה צורך רק כאשר היתה אשת המת ישראלית ואישה איש הישראלי שידבק בה מרוחו אליה רוח מקשקש במעהא כמאמר ספר הזוהר שממנו יושתת המת להקים את שמו בישראל אך אם איש יש' נשא מואביה כמחלון ומת איזה הדרך הלך רוח בן הישראל וידבק בבטן נכרית להשאיר אחריו ברכה ליבנות ממנה שיקרא שמו בישׂ' וא"כ זיקה אין כאן ייבום אין כאן לזה אמרו ויהי ביתך אשר נישואי מחלון לא באישות יהיו כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהוד' אשר נישואי ער שהוא פרץ היו באישות גמור' כי לא יערב אל הייבום מה שהיו נשואי מחלון למואביה לומר שלא חלה רוח מחלון בקרב' כי הלא לא כל הנשים שוות כי לו הית' נפש אחרת תחת נפש רות שהיתה נשאת לראובן ומת לראובן ותתגייר היא ותנשא לשמעון אחיו לא תורת ייבום יאמר לו כי רוח ראובן אין בקרבה להקים את שמו ע"י אחיו אך לא כאל' חלק רות כי היא המיוחדת לבא ממואב להוציא ממנ' מלכות בית דוד ומאז היתה בת לוט עם אביה יעדה הוא ית' להביא' לכל הגדול' הזאת ואין ספק כי מיו' הולד' הוכנ' לכך ומאז מטוהרת הית' בצד מה מבחינת חצוניות הקרוב קרוב אל הקדושה ומה גם למאמרנו למעל' כי היא עצמ' הית' בת לוט הבכור' כי מאז נחשב לה זכות והביאה ית' לקבל שכרה כי ודאי באה בהכנת טהר' ועי"כ מצא' מקום רוח מחלון לחול בה מבכל יתר נשים מואביות וזהו אומרו מן הזרע וכו' לומר מה שאמרנו הוא להיות מן הזרע אשר יתן לך ה' מן הנערה הזאת כי זאת היא מיוחדת מכל השאר כמדובר:

או יהיה אומרו מן הזרע לומר מינך ומינה יהיה הולד כפרץ רב האיכות שהוא מן הזרע אשר יתן ה' לך ומינה שהוא מן הנערה הזאת כלומר ממה שבנער' שהוא מן הרוח

שבמעיה כי לא נעדרה רוח ממנה למה שהיא הזאת בייחוד כמדובר. או יאמר ויהי ביתך וכו' לומר אל תאמר נא בועז מה זה היה לבא הייבום הלז דרך עקומה ולו חפץ בייבום היה משאיר את כליון והוא יבנה את בית אחיו או את אחיהם הקטון כמאמרז"ל על פסוק אני מלאה הלכתי וכו' כי בבואן שדי מואב היתה נעמי מעוברת וגם אותו הולד מת ולמה לא השאירו יתברך להקים זרע לאחיו ויהיה היבום דרך ישרה לז"א ויהי ביתך וכו' לומר אילו היה הייבום הלז ע"י אחיו לא היה יוצא הולד גדול האיכות כפרץ רק כזרח ודומה לו ולא קמה בזרעו ממלכת ישראל אך עתה בהיות על ידך יהי ביתך כבית פרץ גדול האיכות והמעלה כאשר היה שקרה ליהודה שהיה יכול לייבם שלה בנו ולא רצה יתברך כ"א שייבם יהודה והטעם אשר כתבנו בביאור התורה בס"ד והוא כי הנה ידוע כי פרץ וזרח הם ער ואונן ולכן אם היה מייבם שלה לא היה מביאה רק את אונן אך לא את ער כי הנה בית א' הוא בונה ואינה בונה שני בתים וידוע כי את השני הוא בונה בלבד אך חפץ ה' יצא גם ער לעולם להוציא ממנו רב טוב לבית ישראל כי נפשו גדולת האיכו' בעצם ע"כ חשב מחשבות הוא יתברך לבלתי ידח ער אם היה מייבם שלה ואנה ליד יהודה ייבום היא למה שעל היות יהודה גזע שממנו חוצבו ער ואונן יעצר כח לשוב להביא את שניהם ולבנות שני בתים את ער ואת אונן הם פרץ וזרח וז"א פה כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה לומר מה שילדה תמר את פרץ הוא להיות ליהודה מש"כ אם הית' לשלה שלא היתה יולדת את פרץ כ"א את זרח ושיעור הכתוב ועניינו לומר אל יהיה זר בעיניך למה לא עשה ה' את הייבום הלז ע"י אח כי הלא בהיות ביתך ולא בית אחי מחלון יהיה כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה לומר מה שילדה תמר את פרץ הוא להיו' ליהודה מש"כ אם ילדה לשלה שלא היתה יולדת את פרץ כ"א את זרח כן יהי' חשוב כפרץ אשר תוליד להיות על ידך וזהו מן הזרע אשר יתן ה' לך כלומר לך מש"כ לאח לו שלא היה מביאו כ"כ בשלימות כאשר תביאהו ותטעהו אתה כי רב זכותך כ"א ידמה לזרח וכיוצא בו שלא הצליח זרעו למלוכה ומה שצריך כ"כ הכנה הוא להיות מן הנערה הזאת כי סוף סוף משורש חצוניות היתה והלואי להיות כפרץ אשר תלד יצטרך להיות על ידך ולמאמרם ז"ל בספ' הזוהר כי בועז הוא יהודה עצמו יערב יותר מאמרנו זה גם ירמוז באומרו מן הזרע וכו' מאמרם ז"ל בב"ר ובמדרש חזית על פסוק ונחיה מאבינו זרע שאמר' אותו הזרע שעתיד לבא ממקום אחר שהוא מלך המשיח נחיה מאבינו וזה יאמר מן הזרע מהידוע אשר יתן ה' לך שאתה מפרץ ולזרעו נתייחד הדבר והוא מן הנערה הזאת כי היא אשר נתייחדה לבא לקיים מאמר זקנתה באומר' אותו הזרע העתיד וכו' ומה גם אם היא הבכירה עצמה שיצדק אומרו מן הנערה הזאת כאמור:

פסוק יג

ויקח בועז כו'. למען דעת צדקות ה' אלהים הופיע את רוחו לשמואל הנביא להודיע ולהודע צדקות צדיקים כי הלא מי ימלל גבורות בועז ישמיע תהלתו כי לא קרב אליה כאשר בא אל המשכב אשר הוא שוכב שם ותגל מרגלותיו ותשכב כי כל השומע יצחק ולא יאמין באמת באמור כי לא איפה מי יכזיבנו וישימו לאל מילתו באומר' כי קרוב אדם אצל עצמו ע"כ דברי אלהים חיים ברוח קדשו יעידון יגידון כי אם לא קרב אליה בלילה ההוא כ"א אחר ליקוחיה ע"י חופה וקידושין וברכת חתנים וז"א ויקח בועז את רות שהוא קדושין וגם חופה וזהו ותהי לו לאשה כלומר ותהי לו לו לבדו שהוא ייחוד הנקרא חופה ועי"כ קנאה לאשה ואז ויבא אליה לומר אחר הדברים האלה שהן קדושין וחופה הוא מה שויבא אליה אך קודם לכן שהוא בלילה ההוא שנדדה שנת בועז ויחרד האיש וכו' לא באה אליה ועדותו זו יתברך ילמדנו להועיל למען יהי כבוד חברנו חביב עלינו כי נשא קל וחומר ומה אם אלהי העולמות כלם חש על כבוד אדם מן האדמה ומה גם עתה איש לאיש כערכו שיענדנו עטרות לו ויחוש על כבודו ואמר כי כאשר רות עשתה את שלה לשם שמים ותלך לה אל בועז לידבק בקדושה ולא אחרי הבחורים וגם בועז עשה את שלו ונשבע ליצרו ולא קרוב אליה עד עשות ליקוחין גמורים גם ה' עשה את שלו ויתן ה' לה הריון ויחס עליה אז יותר לעשות העיקר למענה יען כי נכלמה לשום שמים למען יבינו כל כי את טוב לבה ראה אלהים שהוא לבלתי צאת ריקם מזרע קדוש לכן נתן ה' לה הריון ותלד בן. עוד יתכן כיוון לומר כי הנה מצות היבם היא ביאה ראשונה והנה יש בלתי מתעברות מביאה ראשונה אמר ראה נא איך גם ה' היה ממהר להוציא הזרע הקדוש ההוא אל העולם ולהביאו בעיקר ביאת המצוה כי הנה בביאה ראשונה מיד נתן לה הריון ותלד בו וז"א ויבא אליה ויתן ה' לה וכו' כי מיד בבואו אליה נתן ה' לה הריון גם לא קדמה נקבה כ"א ותלד בן. או יאמר שעם שהיא בחורה ואישה זקן ודרכו להזריע תחלה ולהוליד נקבה נתן ה' לה הריון תחלה להזריע קודם ועי"כ ותלד בן ולא בת וכמשז"ל על פסוק ויתן לך האלהים כו' שהוא יתן ויחזור ויתן שהוא על תוספת הוא"ו על דרך זה יאמר כי נוסף על רוח מחלון המקשקש במעיה הוסיף הוא יתברך מדיליה ויתן לה הריון לגמור הדבר ותלד בן. והנה נראה מספר הזוהר כי המגולגל הוא מעלמא דמותא ועל כן הלידה תתייחס אחר האשה כד"א והיה הבכור אשר תלד וע"כ בן היבמה מעותד אל המיתה ע"כ אחשבה כי לתת הוא יתברך מתנה שלמה וקיימת לכן נתן לה מתנה מש"כ לשאר יבמות כי ויתן ה' הוא השם הגדול מעלמא דדכורא לה הריון שע"י תתו יתברך לה ההריון ולא משם של עלמא דנוקבא יהיה סופו להתקיים בעצם:

ובמדרש ויתן ה' לה הריון כל הנשים יולדת למנין הריון ע"כ. ויראה מאמרם זה הפך הפסוק כי מהפסוק נראה כי נתן ה' לה דבר בייחוד ולפי דבריהם הוא דבר כולל לכל הנשים וא"כ איך יאמר ויתן ה' לה. ואחשוב יאמר כי למה שהיא באה לבדה עם נעמי משדי מואב וגם היתה בשדות בועז ללקט עד כלות קציר השעורים וקציר החטים והלא מי יסור מלב עם הארץ מלהרהר ולומר מי יודע אם בבאנה בית לחם משדי מואב או בלכתה בדרך בערב היא בא מן השדה העירה או בבקר היא שבה אל השדה אם לא פגעו בה בני בליעל והתעללו בה לכן מה עשה הוא יתברך מעת לקחה בועז ויבא אליה נתן הוא יתברך לה הריון שהוא בצמצום שעברו ימים כמספר הריון שהם רע"א יום שהוא הריון מצומצם אל כל הנשים ואז ותלד בן למען ישימו יד על פה ויאמרו כל העם כי הן לו התעללו בה מקודם ותהר למו לא היתה יולדת בצמצום כמלת מספר עיבור אשר לכל הנשים מביאת בועז עד לדתה לא פחות ולא יותר:

פסוק יד

ותאמרנה הנשים וכו'. במדרש ארז"ל מה היום הזה רודה ברקיע כך יהי' מזרעך רודה ושליט בישראל לעולם ע"כ. וראוי לשית לב מי הכניסם לדרשה זו שאין ממנו בכתוב כלום. ועוד שאם הכוונה באומרו שכאשר היום רודה לעולם כך יהיה מושל בישראל לעולם לא יתכן. כי הלא מחורבן בית ראשון נפסק מלכות ב"ד. ועוד איך יצדק אומרו מה היום רודה ברקיע. אך הנה הוקשה למו אומרו היום שהיא מלה מיותרת ובלתי צודקת כי הלא אם לפי הפשט אומרו גואל על גאולת השדה או על האשה נאמר ולא על הילד וא"כ אם הכוונה היא לומר שלא השבית לה את בועז מלגאול לא היום הוא כ"א מן היום שגאל את השדה ואת האשה ואם הוא שעתה הוכר היותו גואל הלא לא היה צריך ראיה וגם הוא על קריאת שם לא יקרא גואל על כך. ועוד אומרו ויקרא שמו שאם הוא שיקים שם המת על נחלתו היה ראוי יאמר ויקרא שמו על נחלתו ע"כ פירשו שהוא על מלך המשיח שנאמר עליו וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ שימשול בכיפה וזהו מה היום הזה שהוא רודה ברקיע על כל הכיפה והוא כי גלגל יומי הוא רודה ומכריח את כל הגלגלים לסבב העולם בכ"ד שעות וגם הפך תנועות כל גלגל מהם שהם תנועתם ממערב למזרח ובזמן רב כל אחד ואחד לפי שיעורו והוא מכריחם לסבב עמו העולם פעם בכל יום ממזרח למערב כך יהיה בזרעך רודה בכיפה ושליט בישראל לעולם לומר כי כאשר יבא זמן ממשלתו יהיה רודה בכיפה בכללות האומות לרדותם כי יוכיח במישור לאפסי ארץ אך לישראל לא ירדה בם כי צדיקים יהיו כל הנשאר בציון וכו' אלא שיהיה שליט בישראל לעולם מאז וזהו לדעתם פירוש ויקרא שמו בישראל שהוא כי אין היותו רודה

בכיפה אלא לע"ג אך לישראל לא יהיה רק שיקרא שמו בישראל שהוא מלכם בייחוד לעולם עם היותו מושל בכל ועל פי דרכם רמוז סוד ה' ליראיו אך כמטמין ברמז כדרך רז"ל להסתיר דבר והוא באומרו כך יהיה בזרעך כי הלא לא בזרעה יהיה הרודה ושליט כ"א בזרע בועז ורות אך רמזו כי ענין רות ובועז דרך ייבום היה כי עובד הוא מחלון אשר נתגלגל מן הרוח אשר נשאר ממנו ברות באופן כי מזרע נעמי יתייחס הגואל העתיד:

וע"פ הדברים האלה יאמר על דרך הפשט בשום לב אל אומרו לא השבית לך גואל כי אין לשון זה צודק אם לא אם היה לה גואל ונעדר ממנו והיה כמתייאש ולא השבית לו ה' גואל ממקום אמר מה שלא יצדק זה בנעמי. אך יאמר הנה ברוך ה' כי הפליא חסדו לכל המון ישראל ולמחלון שנקרא שמו בישראל ולך נעמי והוא כי הנה ארז"ל למה נקרא אלימלך שהיה אומר אלי תבא מלכות כי היה צופה ברוח הקדש שהיה בו כנראה מרז"ל כי מזרעו יצא מלכות כי הוא משלשלת פרץ כלומר כי אליו יאתה יותר מצאת משלמון או טוב אחיו והנה במות והתם כל זרעו נשאר שמו אכזב ולא יצא הגואל הבא מדוד רק מבועז שהוא משלמון ע"כ חכמות נשים באו וינחמוהו כי גם בהן אחיותיה רעותיה הופיע רוח הקדש ומה גם למאמרם ז"ל שאמרו אלמלא ברכתן של נשים נתקעקעה בצתן של זרע דוד בימי עתליהו וזה יאמר מאמרן ברוך ה' כי אשר חשב אלימלך שאליו תבא מלכות שהוא ממנו ממך והיה נראה שכבר נתבטל הדבר כי כלה זרעכם שמכם הנה היום הזה אנו משבחים לה' כי לא השבית לך גואל העתיד כי גם עתה ממך יצא כי דרך יבום היה וזה הוא מחלון בנך מן הרוח אשר נטע בה הנה כי דרך כלל ממך יצא טובה לכל ישראל וגם מחלון עצמו טוב לו בזה כי ויקרא שמו בישראל וגם לך בעה"ז כי הלא יהי' לך למשיב נפש וכו' והוא מאמרם ז"ל בגמרא שאין על האשה חובת פריה ורביה אבל יכולה לומר בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה וזה יאמר הנה זה יהיה לך כבן כי הנה לך בו מרה לקבורה והיינו לך למשיב נפש שאין לנפש המת שובה ונחת אם לא יקבר באופן שע"י היות לה מי יקברנה יש לה משיב ועושה נחת רוח לנפשה ועל חוטרא לידא אמרו ולכלכל את שיבתך וש"ת כי זה לא נאמר רק בבן בטנה של אשה אך לא בבן כלתה מאיש אחר לז"א מה דסליקנא מיניה שהוא והיה לך למשיב נפש וכו' יפה אמרנו שהוא כאלו את ילדתו כי הלא כלתך אשר אהבתך ילדתו והוא לומר הנה מאז יהיו כלה וחמותה בעולם מצינו חמות ממאנת להשלים עם כלתה ומקל וחומר כלה בחמותה והנה ראינו כי כלתך אשר אהבתך אשר זה להיפך כל הנשים והיא ילדתו הנה אין זה רק כי שתיכן חשובות כאחת ובנה בנך יקרא וזה יהיה במה שכתבנו למעלה על פסוק ורות דבקה בה כי מאז נשקה נעמי את שתי כלותיה שהיה לאדבקא רוחא

ברוחא בנשקה את רות מצא מין את מינו ונעור לדבקה בה מש"כ בערפ' וע"כ חשובות כאחת כמדובר:

או יאמר שתי הטעמים באומרו כלתך אשר וכו' כי שני פעמים יש ליחשב שתיהן כאחת א' היות מאז רוח מחלון בנה בקרבה. ב' על האהב' המתהוית בין השוים אשר היתה בהן ע"י דבקות רוחא ברוחא ושני הטעמי' נכללו באומרו כלתך אשר אהבתך ילדתו לומר כלתך אשר אהבתך היתה עדיין כשילדתו כי לא הוסר ממנה תואר היותה כלתך עד שילדתו כי כל עוד רוח מחלון בקרבה עדיין כלתך תקרא כאלו עוד רשות בעלה עליה עד עת ללדת כי מאז הוסר ממנה רוח בנה הרי הטעם הא' וגם הטעם הב' כי אשר אהבתך מאז היא אשר ילדתו כי עם שנשאת לאיש אחר ותלד לו עדיין אהבת' בה קשורה בנפשה ועל מאי דפתחו ביה שאמרו אשר לא השבית לך גואל אמרו אשר היא טובה לך וכו' לומר אל יקשה בעיניך שייחסתי טובת המלא גואל אליך עם היות כי העיקר הוא לאישך כי מחלון הוא חוטר מגזע אלימלך וכל טוב היוצא ממחלון ישמח אביו כי הלא גם לך תתייחס הדבר כי הלא היא טובה לך כי מאשר זכתה על ידך היא טובה ותועלת לך מאלו ילדת שבעה בנים והוא כי הבאת אותה אל תחת כנפי השכינה וכל הגדולה המעותדת לצאת ממנה עיקר הזכות לך כי ממך הכל כי מידך היה לה הכל:

או יאמר ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל כי חשבת כי שבת ממך אושר זה וה' לא השביתו כמפורש בקודם והברכה הזאת שברכנו הוא היום כי לא נייחל מלברכה עד בא הגואל העתיד לעולם כי מעתה אנו חייבות לברך כי מאש' מיהר האלהים לתת הריון ושיהיה בן זכר ניכר כי רב טוב הוא לבית ישראל כי ממנו יצא צמח משיח ה' ולהיות כ"א אין ישראל צדיקים וראויים ליגאל מה יושיענו הגואל ע"כ ברכתינו היא כי ויקרא שמו של ה' הנזכר בישראל כי יהיו כלם צדיקים ע"י עזר משדי באופן יקראו כלם בשם ה' והוא מאמרם ז"ל עתידים צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וכו' באופן שאומרו ויקרא שמו בישראל הוא כאומר שיהיו כלם צדיקים כי יעזרם ה' ואז תהיה טובת הגואל שלמה וזה הוא אושר כללי אל כללות ישראל ועל הנוגע אליך בפרטות אנו מברכות אותך כי יהיה לך למשיב נפש והוא כי הילד הזה הזה יהיה לך בעצמך למשיב ונותן לנפשך נפש והענין הוא אשר בישר הוא ית' לדניאל באמור אליו ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד וכו' שהוא שינוח מלשוב התגלגל עוד כי כבר הושלם וינוח ויעמוד לגורלו בתחייה ע"ד זה אמרו לה אל הנוגע אל נפשך זה הילד אשר בא מידך לישראל לצאת ממנו כל תעצומות האושר לישראל יהיה לך למשיב נפש כי זכות זה יתשב לך לגמור כל השלימות הראוי לך להשתלם בו באופן שיהיה לך שובה

ונחת בל תצטרך להתגלגל עוד וזהו הנוגע אל נפשך והנוגע אל גופך הוא ולכלכל את שיבתך והוא כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אך לא כלתך אשר לא אהבתך היא ערפה כי זאת דבקה בך וע"י אהבתה אותך זכתה לכך נמצא שאתה העיקר ובנך יקרא כי אתה עשית את הכל וע"כ יכלכל את שיבתך כבן לך ואשר אמרנו שיהיה לך למשיב נפש אל תתמהי ותאמרו האם היה בן הזה מבטני או מבת בטני לא היה זכותי מועיל לי כ"כ ומה גם כי כל עיקר זכות הבן להועיל הוא לנפש האב כי הלא אשר היא טובה לך הוא יותר משבעה בנים כי הוא כאלו ילדתו אותה כי הבאת תחת כנפי השכינה וגדר זה היה בכל סתם גיורת נוסף על כלנה היא כי בה נתקן והוכן לצאת רב טוב לבית ישראל כנודע לאשר עמדו בסוד ה' ומה מתקו בזה מאמרם ז"ל שאמרו מז' בנים הם הנזכרים בסמוך מפרץ עד בועז שהוא כי יותר היה תיקון אל מלכות בית דוד לידת הילד הזה בדרך אשר בא מכל אשר נתקן בשבעה שקדמו והוא ענין מאמרם ז"ל מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום כי הוצרך לשימצא דוד שיבא בדרך השתלשלות ההוא והוא מאמרם ז"ל שאמרה היא ונחיה מאבינו זרע אותו זרע שעתיד לבא ממקום אחר הוא מלך המשיח נחיה מאבינו ואם כן כדאי הוא הילד הלז הבא על ידך להיות לך למשיב נפש ובדרכי האלו אשר דרכנו בכתוב הלז נחו שקטו קושיות רבות אשר יפול לב אדם עליהם שלא הזכרנום לאהבת הקיצור:

פסוק טז

ותקח וכו' ראוי לשית לב מה בא ללמדנו להועיל שלקחה את הילד וששתה אותו בחיקה ולא עוד כי אם שגם דרך נשים נכריות לה לעשות כך ומה גם עתה נעמי שהיתה כאם היולדת וכן אומרו ותהי לו לאומנת מה יתן ומה יוסף לנו כי היתה אומנתו היא או זולתה. ועוד אומרו ותקראנה לו השכנות וכו' שאם הן הנשים הנזכרות למעלה למה נתייחד זה לשכנות ולא ליתר נשים כדברים הראשונים שאמרו הנשים ואם הן הן למה שינה את שמותן. ועוד אומרו לאמר בלתי צודק כי אין דבר לאמר לזולת. עוד שתי קריאת הללו למה. ועוד למה קראוהו עובד. ועוד אומר יולד בן לנעמי כי הוא לא בן לה כ"א לרות. ועוד אומרו הוא אבי ישי אבי דוד כי אחרי שעתיד לספר היחס ולומר אלה תולדות פרץ וכו' ובועז הוליד את עובד ועובד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד מי לא ידע בזה שעובד הוא אבי ישי אבי דוד וא"כ למה זה הקדים מעתה ואמר הוא אבי ישי אבי דוד: והנה לבא אל הענין נזכיר מאמרם ז"ל על פסוק ויהי אומן את הדסה כו' כי על מות אמה של אסתר נתן הוא ית' בדדי מרדכי והניק אותה וזהו ויהי אומן את הדסה וע"כ נאמר לקחה מרדכי לו לבת ע"כ. ובזה נבא אל הענין כי דרכו יתברך לצורך שעה ממציא

חלב לזכר להניק ומה גם עתה לנקבה ואומרם כי הנה בענין רות היו שתי דברי' אחד הפרידה טובה אשר הוכיח ה' ויעד' להוציא ממנה מלכות בית דוד ומלך המשיח שנית כי היה ייבום ג"כ כי רוח מחלון בקרבה וממנה הושתת הולד ותלד את עובד והנה הכרחנו למעלה כי היה בלב נעמי כי ודאי דרך ייבום היה הדבר כי רוח מחלון הי' בקרבה כמפורש למעלה והנה הנשים החכמות הנזכרות למעלה המה ידעו הדבר הא' אך לא את השני כי אדרבה היה כמו זר נחשב בעיניהן לומר כי זה דרך ייבום כי בועז אחיו של מת היה וגם לא שתדבק רוח ממחלון לרות והיא עדיין לא נתגיירה בהיותה נשואה ואיזו הדרך הלך רוח מחלון אל קרב אשה מואביה לידבק בה ע"כ הנשים אשר נשא לבן אותנה לדבר דבר והן היו הנשים אשר באו מהחוץ בעת לדת רות כדרך נשים ותאמרנה לה כל הדברים האמורים למעלה והנה בכל דבריהם לא הזכירו רק הענין הראשון שהוא יתברך לא השבית גואל ומזה יצא גואל לישראל שיהיה לנעמי למשיב נפש ולכלכל שיבתה אך לא שיערו אליה הדבר השני אך הנה הוא יתברך רצה להורות כי גם דרך ייבום היה הדבר ושזה בנה של נעמי והיא כי כאשר באה נעמי ותקח את הילד ותשיתהו בחיקה כדרך נשים זקנות מביאות ילדים מחוצה לשדלם ולא להניק כי חלב אין בדדיהן ומיד ותהיה לו לאומנת כי הוא יתברך השפיע חלב בדדיה ותהי אומנת אותו וז"א ותקח וכו' כדי לשית בחיקה ומיד ותהי לו לאומנת כי הניקתו מדדיה אז בראות השכנות הרואות את הנס הגדול הזה כי ידעוה ככל נשים זקנות בשדים צומקות וברגע הניקתו מיד ותקראנה לו השכנות שם והוא כי אמרו לא על חנם עשה יתברך הנס הזה כי המבלי אין מניקות בישראל זה היום עשה ה' נס כזה אך אמרו אין זה רק להורות כי בן נעמי הוא זה כי הוא מחלון ובא דרך ייבום ע"י בועז ע"כ לעשות הורא' אל הדבר קראו את הילד שם לרמוז כי הוקם הוא להיות שם המת על נחלתו וכמאמר הכתוב באומרו יקים על שם אחיו וע"כ קראהו שם ופיר' ואמר מה שקראהו שם הוא כדי לאמר יולד בן לנעמי כלומר יולד עתה מי שהוא בן לנעמי הוא מחלון כלומר כי על כן להורות זה נתן לה הוא יתברך חלב בדדיה להניק את הילד הזה לרמוז כי בנה הוא כי זה מקום שם בנה והוא הוא והנה בקרא אותו שם לא היה לעשות משם זה עיקר כי לא היה רק לשעה לרמוז כי היה דרך ייבום והוא מחלון אך מה שעשו עיקר לקרא לו שם הוא על הנוגע אל האושר היוצא ממנו שהוא הדבר הראשון כי זו היא הפרידה טובה שהיתה עתידה להוציא ממנה תפארת ישראל ועל זה ותקראנ' שמו כלומר שמו העיקרי עובד לומר כי זה יהי' כעובד האדמה להוציא יפה פרי תואר כן היה זה עובד את ה' עד גדר שהוא אבי ישי כלומר אבי מי שמת בעטיו של נחש כי לא חטא מעולם כי זכה לכך

בעבודתו את ה' בשלימות וע"י ההכנה אשר באה מצדו הוכן להיות ישי אבי דוד כי למה שהיא ית' אשר בחר בדוד רצה להביא זרע קדוש להוציאו ממנו שע"י כן נאמר ויבחר בדוד עבדו וזהו דוד כי בעבודת עובד זה זכה להולי' ישי אשר היה ראוי להוליד את דוד וגם נרמז זה במספרם כי עובד מלא כאש' הוא כתוב עולה כמספר קטן כמספר ישי דוד וזה ירמוז ותקראנה שמו עובד למה שהוא אבי ישי אבי דוד שזולת כוונתן כמדובר גם בהיות הוראות צדקתו בשם זה נזרק בהן מן השמים שנרמז היות בו רמז ישי ודוד הוא מהטעם האמו':

פסוק יח

ואלה תולדות וכו'. ראוי לשים לב למה זה מביא וקורא בשמותם כל תולדו' פרץ והיה די מבועז ועד דוד. ועוד כי ישי ודוד כבר נאמרו באומרו הוא אבי ישי אבי דוד ולמה חזר לומר ועובד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד. ועוד וי"ו של ואלה על מה בא להוסיף. והנה על כפל אומרו ב' פעמים שם כל אחד מעשרה דורות הנאמרים פה הנה ארז"ל שהוא שכל מי שהוכפל שמו ישנו בעה"ז ובעה"ב הנה כי כלם שוים לטובה. עוד נראה מרז"ל כי המה עולים במעלות כסדרן כי אמרו ז"ל כי עד שלמון מונה לנשיאים וממנו והלאה מונה למלכים הנה יראה כי עולים בהדרגה המה וכן אמרו שכלם הם כמי שכובר בכברה עד מוצאו את המרגלית כן מנה את כל אלו עד מצוא את דוד ואז מניח את כלם שנאמר מצאתי דוד עבדי:

ונבא אל הענין והוא כי אחרי ספרו את כל ענין רות ונישואיה ולידתה את עובד היה מקום פתחון פה לאיש שוגה לדבר ולומר איך נפסק חבל הכסף כי מפרץ עד בועז היה שלשלת היחס הולכת וגדלה אך בהתערב זרע בועז בנערה מואביה היה כמערב חול בקדש ונסוג אחור היחס לז"א אל יעלה על רוחך כדבר הזה כי הלא הנני מודיעך שני דברים אחד כי ואלה תולדות פרץ לומר ואלה שהזכרתי שהם ישי ודוד בפסוק הקודם הם גם הם תולדות פרץ והוא הנודע מספר הזוהר כי עובד הוא פרץ עצמו נמצא כי ישי ודוד תולדותיו הם ואם כן הוי אומר כי לא לגרע כחו חוזר והביאו יתברך עתה פעם שנית אם לא שנתגלגל להשביחו כלומר לכן גזר אומר כי אדרבה אכשור דרי מעובד עד דוד מאשר היה מתחלה כי היה להם ככור זהב בטן רות הצדקת וזה יתכן גם כן כוונו חכמות נשים השכנות בקוראן אותו עובד לרמוז כי הוא פרץ עצמו כי כמספר קטן של פרץ הוא מספר עובד ואמר עוד ראיה שנית כי אדרבה ענין רות היה להעלותה אל מעלה יתירה על מה שהיה להם מתחלה והוא אומרו פרץ הוליד את וכו' עד סוף הענין והוא בשנותו את טעמו משלמה לשלמון מה שלא עשה כן לכל השאר להוסיף או לשנות אותיות שלו

אך הוא להורות הפרש העליה כמ"ש ז"ל עד כאן למנות לנשיאים מכאן ואילך למלכים ותהי הוראת הדבר בשנותו את טעמו משלמה לשלמון שיש הפרש מספר נ"א שהוא מה שעולה במספר קטן שתי תיבות שהן להצליח למלכות לרמוז כי ממנו והלאה הולכים ומוסיפים הכנה להצליח למלכות דור על דור מה שבדורות שקדמו היתה עלייתן עד הגיעם אל גדר נשיאות וזה יהיה ענין הכתובים לומר ראו נא כי ענין רות לא לגרע היה במדרגת היחס כי אם אדרבא להעדיף וזה משני טעמים א' כי עובד הוא פרץ עצמו כי הנה ואלה בני עובד שהם ישי ודוד הנזכר תולדות פרץ הם גם הם ולא חזר רק להשתלם שנית כי הנה פרץ הוליד את חצרון וכו' עד שלמון שהוא הפסק לרמוז כי מתחלה הלכו הולכים ומוסיפים עד הגיעם לנשיאות ומאז עד הגיעם למלוכה כמדובר וממוצא דבר מצאנו ראינו תשובה נצחת כי אדרבא אין צ"ל שלא גרעו כי אם אדרבא הוסיפו שלמות גדול מאוד הולך והוסיף ואם כן אמור מעתה כי המעלות הגדולות העליונות עד אדר מלכות ממנה היו כמעשיה עם היותה באה ממואב כי אל דעות ה' מעז יוציא המתוק ומהמתוק הטוב:
תושלבע